

Dogfen ir Cyhoedd

CYNGOR SIR
YNYS MÔN
ISLE OF ANGLESEY
COUNTY COUNCIL

Mr Dylan J. Williams
Prif Weithredwr – Chief Executive
CYNGOR SIR YNYS MÔN
ISLE OF ANGLESEY COUNTY COUNCIL
Swyddfeydd y Cyngor - Council Offices
LLANGFNI
Ynys Môn - Anglesey
LL77 7TW

Ffôn / tel (01248) 752500
Ffacs / fax (01248) 750839

RHYBUDD O GYFARFOD	NOTICE OF MEETING
PWYLLGOR LLYWODRAETHU AC ARCHWILIO	GOVERNANCE AND AUDIT COMMITTEE
DYDD IAU, 7 RHAGFYR 2023 am 10:00 y. b.	THURSDAY, 7 DECEMBER, 2023 at 10:00 a.m.
YSTAFELL BWYLLGOR 1, SWYDDFEYDD Y CYNGOR AC YN RHITHOL DRWY ZOOM	COMMITTEE ROOM 1, COUNCIL OFFICES AND VIRTUALLY VIA ZOOM
Swyddog Pwyllgor	Ann Holmes 01248 752518 Committee Officer

AELODAU / MEMBERS

Cynghorwyr / Councillors:-

PLAID CYMRU / THE PARTY OF WALES

Geraint Bebb, Trefor Lloyd Hughes, MBE, Dyfed Wyn Jones, Euryrn Morris (*Diprwy Gadeirydd*), Margaret M. Roberts

Y GRWP ANNIBYNNOL / THE INDEPENDENT GROUP

Ieuan Williams

LLAFUR CYMRU/WELSH LABOUR

Keith Roberts

ANNIBYNNWYR MÔN / ANGLESEY INDEPENDENTS

Liz Wood

AELODAU LLEYG / LAY MEMBERS

Dilwyn Evans (*Cadeirydd*), William Parry, Sharon Warnes, Michael Wilson

Nodwch os gwelwch yn dda fod cyfarfodydd y Pwyllgor yn cael eu ffrydio ar gyfer eu darlledu'n fyw a'u darlledu ar wefan y Cyngor. Mae'r Awdurdod yn Rheolydd Data dan y Ddeddf Diogelu Data a bydd data a gesglir yn ystod y ffrydio byw yn cael ei gadw'n unol â pholisi cyhoeddedig yr Awdurdod

R H A G L E N

1 DATGANIAD O DDIDDORDEB

Derbyn unrhyw ddatganiad o ddiddordeb gan unrhyw Aelod neu Swyddog parthed unrhyw eitem o fusnes.

2 COFNODION Y CYFARFOD BLAENOROL (Tudalennau 1 - 12)

Cyflwyno cofnodion cyfarfod blaenorol y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio a gynhaliwyd ar 21 Medi 2023.

3 ADRODDIAD SICRWYDD LLYWODRAETHIANT GWYBODAETH BLYNYDDOL YSGOLION YNYS MÔN 2022/23 (Tudalennau 13 - 42)

Cyflwyno adroddiad y Cyfarwddwr Addysg, Sgiliau a Phobl Ifanc.

4 DATGANIAD O'R CYFRIFON 2022/23 AC ADRODDIAD ISA 260 (Tudalennau 43 - 74)

Cyflwyno'r canlynol –

- Adroddiad y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 – Datganiad o'r Cyfrifon 2022/23.
- Adroddiad y Pennaeth Proffesiwn (AD) a Thrawsnewid – Datganiad Llywodraethu Blynyddol 2022/23
- Adroddiad Archwilio Allanol ynghylch yr archwiliad o ddatganiadau ariannol 2022/23 (Adroddiad ISA 260)

5 ADRODDIAD BLYNYDDOL ATAL TWYLL, LLWGRWOBRWYO A LLYGREDD 2022/23 (Tudalennau 75 - 90)

Cyflwyno adroddiad y Pennaeth Archwilio a Risg.

6 ADRODDIAD AR DDEILLIANNAU MENTER TWYLL GENEDLAETHOL 2022-23 (Tudalennau 91 - 104)

Cyflwyno adroddiad y Pennaeth Archwilio a Risg.

7 DIWEDDARIAD ARCHWILIO MEWNOL (Tudalennau 105 - 112)

Cyflwyno adroddiad y Pennaeth Archwilio a Risg.

8 DIWEDDARIAD AR Y GOFRESTR RISG STRATEGOL (Tudalennau 113 - 130)

Cyflwyno adroddiad y Pennaeth Archwilio a Risg.

9 ARCHWILIO ALLANOL: RHAGLEN WAITH AC AMSERLEN ARCHWILIO CYMRU - DIWEDDARIAD CHWARTEROL (Tudalennau 131 - 148)

Cyflwyno adroddiad Archwilio Cymru.

Nodwch os gwelwch yn dda fod cyfarfodydd y Pwyllgor yn cael eu ffrydio ar gyfer eu darlledu'n fyw a'u darlledu ar wefan y Cyngor. Mae'r Awdurdod yn Rheolydd Data dan y Ddeddf Diogelu Data a bydd data a gesglir yn ystod y ffrydio byw yn cael ei gadw'n unol â pholisi cyhoeddus yr Awdurdod

10 **ADOLYGIAD O'R BLAEN RAGLEN WAITH 2023/24** (Tudalennau 149 - 156)

Cyflwyno adroddiad y Pennaeth Archwilio a Risg.

This page is intentionally left blank

PWYLLGOR LLYWODRAETHU AC ARCHWILIO

Cofnodion y cyfarfod hybrid a gynhaliwyd 21 Medi, 2023

YN BRESENNOL:	Mr Dilwyn Evans (Aelod Lleyg) (Cadeirydd) Y Cynghorydd Euryrn Morris (Dirprwy Gadeirydd) Y Cynghorwyr Geraint Bebb, Dyfed Wyn Jones, Keith Roberts, Liz Wood. Aelodau Lleyg: William Parry, Michael Wilson
WRTH LAW:	Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151 Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor)/Swyddog Monitro (ar gyfer eitemau 3 a 4) Pennaeth Archwilio a Risg Mewnol (AS) Pennaeth Rheoleiddio a Datblygu Economaidd (ar gyfer eitem 5) Pennaeth Gwasanaethau Tai (ar gyfer eitem 3) Rheolwr Hamdden (ar gyfer eitem 3) Swyddog Gwybodaeth a Chwynion Corfforaethol (ar gyfer eitemau 3 a 4) Prif Archwilydd (NW) Swyddog Pwyllgor (ATH) Swyddog Gwe-ddarlledu (FT)
YMDDIHEURIADAU:	Y Cynghorwyr Trefor Lloyd Hughes, MBE, Margaret Roberts, Ieuan Williams, Llinos Medi (Arweinydd), Carys Edwards (Pennaeth Proffesiwn (AD) a Thrawsnewid)
HEFYD YN BRESENNOL:	Y Cynghorwyr Carwyn Jones (Aelod Portffolio Busnes Corfforaethol a Phrofiad y Cwsmer), Nicola Roberts (Aelod Portffolio Cynllunio, Gwarchod y Cyhoedd a Newid Hinsawdd), Robin Williams (Dirprwy Arweinydd ac Aelod Portffolio Cyllid), Alan Hughes (Arweinydd Archwilio Perfformiad – Archwilio Cymru), Yvonne Thomas (Rheolwr Archwilio Ariannol – Archwilio Cymru), Euros Lake (Archwilio Cymru), Elizabeth Humphrey (CIPFA), Bethan H. Owen, (Rheolwr Gwasanaethau Cyfrifyddu, Bryn Owen (Uwch Archwilydd Mewnol)

Croesawodd y Cadeirydd bawb i'r cyfarfod ac estynnodd groeso arbennig i Elizabeth Humphrey o CIPFA a oedd yn bresennol yn rhinwedd ei swydd fel asesydd annibynnol o effeithiolrwydd y Pwyllgor. Cyfeiriodd y Cadeirydd hefyd at y Cynghorydd Trefor Lloyd Hughes, MBE a Mrs Sharon Warnes, Aelod Lleyg a oedd yn absennol oherwydd salwch ac ar ran y Pwyllgor dymunodd wellhad buan i'r ddau ohonynt.

1. DATGAN DIDDORDEB

Ni dderbyniwyd yr un datganiad o ddiddordeb.

2. COFNODION Y CYFARFOD BLAENOROL

Cyflwynwyd cofnodion cyfarfod blaenorol y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio a gynhaliwyd ar 27 Gorffennaf, 2023 ac fe'u cadarnhawyd fel rhai cywir.

Yn dilyn o hynny - holodd y Cadeirydd a fu unrhyw adborth ar yr awgrym a wnaed yn y cyfarfod diwethaf i sefydlu swyddfa rheoli rhaglenni bwrpasol i oruchwylio'r gwaith o gyflawni prosiectau cyfalaf y Cyngor.

Dywedodd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 y byddai'n holi'r Rheolwr Rhaglen, Cynllunio Busnes a Pherfformiad p'un ai oedd yr awgrym wedi'i gyflwyno i'r Uwch Dîm Arweinyddiaeth ac y byddai'n diweddarau'r Pwyllgor yn ei gyfarfod nesaf.

3. ADRODDIAD PRYDERON, CWCYNIION A CHWYTHU'R CHWIBAN 2022/23

Cyflwynwyd adroddiad y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor)/Swyddog Monitro oedd yn nodi materion sy'n codi o dan Bolisi Pryderon a Chwynion y Cyngor ynghyd â nifer y datgeliadau chwythu'r chwiban a wnaed o dan Bolisi Chwythu'r Chwiban y Cyngor ar gyfer y cyfnod rhwng 1 Ebrill, 2022 a 31 Mawrth, 2023 i'w ystyried gan y Pwyllgor. Roedd yr adroddiad yn cynnwys cwynion y Gwasanaethau Cymdeithasol ond dim ond y rhai lle nad oedd yr achwynydd yn ddefnyddiwr gwasanaeth. Ymdrinnir â chwynion defnyddwyr Gwasanaethau Cymdeithasol ar wahân o dan Bolisi Gwasanaethau Cymdeithasol – Gweithdrefn Sylwadau a Chwynion ar gyfer Plant ac Oedolion sy'n cael eu hadrodd yn flynyddol i'r Pwyllgor Sgriwtini Corfforaethol.

Cyflwynodd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor)/Swyddog Monitro'r adroddiad a oedd yn rhoi trosolwg o'r ffordd yr ymdriniwyd â chwynion a phryderon gan wasanaethau'r Cyngor o dan ei Bolisi Pryderon a Chwynion ffurfiol yn ystod 2022/23. Roedd yr adroddiad yn ymdrin â nifer y pryderon a'r cwynion a dderbyniwyd yn ystod y flwyddyn o'i gymharu â'r flwyddyn flaenorol, dadansoddiad o bryderon a chwynion fesul gwasanaeth gan gynnwys y gwasanaethau sydd â'r nifer uchaf o bryderon a chwynion a sut y cyfrifwyd y rheini, pa mor brydlon y gwnaeth gwasanaethau ymateb i gwynion, cwynion i Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru a'u canlyniad, a'r gwersi a ddysgwyd o'r pryderon a'r cwynion a dderbyniwyd a sut mae'r rheini'n cyfrannu at well arferion a boddhad cwsmeriaid.

Aeth y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor)/Swyddog Monitro â'r Pwyllgor drwy brif adrannau'r adroddiad a thynnodd sylw at y prif negeseuon o'r data a gasglwyd. Yn gyffredinol, gellir dod i'r casgliad nad yw cwynion ynghylch Aelodau Etholedig, y Gymraeg (o fewn y Polisi Pryderon a Chwynion) a Chwythu'r Chwiban yn destun pryder ac nad oes angen camau gweithredu penodol pellach. Mae nifer y pryderon a dderbyniwyd yn ystod y cyfnod wedi cynyddu o 189 yn 2021/22 i 321 yn 2022/23 y gellir eu priodoli'n rhannol i lefel adrodd ormodol gan y Gwasanaeth Tai yn ystod chwe mis cyntaf 2022/23 a oedd yn cynnwys ceisiadau o ddydd i ddydd yn ogystal â phryderon fel y'u diffinnir gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru. Pe bai'r data wedi'i adrodd yn gywir, amcangyfrifir y byddai cynnydd o 189 i 236 yn ffigwr cywirach. Mae nifer y cwynion wedi gostwng o 54 yn 2021/22 i 40 yn 2022/23 gyda'r nifer uchaf o gwynion yn yr adran Adnoddau (11) a Thai (10). Ni ymchwiliwyd i unrhyw gwynion gan OGCC yn ystod y cyfnod adrodd. Mae'r amser ar gyfer ymateb i gwynion yn parhau i fod yn broblem gyda pherfformiad wedi gostwng 5.2% o'i gymharu â hynny yn 2021/22. Mae'r wybodaeth a gesglir ar gyfer cwynion a phryderon hefyd yn dangos patrwm o wendidau o ran gofal cwsmeriaid / gwasanaeth cwsmeriaid yn enwedig cyfathrebu parhaus ynglŷn ag amserlenni ac oedi.

Trafododd y Pwyllgor yr adroddiad a nodwyd y pwyntiau canlynol –

- Dim ond 74.4% o gwynion a atebwyd o fewn y cyfnod gofynnol yn 2022/23 a bod llawer o'r pryderon/cwynion a dderbyniwyd yn nodi bod cyfathrebu wedi bod yn broblem ac y

gallai cyfathrebu gwell fod wedi atal pryder rhag cael ei godi. Gofynnodd y Pwyllgor am sicrwydd bod gwersi'n cael eu dysgu a bod y dysgu'n cael ei rannu rhag bod pryderon tebyg yn codi yn y dyfodol.

Dywedodd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor)/Swyddog Monitro fod argymhelliad rhif tri o'r adroddiad yn mynd i'r afael yn rhannol â gwella gwasanaeth cwsmeriaid. Mae'r wybodaeth a gesglir bellach yn llawer mwy manwl ac mae gwasanaethau'n cael eu herio ynghylch y rhesymau dros gwynion a'r camau sy'n cael eu cymryd i ddatrys y materion sy'n codi. Mae dadansoddiad wedi dangos bod gwasanaeth cwsmeriaid yn thema amlwg yn y cwynion a'r pryderon a godir. Felly bwriedir cynnal hyfforddiant ar wasanaeth cwsmeriaid ar draws y sefydliad gan ganolbwyntio i ddechrau ar y gwasanaethau hynny gyda'r nifer fwyaf o gwynion/pryderon/ymatebion hwyr ac yna ymestyn yr hyfforddiant i'r holl staff sy'n wynebu'r cyhoedd.

- Cynnydd yn nifer y pryderon a godwyd yn erbyn y Gwasanaeth Tai a'r Gwasanaeth Hamdden.

Dywedodd Pennaeth Gwasanaeth Tai, ar ôl gweithredu trefn adborth newydd, bod lefel ormodol o adrodd yng ngham cychwynnol y broses weithredu gan fod staff wedi cynnwys ceisiadau gwasanaeth o ddydd i ddydd yn ogystal â phryderon fel y'u diffinnir gan OGCC. Arweiniodd hynny at gynnydd sylweddol yn nifer y pryderon a gofnodwyd. Heb gynnwys y pryderon hynny a gam-gofnodwyd, amcangyfrifir y byddai nifer y pryderon wedi bod yn 95, cynnydd o 42 o'i gymharu â'r flwyddyn flaenorol. Pryder cyffredin oedd y diffyg cyfathrebu, yn enwedig i roi gwybod i denantiaid am oedi o ran gwneud gwaith ar eiddo neu bod gwaith heb ei ddechrau. Mae'r Gwasanaeth yn ceisio gwella'r broses gyfathrebu gyda thenantiaid a defnyddwyr gwasanaethau. O ran pryderon a fynegwyd am yr amser a gymerir i wneud gwaith trwsio a chynnal a chadw i eiddo, mae'r Gwasanaeth wedi bod yn wynebu problemau oherwydd prinder deunyddiau a diffyg crefftwy'r medrus ar gael ac mae hynny wedi arwain at oedi cyn dechrau ar waith.

Wrth sôn am y cynnydd yn nifer y pryderon a gofnodwyd yn erbyn y Gwasanaeth Hamdden yn 2022/23, dywedodd y Pennaeth Rheoleiddio a Datblygu Economaidd ei bod yn bwysig gosod y 48 o bryderon a dderbyniwyd yng nghyd-destun 7,000 o aelodau'r gwasanaeth. Mae llawer o'r pryderon a fynegwyd yn ymwneud â gwasanaeth cwsmeriaid a allai fod yn adlewyrchiad o ddiffyg profiad staff newydd sy'n cael hyfforddiant ar hyn o bryd a'u bod yn anghyfarwydd â safon y gwasanaeth cwsmeriaid a ddisgwyllir. Cyfeiriodd Rheolwr y Gwasanaeth Hamdden at gamau cywiro a oedd yn cael eu cymryd o ran defnyddio'r Gymraeg fel rhan o'r dysgu sy'n ymwneud â gwasanaeth cwsmeriaid yn enwedig yng nghanolfannau hamdden Amlwch a Chaergybi a hefyd mewn ymateb i bryderon penodol ynghylch ansawdd gwersi nofio a lefelau glendid.

- Gallai'r cynnydd yn nifer y pryderon a nifer yr un pryderon a ail-godir o natur debyg ddangos nad yw gwersi'n cael eu cynnwys yn ddigonol o fewn gwasanaethau ac nad yw'r materion a achosodd y pryderon hynny wedi cael sylw llawn.

Ymatebodd Pennaeth y Gwasanaethau Tai fel y gwasanaeth gyda'r nifer uchaf o bryderon a ail-godir drwy ddweud, er bod nifer y pryderon a gofnodir ar gyfer y gwasanaeth wedi cynyddu, rhaid ei ystyried yng nghyd-destun nifer y tenantiaid y mae Gwasanaethau Tai yn darparu ar eu cyfer. Mae'r ffocws ar wella cyfathrebu â thenantiaid fel y prif fater, gan gynnwys drwy gyfathrebu'n uniongyrchol yn hytrach nag yn anuniongyrchol drwy'r tîm gofal cwsmeriaid.

- Y cyfrwng a ddefnyddir ar gyfer cyfathrebu â defnyddwyr gwasanaeth gan gynnwys cyfryngau digidol a chymdeithasol.

Cadarnhaodd Pennaeth Gwasanaeth Tai bod sawl cyfrwng yn cael eu defnyddio i roi gwybodaeth i denantiaid, gan gynnwys cylchlythyr tenantiaid a phorth pwrpasol yn ogystal â thudalen Facebook Tai Môn, a thrwy ddulliau mwy arferol, drwy e-bost a dros y ffôn ar gyfer cyfathrebu un i un.

Rhoddodd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 wybod i'r Pwyllgor am bwysigrwydd ystyried y cynnydd yn nifer y ceisiadau, ymholiadau a gofynion y mae gwasanaethau yn ymdrin â nhw yn sgil y pandemig a'r argyfwng costau byw, yn enwedig felly'r gwasanaethau a'r timau hynny sy'n wynebu cwsmeriaid sy'n anochel yn arwain at dderbyn mwy o gwynion.

Penderfynwyd –

- **Nodi'r wybodaeth yn yr adroddiad hwn mewn perthynas â phroses gwynion y Cyngor ynglŷn â'r Gymraeg (o dan y Polisi Pryderon a Chwynion), cwynion mewn perthynas ag Aelodau etholedig a'r Polisi/Canllaw Chwythu'r Chwiban.**
- **Cadarnhau bod y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio'n fodlon bod yr adroddiad hwn yn rhoi sicrwydd rhesymol bod gan y Cyngor brosesau priodol ar waith o dan ei Bolisi Pryderon a Chwynion a bod gwasanaethau'r Cyngor yn cydymffurfio'n gyffredinol â'r disgwyliadau a nodir yn y polisi hwnnw.**
- **Gofynnir i Dîm Arweinyddiaeth y Cyngor adolygu'r hyfforddiant Gwasanaeth Cwsmeriaid a ddarperir i staff sy'n wynebu'r cyhoedd, yn enwedig yn y gwasanaethau hynny sydd â'r nifer uchaf o bryderon/cwynion/ymatebion hwyr a sicrhau bod unrhyw argymhellion sy'n deillio o'r adolygiad hwnnw'n cael eu gweithredu. Cynhelir yr adolygiad hwn yng nghyd-destun y Siarter Gwasanaeth Cwsmeriaid diwygiedig a'r Polisi Pryderon a Chwynion diwygiedig.**

4. LLYTHYR BLYNYDDOL GAN OMBWDSMON GWASANAETHAU CYHOEDDUS CYMRU 2022/23

Cyflwynwyd adroddiad y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor)/Swyddog Monitro a oedd yn cynnwys y Llythyr Blynyddol gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru 2022/23 i'w ystyried gan y Pwyllgor. Ers 2006, mae OGCC wedi cyhoeddi adroddiad blynyddol ar y gwaith a wnaed gan ei swyddfa dros y deuddeng mis diwethaf. Mae Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru hefyd yn cyhoeddi crynodeb blynyddol ar wahân o berfformiad ar gyfer pob cyngor gyda'r llythyr blynyddol.

Cyflwynodd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor)/Swyddog Monitro'r adroddiad gan gadarnhau bod y Llythyr Blynyddol yn ymwneud yn unig â chwynion gwasanaeth yn erbyn y Cyngor a gyflwynwyd i OGCC yn ystod 2022/23. Mae'r Llythyr hefyd yn cynnwys adran ar gwynion a wnaed o dan y Cod Ymddygiad i Aelodau. Mae'r negeseuon allweddol yn dangos bod 25 o gwynion gwasanaeth wedi eu cyflwyno i OGCC yn y flwyddyn, 29 cwyn yn llai na'r flwyddyn flaenorol. O'r rheini, nid oedd angen i Swyddfa OGCC ymchwilio i 20 ohonynt a deliwyd â 5 o'r cwynion trwy ddatrysiaid cynnar. Gwnaed un gŵyn Cod Ymddygiad yn erbyn aelod o'r Cyngor Sir ond ni ymchwiliwyd iddi a gwnaed un gŵyn yn erbyn Cynghorydd Tref / Cymuned yn ystod 2022/23, ond daeth yr ymchwiliad i ben. Fel cyngor, mae perfformiad Ynys Môn yn cymharu'n foddhaol â chynghorau eraill yng Nghymru o ran cwynion ac mae'n parhau'n gyson fel y dangosir yn y tabl yn Atodiad A i'r Llythyr.

Yn ogystal â gofyn i'r Llythyr gael ei gyflwyno i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio a'r Pwyllgor Gwaith a bod canlyniad y ddau'n cael ei rannu â Swyddfa OGCC, mae Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru yn gofyn i'r Cyngor barhau i ymgysylltu â gwaith safonau cwynion ei Swyddfa, cael mynediad at hyfforddiant i staff y Cyngor, gweithredu'r polisi enghreifftiol yn llawn a darparu data cwynion cywir ac amserol.

Cadarnhaodd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor)/Swyddog Monitro fod y camau hynny yn y broses o gael eu gweithredu fel y manylir yn yr adroddiad.

Nododd y Pwyllgor, er bod nifer y cwynion yn gymharol isel, bod 24% o'r cwynion hynny'n ymwneud â'r modd y deliodd y Cyngor â'r cwynion, a gofynnodd am esboniad ar gyfer hyn.

Dywedodd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor)/Swyddog Monitro, er mwyn mynd i'r afael â materion gyda'r ffordd y mae'r Cyngor yn delio â chwynion a'r broses delio â chwynion ei hun, cynigir datblygu strategaeth hyfforddi ac asesu anghenion hyfforddi staff ac Aelodau Etholedig fel yr amlinellir yn yr adroddiad. Gall y materion sy'n ymwneud â delio â chwynion ddeillio o ymateb hwyr, ymateb annigonol, diffyg mynd i'r afael â phob agwedd ar gŵyn a/neu fethiant i ddeall cwyn yn llawn. Gan hynny cynigir y rhaglen hyfforddiant a argymhellir.

Penderfynwyd –

- **Nodi a derbyn y Llythyr Blynyddol gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru (OGCC) 2022/23.**
- **Cefnogi'r dasg o weithredu Polisi Enghreifftiol OGCC.**
- **Cefnogi'r dasg o ddatblygu strategaeth hyfforddi.**
- **Cefnogi'r dasg o ddatblygu asesiad anghenion hyfforddi a chyflwyno hyfforddiant addas yn ôl yr angen.**
- **Awdurdodi'r Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro i ysgrifennu at OGCC er mwyn cadarnhau bod y Pwyllgor a'r Pwyllgor Gwaith wedi rhoi ystyriaeth ffurfiol i'w Llythyr Blynyddol a chytuno i weithredu elfennau y cyfeirir atynt yn ei Llythyr Blynyddol.**
- **Rhoi sicrwydd y bydd y Cyngor yn parhau i fonitro cwynion a thrwy hynny roi'r wybodaeth sydd ei hangen ar yr Aelodau i graffu ar berfformiad y Cyngor.**

5. ARCHWILIO ALLANOL: ADOLYGIAD O REOLI DATBLYGU A GORFODAETH CYNLLUNIO – CYNGOR SIR YNYS MÔN

Cyflwynwyd y dogfennau canlynol i'w hystyried gan y Pwyllgor -

- Cafodd adroddiad Archwilio Cymru ar Effeithiolrwydd Awdurdodau Cynllunio Lleol yng Nghymru ei gyflwyno er gwybodaeth. Roedd yr adolygiad cenedlaethol yn edrych ar bob agwedd ar awdurdodau cynllunio lleol ac yn asesu cynnydd o ran gweithredu Deddf Cynllunio (Cymru) 2014. Hefyd roedd yn darparu cyd-destun i'r adroddiad adolygu lleol isod.
- Adroddiad Archwilio Cymru ar ei adolygiad o Reoli Datblygu a Gorfodaeth Cynllunio yng Nghyngor Sir Ynys Môn.
- Ymateb y sefydliad i argymhellion adroddiad yr adolygiad gan Archwilio Cymru.

Cyflwynwyd adroddiad Archwilio Cymru gan Mr Euros Lake, a ddywedodd fod yr adroddiad cenedlaethol yn tynnu sylw at rai o'r heriau sy'n wynebu awdurdodau cynllunio lleol o ran nad yw'r capasiti'n ymestyn yn ddigon pell a bod llai o adnoddau a bod hynny'n cael effaith ar berfformiad a gwydnwch a bod y themâu hyn yn cael eu hailadrodd ar lefel lleol. Roedd yr adolygiad o'r gwasanaeth rheoli datblygu a chynllunio yn Ynys Môn yn ceisio asesu sut mae'r Cyngor yn mynd i'r afael â'r heriau hyn o fewn y gwasanaeth ac a oes ganddo wasanaeth rheoli datblygu a gorfodaeth cynllunio effeithiol a gwydn. Yn gyffredinol, daeth yr adolygiad i'r casgliad bod y Cyngor wedi cryfhau capasiti a diwylliant ei wasanaeth cynllunio ond bod angen mwy o wydnwch i oresgyn ansicrwydd yn y dyfodol. Canfu'r adolygiad fod –

- Gan y Cyngor drefniadau corfforaethol wedi'u hen sefydlu i fonitro a dysgu o brofiadau'r gorffennol a'i fod wedi buddsoddi yn y gwasanaeth cynllunio i fynd i'r afael â pherfformiad gwael.
- Mae'r Cyngor wedi gwella capasiti a morâl o fewn y gwasanaeth ond mae angen iddo ddatblygu a chadw ei weithlu er mwyn cynnal y cynnydd hwn..
- Mae heriau sylweddol mewn perygl o danseilio gwytnwch y gwasanaeth yn y tymor canolig a'r tymor hir.

Mae'r adroddiad yn gwneud pedwar argymhelliad i wella'r gwasanaeth ymhellach, gan gynnwys gwella gallu'r Cyngor i liniaru ac ymateb i risgiau, gwella sut mae'n ystyried risgiau wrth gynllunio adnoddau, yn ogystal ag adeiladu sgiliau a phrofiad o fewn y gwasanaeth cynllunio a fydd hefyd yn helpu i gryfhau trefniadau parhad busnes y Cyngor a gwella gwydnwch.

Rhoddod y Pennaeth Rheoleiddio a Datblygu Economaidd ymateb y gwasanaeth i'r adroddiad a chrosawodd yr adolygiad gan ddweud ei fod yn amserol o ystyried y pwysau a fu ar y gwasanaeth ac sydd arno ar hyn o bryd. Nid yw'r heriau sy'n wynebu gwasanaeth cynllunio a gorfodi Ynys Môn mewn perthynas ag adnoddau, capasiti a llwyth gwaith yn annhebyg i'r rhai sy'n wynebu awdurdodau cynllunio eraill yng Nghymru. Yn gyffredinol, teimlir bod yr adroddiad yn rhoi gwerthusiad cadarnhaol o'r cynnydd sy'n cael ei wneud gan y gwasanaeth cynllunio yn Ynys Môn, er mai megis dechrau mae'r gwaith i wella'r gwasanaeth, mae'n yn ymwybodol bod angen gwneud mwy o waith. Fodd bynnag, ystyrir bod gan y gwasanaeth reolaeth ac arweinyddiaeth gadarn erbyn hyn ac mae wedi gosod blaenoriaethau clir ar gyfer y tymor canolig. Mae'r gwasanaeth yn derbyn argymhellion adolygiad Archwilio Cymru a chytunwyd ar gynllun gweithredu. Bydd y cynllun gwella gwasanaethau presennol yn cael ei adolygu i nodi meysydd a blaenoriaethau sydd angen sylw a bydd cynllun diwygiedig i fynd i'r afael â'r meysydd hynny yn cael ei baratoi. Mae'r gwaith ar y cynllun presennol yn parhau ar ôl y tarfu yn sgil y pandemig ac er bod Covid wedi arwain at atal gweithgaredd, mae'r newid i weithio drwy ddulliau rhithwir wedi cyflymu'r broses o adolygu diwylliant ac ymarfer o fewn y gwasanaeth ac yn hynny o beth mae wedi bod yn fuddiol. Er bod y risgiau a'r pryderon sy'n ymwneud â'r gwasanaeth yn cael eu cofnodi yng nghofrestr risg ehangach y gwasanaeth, bydd y gwaith o baratoi'r cynllun gwella yn cynnwys datblygu cofrestr risg penodol ar gyfer y gwasanaeth cynllunio a fydd yn cael ei diweddarau a'i monitro'n rheolaidd. Bydd archwiliad sgiliau hefyd yn cael ei gynnal a'r allbwn yn bwydo i mewn i gynllun datblygu gweithlu'r gwasanaeth. O ran adnoddau, mae'r sefyllfa ariannol yn heriol ac er y byddai'r gwasanaeth yn dymuno cryfhau capasiti, rhaid iddo fod yn realistig ynghylch yr hyn y gellir ei gyflawni o fewn yr adnoddau sydd ar gael. Bydd y gwasanaeth yn ceisio sicrhau bod ei staff yn derbyn hyfforddiant a datblygiad priodol gan gofio hefyd ei bod yn bwysig cadw'r arbenigedd sydd yn y gwasanaeth ar hyn o bryd.

Wrth ystyried yr adroddiad, cyfeiriodd y Pwyllgor at Arddangosyn 2 a oedd yn dangos perfformiad y Cyngor yn erbyn dangosyddion cenedlaethol allweddol yn 2018/29 a nododd y byddai wedi bod yn ddefnyddiol gallu gweld perfformiad presennol y gwasanaeth cynllunio mewn ffordd debyg wedi'i feincnodi yn erbyn perfformiad awdurdodau cynllunio eraill yng Nghymru. Gwnaed sylwadau hefyd am gyfran yr apeliadau cynllunio a ganiatawyd a chodwyd cwestiwn ynglŷn â phwysigrwydd polisiâu cynllunio lleol a'r cyd-destun lleol mewn penderfyniadau apêl.

Dywedodd y Cyngorydd Nicola Robert, Aelod Portffolio Cynllunio, Gwarchod y Cyhoedd a Newid Hinsawdd fod apeliadau cynllunio yn faes cymhleth ond ei bod hi'n bersonol fel Deilydd y Portffolio yn fodlon â'r niferoedd presennol a bod gwaith yn mynd rhagddo i ddehongli polisi o safbwynt yr awdurdod cynllunio lleol a'r arolygiaeth. Mae pob apêl a ganiateir yn cael ei hadolygu gan y gwasanaeth i weld a oes unrhyw wahaniaethau o ran dehongli.

Penderfynwyd nodi adroddiad Archwilio Cymru ar ei adolygiad o Reoli Datblygu a Gorfodi Cynllunio yng Nghyngor Sir Ynys Môn ynghyd ag ymateb y sefydliad i'r adroddiad.

6. ARCHWILIO ALLANOL: DIWEDDARIAD CHWARTEROL AR RAGLEN WAITH AC AMSERLEN ARCHWILIO CYMRU

Cyflwynwyd adroddiad Archwilio Cymru ar ei Raglen Waith a'i Amserlen ar 30 Mehefin, 2023 er gwybodaeth y Pwyllgor. Rhoddodd yr adroddiad y wybodaeth ddiweddaraf am gynnydd a statws gwaith archwilio ariannol a pherfformiad Archwilio Cymru sy'n cynnwys astudiaethau wedi'u cynllunio a'u cyhoeddi ac roedd yn cynnwys gwaith Estyn ac Arolygiaeth Gofal Cymru.

Rhoddodd Yvonne Thomas Rheolwr Archwilio Ariannol – Archwilio Cymru drosolwg o gynnydd y gwaith archwilio ariannol gan gadarnhau bod y gwaith maes mewn perthynas ag archwilio datganiad cyfrifon 2022/23 y Cyngor yn dal i fynd rhagddo ac mai'r nod o hyd yw cwblhau'r broses honno erbyn diwedd mis Tachwedd ac adrodd yn ôl ar y canlyniad i'r Pwyllgor hwn ddechrau mis Rhagfyr 2023. Mae'r broses ardystio grantiau wedi newid gyda'r gwaith ar ardystio Cyfraniadau Pensiwn Athrawon a hawliadau grant Ardrethi Annomestig bellach yn cael ei wneud gan dîm canolog yn hytrach na thîm lleol. Mae'r gwaith maes ar gyfer ardystio ffurflen grantiau Ardrethi Annomestig 2022/23 ar y gweill ac mae'r ffurflen ar gyfer Cyfraniadau Pensiwn Athrawon ar gyfer 2022/23 bellach wedi'i dderbyn. Anelir at gwblhau'r ddaau archwiliad erbyn 17 a 30 Tachwedd, yn y drefn honno. Mae'r archwiliad o ffurflen grant Cymhorthdal Budd-dal Tai 2020/21 bron â chael ei gwblhau ac mae'r llythyr amodi drafft gyda'r Cyngor i'w adolygu. Unwaith y bydd y gwaith hwnnw wedi'i gwblhau, gellir nodi unrhyw brofion ychwanegol sydd eu hangen er mwyn gallu cwblhau hawliad grant Cymhorthdal Budd-dal Tai 2021/22 a gall y gwaith fynd rhagddo.

Adroddodd Mr Alan Hughes, Arweinydd Archwilio Perfformiad ar gynnydd y rhaglen Archwilio Perfformiad gan gadarnhau bod cwblhau rhaglen 2022/23 yn cael blaenoriaeth ynghyd â darnau allweddol o waith o raglen 2023/24. O ran gwaith sicrwydd ac asesu risg 2022/23, mae'r adroddiad ar ddefnyddio gwybodaeth am berfformiad wedi'i ddrafftio a'i rannu ar gyfer sylwadau rheolwyr a threfnwyd y cyfweiliadau mewn perthynas â'r adolygiad archwilio ar gyfer gosod amcanion llesiant. Mae'r adroddiad lleol drafft mewn perthynas â'r adolygiad Thematig Digidol yn cael ei adolygu. Mae adolygiadau archwilio perfformiad 2023/24 yn cael eu cwmpasu fel yr amlinellwyd yn yr adroddiad ac mae gwaith wedi dechrau ar yr adolygiad sicrwydd ac asesu risg.

Cadarnhaodd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) fod Datganiad drafft 2022/23 o'r Cyfrifon wedi'i gwblhau erbyn y dyddiad targed diwedd mis Mehefin a oedd yn golygu bod y gwaith archwilio wedi gallu dechrau'n brydlon. Nid oes unrhyw faterion wedi'u codi hyd yma a fyddai'n amharu ar y dyddiad cwblhau ddiwedd mis Tachwedd.

Mewn ymateb i ymholiad gan y Pwyllgor ynghylch effaith yr ISA 315 diwygiedig ar lwyth gwaith yr archwilwyr, dywedodd Yvonne Thomas, er bod y newidiadau i'r safon wedi golygu mwy o waith i archwilwyr, fod adnoddau ychwanegol wedi'u rhoi yn y broses ac ni ragwelir y bydd yn rhwystr i'r bwriad o gwblhau'r archwiliad ddiwedd mis Tachwedd.

Penderfynwyd nodi Diweddariad Chwarter 1 2023/24 Archwilio Cymru ar ei Raglen Waith a'i Amserlen.

7. ADOLYGIAD BLYNYDDOL AR REOLI'R TRYSORLYS 2022/23

Cyflwynwyd adroddiad y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 a oedd yn cynnwys adolygiad o weithgarwch rheoli'r trysorlys yn 2022/23 i'w ystyried gan y Pwyllgor. Yn unol â rheoliadau a gyhoeddwyd o dan Ddeddf Llywodraeth Leol 2003, mae'n ofynnol i'r Cyngor lunio adolygiad blynyddol rheoli'r trysorlys o weithgareddau a'r dangosyddion darbodus a thrysorlys gwirioneddol ar gyfer 2022/23.

Mae'r adroddiad yn nodi'r canlyniadau ariannol canlynol ym mlwyddyn ariannol 2022/23 –

- Ffactorau allanol gan gynnwys y cyd-destun economaidd, perfformiad cyfraddau llog ac effaith Covid-19.
- Ffactorau mewnol gan gynnwys perfformiad gwariant cyfalaf, yr effaith ar y cronfeydd wrth gefn a'r balansau arian parod, archwaeth risg o ran buddsoddiadau, y benthyciadau a gymerwyd gan y Cyngor a'r effaith ar y Gofyniad Cyllido Cyfalaf.
- Y Strategaeth Rheoli'r Trysorlys yn 2022/23 gan gynnwys rheoli dyledion, polisi Darpariaeth Refeniw Isaf (MRP) newydd, a benthyciadau a buddsoddiadau'r Cyngor yn ystod y flwyddyn.
- Rheoli'r Trysorlys drwy Ddangosyddion Darbodus a sut mae'r rhain yn cael eu rheoli.
- Cymharu'r Dangosyddion Darbodus gwirioneddol gyda'r rhagolygon ar ddechrau'r flwyddyn
- Rhagolygon ar gyfer 2023/24 a thu hwnt.

Cyfeiriodd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 at y tabl ym mharagraff 3.1 o'r adroddiad a oedd yn dangos gwariant cyfalaf gwirioneddol y Cyngor am y flwyddyn – un o'r dangosyddion darbodus gofynnol a sut y cafodd hyn ei ariannu. Roedd y gyllideb yn dangos tanwariant o £14m sy'n llithriad llawer llai o'i gymharu â'r blynyddoedd blaenorol gyda'r prosiectau a restrir yn y paragraff yn gyfrifol am y tanwariant. Nodir cronfeydd wrth gefn a balansau arian parod y Cyngor ym mharagraff 3.2 o'r adroddiad ac maent yn dangos cronfeydd wrth gefn y gallir eu defnyddio sy'n werth cyfanswm o £59.779m. Ni fu unrhyw fenthyciadau allanol yn ystod blwyddyn ariannol 2022/23, yn hytrach, mae'r Cyngor wedi parhau i weithredu ei strategaeth fenthycia fewnol gan fod cyfraddau buddsoddi wedi bod yn is na chyfraddau benthycia hirdymor sy'n golygu y byddai ystyriaethau gwerth am arian yn dangos y gellid sicrhau'r gwerth orau drwy beidio â chymryd benthyciadau allanol newydd ond yn hytrach, defnyddio balansau arian parod i ariannu gwariant cyfalaf newydd, neu yn lle dyledion allanol sy'n aeddfedu. Mae'r tabl ym mharagraff 3.3.2 o'r adroddiad yn dangos mai sefyllfa fenthycia fewnol y Cyngor ar 31 Mawrth, 2023 oedd £20.3m. Yn ystod y flwyddyn, ni wnaeth y Cyngor ymrwymo i unrhyw fenthyciadau tymor byr eraill. Derbyniwyd benthyciad di-log o £1.123m yn y flwyddyn i ariannu gwariant cyfalaf ar brosiectau arbed ynni a bydd yn cael ei ad-dalu mewn rhandaliadau.

Y strategaeth fuddsoddi ddisgwyliedig oedd cadw at adneuon tymor byrrach, er y cedwid y gallu i fuddsoddi am gyfnodau hwy. Gwelwyd gwelliant mewn enillion ar fuddsoddiadau a godwyd trwy gydol 2022/23 wrth i gyfraddau llog godi. Roedd y gyllideb llog o £5k a osodwyd ar gyfer 2022/23 yn seiliedig ar y llog a dderbyniwyd y flwyddyn flaenorol. Fodd bynnag, roedd y ffaith bod cyfraddau llog yn codi'n golygu bod mwy o gyfleoedd i fuddsoddi arian dros ben gyda balansau cyfartalog o £55.8m yn sicrhau £0.863m ar gyfradd llog gyfartalog o 1.55%. Yr anfantais i gyfraddau llog uwch yw bod benthycia wedi dod yn fwy costus. Ceir manylion yr holl fuddsoddiadau newydd yn y flwyddyn gyda'u cyfraddau llog yn y tabl ym mharagraff 3.6 yr adroddiad. Y strategaeth wrth symud ymlaen yw osgoi buddsoddi gydag awdurdodau lleol gan fod balansau ariannol y Cyngor bellach yn lleihau, mae mwy o opsiynau ar gael gyda'r banciau ac oherwydd yr ansicrwydd ariannol, mae mwy o risg yn gysylltiedig ag awdurdodau lleol wrth i nifer o gynghorau gael eu hunain mewn trafferthion ariannol.

Nodir egwyddorion strategaeth rheoli trysorlys y Cyngor ar gyfer 2022/23 yn adran 4 yr adroddiad ac yn adran 5 ceir crynodeb o'r dangosyddion darbodus y cytunwyd arnynt a'r hyn y maent yn ei olygu. Mae Adran 6 yr adroddiad yn dadansoddi'r gwahaniaeth rhwng Dangosyddion Darbodus gwirioneddol a ragwelwyd ar gyfer 2022/23 ac yn cadarnhau bod y Cyngor wedi cydymffurfio â'i ofynion deddfwriaethol a rheoleiddiol. Mae'r perfformiad hwn yn dangos bod gweithgareddau rheoli trysorlys y Cyngor yn cael eu cynnal mewn ffordd reoledig i sicrhau diogelwch ariannol y Cyngor ac nad ydynt yn peri unrhyw risg ariannol sylweddol i'r Cyngor o ran benthyca anfforddiadwy neu ormodol.

Roedd y Pwyllgor yn falch o nodi a chael sicrwydd o sefyllfa ariannol gadarn y Cyngor a'i ddull darbodus ac ystyriol o fenthyca a buddsoddi a oedd yn golygu ei fod mewn sefyllfa fwy cadarn na llawer o gynghorau sydd bellach mewn trafferthion ariannol oherwydd bod ganddynt lefelau uchel o ddyled ar ôl cymryd benthyciadau sylweddol. Wrth drafod yr adroddiad gofynnodd y Pwyllgor gwestiynau am wariant cyfalaf y Cyngor, yn benodol –

- Yr anghysondeb rhwng cyfanswm y gwariant cyfalaf amcangyfrifedig o £55m ar gyfer 2022/23 a nodwyd ym mharagraff 3 yr adroddiad a'r £35.961m a nodwyd fel cyfanswm gwariant cyfalaf gwreiddiol o dan y Dangosyddion Darbodus ym mharagraff 6.
- P'un a yw arian cyfalaf heb ei wario yn cael ei gymryd yn ôl gan Lywodraeth Cymru.
- A oes digon o adborth ar gynnydd prosiectau cyfalaf i sicrhau bod gan y Cyngor ddigon o arian i gyflawni ei ymrwymadau ariannol pan fônt yn ddyledus.

Dywedodd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 fod dull y Cyngor o reoli'r trysorlys wedi bod yn wrth-risg mewn sawl ffordd; mae'r cynghorau hynny sydd bellach mewn trafferthion ariannol wedi defnyddio eu pwerau benthyca i fuddsoddi mewn mwy o fentrau risg uchel i gynhyrchu incwm tra bod yr amodau economaidd a'r farchnad yn ddiweddar wedi golygu nad yw'r enillion disgwylidig wedi'u sicrhau gan adael y cynghorau hynny â dyledion sylweddol. Mae'r Cyngor ym Môn wedi bod yn ofalus yn gyson wrth fuddsoddi ac wedi targedu gwariant cyfalaf i feysydd blaenoriaeth lle mae'r angen mwyaf. Mae hefyd wedi defnyddio cronfeydd wrth gefn yn ddarbodus gan gydnabod yr angen ar adegau i gydbwyso cyllidebau heb droi at gronfeydd wrth gefn a gwario ar eitemau y mae am wario arnynt. Mae hyn wedi cynnal lefel iach o falans cronfeydd wrth gefn. Cronfeydd wrth gefn a balansau'r Cyngor yw ei gronfeydd ar gyfer "cyfnodau anodd" i'w helpu i ddelio ag argyfyngau a chostau annisgwyl.

O ran gwariant cyfalaf, y ffigwr o £35.961m yw'r gyllideb gyfalaf wreiddiol a gymeradwywyd gan y Cyngor ym mis Mawrth 2022. Ychwanegwyd at hynny'r llithriad o'r flwyddyn flaenorol sydd wedi'i gario drosodd gyda chymeradwyaeth y Pwyllgor Gwaith yn ogystal â grantiau cyfalaf a ddyfernir yn ystod y flwyddyn. Mae'r gyllideb gyfalaf ar y cychwyn fel y'i cymeradwyir gan y Cyngor yn newid dros amser ac mae'r newidiadau hynny'n cael eu hawdurdodi gan y Pwyllgor Gwaith, weithiau'n ôl-weithredol yn achos grantiau sydd eisoes wedi'u derbyn. Mae'r Cyngor wedi llwyddo i sicrhau bod yr holl gyllid grant yn cael ei wario a dim ond ar achlysuron prin y dychwelwyd arian grant nas defnyddiwyd i Lywodraeth Cymru. Pe bai prosiect a ariennir gan grant yn cael ei gwblhau o dan y gyllideb, yna byddai'r hawliad grant terfynol yn adlewyrchu hynny; mewn achos o lithriad mae'r Cyngor yn sicrhau bod yr ariannwr grant yn cymeradwyo'r amserlen ddiwygiedig fel nad oes unrhyw arian yn cael ei gollu am beidio â chadw at amodau'r cynnig grant. Mae gwariant cyfalaf y Cyngor yn cael ei fonitro'n chwarterol gyda lefel uwch o wariant cyfalaf yn yr 2il a'r 3ydd chwarter pan fo'r tywydd yn fwy ffafriol. O ran rheoli arian parod mae'r Cyngor yn cadw oddeutu £10m mewn arian parod sy'n ddigon i gyflawni ei ymrwymadau ariannol parhaus ar unwaith, telir llog ar yr arian sydd gan y Cyngor yn y cyfrifon sydd ar gael iddo, er ei fod ar gyfradd is na'r cronfeydd hynny a fuddsoddiwyd am gyfnod penodol.

Gwnaeth y Pwyllgor bwynt cyffredinol ynghylch cymhlethdod y gofynion adrodd ariannol a oedd yn ei gwneud yn anodd i'r Cyngor gyfleu ei sefyllfa ariannol a sut mae'n gwario ei arian mewn ffordd sy'n dryloyw ac yn ddealladwy i'r cyhoedd yn gyffredinol. Dywedodd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/ Swyddog Adran 151 fod adroddiadau ariannol awdurdodau lleol, yn enwedig o ran ei ddatganiadau ariannol, yn amodol ar nifer o godau ymarfer a rheoliadau sy'n pennu beth a sut y caiff gwybodaeth ei hadrodd. Y gobaith yw drwy broses ddemocrataidd y Cyngor, yn benodol y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio, y Pwyllgor Gwaith a'r Cyngor Llawn, y gall aelodau etholedig roi sicrwydd i drethdalwyr cyngor Ynys Môn fod y Cyngor yn gwneud y defnydd gorau o adnoddau.

Penderfynwyd –

- **Nodi y bydd y ffigyrau alldro yn yr adroddiad hwn yn parhau i fod yn rhai dros dro nes bod yr archwiliad o Ddatganiad Cyfrifon 2022/23 wedi'i gwblhau a'i lofnodi; adroddir fel sy'n briodol ar unrhyw addasiadau sylweddol sy'n deillio o'r ffigyrau a gynhwysir yn yr adroddiad hwn.**
- **Nodi'r dangosyddion darbodus a thrysorlys dros dro ar gyfer 2022/23 yn yr adroddiad hwn.**
- **Ystyried yr adroddiad rheoli trysorlys blynyddol ar gyfer 2022/23 a'i gyflwyno i gyfarfod nesaf y Pwyllgor Gwaith gydag unrhyw sylwadau.**

8. DIWEDDARIAD ARCHWILIO MEWNOL

Cyflwynwyd adroddiad y Pennaeth Archwilio a Risg oedd yn ei ddiweddarau am y sefyllfa fel yr oedd hi ar 3 Medi, 2023 ynghylch yr archwiliadau a gwblhawyd ers y diweddariad blaenorol ar 31 Mawrth 2023 i'w ystyried gan y Pwyllgor. Mae'r adroddiad hefyd yn nodi llwyth gwaith cyfredol y gwasanaeth Archwilio Mewnol a'i flaenoriaethau ar gyfer y tymor byr i'r tymor canol. Darparwyd y canlynol i aelodau'r Pwyllgor sef copïau o'r chwe darn canlynol o waith sicrwydd a gwblhawyd yn y cyfnod mewn perthynas â Pharhad y Gwasanaeth TG - Gwe-rwydo (Dilyn i fyny) (Sicrwydd Rhesymol); Rheoli Trwyddedau Meddalwedd TG (Dilyn i fyny) (Sicrwydd Rhesymol); Cardiau Tanwydd (Sicrwydd Rhesymol); Rhaglen Moderneiddio Cymunedau Dysgu (Risg Strategol YM5) (Sicrwydd Rhesymol); ac Adennill Dyledion Treth Gyngor, Trethi Annomestig Cenedlaethol a Mân Ddyledion (Sicrwydd Cyfyngedig).

Rhoddodd y Pennaeth Archwilio a Risg drosolwg o'r adroddiad a chyfeiriodd at seithfed darn o waith a wnaed yn y cyfnod mewn perthynas â Grant Adfywio Gogledd Cymru nad oedd lefel sicrwydd ganddo gan ei fod yn ddarn ymchwiliol o waith a ysgogwyd gan atgyfeiriad gan aelod o'r cyhoedd. Mae'r adroddiad yn amlinellu cwmpas a chanlyniad yr ymchwiliad. O ran yr adroddiad Sicrwydd Cyfyngedig mewn perthynas ag Adennill Dyledion Treth Gyngor, Trethi Annomestig Cenedlaethol a Mân Ddyledion, codwyd 8 mater/risg a chytunwyd ar gynllun gweithredu gyda rheolwyr. Mae sicrwydd wedi'i ddarparu bod cynlluniau i fynd i'r afael â'r materion/risgiau a nodwyd erbyn mis Ionawr 2024. Ar hyn o bryd mae gan Archwilio Mewnol 12 darn o waith ar y gweill fel y'u rhestrir yn y tabl ym mharagraff 35 o'r adroddiad ac mae'n gwneud cynnydd da gyda Strategaeth Archwilio Flynyddol 2023/24 ynghyd â Strategaeth Gwrth-dwyll, Llwgwrwbrwyo a Llygredd 2022-2025. Mae ymarfer recriwtio llwyddiannus diweddar yn golygu mai dim ond un swydd wag sydd yn y gwasanaeth bellach ar lefel Uwch Archwilydd oherwydd secondiad hirdymor. Mae'r arbedion cyllidebol sy'n deillio o hyn yn cael eu defnyddio i gomisiynu cymorth allanol ychwanegol.

Amlinellodd Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau)/Swyddog Adran 151 y cyd-destun i ddull y Cyngor o reoli ac adennill dyledion gan dynnu sylw at y ffaith bod pandemig COVID a'r argyfwng costau byw wedi gwneud y sefyllfa'n waeth ac wedi ychwanegu at y baich dyledion a'r gwaith sy'n cronni. Disgrifiodd y prosesau sydd ar gael i'r Cyngor wrth geisio adennill Dyledion Treth Gyngor, Trethi Annomestig Cenedlaethol a Mân Ddyledion a'r cyfyngiadau arnynt, yn enwedig yn achos y Dreth Gyngor lle mae'r gosb o garchar am beidio

â thalu wedi ei ddileu neu mewn achosion o galedi neu pan fo unigolion bregus dan sylw, megis gyda dyledion gofal cymdeithasol, mae angen bod yn sensitif wrth ddelio ag achosion o'r fath. Mae'r Tîm Refeniw wedi'i ailstrwythuro i egluro cyfrifoldebau adennill dyledion ac mae adolygiad o brosesau adennill dyledion wedi'i gynnal i ganfod sut y gall y gwasanaeth wneud defnydd mwy effeithiol o wybodaeth o ran allosod data o'r system ac i sefydlu statws dyledion yn well fel nad yw dyledion segur sy'n annhebygol o gael eu hadennill yn aros ar y system am gyfnod hir o amser ac y gellir eu dileu. Adolygir drwg ddyledion i asesu a yw amgylchiadau wedi newid ac i weld a oes modd adennill y ddyled, a gwneir darpariaeth ddrwg ddyledion ar gyfer dyledion yr ystyrir na ellir eu hadennill - amlinellwyd y trefniadau ar eu cyfer i'r Pwyllgor. Mae adolygiad archwilio mewnol wedi cadarnhau'r sefyllfa o ran yr angen i gryfhau prosesau a gweithdrefnau adennill dyledion ac mae cynllun gweithredu i'r perwyl hwnnw wedi'i lunio ac mae rhai o'r camau gweithredu a nodwyd eisoes yn cael eu gweithredu.

Cadarnhaodd y Pennaeth Archwilio a Risg y byddai adolygiad dilynol yn cael ei gynnal ym mis Ionawr, 2024 ac y byddai'r canlyniad yn cael ei adrodd i'r Pwyllgor hwn.

Penderfynwyd nodi bod y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn nodi darpariaethau sicrwydd a blaenoriaethau'r Gwasanaeth Archwilio Mewnol wrth symud ymlaen.

9. MATERION A RISGIAU SYDD ANGEN SYLW

Cyflwynwyd adroddiad y Pennaeth Archwilio a Risg a oedd yn rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf am statws materion/risgiau sydd angen sylw y mae Archwilio Mewnol wedi'u codi i'w hystyried gan y Pwyllgor.

Cyflwynwyd yr adroddiad gan y Prif Archwilydd Mewnol a gadarnhaodd, ar 31 Awst 2023, fod 47 o gamau gweithredu sy'n parhau i fod angen sylw ac sy'n cael eu holrhain gan y gwasanaeth Archwilio Mewnol. Mae chwech ohonynt yn cael eu hystyried yn rhai sylweddol (ambr) a 41 yn rhai cymedrol (melyn) o ran blaenoriaeth risg. Ni chodwyd unrhyw faterion/risgiau coch neu gritigol yn ystod y flwyddyn ac nid oes yr un ohonynt angen sylw. Ar hyn o bryd mae 5 cam gweithredu oedd i fod i gael eu gweithredu erbyn y dyddiad cwblhau, ac maent bellach yn wedi mynd heibio eu dyddiad targed. Mae pedwar o'r rhain (dau wedi'u sgorio'n risg blaenoriaeth sylweddol a dau'n gymedrol), yn berthnasol i archwiliad ar Bensiynau Athrawon fel rhan o waith dilynol i fyny ffurfiol. Mae'r cam arall wedi'i sgorio'n gymedrol o ran blaenoriaeth risg, ac mae'n berthnasol i archwiliad o Gynnal a Chadw Cyflenwyr a Thaliadau Dyblyg – ceir diweddariad ym mharagraff 12 yr adroddiad.

O ran yr holl gamau gweithredu sy'n parhau i fod angen sylw, waeth beth yw'r dyddiad y cytunwyd i'w gweithredu, mae Graff 3 yn dangos bod rheolwyr bellach wedi ymdrin â 77%, ac mae Archwiliad Mewnol wedi dilysu 75%. Mae'r 2% sy'n weddill yn ymwneud ag archwiliad o Galw Gofal, fydd yn cael ei olrhain yn ffurfiol ym mis Rhagfyr 2023. Pan fydd yr holl gamau gweithredu wedi bodloni eu dyddiad targed (gweler Graff 4) mae'n dangos yr ymdriniwyd â 97% o'r camau yr oedd angen gweithredu arnynt.

Er bod y rhan fwyaf o'r camau gweithredu sydd angen sylw'n ymwneud â'r flwyddyn ariannol bresennol a'r ddwy flynedd ariannol flaenorol, mae tri mater/risg yn dyddio'n ôl i 2018/19 a 2019/20 ac mae pob un ohonynt yn gymedrol neu'n felyn o ran blaenoriaeth risg. Darperir diweddariad ar eu statws a'u cynnydd ym mharagraffau 21 a 22. Nid oes unrhyw faterion/risgiau â sgôr sylweddol sy'n dyddio'n ôl ymhellach na 2021/22. Pan fo mater / risg â sgôr sylweddol yn parhau heb ei ddatrys 12 mis ar ôl i'r dyddiad cwblhau gwreiddiol fynd heibio, gofynnir i berchnogion y camau fynychu Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu er mwyn rhoi rhesymau dros yr oedi mewn mynd i'r afael â'r mater/risg. Ar hyn o bryd nid oes unrhyw faterion/risgiau sylweddol y mae hyn yn berthnasol iddynt.

Penderfynwyd nodi cynnydd y Cyngor wrth fynd i'r afael â'r Materion/Risgiau Archwilio Mewnol sydd angen sylw.

10. ADOLYGIAD O'R BLAEN RAGLEN WAITH

Cyflwynwyd adroddiad y Pennaeth Archwilio a Risg sy'n cynnwys y Blaen Raglen Waith a Rhaglen Hyfforddiant 2023/24 i'w hystyried gan y Pwyllgor.

Tynnodd y Pennaeth Archwilio a Risg sylw at yr eitemau a oedd wedi'u haildrefnu ar y rhaglen waith a oedd yn cynnwys hunanasesiad y Pwyllgor sydd i'w ystyried yng nghyfarfod Rhagfyr 2023.

Penderfynwyd –

- **Derbyn Blaen Raglen Waith 2023/24 fel un sy'n cyflawni cyfrifoldebau'r Pwyllgor yn unol â'i gylch gorchwyl a**
- **Nodi'r newidiadau i'r dyddiadau y bydd adroddiadau'n cael eu cyflwyno.**

**Mr Dilwyn Evans
(Cadeirydd)**

CYNGOR SIR YNYS MÔN / ISLE OF ANGLESEY COUNTY COUNCIL	
Cyfarfod:	Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio
Dyddiad:	7 Rhagfyr 2023
Teitl yr Adroddiad:	Adroddiad Sicrwydd Llywodraethiant Gwybodaeth Blynyddol Ysgolion Ynys Môn 2023
Pwrpas yr Adroddiad:	Hysbysu aelodau o'r lefel o gydymffurfiaeth a risg diogelu data mewn perthynas ag ysgolion, a chrynhoi blaenoriaethau presennol
Adroddiad gan:	Elin Williams, Swyddog Diogelu Data Ysgolion Est: 1833, dpoysgolionmon@ynysmon.llyw.cymru
Swyddog Cyswllt:	Elin Williams, Swyddog Diogelu Data Ysgolion Est: 1833, dpoysgolionmon@ynysmon.llyw.cymru

Pwrpas yr adroddiad hwn

Darparu dadansoddiad y Swyddog Diogelu Data Ysgolion o'r prif faterion Llywodraethiant Gwybodaeth (IG) ar gyfer y cyfnod Chwefror 2023 i Tachwedd 2023 i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio, a chrynhoi blaenoriaethau presennol.

Cyflwyniad

Mae'r adroddiad hwn yn darparu datganiad y Swyddog Diogelu Data Ysgolion a throsolwg o gydymffurfiaeth ysgolion cynradd, uwchradd ac arbennig Môn â gofynion cyfreithiol wrth ymdrin â gwybodaeth ysgol, gan gynnwys cydymffurfiaeth â *Rheoliad Diogelu Data Cyffredinol y Deyrnas Unedig (UK GDPR)*; *Deddf Diogelu Data 2018* a chodau ymarfer perthnasol.

Mae'r adroddiad hefyd yn rhoi manylion camau a gymerwyd ers yr adroddiad diwethaf (Ionawr 2023), ac yn rhoi manylion ynghylch cynnwys y *Strategaeth Datblygu Diogelu Data Ysgolion 2022-2023* a beth sydd wedi ei gyflawni ganddo.

Rhoddir manylion hefyd am yr hyn sydd wedi'i gynnwys yn *Strategaeth Datblygu Diogelu Data Ysgolion 2023-2024* ac y cynnydd hyd yma.

Datganiad y Swyddog Diogelu Data Ysgolion

Ers yr adroddiad diwethaf a gyhoeddwyd yn Ionawr 2023, mae gan ysgolion y **polisiau** a'r gweithdrefnau angenrheidiol ar waith i gydymffurfio â gofynion dan ddeddfwriaeth diogelu data. Mae ysgolion wedi mabwysiadu'r mwyafrif o bolisiau yn ffurfiol ac wedi cychwyn y broses o **fonitro** a **thystiolaethu eu cydymffurfiaeth** â phob polisi diogelu data. Bydd hyn yn cynorthwyo ysgolion i sicrhau eu bod yn cymryd y camau gweithredu angenrheidiol i leihau risgiau diogelu data a chefnogi ysgolion i dystiolaethu eu hatebolrwydd a'u cydymffurfiaeth.

Mae'r **ymarferion** rheoli gwybodaeth dyddiol yn yr ysgolion wedi parhau i wella. Mae mwy o staff ysgolion wedi derbyn **hyfforddiant** diogelu data yn ystod y cyfnod hwn,

ac mae hyn wedi cefnogi ysgolion i wella eu hymarferion. Mae mwy o lywodraethwyr ysgol hefyd wedi derbyn hyfforddiant neu wedi bod yn gynulleidfa i gyflwyniad diogelu data sydd hefyd wedi gwella eu dealltwriaeth o rwymedigaethau'r ysgol dan ddeddfwriaeth diogelu data.

Mae darnau mwy penodol o waith bellach angen eu cwblhau, gan gynnwys ysgolion yn addasu'r templed ROPA a Rhestr o Asedau Gwybodaeth sydd wedi'i boblogi o flaen llaw, sicrhau bod DPAAu ar waith ar gyfer apiau a rhaglenni a ddefnyddir, creu DPAAu lle mae prosesu risg uchel, a chael *Cynllun Parhad Busnes* a *Chynllun Adfer Trychineb* ar waith.

Mae ysgolion yn parhau i ddangos eu bod yn deall eu **cyfrifoldebau** a'r goblygiadau fel y rheolydd data a'r disgwyliadau cyfreithiol o hynny. Mae ysgolion yn parhau i arddangos fod ganddynt well dealltwriaeth o'u rhwymedigaethau diogelu data ac wedi bod yn rhoi mwy o flaenoriaeth i sicrhau bod camau gweithredu'n cael eu cymryd i gydymffurfio â gofynion dan ddeddfwriaeth diogelu data.

Mae ysgolion yn parhau i ymfyn am gyngor ac arweiniad mewn perthynas â materion diogelu data gan y Swyddog Diogelu Data Ysgolion.

Asesiad Sicrwydd Swyddog Diogelu Data Ysgolion (Tachwedd 2023)	Sicrwydd Rhesymol
Mae'r mwyafrif o ysgolion bellach wedi mabwysiadu'r polisiau diogelu data allweddol ac yn monitro eu cydymffurfiad â pholisïau unigol. Mae ymarferion wedi parhau i wella, gyda staff a llywodraethwyr â gwell gwybodaeth o rwymedigaethau diogelu data drwy sesiynau hyfforddiant a chyflwyniadau. Mae cynnydd wedi'i wneud o ran sicrhau bod gan ysgolion y Cytundebau Diogelu Data gofynnol ar gyfer apiau a rhaglenni a ddefnyddir a gydag uwchraddio diogelwch systemau TGCh a diogelwch cyffredinol o amgylch data corfforol ac electronig. Mae gan y mwyafrif o ysgolion Hysbysiadau Preifatrwydd ac mae cyfathrebu rheolaidd rhwng y Swyddog Diogelu Data Ysgolion ac ysgolion drwy newyddlenni ac ymweliadau archwilio blynyddol. Mae angen ymgymryd â gwaith pellach ar ddarnau penodol o waith i sicrhau bod pob ysgol ar yr un lefel o gydymffurfio ac yn agosach at gydymffurfio'n llawn, a'u bod yn gallu tystiolaethu hyn.	

Argymhellion

Mae'r Swyddog Diogelu Data Ysgolion yn gwneud yr argymhellion canlynol i'r Pwyllgor, bod:

- i. adroddiad y Swyddog Diogelu Data Ysgolion, gan gynnwys y datganiad, yn cael ei dderbyn.
- ii. bod y Pwyllgor yn ardystio camau nesaf arfaethedig y Swyddog Diogelu Data Ysgolion – y Cynllun Diogelu Data Ysgolion – er mwyn galluogi ysgolion i weithredu'n llawn yn unol â gofynion diogelu data.

ADRODDIAD SICRIFYDD LLYWODRAETHIANT GWYBODAETH BLYNYDDOL YSGOLION YNYS MÔN

**ELIN WILLIAMS
SWYDDOG DIOGELU DATA
YSGOLION**

Tachwedd 2023

Cynnwys	Tudalen
1. Cyflwyniad	3
2. Casgliadau a Gweithredoedd a Nodwyd o Adroddiad Ionawr 2023	4
2.1. Casgliadau a Nodwyd o Adroddiad Ionawr 2023	4
2.2. Gweithredoedd a Nodwyd o Adroddiad Ionawr 2023	5
3. Strategaeth Datblygu Diogelu Data Ysgolion	11
3.1 Strategaeth Datblygu Diogelu Data Ysgolion 2022-2023	11
3.1.1. Polisïau, Canllawiau, Dogfennau a Thempledi	11
3.1.2. Hyfforddiant Diogelu Data	11
3.1.3. Mapio'r Lliffiau Data rhwng yr Ysgolion a'r Cyngor	13
3.1.4. Archwiliad Diogelu Data	13
3.2 Strategaeth Datblygu Diogelu Data Ysgolion 2023-2024	14
3.2.1 Rhannu Templed Cynllun Cyhoeddi Newydd	14
4. Datblygiadau a Gweithgareddau Cyfredol	14
4.1 Grŵp Gweithredol Diogelu Data Ysgolion	14
4.2 Diweddariad a Newyddlen Diogelu Data Ysgolion Tymhorol	14
4.3 Uwchraddiadau a Gwelliannau i Drefniadau TGCh	15
5. Nifer y Digwyddiadau Diogelwch Data, Ceisiadau gan Wrthrych y Data a Chwynion Diogelu Data	15
6. Digwyddiad Seiber Ysgolion Uwchradd	16
7. Datganiad y Swyddog Diogelu Data Ysgolion – Tachwedd 2023	17
8. Casgliadau a Chamau Nesaf	18
8.1. Casgliadau	18
8.2. Camau Nesaf	18
ATODIAD A – Strategaeth Datblygu Diogelu Data Ysgolion Ynys Môn 2022-2023 (Fersiwn 1)	20
ATODIAD B – Strategaeth Datblygu Diogelu Data Ysgolion Ynys Môn 2023-2024 (Fersiwn 1)	23
ATODIAD C - Gweithredoedd wedi eu Cwblhau fel Rhan o'r Rhaglen Waith Fewnol yn dilyn Digwyddiad Seiber Ysgolion Uwchradd	25

1. Cyflwyniad

Mae'r adroddiad hwn yn darparu datganiad y Swyddog Diogelu Data Ysgolion a throswolwg o gydymffurfriad ysgolion cynradd, uwchradd ac arbennig Ynys Môn, gyda gofynion cyfreithiol mewn ymdrin â gwybodaeth ysgol, gan gynnwys cydymffurfriad â *Rheoliad Diogelu Data Cyffredinol y Deyrnas Unedig (UK GDPR)*, *Deddf Diogelu Data 2018* a chodau ymarfer perthnasol.

Mae'r adroddiad hefyd yn darparu manylion o gamau gweithredu a gymerwyd ers yr adroddiad diwethaf (Ionawr 2023) ac yn darparu manylion ynglŷn â chynnwys y *Strategaeth Datblygu Diogelu Data Ysgolion 2022-2023* a beth sydd wedi ei gyflawni o dan *Strategaeth Diogelu Data Ysgolion 2023-2024*.

Dyma'r 45 ysgol yn Ynys Môn sydd wedi arwyddo i fyny i dderbyn cefnogaeth ac arweiniad gan y Swyddog Diogelu Data Ysgolion drwy Gytundeb Lefel Gwasanaeth (bydd y Cytundeb Lefel Gwasanaeth yn cael ei adolygu ym mis Mawrth 2024):

Ysgolion Cynradd			
Ysgol Gynradd Amlwch	Ysgol Esceifiog	Ysgol Llanfairpwll	Ysgol Penysarn
Ysgol Beaumaris	Ysgol Gymuned y Fali	Ysgol Llanfawr	Ysgol Rhoscolyn
Ysgol Gynradd Bodedern	Ysgol y Ffridd	Ysgol Llanfechell	Ysgol Rhosneigr
Ysgol Bodffordd	Ysgol Garreglefn	Ysgol Llangoed	Ysgol Rhosybol
Ysgol y Borth	Ysgol Goronwy Owen	Ysgol Llannerch-y-medd	Ysgol Rhyd y Llan
Ysgol Bryngwran	Ysgol y Graig	Ysgol Moelfre	Ysgol Santes Dwynwen
Ysgol Brynsiencyn	Ysgol Henblas	Ysgol Gymraeg Morswyn	Ysgol Santes Fair
Ysgol Cemaes	Ysgol Kingsland	Ysgol Parc y Bont	Ysgol Talwrn
Ysgol Corn Hir	Ysgol Llanbedrgoch	Ysgol Pencarnisiog	Ysgol y Tywyn
Ysgol Cybi	Ysgol Llandegfan	Ysgol Pentraeth	

Ysgolion Uwchradd	Ysgolion Arbennig
Ysgol Uwchradd Bodedern	Canolfan Addysg y Bont
Ysgol Uwchradd Caergybi	
Ysgol David Hughes	
Ysgol Gyfun Llangejni	
Ysgol Syr Thomas Jones	

2. Casgliadau a Gweithredoedd a Nodwyd o Adroddiad Ionawr 2023

2.1. Casgliadau a Nodwyd o Adroddiad Ionawr 2023

Y canlynol oedd y casgliadau a adnabuwyd yn adroddiad Ionawr 2023:

- Er gwaethaf y pandemig Covid-19, mae ysgolion wedi gallu symud ymlaen â'r rhaglen diogelu data dros y flwyddyn ddiwethaf.
- Mae **ymarferion** rheoli gwybodaeth dyddiol yn yr ysgolion wedi symud yn eu blaenau dros y flwyddyn ddiwethaf.
- Mae mwy o gynnydd wedi'i wneud o ran mabwysiadu polisiau diogelu data allweddol, gyda'r ffocws yn awr angen bod ar ysgolion yn monitro a thystiolaethu eu cydymffurfriad â phob polisi diogelu data unigol wrth symud ymlaen.
- Mae penaethiaid a staff ysgolion wedi cael mewnbwn i ddatblygiadau drwy'r cyfarfod Grŵp Gweithredol Diogelu Data Ysgolion, gan gynnwys amserlenni gweithredoedd o fewn y Strategaeth Datblygu Diogelu Data a datblygiad polisiau, canllawiau a thempledi newydd.
- Mae cynnydd arwyddocaol wedi'i wneud gydag uwchraddio systemau ac isadeiledd TGCh ysgolion drwy drosglwyddo i wasanaethau cwmwl HWB, ac mae'r gwaith hwn wedi'i gwblhau. Mae mwy o waith yn y broses o gael ei gwblhau i wella diogelwch systemau gyda dilysu aml-factor yn cael ei droi ymlaen ar gyfrifon HWB staff a gliniaduron InTune yn cael eu dosbarthu i ysgolion. Mae hyn wedi arwain at wneud systemau ysgol yn fwy diogel.
- Mae cynnydd arwyddocaol wedi'i wneud mewn sicrhau bod trefniadau diogelu data priodol yn eu lle gyda phroseswyr data. Mae'r gwaith mapio ynghylch pa systemau, rhaglenni ac apiau y mae ysgolion yn eu defnyddio wedi'i gwblhau ac mae asesiadau wedi'u cwblhau ar Gytundebau Prosesu Data presennol, gyda llyfrgell o'r asesiadau'n cael ei rhannu maes o law. Mae gwaith angen ei gwblhau ar greu DPIAau ar gyfer prosesu penodol, a bydd pecyn o gytundebau'n cael ei rannu ag ysgolion i'w arwyddo.
- Mae cynnydd arwyddocaol wedi'i wneud ynghylch adnabod a darparu hyfforddiant penodol i staff ysgolion, gan gynnwys y corff llywodraethol, gyda sawl sesiwn hyfforddi'n cael eu rhoi i staff ar bob lefel. Mae hyn wedi cyfrannu at sicrhau bod pawb yn strwythur yr ysgol yn ymwybodol o'u cyfrifoldebau diogelu data. Mae angen cynnal sesiynau hyfforddi pellach i sicrhau bod staff a llywodraethwyr pob ysgol wedi derbyn hyfforddiant, ac mae hyn yn cynnwys darparu hyfforddiant i staff ysgolion ar gynnwys *Polisi Cyfryngau Cymdeithasol Staff Ysgolion* a *Pholisi E-bost Staff Ysgolion*.
- Mae peth cynnydd wedi'i wneud ond mae gwaith pellach i'w wneud o hyd i sicrhau bod risgiau diogelu data'n cael eu rheoli'n effeithiol, a bod Asesiadau Effaith Diogelu Data'n cael eu cwblhau ar gyfer gweithgareddau prosesu risg uchel.
- Mae gan y rhan fwyaf o ysgolion bellach Hysbysiadau Preifatrwydd addas a chyfredol, gyda'r mwyafrif o ysgolion wedi rhannu'r rhain â rhieni ac wedi rhoi'r fersiwn cyffredinol a'r fersiwn plant a phobl ifanc ar wefan yr ysgol.

- Mae'r Swyddog Diogelu Data Ysgolion wedi ymgymryd ag ymweliad archwilio i bob ysgol i fonitro cydymffurfiad â rhwymedigaethau diogelu data ac wedi rhoi adroddiad o ganfyddiadau i bob ysgol sy'n cynnwys sgôr risg a chatau gweithredu i'w cymryd.
- Mae'r ffurflen ganiatâd bresennol wedi'i hadolygu ac mae taflen i gyd-fynd â'r ffurflen wedi'i datblygu sy'n egluro *UK GDPR*.
- Er bod cynnydd wedi'i wneud o ran datblygu templed sydd wedi'i boblogi o flaen llaw i ysgolion ei addasu ar gyfer eu hanghenion unigol, mae angen rhannu'r templed fel bod gan ysgolion ROPA a Rhestr o Asedau Gwybodaeth sy'n gywir ac yn gyfredol.
- Mae angen i rai ysgolion gael gwared â dogfennau hanesyddol i sicrhau nad oes gwybodaeth yn cael ei chadw heibio ei chyfnod cadw. Mae'r *Ddogfen Cyfnodau Cadw Ysgolion* wedi'i rhannu ag ysgolion i'w defnyddio.
- Mae angen datblygu *Cynllun Parhad Busnes a Chynllun Adfer Trychineb* a'u mabwysiadu gan yr ysgolion i sicrhau y gellir parhau i gael mynediad at ddata personol yn ystod digwyddiad neu drychineb.
- Mae *Strategaeth Datblygu Diogelu Data Ysgolion* wedi'i datblygu ar gyfer y flwyddyn ysgol 2022-2023 i sicrhau bod gweithredoedd o'r strategaeth flaenorol yn cael eu cwblhau ac i gynnwys camau gweithredu newydd y mae'n rhaid eu cymryd.
- Mae angen rhoi mwy o swyddogaethau adrodd a monitro ar waith i fonitro effeithiolrwydd y Gwasanaeth Swyddog Diogelu Data Ysgolion drwy ddarparu mwy o gyfleoedd i benaethiaid a staff ysgolion roi adborth ar sesiynau hyfforddiant ac ansawdd a defnyddioldeb y gwasanaeth, cyngor ac arweiniad a roddir dan y Cytundeb Lefel Gwasanaeth.

2.2. Gweithredoedd a Nodwyd o Adroddiad Ionawr 2023

Nododd y Swyddog Diogelu Data Ysgolion yn adroddiad Ionawr 2023 pa ddarnau o waith oedd angen eu cwblhau gydag ysgolion i sicrhau eu bod yn cydymffurfio'n llawn â deddfwriaeth diogelu data ac i gyflawni beth sy'n ddisgwyliedig ohonynt fel y rheolydd data, sy'n gyfrifol yn y pen draw am sicrhau eu bod yn prosesu data personol yn gyfreithlon.

Cynhigiwyd y gweithredoedd canlynol fel y camau nesaf oedd angen eu cymryd i sicrhau bod pob ysgol yn gweithredu'n unol â gofynion. Mae cynnydd hyd yn hyn parthed y camau gweithredu i'w cymryd wedi eu nodi, yn ogystal ag unrhyw waith pellach sydd angen ei wneud.

Allwedd Statws RAG

	Ar drac i'w gwblhau'n llawn
	Ychydig ar ei hôl hi o ran cynnydd, ond mae'r rhan fwyaf o dasgau'n cael eu cwblhau
	Ar ei hôl hi o ran cynnydd, gydag ychydig o dasgau'n cael eu cwblhau
	Dim cynnydd

Rhif	Gweithredoedd o Adroddiad Ionawr 2023	Cynnydd hyd yn hyn yn erbyn gweithredoedd a adnabuwyd (hyd at fis Tachwedd 2023)	Gwaith pellach i'w wneud
1	Mae cynnydd pellach wedi'i wneud o ran mabwysiadu polisiau diogelu data allweddol, gyda'r ffocws bellach angen bod ar ysgolion yn monitro a thystiolaethu eu cydymffurfiad â phob polisi diogelu data wrth symud ymlaen.	Mae'r mwyafrif o ysgolion bellach wedi mabwysiadu pob un o'r 14 o bolisiau diogelu data a rannwyd. Mae monitro a thystiolaethu cydymffurfiad wedi'u trafod â phenaethiaid/arweinyddion diogelu data yn ystod ymweliadau archwilio diogelu data blynyddol 2023. Mae ysgolion wedi derbyn dogfen <i>Rhestr Wirio Polisiau Diogelu Data</i> ym mis Rhagfyr 2022 i'w cefnogi gyda monitro eu cydymffurfiad â gweithredoedd allweddol yn y polisiau diogelu data unigol. Mae ysgolion yn cychwyn defnyddio'r ddogfen hon fel teclyn monitro.	Bydd y Swydddog Diogelu Data Ysgolion yn canolbwyntio ar allu ysgolion unigol i dystiolaethu eu bod wedi bod yn monitro eu cydymffurfiad â'r polisiau diogelu data yn ystod ymweliadau archwilio 2024 (h.y., gwirio a yw ysgolion wedi bod yn defnyddio'r <i>Rhestr Wirio Polisiau Diogelu Data</i> neu gyfwerth).
2	Mae angen cwblhau gwaith ar greu DPIAau ar gyfer prosesu penodol a bydd pecyn o gytundebau (DPAau) yn cael ei rannu ag ysgolion i'w lofnodi.	Mae cynnydd wedi'i wneud o ran cytuno ar Gytundebau Diogelu Data (DPA) ar gyfer apiau a rhaglenni penodol. Mae'r mwyafrif o ysgolion bellach wedi cadarnhau eu bod wedi mabwysiadu'r <i>Polisi Prosesu Data Ysgolion</i>. Pan fo ysgolion yn gofyn i gael defnyddio rhaglen newydd, mae'r Gwasanaeth TGCh yn gwirio â'r Swydddog Diogelu Data Ysgolion os oes unrhyw risgiau gyda defnyddio rhaglenni penodol a p'un a oes angen DPA fel rhan o'r broses diwydrwydd dyladwy.	Parhau i baratoi Cytundebau Diogelu Data lle bo angen ac asesu unrhyw gytundebau y mae ysgolion eisoes wedi'u llofnodi er mwyn cadarnhau eu bod yn cwrdd â disgwyliadau. Oherwydd y nifer o wahanol apiau a rhaglenni a ddefnyddir gan ysgolion a gan fod ysgolion yn dechrau defnyddio rhaglenni newydd yn

		Mae DPAAu wedi'u creu a'u cytuno ar gyfer 4 rhaglen (rhai mewn partneriaeth â Chyngor Sir Gwynedd) yn ystod y cyfnod hwn. Mae DPAAu yn y broses o gael eu cytuno am 3 rhaglen bellach ar hyn o bryd. Mae Cytundeb Datgelu Data hefyd wedi'i greu a'i gytuno rhwng ysgolion Ynys Môn a Gwynedd a Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr ar gyfer y Rhaglen Sgrinio Iechyd Disgyblion. Mae hyn yn ffurfioli rhannu gwybodaeth ar gyfer mesuriadau taldra a phwysau, arolygon deintyddol, brechiadau a rhaglen sgrinio clyw. Mae ysgolion yn anfon rhestr o fanylion disgyblion i BIPBC fel y gallant ddefnyddio'r data ar y cyd â'u rhestrau eu hunain i gadarnhau cywirdeb.	barhaus; bydd y gwaith hwn yn barhaus.
3	Mae angen cynnal sesiynau hyfforddiant pellach er mwyn sicrhau bod staff a llywodraethwyr pob ysgol wedi derbyn hyfforddiant. Mae hyn yn cynnwys rhoi hyfforddiant i staff ysgolion ar gynnwys <i>Polisi Cyfryngau Cymdeithasol Staff Ysgolion</i> a <i>Pholisi E-bost Staff Ysgolion</i>.	Mae nifer o sesiynau hyfforddiant wedi'u cynnal yn ystod y cyfnod hwn gan gynnwys darparu sesiynau ar gynnwys y <i>Polisi Cyfryngau Cymdeithasol Staff Ysgolion</i> a'r <i>Polisi E-bost Staff Ysgolion</i> (gweler eitem 3.1.2 am ragor o wybodaeth yn ymwneud â hyfforddiant). Mae'r angen i ysgolion unigol gadw rhestr ganolog o ba aelodau o staff sydd wedi mynychu hyfforddiant diogelu data a'r dyddiad y mynychwyd yr hyfforddiant wedi cael eu trafod gyda phenaethiaid/arweinwyr diogelu data yn ystod ymweliadau archwilio diogelu data blynyddol 2023.	Mae angen cynnal sesiynau hyfforddiant pellach fel bod staff a llywodraethwyr pob ysgol wedi derbyn hyfforddiant diogelu data. Bydd y Swyddog Diogelu Data Ysgolion yn gofyn i ysgolion dystiolaethu bod ganddynt gofrestr yn manylu ar bresenoldeb mewn hyfforddiant diogelu data yn ystod ymweliadau archwilio 2024.

4	Mae rhywfaint o gynnydd wedi'i wneud ond mae gwaith pellach angen ei wneud i sicrhau bod risgiau diogelu data'n cael eu rheoli'n effeithiol, a bod Asesiadau Effaith Diogelu Data'n cael eu cwblhau ar gyfer gweithgareddau prosesu risg uchel.	Mae templed DPIA cyffredinol wedi'i greu i ysgolion perthnasol ei addasu ar gyfer eu systemau CCTV. Mae hwn yn cael ei wneud yn derfynol a bydd yn mynd i gyfarfod nesaf y Grŵp Gweithredol Diogelu Data i'w gymeradwyo.	Yn dilyn cymeradwyaeth o'r templed DPIA cyffredinol ar gyfer CCTV, bydd cyfarfodydd yna'n cael eu trefnu a'u cynnal gydag ysgolion unigol i addasu'r DPIA ar gyfer eu hamgylchiadau unigol eu hunain. Bydd datblygiad DPIAau cyffredinol eraill yn cael ei greu a bydd y Swydddog Diogelu Data Ysgolion yn parhau i gefnogi ysgolion gyda chwblhau unrhyw DPIAau eraill fel bo angen.
5	Er bod cynnydd wedi'i wneud gyda datblygu templed sydd wedi'i boblogi o flaen llaw i ysgolion ei addasu ar gyfer eu hanghenion unigol, mae angen rhannu'r templed fel y gall pob ysgol gael ROPA a Rhestr o Asedau Gwybodaeth cywir a chyfredol.	Mae templed ROPA a Rhestr o Asedau Gwybodaeth ar y cyd sydd wedi'i boblogi o flaen llaw wedi'i ddatblygu i ysgolion cynradd ac uwchradd ei addasu. Mae hwn yn cael ei wneud yn derfynol a bydd yn mynd i gyfarfod nesaf y Grŵp Gweithredol Diogelu Data Ysgolion i'w gymeradwyo. Mae'r templedi wedi'u creu yn seiliedig ar ganfyddiadau'r gwaith mapio ynghylch pa systemau, rhaglenni ac apiau mae pob ysgol yn eu defnyddio yn ystod hwyr yn 2021/buan yn 2022. Mae ysgolion hefyd wedi bod yn defnyddio rhaglenni newydd ac mae'r rhain i gyd wedi'u cynnwys yn y templedi.	Yn dilyn cymeradwyaeth o'r templed ROPA a Rhestr o Asedau Gwybodaeth cynradd ac uwchradd, bydd y Swydddog Diogelu Data Ysgolion yn trefnu cyfarfodydd i gefnogi ysgolion i addasu'r templed ar gyfer eu hanghenion unigol.
6	Mae angen i rai ysgolion gael gwared â dogfennau hanesyddol i sicrhau nad	Mae gwarediad dogfennau hanesyddol a phwysigrwydd cydymffurfio â'r <i>Ddogfen Cyfnodau</i>	Swydddog Diogelu Data Ysgolion i barhau i fonitro

	oes gwybodaeth yn cael ei chadw heibio ei chyfnod cadw. Mae'r <i>Ddogfen Cyfnodau Cadw Ysgolion</i> wedi'i rhannu ag ysgolion i'w defnyddio.	<i>Cadw Ysgolion</i> wedi'u trafod â phenaethiaid/arweinwyr diogelu data yn ystod ymweliadau archwilio diogelu data blynyddol 2023. Rhannwyd y <i>Ddogfen Cyfnodau Cadw Ysgolion</i> wedi'i diweddarau ag ysgolion yn Rhagfyr 2022 ac mae llawer o ysgolion wedi bod yn mynd drwy eu dogfennau sydd wedi mynd heibio eu cyfnodau cadw a'u gwaredu.	bod ysgolion yn adolygu eu cofnodion ac yn glynu at y <i>Ddogfen Cyfnodau Cadw Ysgolion</i>. Bydd hyn yn cael ei drafod yn ystod ymweliadau archwilio 2024.
7	Mae angen datblygu <i>Cynllun Parhad Busnes a Chynllun Adfer Trychineb</i> a'u mabwysiadu gan ysgolion i sicrhau y gellir cael mynediad at ddata personol yn ystod digwyddiad neu drychineb.	Mae <i>Cynllun Parhad Busnes a Chynllun Adfer Trychineb</i> drafft wedi'u creu yn dilyn trafodaethau yn y Grŵp Gweithredol Diogelu Data Ysgolion. Bydd angen gwneud y rhain yn derfynol a byddant yn mynd i gyfarfod nesaf y Grŵp Gweithredol Diogelu Data Ysgolion i'w cymeradwyo.	Yn dilyn cymeradwyo'r <i>Cynllun Parhad Busnes a'r Cynllun Adfer Trychineb</i>, byddant yn cael eu rhannu ag ysgolion i'w mabwysiadu, a gellir eu haddasu i gwrdd ag anghenion ysgolion unigol. Bydd y Swydddog Diogelu Data Ysgolion yn cefnogi ysgolion ag addasu'r cynlluniau.
8	Mae angen rhoi mwy o swyddogaethau adrodd a monitro ar waith i fonitro effeithiolrwydd y Gwasanaeth Swydddog Diogelu Data Ysgolion drwy ddarparu mwy o gyfleoedd i benaethiaid a staff ysgolion roi adborth ar sesiynau hyfforddiant ac ansawdd a defnyddioldeb y gwasanaeth, cyngor ac arweiniad a ddarperir dan y Cytundeb Lefel Gwasanaeth.	Mae'r Adolygiad Rheolaeth Ysgol (ARhY) yn parhau i gael ei ddefnyddio fel teclyn monitro. Mae ysgolion unigol yn cadarnhau ar yr ARhY eu bod wedi mabwysiadu polisïau diogelu data unigol yn ffurfiol. Mae 'donut' pwrpasol wedi'i ddatblygu ar y system i'w gwneud yn haws i ysgolion gadarnhau pa bolisïau sydd wedi'u mabwysiadu. Mae ysgolion unigol wedi ateb y cwestiynau mewn perthynas â diogelu data ar yr ARhY i sefydlu gwaelodlin o ble maent yn ystyried y maent wedi	Yn dilyn cymeradwyo'r holiadur hyfforddiant, cychwyn defnyddio hwn i gael adborth ar sesiynau hyfforddiant a ddarperir gan y Swydddog Diogelu Data Ysgolion. Cynnwys swyddogaethau adborth a monitro yn y CLG newydd (o Ebrill 2024).

	cyrraedd yn erbyn y gwahanol elfennau o gydymffurfiaeth diogelu data ar ddechrau'r rhaglen datblygu. Defnyddir y system CRM gorfforaethol bellach i ddogfennu pa gefnogaeth sydd ar gael i ysgolion a'r amser a dreulir yn darparu'r gefnogaeth (e.e., mae faint o amser a dreulir ar greu DPA yn cael ei ddogfennu yn ogystal â'r amser a dreulir yn darparu hyfforddiant). Mae holiadur wedi'i ddatblygu i benaethiaid, staff ysgolion a llywodraethwyr ddarparu adborth ar hyfforddiant. Bydd angen gwneud hwn yn derfynol a bydd yn mynd i gyfarfod nesaf y Grŵp Gweithredol Diogelu Data Ysgolion i'w gymeradwyo.	Parhau i ddefnyddio'r ARhY a'r system CRM gorfforaethol fel teclynnau monitro.

3. Strategaeth Datblygu Diogelu Data Ysgolion

3.1. Strategaeth Datblygu Diogelu Data Ysgolion 2022-2023

Mae *Strategaeth Datblygu Diogelu Data Ysgolion* ar gyfer y flwyddyn ysgol 2022-23 wedi'i datblygu (gweler copi o'r strategaeth yn ATODIAD A).

Trafodir yr holl bwyntiau gweithredu yn *Strategaeth Datblygu Diogelu Data Ysgolion 2022-2023* dan y penawdau canlynol neu maent eisoes wedi'u trafod dan eitem 2.2 uchod:

3.1.1. Polisiâu, Canllawiau, Dogfennau a Thempledi

Mae ysgolion wedi derbyn pob polisi diogelu data mandadol ac allweddol (rhannwyd y pecyn terfynol o bolisiâu newydd ag ysgolion ym mis Rhagfyr 2022). Mae'r mwyafrif o ysgolion bellach wedi mabwysiadu'r 14 o bolisiâu diogelu data ac wedi mabwysiadu'r pecyn ffurflen ganiatâd newydd (sy'n cynnwys fersiwn ddiweddar o'r ffurflen ganiatâd ar gyfer cyhoeddi ffotograffau ar lwyfannau amrywiol a'r daflen sydd wedi'i chynhyrchu i egluro sut mae caniatâd *UK GDPR* yn gweithio) a rannwyd hefyd yn Rhagfyr 2022.

Rhannwyd fersiwn wedi'i ddiweddarau o'r *Polisi Diogelu Data Ysgolion* ag ysgolion i'w fabwysiadu ym mis Mai 2023. Adolygir y polisi hwn yn flynyddol gan ei fod yn bolisi statudol. Adolygir polisiâu anstatudol bob dwy neu tair blynedd.

Mae sesiynau hyfforddiant gyda phenaethiaid a staff ysgolion wedi'u cynnal yn ystod y cyfnod hwn i sicrhau bod ysgolion yn deall cynnwys polisiâu a dogfennau, gan ei wneud yn haws i ysgolion allu monitro a thystiolaethu eu cydymffurfriad â'r polisiâu wrth iddynt fod â gwell dealltwriaeth o'r cynnwys.

Mae ysgolion bellach yn adolygu eu cydymffurfriad â'r polisiâu diogelu data ac yn cychwyn defnyddio'r ddogfen *Rhestr Wirio Polisiâu Diogelu Data* sydd wedi'i datblygu. Mae'r ddogfen hon yn cefnogi ysgolion i gadarnhau eu bod wedi gweithredu'r prif ofynion yn yr holl bolisiâu diogelu data, sy'n cefnogi ysgolion i arddangos atebolrwydd a'u bod yn cydymffurfio â deddfwriaeth diogelu data.

Nid oes unrhyw bolisiâu newydd ar y gweill i'w cynhyrchu neu eu rhyddhau. Mae'r bwriad i adolygu polisiâu presennol a oedd yn amser eu hadolygu wedi'i ohirio nes caiff y ddeddfwriaeth diogelu data newydd ei rhyddhau (disgwylir iddi ddod i rym yng nghanol 2024). Bydd unrhyw newidiadau i bolisiâu presennol yn cael eu gwneud yn unol â'r ddeddfwriaeth newydd (*Data Protection and Digital Information Bill (DPDI)*).

3.1.2. Hyfforddiant Diogelu Data

Mae'r hyfforddiant canlynol wedi'i ddarparu i ysgolion gan y Swyddog Diogelu Data Ysgolion rhwng Chwefror 2023 a Thachwedd 2023:

Natur yr Hyfforddiant	Nifer y Sesiynau a Gynhaliwyd
Hyfforddiant diogelu data ar gyfer penaethiaid (gan gynnwys anwytho/ail-gyfarwyddo a chyflwyniad i bolisiâu diogelu data newydd)	4 (28.02.23, 05.05.23, 03.07.23 & 26.09.23)
Hyfforddiant ar gynnwys y <i>Polisi Cyfryngau Cymdeithasol Staff Ysgolion</i> a'r <i>Polisi E-bost Staff Ysgolion</i>	Dalgylch - 3 (18.04.23, 07.06.23 & 27.11.23) Ysgol unigol - 3 (24.04.23, 01.09.23 & 28.11.23)
Delio â Cheisiadau Gwybodaeth (gan Unigolion a'r Heddlu) a Rhannu Gwybodaeth Bersonol a Sensitif yn Ddiogel	2 (10.03.23 & 01.09.23)
Hyfforddiant diogelu data cyffredinol ar gyfer staff ysgolion	Agored i unrhyw un - 1 (12.06.23) Ysgol unigol - 1 (05.06.23) Sesiwn HMS - 1 (01.09.23) – gyda chyfanswm o 67 cyfrif staff ysgol wedi mewngofnodi i'r sesiwn a mynychwyr o 21 ysgol gynradd (noder efallai bod nifer o staff wedi mynychu ar gyfrif un aelod o staff).
Cyfanswm	15

Mae sesiynau hyfforddiant wedi parhau i gael eu cynnal, gyda sesiynau'n cael eu cynnal gyda staff ysgolion ar gynnwys y *Polisi Cyfryngau Cymdeithasol Staff Ysgolion* a'r *Polisi E-bost Staff Ysgolion*. Mae mwy o ysgolion wedi trefnu dyddiadau yn hwyrach yn y flwyddyn i gynnal yr hyfforddiant.

Mae cyflwyniad diogelu data wedi'i roi i **6** corff llywodraethol yn ystod y cyfnod hwn (gydag un corff llywodraethol ysgol yn derbyn y cyflwyniad am yr ail dro), sy'n dod â'r nifer o gyrff llywodraethol sydd wedi derbyn y cyflwyniad i **25**. Mae'r cyflwyniad yn amlygu'r prif ofynion a disgwyliadau ar ysgolion mewn perthynas â rhwymedigaethau diogelu data.

Mae llawer o ysgolion hefyd yn cwblhau'r modiwl diogelu data fel rhan o'u tanysgrifiad i'r rhaglen Educare.

Mae'r rhaglen hyfforddiant yn cynorthwyo i sicrhau bod pawb o fewn strwythur yr ysgol yn ymwybodol o'u cyfrifoldebau diogelu data, a bod hyn wedi cyfrannu at y gwelliant cyffredinol mewn ymarferion diogelu data o fewn ysgolion.

Mae *Cynllun Hyfforddiant Diogelu Data Ysgolion* wedi'i ddatblygu ar gyfer y flwyddyn ysgol 2023-24.

Mae hyn yn cynnwys rhaglen dreigl o hyfforddiant diogelu data, gyda sesiynau'n cael eu rhedeg yn fisol ar gyfer y pynciau hyfforddiant canlynol. Mae'r rhain yn agored i unrhyw un a fyddai'n hoffi mynychu a chânt eu darparu drwy Microsoft Teams:

- Diogelu Data Cyffredinol
- Delio â Cheisiadau Gwybodaeth (gan Unigolion a'r Heddlu) a Rhannu Gwybodaeth Bersonol a Sensitif yn Ddiogel
- Delio â Digwyddiadau Diogelwch Data a Diogelwch Gwybodaeth.

Mae posteri wedi'u rhannu ar gyfer dyddiadau'r sesiynau hyfforddiant ond mae'r nifer o staff ysgol sy'n cofrestru wedi bod yn isel hyd yn hyn.

Mae'r angen i ysgolion unigol gadw rhestr ganolog o ba aelodau o staff sydd wedi mynychu hyfforddiant diogelu data a'r dyddiad y mynychwyd yr hyfforddiant wedi cael eu trafod gyda phenaethiaid/arweinwyr diogelu data yn ystod ymweliadau archwilio diogelu data blynyddol 2023. Bydd hyn yn gwneud adrodd ar y nifer o staff ysgolion sydd wedi mynychu hyfforddiant diogelu data yn haws i'w goladu ac yn cefnogi ysgolion gyda thystiolaethu eu hatebolrwydd drwy sicrhau bod staff yn ymwybodol o'u cyfrifoldebau.

3.1.3. Mapio'r Llifiau Data rhwng yr Ysgolion a'r Cyngor

Mae gwaith wedi parhau gyda mapio'r llifiau data rhwng yr ysgolion a'r Cyngor i adnabod lle mae angen cytundeb, ac mae cynnydd wedi'i wneud gyda chreu cytundebau.

3.1.4. Archwiliad Diogelu Data

Yn y cyfnod rhwng Mawrth 2023 a Hydref 2023, ymwelodd y Swyddog Diogelu Data Ysgolion â 44 o'r 45 ysgol unigol i adolygu cydymffurfiaid a threfniadau diogelu data, gan dreulio oddeutu **93 awr** mewn ysgolion. Mae'r ysgol olaf wedi trefnu ymweliad ar gyfer mis nesaf.

Mae ysgolion wedi neu ar fin derbyn adroddiad yn dilyn yr ymweliad, yn manylu ar gynnydd o fewn gwahanol feysydd ac mae sgôr risg cyffredinol wedi'i roi. Mae camau gweithredu sydd angen eu cymryd hefyd wedi'u cynnwys yn yr adroddiad.

Mae'n amlwg bod cynnydd yn parhau i gael ei wneud o ran cydymffurfiaeth diogelu data. Mae ysgolion wedi mabwysiadu polisïau diogelu data allweddol ac maent bellach yn y broses o fonitro eu cydymffurfiaeth eu hunain gyda'r polisïau hyn; mae gan ysgolion Hysbysiadau Preifatrwydd trosfwaol, mae ysgolion wedi gwella diogelwch eu gwybodaeth bersonol gorfforol ac electronig ymhellach, mae mwy o staff a llywodraethwyr ysgol wedi derbyn hyfforddiant diogelu data a hyfforddiant diogelu data mwy pwnc-benodol, ac mae gan fwy o ysgolion gytundebau yn eu lle gyda phroseswyr data a ddefnyddir ar gyfer gwahanol apiau a rhaglenni. Mae hyn oll yn gwella cydymffurfiaid ysgolion â diogelu data a gallant arddangos eu hatebolrwydd yn well, sy'n welliant cadarnhaol.

Bydd archwiliad diogelu data yn cael ei gynnal gyda phob ysgol yn flynyddol i fonitro cynnydd yn erbyn gofynion allweddol ac i ddarparu trosolwg i ysgolion ar feysydd sydd angen eu datblygu ymhellach.

Trefnir i'r ymweliadau archwilio nesaf ddigwydd rhwng Mawrth a Mehefin 2024.

3.2. Strategaeth Datblygu Diogelu Data Ysgolion 2023-2024

Mae *Strategaeth Datblygu Diogelu Data Ysgolion 2023-24* wedi'i datblygu ar gyfer y flwyddyn ysgol bresennol (gweler copi o'r strategaeth yn ATODIAD B).

Mae'r canlynol yn cynnwys manylion ynglŷn â chynnydd hyd yn hyn mewn perthynas â gweithredoedd sy'n ychwanegol i'r rhai a gynhwysir dan eitemau 3.1 a 2.2:

3.2.1 Rhannu Templed Cynllun Cyhoeddi Newydd

Mae angen adolygu'r templed Cynllun Cyhoeddi presennol a'i ffocysu'n fwy ar ddogfennau a gwybodaeth gwirioneddol y mae ysgolion yn eu cyhoeddi. Mae drafft wedi'i ddatblygu ond mae angen ei rannu â'r Grŵp Gweithredol Diogelu Data Ysgolion am eu mewnbwn a'u cymeradwyaeth.

Yn dilyn cymeradwyaeth o'r templed, bydd yn cael ei rannu ag ysgolion i'w addasu i adlewyrchu eu hamgylchiadau unigol a bydd angen ei fabwysiadu a'i wneud ar gael yn gyhoeddus (i'w rannu ar wefannau ysgolion neu drwy ffyrdd priodol eraill).

Bydd y Swyddog Diogelu Data Ysgolion yn cynnig cefnogaeth i ysgolion addasu'r templed.

4. **Datblygiadau a Gweithgareddau Cyfredol**

4.1. Grŵp Gweithredol Diogelu Data Ysgolion

Sefydlwyd y Grŵp Gweithredol Diogelu Data Ysgolion yn Ebrill 2022 ac mae wedi parhau i gyfarfod yn rheolaidd.

Mae'r grŵp yn fforwm lle gall ysgolion ddarparu mewnbwn ac adborth ar faterion a datblygiadau diogelu data.

Mae cynrychiolydd o bob dalgylch yn ffurfio aelodaeth o'r grŵp, gyda chynrychiolwyr o ysgolion cynradd ac uwchradd. Mae hefyd cynrychiolaeth o'r Awdurdod Lleol gyda'r Swyddog Diogelu Data Ysgolion yn cadeirio cyfarfodydd, a Rheolwr Contractau a Gwasanaethau'r Gwasanaeth Dysgu a chynrychiolydd o Adnoddau Dynol a'r Gwasanaeth TG yn aelodau.

Mae'r grŵp yn gweithio ar ddarnau penodol o waith a fydd yn cefnogi datblygiadau pellach. Mae'r grŵp hwn yn fforwm pwysig fel bod ysgolion yn rhan o ddatblygiadau a'u bod yn gallu darparu adborth a mewnbwn.

4.2. Diweddariad a Newyddlen Diogelu Data Ysgolion Tymhorol

Mae'r Swyddog Diogelu Data Ysgolion yn darparu diweddariadau rheolaidd i ysgolion, sy'n cynnwys rhannu newyddlen dymhorol. Hyd yn hyn, mae ysgolion wedi derbyn 7 newyddlen, gyda 3 wedi bod yn ystod y cyfnod adrodd hwn (Ebrill, Mehefin a Medi).

Mae adran diogelu data ysgolion hefyd yn y bwletin llywodraethwyr ysgol.

Mae'r Swyddog Diogelu Data Ysgolion hefyd yn cael ei gwahodd yn rheolaidd i fynychu'r Fforwm Strategol Cynradd ac Uwchradd i drafod materion diogelu data sy'n peri pryder, ac mae hefyd yn aelod o Fforwm Pencampwyr Digidol Môn a'r Gweithgor Gwella Prosesau a Systemau.

Mae'r Swyddog Diogelu Data Ysgolion hefyd yn darparu diweddariadau rheolaidd a gwybodaeth yn ymwneud â diogelu data drwy fwletin wythnosol y Gwasanaeth Dysgu.

Mae cynnwys yn parhau i gael ei ychwanegu i'r dudalen diogelu data ar feicrowefan y Gwasanaeth Dysgu lle mae'r holl bolisïau, arweiniad a thempledi ar gael i ysgolion eu defnyddio.

4.3. Uwchraddiadau a Gwelliannau i Drefniadau TGCh

Mae diweddariadau a gwelliannau TGCh wedi parhau yn ystod y cyfnod hwn ac yn cael effaith ar y rhaglen diogelu data.

Mae'r holl ysgolion bellach wedi galluogi Dilysu Aml-ffactor (MFA) ar gyfrifon HWB perthnasol staff i wella diogelwch wrth gael mynediad at HWB o adref. Mae hyn hefyd wedi digwydd ar gyfer nifer o gyfrifon HWB ar gyfer llywodraethwyr ysgol. Mae hyn wedi digwydd fel rhan o'r rhaglen genedlaethol gan HWB.

Mae'r holl ysgolion cynradd wedi trosglwyddo i InTune, ac mae gwaith yn cael ei wneud yn yr ysgolion uwchradd ar hyn o bryd. Mae hyn yn gwella diogelwch mynediad ar ddyfeisiau ysgol.

5. Nifer y Digwyddiadau Diogelwch Data, Ceisiadau gan Wrthrych y Data a Chwynion Diogelu Data

Y canlynol yw'r nifer o ddigwyddiadau diogelwch data, ceisiadau gan wrthrych y data a chwynion diogelu data gan ysgolion y mae'r Swyddog Diogelu Data Ysgolion wedi darparu cymorth ac arweiniad i ysgolion ar eu cyfer:

	Chwefror 2023 – Tachwedd 2023	Tachwedd 2021 – Ionawr 2023
Nifer y digwyddiadau diogelwch data yr adroddwyd	15 (gyda 3 yn adroddadwy i'r ICO)	9 (gyda 0 yn adroddadwy i'r ICO)
Nifer y ceisiadau gan wrthrych y data	18 (gyda 9 yn gyngor yn unig a 9 yn cynnwys paratoi/gwirio data)	9

Nifer y cwynion diogelu data	0	2

Mae mwy o ddigwyddiadau diogelwch data wedi bod yn ystod y cyfnod hwn na'r cyfnod adrodd blaenorol. Gall hyn fod oherwydd bod gan ysgolion gwell dealltwriaeth o'r hyn a ddiffinnir fel digwyddiad diogelwch data a'r angen i hysbysu'r Swyddog Diogelu Data Ysgolion pan fo digwyddiad yn codi. Mae'r ICO wedi cadarnhau nad oes angen camau gweithredu pellach ar gyfer 2 o'r digwyddiadau diogelwch data yr adroddwyd, ac nid yw'r ICO wedi darparu ei ganfyddiadau ar y trydydd digwyddiad eto.

Mae'r nifer o geisiadau gan wrthrych y data mae ysgolion wedi eu derbyn wedi cynyddu'n sylweddol yn ystod y cyfnod hwn. Mae unigolion neu rieni wedi bod yn ymarfer eu hawliau llawer yn fwy ac mae ysgolion wedi bod yn cysylltu â'r Swyddog Diogelu Data Ysgolion. Mae rhai ysgolion wedi gofyn am gyngor, a rhai wedi gofyn am gefnogaeth wrth ddarparu'r data personol perthnasol neu wirio bod yr ysgol wedi duo'n gywir neu wedi cymhwyso'r eithriadau cywir yn eu hymatebion.

Nid oes unrhyw gwynion wedi'u derbyn drwy'r ICO yn ystod y cyfnod hwn.

6. Digwyddiad Seiber Ysgolion Uwchradd

Darganfuwyd ar y 23^{ain} o Fehefin 2021 bod achos posib o seiber-ddigwyddiad wedi bod, yn effeithio ar bob un o'r pum ysgol uwchradd sydd ar Ynys Môn - Ysgol Syr Thomas Jones; Ysgol Uwchradd Bodedern; Ysgol Gyfun Llangejni; Ysgol David Hughes ac Ysgol Uwchradd Caergybi.

Comisiynwyd tîm o ymgynghorwyr technoleg seiber arbenigol ar unwaith gan y Cyngor i ymchwilio i'r digwyddiad. Roedd y National Cyber Security Centre (NCSC) hefyd yn rhoi cefnogaeth i ddatrys materion. Ni ddaeth dadansoddiad fforensig o'r digwyddiad seiber o hyd i unrhyw dystiolaeth bod systemau TGCh wedi'u hymdreiddio na'u cyfaddawdu.

Adroddwyd ar y digwyddiad i Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth (ICO) oherwydd y risg posibl i'r cofnodion sensitif iawn a gadwir gan yr ysgolion.

Yn dilyn y digwyddiad, ffurfiwyd rhaglen waith fewnol a oedd yn cynnwys sawl cam adfer pellgyrhaeddol pwysig i fynd i'r afael ag elfennau llywodraethu gwybodaeth technegol amrywiol yr oedd yn ddiffygiol.

Rhannodd yr ICO ei ganlyniad gyda'r Cyngor ym mis Mai 2023, gan gadarnhau nad oedd angen ymyrraeth bellach ganddynt.

Mae'n glir bod gallu'r Cyngor i adnabod beth oedd angen ei fabwysiadu a'i wella yn dderbyniol i'r ICO, a bod hyn wedi atal ymyrraeth bellach. Yn ogystal â hyn, cynhigiodd yr ICO anogaeth i barhau gyda'r gwelliannau technegol a llywodraethu

diogelu data yn yr ysgolion, sydd wedi digwydd drwy'r Swyddog Diogelu Data Ysgolion a swyddogion Gwasanaeth TGCh y Cyngor.

Am fanylion o'r cynnydd parthed llywodraethiant diogelu data a gwelliannau TGCh ers y digwyddiad, gwelir ATODIAD C.

7. Datganiad y Swyddog Diogelu Data Ysgolion – Tachwedd 2023

Ers yr adroddiad diwethaf a gyhoeddwyd yn Ionawr 2023, mae gan ysgolion y polisïau a'r gweithdrefnau angenrheidiol ar waith i gydymffurfio â gofynion dan ddeddfwriaeth diogelu data. Mae ysgolion wedi mabwysiadu'r mwyafrif o bolisïau yn ffurfiol ac wedi cychwyn y broses o fonitro a thystiolaethu eu cydymffurfiaid â phob polisi diogelu data. Bydd hyn yn cynorthwyo ysgolion i sicrhau eu bod yn cymryd y camau gweithredu angenrheidiol i leihau risgiau diogelu data a chefnogi ysgolion i dystiolaethu eu hatebolrwydd a'u cydymffurfiaid.

Mae'r **ymarferion** rheoli gwybodaeth dyddiol yn yr ysgolion wedi parhau i wella. Mae mwy o staff ysgolion wedi derbyn **hyfforddiant** diogelu data yn ystod y cyfnod hwn, ac mae hyn wedi cefnogi ysgolion i wella eu hymarferion. Mae mwy o lywodraethwyr ysgol hefyd wedi derbyn hyfforddiant neu wedi bod yn gynulleidfa i gyflwyniad diogelu data sydd hefyd wedi gwella eu dealltwriaeth o rwymedigaethau'r ysgol dan ddeddfwriaeth diogelu data.

Mae darnau mwy penodol o waith bellach angen eu cwblhau, gan gynnwys ysgolion yn addasu'r templed ROPA a Rhestr o Asedau Gwybodaeth sydd wedi'i boblogi o flaen llaw, sicrhau bod DPAAu ar waith ar gyfer apiau a rhaglenni a ddefnyddir, creu DPAAu lle mae prosesu risg uchel, a chael *Cynllun Parhad Busnes* a *Chynllun Adfer Trychineb* ar waith.

Mae ysgolion yn parhau i ddangos eu bod yn deall eu **cyfrifoldebau** a'r goblygiadau fel y rheolydd data a'r disgwyliadau cyfreithiol o hynny. Mae ysgolion yn parhau i arddangos fod ganddynt well dealltwriaeth o'u rhwymedigaethau diogelu data ac wedi bod yn rhoi mwy o flaenoriaeth i sicrhau bod camau gweithredu'n cael eu cymryd i gydymffurfio â gofynion dan ddeddfwriaeth diogelu data.

Mae ysgolion yn parhau i ymfyn am gyngor ac arweiniad mewn perthynas â materion diogelu data gan y Swyddog Diogelu Data Ysgolion.

Asesiad Sicrwydd Swyddog Diogelu Data Ysgolion (Tachwedd 2023)	Sicrwydd Rhesymol
Mae'r mwyafrif o ysgolion bellach wedi mabwysiadu'r polisïau diogelu data allweddol ac yn monitro eu cydymffurfiaid â pholisïau unigol. Mae ymarferion wedi parhau i wella, gyda staff a llywodraethwyr â gwell gwybodaeth o rwymedigaethau diogelu data drwy sesiynau hyfforddiant a chyflwyniadau. Mae cynnydd wedi'i wneud o ran sicrhau bod gan ysgolion y Cytundebau Diogelu Data gofynnol ar gyfer apiau a rhaglenni a ddefnyddir a gydag uwchraddio diogelwch systemau TGCh a diogelwch cyffredinol o amgylch data corfforol ac electronig. Mae gan y mwyafrif o ysgolion Hysbysiadau Preifatrwydd ac mae cyfathrebu rheolaidd rhwng	

y Swyddog Diogelu Data Ysgolion ac ysgolion drwy newyddlenni ac ymweliadau archwilio blynyddol. Mae angen ymgymryd â gwaith pellach ar ddarnau penodol o waith i sicrhau bod pob ysgol ar yr un lefel o gydymffurfio ac yn agosach at gydymffurfio'n llawn, a'u bod yn gallu tystiolaethu hyn.

8. Casgliadau a Chamau Nesaf

8.1. Casgliadau

- Mae cynnydd yn parhau i gael ei wneud mewn perthynas â'r gweithredoedd yn y *Strategaeth Datblygu Diogelu Data Ysgolion* ac mae pob ysgol yn dod i gydymffurfio'n llawn â deddfwriaeth diogelu data.
- Mae'r rhan fwyaf o ysgolion bellach wedi mabwysiadu'r polisiau diogelu data allweddol ac yn monitro eu cydymffurfiaeth â pholisiau unigol.
- Mae'r mwyafrif o staff ysgolion bellach wedi derbyn hyfforddiant diogelu data o leiaf unwaith, gyda llawer o ysgolion wedi derbyn hyfforddiant mwy thematig. Mae nifer o lywodraethwyr ysgol hefyd wedi derbyn cyflwyniad ac wedi gwella eu dealltwriaeth o rwymedigaethau diogelu data'r ysgol.
- Mae ysgolion yn parhau i gael mewnbwn i ddatblygiadau a darnau o waith yr ymgymryd â hwy i symud y rhaglen diogelu data yn ei blaen drwy'r Grŵp Gweithredol Diogelu Data Ysgolion.
- Mae cynnydd yn parhau gydag uwchraddio a chryfhau systemau, isadeiledd a diogelwch TGCh, gyda MFA yn cael ei alluogi ar gyfrifon HWB staff a llywodraethwyr a chyflwyniad InTune.
- Mae gan y rhan fwyaf o ysgolion Hysbysiadau Preifatrwydd addas a chyfredol, gyda'r mwyafrif o ysgolion wedi rhannu'r rhain â rhieni ac wedi rhoi eu fersiynau cyffredinol a phlant a phobl ifanc ar wefan yr ysgol.
- Mae'r Swyddog Diogelu Data Ysgolion wedi ymgymryd ag ymweliad archwilio i ysgolion unigol i fonitro cydymffurfiaeth â rhwymedigaethau diogelu data eto eleni, sy'n rhoi mewnwleidiad amhrisiadwy o ble mae ysgolion unigol arni o ran cydymffurfiaeth yn ogystal ag amlygu pa gefnogaeth sydd ei hangen.
- Mae cynnydd pellach wedi'i wneud, ond parhau i adolygu a chreu Cytundebau Prosesu Data addas ar gyfer yr holl apiau a rhaglenni presennol a newydd a ddefnyddir gan ysgolion.

8.2. Camau Nesaf

- Monitro bod ysgolion yn monitro eu cydymffurfiaeth eu hunain gyda phob polisi diogelu data.
- Parhau i greu ac adolygu Cytundebau Prosesu Data ar gyfer apiau a rhaglenni presennol a newydd, gan gynnwys cytundebau ar gyfer apiau a rhaglenni ble mae'r Cyngor hefyd ynghlwm.
- Parhau i ddarparu hyfforddiant diogelu data cyffredinol a phenodol i holl staff a llywodraethwyr ysgol gan fod hyn wedi cyfrannu at sicrhau bod pawb o fewn strwythur yr ysgol yn ymwybodol o'u cyfrifoldebau diogelu data.
- Parhau i fonitro bod pob ysgol wedi cael gwared yn ddiogel â dogfennau hanesyddol i sicrhau na chadwir unrhyw wybodaeth heibio ei chyfnod cadw.

- Mae rhywfaint o gynnydd wedi'i wneud ond mae angen gwneud gwaith pellach ar sicrhau bod risgiau diogelu data'n cael eu rheoli'n effeithiol, a bod Aseidiadau Effaith Diogelu Data'n cael eu cwblhau ar gyfer gweithgareddau prosesu risg uchel.
- Mae templed ROPA a Rhestr o Asedau Gwybodaeth sydd wedi'i boblogi o flaen llaw wedi'i greu ar gyfer ysgolion cynradd ac uwchradd ac mae angen ei gymeradwyo'n derfynol fel y gall ysgolion ei addasu ar gyfer eu hanghenion unigol. Sesiynau i'w cynnal i gefnogi ysgolion i addasu'r templed.
- Gwneud y *Cynllun Parhad Busnes* a'r *Cynllun Adfer Trychineb* yn derfynol a'u rhannu ag ysgolion i'w mabwysiadu.
- Gwneud swyddogaethau monitro yn derfynol a'u mabwysiadu i fonitro effeithiolrwydd y Gwasanaeth Swyddog Diogelu Data Ysgolion drwy ddarparu mwy o gyfleoedd i benaethiaid a staff ysgolion ddarparu adborth ar sesiynau hyfforddi ac ansawdd a defnyddioldeb y gwasanaeth, cyngor ac arweiniad a ddarperir dan y Cytundeb Lefel Gwasanaeth.
- Cwblhau darn o waith i gadarnhau pa gofnodion sydd angen eu trosglwyddo o'r cynradd i'r uwchradd er mwyn sicrhau bod proses glir ac unffurf i bob ysgol ei defnyddio.
- Creu templed Cynllun Cyhoeddi newydd i ysgolion ei addasu a'i fabwysiadu.
- Adolygu'r Cytundeb Lefel Gwasanaeth presennol ar gyfer y gwasanaeth Swyddog Diogelu Data Ysgolion sy'n dod i ben ar 31 Mawrth 2024.
- Ail-sgorio'r atebion i'r cwestiynau GDPR ar yr Adolygiad Rheolaeth Ysgol er mwyn rhoi darlun presennol yn dilyn gweithredu'r camau gweithredu yn y *Strategaeth Datblygu Diogelu Data Ysgolion*. Swyddog Diogelu Data Ysgolion i gynnal sesiynau i ddarparu cefnogaeth i benaethiaid i ail-sgorio'r atebion.
- Paratoi ar gyfer y newidiadau fydd yn digwydd o ganlyniad i'r *Data Protection and Digital Information Bill (DPDI)* yn cael ei basio ac yn disodli *UK GDPR* a *Deddf Diogelu Data 2018*. Gwneud y newidiadau sydd eu hangen i bolisiâu, dogfennau allweddol a hyfforddiant a sicrhau bod ysgolion yn llawn ymwybodol o'r newidiadau ac yn cydymffurfio.

ATODIAD A

STRATEGAETH DATBLYGU DIOGELU DATA YSGOLION YNYS MÔN 2022-2023
Fersiwn Un

Tudalen 34

Rhif	Polisi, Canllawiau, Dogfennau Allweddol / Gweithgaredd	Dyddiad Cyflwyno i'r Ysgolion i Fabwysiadu / Cychwyn y Gwaith	Hyfforddiant / Codi Ymwybyddiaeth / Cymorth ar Gael	Dyddiad Targed i Gwblhau *
1	Mapio Llif Data rhwng yr Ysgolion a'r Cyngor Mapio'r llif data, 'data flows', rhwng yr ysgolion a'r Cyngor er mwyn adnabod ble mae angen cytundeb a chreu DPA addas.	Medi 2021	Mapio llif data rhwng yr ysgolion a'r Cyngor a chreu cytundebau addas ar gyfer unrhyw drefniant sydd ar waith.	Gwaith mapio wedi ei gwblhau erbyn 17.02.23
2	Adolygu Trefniadau gyda Phroseswyr Data Adolygu trefniadau rhwng ysgolion unigol a phroseswyr data a chwblhau unrhyw DPA sydd ei angen.	Medi 2021	Adolygu trefniadau gyda phroseswyr data; cwblhau unrhyw DPA sydd ei angen ac asesu bod cytundebau gan ddarparwyr yn cyrraedd gofynion. Creu llyfrgell o'r holl ddogfennau DPA a chytundebau eraill.	Cael y <u>prif</u> cytundebau ar waith erbyn 17.02.23 (gwaith hwn yn mynd yn ei flaen yn barhaol)
3	Hyfforddiant Diogelu Data Llywodraethwyr Ysgol	Hydref 2022	SDDY i gynnal sesiwn hyfforddiant diogelu data gyda llywodraethwyr Ysgol.	Sesiwn yn cael ei chynnal ar 20.10.22
4	Rhannu polisiâu i'w mabwysiadu'n ffurfiol gan y Bwrdd Llywodraethu (Pecyn Cam 5)	Tachwedd 2022	SDDY i gynnal sesiwn fesul dalgylch er mwyn rhoi hyfforddiant ar gynnwys y pecyn polisiâu a phecyn ffurflenni caniatâd.	Mabwysiadu'r polisiâu a nodi eu bod wedi eu mabwysiadu ar yr ARhY erbyn 17.02.23
5	Rhannu Pecyn Ffurflenni Caniatâd	Tachwedd 2022	SDDY i gynnal sesiwn fesul dalgylch er mwyn rhoi hyfforddiant ar gynnwys y pecyn a phecyn polisiâu Cam 5.	Mabwysiadu'r ffurflenni caniatâd newydd erbyn 17.02.23

6	Rhannu Pecyn Cofnodion Gweithgareddau Prosesu a Chofrestr Asedau Gwybodaeth Ysgolion	Rhagfyr 2022	SDDY i drefnu sesiynau cwblhau ROPA a Chofrestr Asedau Gwybodaeth gydag ysgolion sydd angen cymorth.	Cael ROPA a Chofrestr Asedau Gwybodaeth cyflawn a chyfredol a nodi eu bod wedi eu mabwysiadu ar yr ARhY erbyn 31.03.23
7	Adolygu Polisi Diogelu Data Ysgolion <i>(hwn yn cael ei adolygu'n flynyddol)</i>	Rhagfyr 2022		Mabwysiadu'r Polisi Diogelu Data Ysgolion diwygiedig a nodi ei fod wedi ei fabwysiadu ar yr ARhY erbyn 17.02.23
8	Cyflwyniad Diogelu Data yn y Sesiwn Anwytho/Ail-gyfarwyddo Penaethiaid	Ionawr 2023	SDDY i roi cyflwyniad diogelu data yn y sesiwn anwytho/ail-gyfarwyddo penaethiaid.	Sesiwn yn cael ei chynnal ar 18.01.23
9	Hyfforddiant Polisi Cyfryngau Cymdeithasol a Pholisi E-byst Staff Ysgolion	Ionawr 2023	Cynnal sesiynau hyfforddiant gyda staff ysgolion.	Sesiynau wedi eu cynnal erbyn 06.04.23
10	Cwblhau Dogfennau DPIA Rhannu templedi cyffredinol DPIA ag ysgolion unigol i'w haddasu. Cychwyn gyda systemau CCTV.	Ionawr 2023	Rhannu llyfrgell o'r holl dempledi DPIA er mwyn gallu eu haddasu ar gyfer ysgolion unigol.	Ysgolion i gael y <u>prif</u> ddogfennau DPIA ar waith erbyn 06.04.23 (gwaith hwn yn mynd yn ei flaen yn barhaol)
11	Creu Cynllun Adfer Trychineb a Pharhad Busnes	Ionawr 2023	Creu cynllun gall ysgolion ei ddilyn os oes trychineb neu ddigwyddiad fel bod parhad busnes o gwmpas cael mynediad at wybodaeth bersonol.	Rhannu'r Cynllun Adfer Trychineb a Pharhad Busnes gydag ysgolion erbyn 06.04.23
12	Hyfforddiant Diogelu Data Llywodraethwyr Ysgol	Mawrth 2023	SDDY i gynnal sesiwn hyfforddiant diogelu data gyda llywodraethwyr ysgol.	Sesiwn yn cael ei chynnal ar 16.03.23
13	Archwiliad Diogelu Data Swyddog Diogelu Data Ysgolion yn ymweld â phob ysgol unigol i adolygu trefniadau a chydymffurfiaeth diogelu data.	Mawrth 2023 - Mehefin 2023	Sesiwn hanner diwrnod gyda phob ysgol unigol.	SDDY wedi cwblhau pob ymweliad unigol i ysgolion erbyn 30.06.23

*** Amserlen i'w hadolygu gyda'r Grŵp Gweithredol Diogelu Data Ysgolion yn dymhorol.**

Gwaith fydd yn digwydd drwy'r flwyddyn ysgol:

- adolygu trefniadau gyda phroseswyr data a chwblhau unrhyw DPA sydd ei angen, ac adeiladu llyfrgell o asesiadau o'r cytundebau DPA;
- cwblhau unrhyw DPIAau sydd angen eu cwblhau ac adeiladu llyfrgell o ddogfennau DPIA;
- monitro pa bryd mae ysgolion wedi mabwysiadu polisïau a monitro cynnydd prif elfennau diogelu data drwy'r Adolygiad Rheolaeth Ysgol (ARhY).

ATODIAD B

STRATEGAETH DATBLYGU DIOGELU DATA YSGOLION 2023-24

DYDDIADAU ALLWEDDOL I YSGOLION WEITHREDU

FERSIWN 1

Tudalen 37

Mis gweithred yn cychwyn	Gweithred	Dyddiad gweithred angen ei gwblhau erbyn
Hydref 2023	• Addasu Templed Cofnodion Gweithgareddau Prosesu (ROPA) a Cofrestr Asedau Gwybodaeth Ysgolion (wedi ei boblogi yn barod) ar gyfer adlewyrchu trefniadau diogelu data penodol yr ysgol. Mi fydd sesiynau grŵp/sesiynau unigol yn cael eu cynnal lle bydd y Swyddog Diogelu Data Ysgolion yn rhoi cymorth i ysgolion addasu'r templed. • (Os yn berthnasol)- Cwblhau DPIA CCTV- i'r Swyddog Diogelu Data Ysgolion gynnal cyfarfodydd gyda ysgolion unigol er mwyn cwblhau DPIA CCTV wedi ei addasu o'r templed DPIA CCTV safonol.	Pob ysgol unigol gyda ROPA a Cofrestr Asedau Gwybodaeth ac wedi cadarnhau hyn ar yr Adolygiad Rheolaeth Ysgol erbyn 09.02.24 Pob ysgol gyda system CCTV i gyd gyda DPIA CCTV cyfredol ar gyfer eu hysgol unigol nhw erbyn 09.02.24
Chwefror 2024	• Ysgolion i fabwysiadu fersiynau diweddaraf o'r polisiau a'r canllawiau diogelu data wedi eu hadolygu: ○ Polisi Diogelu Data Ysgolion ○ Polisi Diogelwch Gwybodaeth Ysgolion ○ Polisi Digwyddiadau Diogelwch Data Ysgolion ○ Canllaw Diogelu Data Corff Llywodraethu Ysgolion ○ Canllaw ar Ddigwyddiadau Diogelwch Data	Ysgolion wedi mabwysiadu ac wedi cadarnhau ar yr Adolygiad Rheolaeth Ysgol erbyn 24.05.24

Ebrill 2024	• Ysgolion i dderbyn y fersiwn newydd o'r Cytundeb Lefel Gwasanaeth am wasanaeth y Swyddog Diogelu Data Ysgolion (cytundeb presennol yn dod i ben ar 31 Mawrth 2024). • Ail-sgorio Atebion Cwestiynau GDPR ar yr Adolygiad Rheolaeth Ysgol er mwyn rhoi darlun cyfredol yn dilyn gweithredu ar gweithredoedd o fewn y Strategaeth Datblygu Diogelu Data Ysgolion. Swyddog Diogelu Data Ysgolion i gynnal sesiynau er mwyn rhoi cymorth i Benaethiaid ail-sgorio yr atebion.	Ysgolion wedi derbyn ac arwyddo'r Cytundeb Lefel Gwasanaeth newydd erbyn 24.05.24 Sesiynau wedi eu cynnal a phob ysgol wedi ail-sgorio erbyn 28.06.24
Mawrth 2024 - Mehefin 2024	• Cynnal Archwiliad Diogelu Data Blynyddol- Swyddog Diogelu Data Ysgolion yn ymweld â phob ysgol unigol i adolygu trefniadau a cydymffurfiaeth diogelu data. I ganolbwyntio os mae ysgolion yn gallu tystiolaethu eu bod yn monitro eu cydymffurfiaeth â'r holl bolisiau diogelu data.	Swyddog Diogelu Data Ysgolion wedi cwblhau pob ymweliad unigol i ysgolion erbyn 28.06.24

ATODIAD C

Gweithredoedd wedi eu Cwblhau fel Rhan o'r Rhaglen Waith Fewnol yn dilyn Digwyddiad Seiber Ysgolion Uwchradd

1. Trosolwg

Yn dilyn y digwyddiad yn Mehefin 2021, ffurfiwyd rhaglen waith mewnol a oedd yn cynnwys nifer o gamau adfer pwysig phellgyrhaeddol er mwyn cyfarch elfennau technegol a llywodraethu gwybodaeth amrywiol oedd yn ddiffygiol. Mae gwelliannau technegol a llywodraethu gwybodaeth wedi eu harwain gan y Swyddog Diogelu Data Ysgolion a swyddogion Gwasanaeth TGCh y Cyngor.

2. Gwelliannau Llywodraethiant Diogelu Data

Rhif	Gweithredoedd a Gwelliannau	Cynnydd ers Gorffennaf 2021
1	Diweddarau polisïau diogelu data cyfredol a chreu polisïau newydd.	Mae cyfanswm o 14 polisi diogelu data ar gyfer ysgolion wedi naill ai cael eu diweddarau yn dilyn mabwysiadu <i>UK GDPR</i> neu eu creu fel polisïau newydd: • Polisi Diogelu Data Ysgolion • Polisi Digwyddiadau Diogelwch Data Ysgolion • Polisi Diogelwch Gwybodaeth Ysgolion • Gweithdrefn Rhannu Gwybodaeth gyda Awdurdodau Heddlu'r Deyrnas Unedig (Gwynedd a Môn) • Polisi Cais gan Wrthrych y Data Ysgolion • Polisi Prosesu Data Ysgolion • Polisi Trosglwyddo Cofnodion Ysgol i Archifdy Ynys Môn • Polisi Asesiad Effaith Diogelu Data Ysgolion • Polisi CCTV Ysgolion • Polisi Rheoli Cofnodion Ysgolion • Polisi E-Ddiogelwch Ysgolion • Polisi E-bost Staff Ysgolion • Polisi Cyfryngau Cymdeithasol Staff Ysgolion • Polisi Tynnu Lluniau at Bwrpas Cyhoeddusrwydd Ysgolion. Mae dogfen Rhestr Wirio Polisïau Diogelu Data wedi ei ddatblygu er mwyn cefnogi ysgolion i gadarnhau eu bod wedi gweithredu ar y prif ofynion oddi fewn i'r holl bolisïau diogelu data.

2	Sicrhau bod staff a llywodraethwyr ysgolion wedi derbyn hyfforddiant diogelu data a'u bod yn ymwybodol o'u cyfrifoldebau o ran cydymffurfiaeth diogelu data.	Mae sesiynau hyfforddiant wedi eu cynnal gyda phenaethiaid, staff ysgolion a llywodraethwyr. Mae cyfanswm o 51 sesiwn hyfforddiant wedi eu cynnal rhwng Gorffennaf 2021 a Thachwedd 2023 ac mae 25 corff llywodraethol wedi bod yn gynulleidfa i gyflwyniad diogelu data.
3	Defnyddio'r Adolygiad Rheolaeth Ysgol (ARhY) i fonitro cydymffurfiaeth ac i gadarnhau pa bolisiau sydd wedi eu mabwysiadu gan ysgolion.	Defnyddir yr Adolygiad Rheolaeth Ysgol i gael gwybodaeth gwaelodlin parthed cydymffurfiaeth ac ar gyfer monitro pa ysgolion sydd wedi mabwysiadu pa bolisiau diogelu data.
4	Creu Cytundeb Lefel Gwasanaeth rhwng ysgolion a'r Cyngor ar gyfer gwasanaeth y Swyddog Diogelu Data Ysgolion.	Cafodd Cytundeb Lefel Gwasanaeth ei greu a'i rannu gydag ysgolion i'w arwyddo ym mis Tachwedd 2021 yn dilyn cyfnod o ymgynghori. Mae'r CLG cyfredol yn cael ei adolygu ym mis Mawrth 2024.
5	Mapio'r llifiau data rhwng yr ysgolion a'r Cyngor.	Sefydlwyd grŵp i edrych ar gytundebau a phrosesau sydd yn eu lle rhwng ysgolion a'r Cyngor er mwyn adnabod ble mae angen cytundeb. Mae gwaith yn parhau gyda'r ffrwd gwaith hwn.
6	Adolygu trefniadau gyda phroseswyr data a chreu/adolygu Cytundebau Prosesu Data lle bo angen.	Mae gwaith mapio o gwmpas pa systemau, rhaglenni ac apiau mae pob ysgol unigol yn eu defnyddio wedi ei gwblhau. Mae hyn wedi dangos a oes gan ysgolion Gytundebau Prosesu Data addas eisoes ar waith ac mae gwaith pellach wedi ei gwblhau er mwyn creu Cytundebau Prosesu Data newydd lle bo angen a phan fo apiau a rhaglenni newydd yn cael eu defnyddio. Mae gwaith yn parhau gyda'r ffrwd gwaith hwn.
7	Creu Pecyn Cofnodion Gweithgareddau Prosesu (ROPA) a Phecyn Cofrestr Asedau Gwybodaeth.	Datblygwyd canllaw ar sut i greu ROPA. Yn lle darparu templed i ysgolion ei gwblhau eu hunain, mae'r Swyddog Diogelu Data Ysgolion wedi bod yn datblygu templed ROPA sydd wedi ei boblogi'n barod i ysgolion ei addasu (fersiwn ar gyfer y cynradd ac yr uwchradd). Mae hyn hefyd yn cynnwys Cofrestr Asedau Gwybodaeth. Mae'r rhain wedi eu datblygu yn defnyddio gwybodaeth wedi ei chasglu o'r gwaith mapio ynglŷn â pha systemau, rhaglenni ac apiau sy'n cael eu defnyddio. Mae'r templedi yn barod i'w cymeradwyo a bydd sesiynau'n cael eu cynnal er mwyn cefnogi ysgolion gydag addasu'r templedi.

8	Creu Pecyn Asesiad Effaith Diogelu Data Ysgolion (DPIA).	Mae templed Rhestr Risg a Matrics Risg wedi eu datblygu ac wedi eu rhannu gyda ysgolion er mwyn cefnogi ysgolion unigol gyda adnabod a monitro risgiau diogelu data.
9	Cwblhau Asesiadau Effaith Diogelu Data (DPIA).	Mae templed DPIA cyffredinol wedi ei greu i ysgolion perthnasol ei addasu ar gyfer eu system CCTV. Mae gwaith yn parhau gyda'r ffrwd gwaith hwn.
10	Creu pecyn ffurflen ganiatâd.	Mae'r ffurflen ganiatâd gyfredol ar gyfer cyhoeddi lluniau ar amrywiaeth o lwyfannau wedi ei hadolygu a'i diweddarau ac mae taflen wedi ei chynhyrchu er mwyn egluro i ddisgyblion a rhieni sut mae caniatâd <i>UK GDPR</i> yn gweithio.
11	Cynnal archwiliad diogelu data.	Mae'r Swyddog Diogelu Data Ysgolion wedi ymweld â phob ysgol unigol er mwyn adolygu cydymffurfiaeth a threfniadau diogelu data yn 2022 a 2023.
12	Trafod materion diogelu data ysgolion gyda'r Fforwm Cynradd a'r Fforwm Uwchradd a rhannu'r newyddlen diweddiariad diogelu data ysgolion.	Mae'r Swyddog Diogelu Data Ysgolion yn paratoi diweddiariadau rheolaidd i ysgolion, sy'n cynnwys rhannu newyddlen dymhorol. Mae rhan diogelu data ysgolion yn y bwletin llywodraethwyr ysgol hefyd ac mae diweddiariadau a gwybodaeth ynglŷn â diogelu data yn cael eu darparu'n rheolaidd drwy fwletin wythnosol y Gwasanaeth Dysgu. Mae'r Swyddog Diogelu Data Ysgolion yn cael gwahoddiad yn rheolaidd i fynychu cyfarfodydd Fforwm Strategol Cynradd a Fforwm Strategol Uwchradd a hefyd yn aelod o'r Fforwm TGCh Ysgolion a'r Gweithgor Gwella Systemau a Phrosesau. Mae tudalen diogelu data ar feicrowefan y Gwasanaeth Dysgu lle mae holl bolisiau, canllawiau a thempledi cyfredol ar gael i ysgolion eu defnyddio, ac mae Grŵp Gweithredol Diogelu Data Ysgolion wedi ei sefydlu.

3. Gwelliannau TGCh

Mae'r canlynol yn welliannau sydd wedi eu hargymell gan y cwmni a gefnogodd Cyngor Sir Ynys Môn yn dilyn y digwyddiad seiber ysgolion uwchradd (Grŵp NCC).

Fel rhan o'r ymateb i'r digwyddiad, penderfynwyd symud offer a ddefnyddiwyd gan ysgolion i Microsoft InTune. Mae'r mudiad eisoes wedi ei gwblhau ar gyfer yr ysgolion cynradd a Canolfan Addysg y Bont, a gwaith wedi ei gychwyn ar gyfer mudo ysgolion uwchradd.

Rhif	Gwelliannau yr Argymhellir	Cynnydd hyd yma

1	Uwchraddio systemau gweithredu etifeddiaeth	Drwy fudo i InTune, mae fersiynau cyfredol o Windows wedi eu gosod neu mae'r cyfrifiadur wedi ei ddad-gomisiynu os nad oedd diweddarau yn bosib.
2	Gweithredu Dilysu Aml-Ffactor (MFA)	Mae MFA yn ei le drwy InTune. Mae unrhyw geisiadau i fewngofnodi o du allan i rwydwaith yr ysgol angen MFA.
3	Analluogi protocolau etifeddiaeth e-bost (IMAP & POP3)	Hyn wedi ei gyfarch drwy'r defnydd o system e-bost HWB.
4	Diweddarau sgan gwrthfyrssau	Mae'r holl offer sydd wedi mudo i InTune yn derbyn diweddariadau Defender.
5	Datrysiaid cyfrinair gweinyddwr lleol Microsoft	Mae offer yn cael cyfrifon gweinyddol sy'n unigryw ac yn gymhleth. Mae manylion yn cael eu cadw'n ddiogel gan y tîm TGCh.
6	Remote desktop hardening	Mae <i>remote desktop</i> wedi ei analluogi.
7	Cyfyngu mynediad i'r we	Mae mynediad i'r we wedi ei analluogi o <i>servers</i> .
8	Galluogi Endpoint Detection and Response (EDR)	Angen paratoi achos busnes pan mae mudiad ysgolion uwchradd wedi ei gwblhau.
9	SIEM solution	Mae SIEM wedi ei osod yn gorfforaethol, ac mae gwaith wedi ei gychwyn i edrych ar fewnforio data ysgolion.
10	Breintiau cyfrifon	Nid yw cyfrifon ar offer yn gyfrifon gweinyddwyr.
11	Adolygu rheolaeth patch	Mae diweddariadau'n cael eu rheoli drwy osodiadau InTune ac mae'r tîm isadeiledd yn trefnu diweddariadau ar gyfer pecynnau eraill fel bo angen.
12	Adolygu rhaglenni sydd o bosibl yn ddiangen	Mae pob cyfrifiadur wedi ei ail-ffurfweddu a dim ond meddalwedd sydd wedi ei gymeradwyo sy'n cael ei osod.

CYNGOR SIR YNYS MÔN

ADRODDIAD I:	PWYLLGOR LLYWODRAETHU AC ARCHWILIO
DYDDIAD:	7 RHAGFYR 2023
	DATGANIAD CYFRIFON 2022/23
DEILYDD PORTFFOLIO:	CYNGHORYDD ROBIN W. WILLIAMS – DIRPRWY ARWEINYDD Y CYNGOR AC AELOD PORTFFOLIO CYLLID
SWYDDOGION SY’N ARWAIN:	R MARC JONES, CYFARWYDDWR SWYDDOGAETH (ADNODDAU) / SWYDDOG ADRAN 151
SWYDDOGION CYSWLLT:	CLAIRE KLIMASZEWSKI ClaireKlimaszewski@ynysmon.llyw.cymru
Natur a rheswm dros adrodd	
Blaen adroddiad ar gyfer cyflwyno'r Datganiad Cyfrifon, yn nodi'r prif faterion sy'n codi ers cyflwyno'r Datganiad Cyfrifon Drafft 2022/23.	

1. Cefndir

- 1.1** Cyflwynwyd Datganiad Cyfrifon Drafft 2022/23 Cyngor Sir Ynys Môn i archwilwyr allanol y Cyngor, Archwilio Cymru, i'w harchwilio ar 30 Mehefin 2023. Mae'r gwaith archwilio manwl bellach wedi ei gwblhau i raddau helaeth yn amodol ar adolygiad terfynol o'r addasiadau ôl-archwiliad a wnaed i'r cyfrifon. Ni ddisgwylir i sefyllfa ariannol y Cyngor newid ymhellach ac mae'n debygol bydd yr adolygiad yn arwain at fân newidiadau i'r naratif neu i nodiadau'r cyfrifon. Gofynnir i'r Pwyllgor ddirprwyo'r awdurdod i dderbyn unrhyw fân newidiadau dilynol i'r Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151. Petai unrhyw faterion sylweddol godi o'r adolygiad, bydd Archwilio Cymru yn darparu diweddariad ar lafar i'r Cyngor llawn ac yn ôl-weithredol i'r Pwyllgor yma yn y dyfodol.
- 1.2** Yn amodol ar gadarnhad Cyngor Sir Ynys Môn, llofnodir y Cyfrifon gan y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151 a Chadeirydd y Cyngor a chânt eu cyhoeddi ar ôl derbyn Barn derfynol yr Archwilydd.

2. Dyddiad Cau Diwygiedig Llywodraeth Cymru

- 2.1** Estynnwyd y dyddiad cau statudol ar gyfer cwblhau'r Cyfrifon Archwiliedig ar gyfer y flwyddyn ariannol 2022/23 i 31 Rhagfyr 2023 ar gyfer pob Cyngor yng Nghymru.

3. Diwygiadau i'r Cyfrifon ers cyhoeddi'r Cyfrifon Drafft ym mis Mehefin 2023

- 3.1** Cynhaliodd Archwilio Cymru adolygiad, profion ac archwiliad trylwyr o'r trafodion terfynol mewn perthynas â 2022/23 a'r Datganiad Cyfrifon Drafft. Mae'r amserlen ar gyfer cau'r cyfrifon a chynhyrchu'r Datganiad Cyfrifon yn gyfyngedig. Felly, mae'n hanfodol cynnal archwiliad manwl fel y gellir darparu sicrwydd bod y Datganiad Cyfrifon yn berthnasol gywir ac yn adlewyrchiad gwir a theg o berfformiad ariannol y Cyngor yn ystod y flwyddyn. Cyflwynwyd safonau archwilio newydd ar gyfer 2022/23 a thu hwnt a bu'n rhaid newid y dull o gynnal yr archwiliad ei gynnal o ganlyniad, gan ganolbwyntio mwy ar feysydd perthnasol a risg uchel yn ogystal â chynnal y profion arferol i gadarnhau bod y cyfrifon yn gywir a chyflawn.
- 3.2** Nododd y profion archwilio rai newidiadau a oedd eu hangen a rhai gwallau a argymhellodd y tîm archwilio y dylid eu diwygio i sicrhau fod y Cyfrifon yn berthnasol gywir. Ceir crynodeb o'r newidiadau neu'r cywiriadau perthnasol yn adroddiad ISA260 SAC yn Atodiad 3.

- 3.3** Roedd un o'r addasiadau archwilio yn effeithio ar alldro referniw'r Cyngor ar gyfer 2022/23. Roedd hyn yn ymwneud â gostyngiad o £72k yn y gwerth a ddelir mewn credydwyr am werth yr arian parod y mae'r Cyngor yn ei ddal ar ran Cronfa'r Degwm Ynys Môn. Mae hyn wedi cynyddu'r tanwariant ar gyfer y flwyddyn 2022/23 o £1.212m i £1.284m. Nid yw'n bosib i'r archwilydd brofi'r holl drafodion yng nghyfrifon y Cyngor, ond mae eu strategaeth seiliedig ar risg a lefel perthnasedd, a'r ffaith mai dim ond un gwall y daethpwyd o hyd iddo, yn rhoi sicrwydd i'r Pwyllgor nad yw'r cyfrif referniw yn cynnwys unrhyw wallau neu gamddatganiadau perthnasol.
- 3.4** Mae'r newid yn nodyn 5 mewn perthynas â digwyddiadau yn dilyn y cyfod adrodd yn ymwneud â gwybodaeth am ddwy ysgol sydd wedi'u heffeithio gan RAAC a ddaeth i'r amlwg ddechrau blwyddyn academaidd 2023.
- 3.5** Mae ailbriso'r cynllun pensiwn llywodraeth leol wedi arwain at ased pensiwn net yn hytrach na rhwymedigaeth net sylweddol yn ôl yr arfer oherwydd bod y cyfraddau llog uwch wedi effeithio ar y ffactor disgownt a ddefnyddir gan yr actwari. Arweiniodd hyn at ansicrwydd ymysg cynghorau o ran sut y dylid cofnodi hyn yn y cyfrifon oherwydd y rheolau llymach ar gofnodi asedau pensiwn net. Mae'r rheolau cyfrifo yn nodi na ddylid cofnodi asedau pensiwn mewn rhai amgylchiadau neu'n gosod terfyn ar yr ased pensiwn net mewn rhai amgylchiadau. Cofnodwyd hyn yn gywir fel dim ar y daenlen. O ganlyniad bu'n rhaid dileu'r ased pensiwn net gwerth £19.814m a oedd wedi'i gynnwys yn golofn incwm a gwariant cynhwysfawr arall yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (CIES). Fodd bynnag, amlygodd Archwilio Cymru y dylid nodi'r gwerth hwn ar wahân gan ei fod yn ddigwyddiad perthnasol eithriadol ac felly fe'i diwygiwyd ar y CIES.
- 3.6** Mae mwyafrif y newidiadau sydd yn weddill, ac sydd wedi'u hamlygu yn atodiad 3 yn yr ISA 260 yn yr adroddiad archwilio, yn ymwneud â newidiadau i'r modd y caiff eitemau eu dosbarthu ar y daenlen, rhai o ganlyniad i wahaniaethau o ran eu dehongli. Roedd rhai pethau wedi cael eu gadael allan yn ogystal oherwydd y cyfyngiad amser wrth baratoi'r Datganiad Cyfrifon. Mae hyn yn amlygu pwysigrwydd y profion a'r archwiliad manwl o'r cyfrifon blynyddol gan Archwilio Cymru.

4. Argymhellion

- 4.1** Argymhellir bod y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn gwneud argymhelliad i'r Cyngor Sir i gadarnhau derbyn y Datganiad Cyfrifon Terfynol ar gyfer 2022/23 fel y'i cyflwynir yn Atodiad 1.
- 4.2** Gofynnir i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio nodi y bydd unrhyw fân newidiadau dilynol i'r Datganiad Cyfrifon yn cael eu cytuno gan y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151 a'u cyflwyno i'r Cyngor Llawn cyn i'r Datganiad Cyfrifon ar gyfer 2022/23 gael ei dderbyn yn ffurfiol.

Ynys Môn

THE ISLE OF Anglesey

Datganiad o'r Cyfrifon
2022/23

CYNGOR SIR
YNYS MÔN
ISLE OF ANGLESEY
COUNTY COUNCIL

www.ynysmon.llyw.cymru

www.anglesey.gov.wales

cyngormon

ioacc

Tudalen 45

@cyngormon

@angleseycouncil

Cynnwys

Cyfeirnod	Disgrifiad	Tudalen
	Adroddiad Naratif	1
	Datganiad o Gyfrifoldebau am y Datganiad Cyfrifon	9
	Addroddiad Archwilio	10
	Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	14
	Dadansoddiad Gwariant a Chyllido	15
	Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn	16
	Y Fantolen	17
	Datganiad Llif Arian	18
	Nodiadau i'r Cyfrifon	19
Nodyn 1	Nodyn ar y Dadansoddiad Gwariant a Chyllido	19
Nodyn 2	Safonau Cyfrifo sydd wedi eu cyhoeddi ond heb eu mabwysiadu hyd yma	20
Nodyn 3	Barnau Allweddol wrth weithredu'r Polisiau Cyfrifo	20
Nodyn 4	Rhagdybiaethau a wnaed ynghylch ansicrwydd yn y dyfodol ac amcangyfrifon a ffynonellau eraill o ansicrwydd	20
Nodyn 5	Digwyddiadau ar ôl dyddiad y Fantolen	21
Nodyn 6	Addasiadau rhwng Sail Gyfrifo a Sail Cyllido dan Reoliadau	23
Nodyn 7	Cronfeydd Wrth Gefn a Clustnodedig	25
Nodyn 8	Cronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf	27
Nodyn 9	Cronfeydd wrth Gefn Na Ellir Eu Defnyddio	27
Nodyn 10	Gwariant Gweithredol Arall	30
Nodyn 11	Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi	30
Nodyn 12	Trethiant ac Incwm Grantiau Amhenodol	30
Nodyn 13	Asedau anghyfredol - Eiddo, Offer a Chyfarpar	31
Nodyn 14	Ymrwymadau Cyfalaf Sylweddol	34
Nodyn 15	Asedau Treftadaeth	34
Nodyn 16	Eiddo Buddsoddiad	35
Nodyn 17	Gwariant a Cyllido Cyfalaf	36
Nodyn 18	Dyledwyr	37
Nodyn 19	Arian Parod a Chywerthoedd Arian	38
Nodyn 20	Credydwyr	38
Nodyn 21	Darpariaethau	38
Nodyn 22	Llif Arian o Weithgareddau Gweithredol	39
Nodyn 23	Llif Arian o Weithgareddau Buddsoddi	39
Nodyn 24	Llif Arian o Weithgareddau Cyllido	39
Nodyn 25a	Dadansoddiad o Natur Gwariant ac Incwm	40

Cyfeirnod	Disgrifiad	Tudalen
Nodyn 25b	Incwm Cylchrannol	40
Nodyn 26	Lwfansau Aelodau	41
Nodyn 27	Cydnabyddiaeth Ariannol i Swyddogion	41
Nodyn 28	Pecynnau Ymadael	43
Nodyn 29	Ffioedd Archwilio Allanol	43
Nodyn 30	Incwm Grantiau	44
Nodyn 31	Partïon Cysylltiedig	46
Nodyn 32	Cronfeydd Ymddiriedol	50
Nodyn 33	Cynllun Pensiwn Athrawon	51
Nodyn 34	Cynllun Pensiwn Buddiannau Diffiniedig Llywodraeth Leol	52
Nodyn 35	Offerynnau Ariannol	57
Nodyn 36	Natur a maint y risgiau sy'n deillio o offerynnau ariannol	61
Nodyn 37	Cyd-bwyllgorau a Chyllidebau Cyfun	66
Nodyn 38	Trefniadau Asiantaeth	68
Nodyn 39	Y Dreth Gyngor	69
Nodyn 40	Trethi Annomestig (TA)	70
Nodyn 41	Polisiâu Cyfrifyddu	72
Cyfrif CRT	Cyfrif Refeniw Tai (CRT) - Datganiad Incwm a Gwariant - Datganiad Symudiadau ar Falans y CRT Nodiadau ar y CRT	96
Atodiad 1	Datgeliad Parti Cysylltiedig – Cynrychiolaeth Cydranddeiliaid gyda Sefydliadau Trydydd Parti	100
Atodiad 2	Geirfa	102

Adroddiad Naratif

Cynhyrchir y Datganiad Cyfrifon yn flynyddol i roi gwybodaeth glir am gyllid y Cyngor i etholwyr, trethdalwyr lleol, Aelodau'r Cyngor, gweithwyr a phartïon eraill sydd â diddordeb.

Nod yr adroddiad naratif hwn, sy'n adran allweddol o'r cyfrifon, yw darparu canllaw effeithiol i'r materion mwyaf arwyddocaol a nodir yn y cyfrifon. Mae hyn er mwyn darparu esboniad teg, cytbwys, a hawdd ei ddeall o sefyllfa ariannol y Cyngor ac i helpu i ddehongli'r datganiadau ariannol.

Daeth Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014 i rym ar 31 Mawrth 2015, fel y cawsant eu diwygio gan Reoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) (Diwygiad) 2018. Yn unol â'r rheoliadau hyn, rhaid i Awdurdodau Lleol yng Nghymru baratoi Datganiad Cyfrifon yn unol â'r rheoliadau hyn ac arferion priodol.

Mae'r Datganiad Cyfrifon yn cynnwys: -

Datganiadau Ariannol Craidd: -

Mae'r Datganiad Cyfrifon yn cynnwys y datganiadau ariannol craidd, sef:-

1. **Y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (CIES)** – sy'n dangos y gost cyfrifo o ddarparu gwasanaethau yn ystod y flwyddyn, gan ddefnyddio arferion cyfrifo a dderbynnir, yn hytrach na'r swm fydd yn cael ei gyllido o'r trethi.
2. **Dadansoddiad Gwariant a Chyllido (EFA)** – sy'n dangos y wybodaeth yn y CIES ond, yn ogystal, mae'n darparu addasiadau cyfrifo sydd yn cael eu canslo allan yn Nodyn 7 er mwyn sicrhau nad yw'r addasiadau yma'n cael ei cyllido gan Drethdalwyr y Dreth Gyngor. Mae'r golofn gyntaf o'r Dadansoddiad Gwariant a Chyllido yn darparu gwir effaith perfformiad ariannol y flwyddyn ar falansau a chronfeydd wrth gefn y Cyngor a'r CRT.
3. **Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn (MIRS)** – sy'n dangos y symudiad yn ystod y flwyddyn yn y gwahanol gronfeydd wrth gefn sydd gan y Cyngor, wedi ei ddadansoddi yn ôl cronfeydd wrth gefn y gellir eu ddefnyddio a'r rhai na ellir eu defnyddio. Mae'r datganiad yn dangos cost wirioneddol darparu gwasanaethau'r Awdurdod a'r modd y caiff y costau hyn eu cyllido o'r gwahanol gronfeydd wrth gefn.
4. **Y Fantolen** – sy'n dangos gwerth yr asedau a'r rhwymediaethau a gydnabyddir gan yr Awdurdod ar ddyddiad y Fantolen. Caiff asedau net eu cyfatebu gan y cronfeydd wrth gefn sydd gan yr Awdurdod.
5. **Datganiad Llif Arian** – sy'n dangos y newidiadau o ran arian a chywerthoedd arian y Cyngor yn ystod cyfnod yr adroddir arno.

Gweledigaeth a Blaenoriaethau Cyngor Sir Ynys Môn

Mae Cyngor Sir Ynys Môn yn awdurdod unedol sy'n gwasanaethu poblogaeth o oddeutu 69,000, mae wedi'i leoli ar arfordir gogleddol Cymru ac mae'n ardal sy'n 276 milltir sgwâr. Ynys Môn yw'r ynys fwyaf yng Nghymru o bell ffordd, a'r seithfed ynys fwyaf ym Mhrydain. Ynys Môn hefyd yw'r ynys fwyaf ym Môr Iwerddon o ran maint, a'r ail ynys fwyaf poblog ym Mhrydain.

Mae'r Cyngor yn sefydliad sy'n cael ei arwain gan wleidyddiaeth ac mae wedi mabwysiadu model Arweinydd a Chabinet. Roedd gan y Cyngor 35 o Aelodau etholedig yn cynrychioli 14 ward aml-Aelod ar 31 Mawrth 2023. Cynhaliwyd etholiadau ar 5 Mai 2022 ar gyfer holl seddi'r Cyngor, ac ar ôl hynny ffurfiodd yr ymgeiswyr llwyddiannus y Cyngor llawn, a fyddent yn parhau i fod mewn lle tan ddechrau mis Mai 2027. Plaid Cymru yw'r blaid sy'n rheoli yn y Cyngor gyda mwy o Gynghorwyr Plaid Cymru nag unrhyw grŵp neu blaid arall.

Cynllun y Cyngor 2022/23

Cyhoeddwyd Cynllun y Cyngor 2022/23 i helpu'r Cyngor i gynllunio ar gyfer pontio i ddysgu byw gyda Covid-19. Mae'r cynllun yn llywio'r broses o wneud penderfyniadau ar bob lefel yn y Cyngor, a;

- Gosod y fframwaith a ddefnyddiwn i gynllunio, gyrru, a darparu ein gwasanaethau;
- Dylanwadu ar sut a'r ffordd yr ydym yn llunio ein cyllideb yn flynyddol; ac mae'n

- Helpu i fonitro cynnydd ac asesu'r hyn rydym yn ei gyflawni'n flynyddol.

Y thema allweddol drwy gydol y cynllun yw'r uchelgais i gydweithio â'n cyd-ddinasyddion, cymunedau a phartneriaid i sicrhau gwasanaethau o ansawdd uchel a fydd yn gwella ansawdd bywyd pawb ar yr Ynys.

Y blaenoriaethau y mae'r Awdurdod wedi'u pennu ei hun yn ystod 2022/23 yw: -

- Ailfywigo'r economi leol a sefydlu newid economaidd cadarnhaol;
- Galluogi'r sectorau ymwelwyr a lletygarwch i fanteisio ar boblogrwydd cynyddol yr Ynys, tra'n diogelu ein hasedau a'n cymunedau;
- Cynnal a moderneiddio gwasanaethau cymunedol hanfodol, megis gofal ac addysg, ar draws yr Ynys.

Mae'r cynllun yn crynhoi'r camau a gymerwyd gan y Cyngor mewn ymateb i'r Pandemig, ac yn cydnabod y bydd addasu ar gyfer y cam nesaf yn yr ymateb i'r feirws gyda llai o gyfyngiadau a mwy o ansicrwydd yn parhau i fod yn heriol, a datblygwyd y blaenoriaethau uchod gyda hyn mewn golwg. Mae'r cynllun hefyd yn tynnu sylw at ymrwymiad parhaus y Cyngor i gyflawni amcanion llesiant a nodau cenedlaethol y Cyngor a fydd yn helpu'r Cyngor i gyflawni ei weledigaeth o "Ynys Môn sy'n iach ac yn ffyniannus lle gall teuluoedd ffynnu".

Mae Cynllun y Cyngor 2023/28 wedi'i gwblhau'n ddiweddar yn dilyn ymgynghoriad eang. Mae'r cynllun yn amlygu bod gweledigaeth hirdymor y Cyngor yn parhau fel "Creu Ynys Môn sy'n iach a llewyrchus lle gall pobl ffynnu". Amcanion strategol cynllun newydd y Cyngor yw:

- Cynyddu cyfleoedd i ddysgu a defnyddio'r Gymraeg;
- Amddiffyn a chefnogi'r rhai sy'n agored i niwed;
- Cynyddu cyrhaeddiad a chyflawniad addysgol;
- Gweithio gyda phartneriaid i gynyddu cartrefi o ansawdd, fforddiadwy a hygyrch;
- Hyrwyddo cyfleoedd i ddatblygu economi'r ynys;
- Ymateb i'r argyfwng newid hinsawdd, mynd i'r afael â newid a gweithio tuag at fod yn sefydliad sero net erbyn 2030.

Gellir gweld Cynllun y Cyngor 2023/28 ar y wefan yn y cyfeiriad gwe:

[Cynllun y Cyngor a pherfformiad \(llyw.cymru\)](#)

Senario Ariannol

Cafodd pob un o'r 22 Cyngor yng Nghymru setliad cyllido gwell na'r disgwyl gan Lywodraeth Cymru ar gyfer 2022/23, ar gynydd gyfartaledd Cymru gyfan o 9.4%, gydag Ynys Môn yn derbyn cynnydd o 9.2%. Helpodd hyn y Cyngor i gynyddu'r cyllid ar gyfer gwasanaethau a arweinir gan alw, fel gofal cymdeithasol, ac i gynyddu capasiti mewn gwasanaethau a oedd wedi bod yn destun bron i ddegawd o doriadau yn y gyllideb. Yn ogystal, i ariannu penderfyniadau polisi penodol y mae Llywodraeth Cymru am i Gynghorau eu gweithredu, y prif un yw ariannu'r cyflog byw go iawn i staff gofal.

Cadarnhawyd yr arian hwn cyn y rhyfel yn yr Wcraïn, sydd wedi arwain at godiadau prisiau eang sylweddol oherwydd effaith y rhyfel ar ynni, bwyd a phrisiau materol. Mae'r cynnydd hwn wedyn wedi arwain at gynydd yn lefel gyffredinol chwyddiant ac wedi hynny mae wedi cynyddu setliadau cyflog uwchlaw'r hyn a oedd wedi'i gynnwys yng nghyllideb referniw a chyfalaf 2022/23. Mae'r costau ychwanegol hyn wedi rhoi straen ychwanegol ar adnoddau ariannol y Cyngor. Mae'r setliad terfynol ar gyfer 2023/24 yn adlewyrchu'r pwysau cost a wynebir gan y Cyngor, gyda'r Cyllid Allanol Cyfanredol a dderbyniwyd gan Lywodraeth Cymru yn codi 7.9% Mae'r Cyngor wedi cyllidebu i ddefnyddio rhan o'i falansau cyngor i ariannu cyllideb 2023/24 ond ni fydd hyn yn gostau cynaliadwy ac mae'r galw am wasanaethau'r Cyngor yn parhau i godi ar gyfradd uwch na'r cynnydd mewn cyllid. Mae risgiau sylweddol i'r Cyngor o hyd yn 2023/24 oherwydd prisiau uchel parhaus.

Mae lefel sylweddol o ansicrwydd o hyd ynghylch y sefyllfa ariannol ar gyfer 2024/25, ond y disgwyliad presennol yw na fydd yr arian sydd ar gael yn ddigonol i ariannu'r lefel bresennol o wasanaeth ar y costau disgwyliedig ar gyfer 2024/25.

Bydd y Cyngor yn parhau i chwilio am ffyrdd o wella gwasanaethau, gan eu gwneud yn fwy effeithlon ac o'r ansawdd gorau. Mae'r gwelliannau hyn yn cynnwys parhau i foderneiddio'r ffordd rydym yn gweithio.

Mae llawer o heriau o'n blaenau, gyda'r heriau mwyaf i'r Awdurdod, ei bartneriaid yn ogystal â chymunedau, yn parhau i ddal i fyny ar gyfer iechyd, lles ac effaith economaidd pellgyrhaeddol y Coronafeirws. Mae costau byw yn codi a phwysau chwyddiant sylweddol yn creu argyfwng mawr arall ar adeg pan oedd y Cyngor a rhanddeiliaid gan gynnwys trigolion Ynys Môn yn dechrau adfer o effeithiau'r Pandemig.

Y Gyllideb

Mabwysiadwyd Cyllideb a Strategaeth Ariannol Tymor Canolig y Cyngor ar gyfer 2022/23 gan y Cyngor yn ei gyfarfod ar 10 Mawrth 2022, ac mae'n rhoi darlun cyffredinol o sefyllfa ariannol y Cyngor ac yn sicrhau bod cyllid y Cyngor yn cael ei ddyrannu i gyflawni ei flaenoriaethau. Mae'r Strategaeth Ariannol Tymor Canolig ar gael yn:-

[-Y Strategaeth Ariannol Tymor Canol a Chyllideb 2022/23.pdf \(ynysmon.gov.uk\) - eitem 10](#)

Roedd y setliad yn well na'r disgwyl yn ystod y rhan fwyaf o'r cam cynllunio'r gyllideb ac roedd yn rhoi £114.551m i'r Cyngor, a oedd yn gynydd o £9.679m mewn arian parod (9.2%). Penderfynodd y Cyngor gynyddu Treth Gyngor Band D 2%, a chynyddodd y tâl am eiddo Band D i £1,367.46.

Gosodwyd y gyllideb referniw ar £158.367m. Penderfynodd y Cyngor hefyd gymeradwyo Strategaeth Gyfalaf 2022/23 a Rhaglen Gyfalaf Gychwynnol 2022/23 o £35.961m, yn ogystal â Datganiad Strategaeth Rheoli'r Trysorlys ar gyfer 2022/23.

Monitro'r Gyllideb

Mae gan y Cyngor weithdrefn sefydledig ar gyfer monitro'r cyllidebau. Mae hyn yn galluogi'r Cyngor i liniaru unrhyw orwariant a darparu cyllid ychwanegol o'r cronfeydd wrth gefn ar gyfer achosion lle mae galw am wasanaeth. Mae'r wybodaeth am Refeniw a Chyfalaf, ochr yn ochr â'r CRT, yn cael eu hadrodd i'r Is-grŵp Craffu Cyllid, y Pwyllgor Craffu ac yna'r Pwyllgor Gwaith bob chwarter, sy'n hwyluso lefel o her yn ogystal â gallu liniaru unrhyw effeithiau debygol o ddigwydd ar gyfer gwasanaethau.

Perfformiad

<https://democratiaeth.ynysmon.gov.uk/ieListDocuments.aspx?CId=134&MId=4025&Ver=4&LLL=1>

Eitem 5 ar y agenda

Gwariant Refeniw 2022/23

Mae'r Datganiad Cyfrifon yn nodi gwariant a chyllid y Cyngor yn unol â gofynion cyfrifyddu. Mae'r Cyngor yn mesur perfformiad ariannol yn erbyn gweithgarwch a gynlluniwyd ar ffurf cyfrifon rheoli'r Cyngor. Yn 2022/23, nododd y Cyngor danwariant o £1.284m yn erbyn gweithgaredd arfaethedig o £158.367m (cyllideb net).

Mae'r tabl isod yn adlewyrchu'r gyllideb derfynol ar gyfer 2022/23 ac incwm a gwariant gwirioneddol yn ei erbyn: -

Gwasanaethau	Cyllideb Blynyddol £'000	Alldro £'000	Amrywiant £'000
Addysg, Pobl Ifanc a Sgiliau	58,088	57,882	206
Gwasanaethau Oedolion	30,583	30,530	53
Gwasanaethau Plant	12,342	13,331	(989)
Tai	1,970	1,970	-
Prifffyrdd, Gwastraff ac Eiddo	17,727	15,758	1,969
Rheoleiddio	4,972	4,841	131
Trawsnewid	6,621	6,280	341
Adnoddau	3,622	3,506	116
Busnes y Cyngor a Chyllid Corfforaethol	22,442	22,985	(543)
Cyfanswm Cronfa'r Cyngor	158,367	157,083	1,284

Mae effaith tanwariant yn golygu bod y Cyngor wedi cynyddu ei gronfeydd wrth gefn cyffredinol o £1.284m. Yn ogystal â hyn, roedd effaith net y cyllid a ryddhawyd o falansau cyffredinol yn ystod y flwyddyn a rhyddhau cronfeydd wrth gefn wedi'u clustnodi yn ôl i falansau cyffredinol yn gynydd o £477k yn lefel y balansau cyffredinol. Ar 31 Mawrth 2023, roedd lefel y balansau cyffredinol yn £14.039m, cynnydd o £1.761m (14.3%).

Crynodeb o Symudiadau yng Nghronfeydd Wrth Gefn y Cyngor 2022/23

	Cronfa Wrth gefn Gyffredinol Cronfa'r Cyngor	Cronfeydd Wrth Cefn Clustnodedig Cronfa'r Cyngor	Cronfa Cyfrif Refeniw Tai (CRT)	Cronfeydd Wrth Gefn Ysgolion	Cronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf	Cronfa wrth Gefn Cyfalaf heb ei gymhwyso	Cyfanswm Cronfeydd Wrth Gefn Defnyddiadwy
Eitemau sy'n effeithio ar Gronfeydd Wrth Gefn y Cyngor 2021/22	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000
Balans Agoriadol ar Gronfa Gyffredinol y Cyngor 1 Ebrill 2021	(12,278)	(23,181)	(12,333)	(7,827)	(2,381)	-	(58,000)
Gor net/ (tan) wariant 2021/22	(1,284)	-	226	-	-	-	(1,058)
Balans y Cyngor ar ôl gor / (tan) wariant	(13,562)	(23,181)	(12,107)	(7,827)	(2,381)	-	(59,058)
Trosglwyddiadau net o/(i) Cronfeydd wrth gefn ar gyfer cyllid cymeradwy	(477)	3,544	-	1,111	473	(407)	4,244
Balans y Gronfa Wrth Gefn Gyffredinol ar 31 Mawrth 2022	(14,039)	(19,637)	(12,107)	(6,716)	(1,908)	(407)	(54,814)

Gwariant Cyfalaf

Mae'r rhaglen gyfalaf yn cefnogi amcan ehangach y Cyngor i ddarparu gwasanaethau ac i gefnogi twf economaidd.

Ym mis Mawrth 2022, cymeradwyodd y Cyngor Raglen Gyfalaf ar gyfer gwasanaethau heblaw tai o £17.177m ar gyfer 2022/23, a Rhaglen Gyfalaf o £18.784m ar gyfer y Cyfrif Refeniw Tai (CRT). Yn ogystal, ym mis Mehefin 2022, cymeradwyodd y Pwyllgor Gwaith lithriad cyfalaf o £11.242m i'w gyflwyno o 2021/22, gan ddod â'r Rhaglen Gyfalaf ar gyfer gwasanaethau heblaw tai i £28.419m, a £18.784m ar gyfer y Cyfrif Refeniw Tai (HRA). Ers y broses o bennu'r gyllideb, ychwanegwyd cynlluniau ychwanegol at y rhaglen, y mae'r rhan fwyaf ohonynt yn cael eu hariannu gan grant, sef cyfanswm o £11.111m. ynghyd â chyllideb HRA yn cael ei lleihau £3.750m. Mae hyn yn dod â chyfanswm cyllideb y Brifddinas ar gyfer 2022/23 i £54.564m.

Mae'r rhaglen wedi gwneud cynnydd cyson yn ystod y flwyddyn, gan gyflawni cyfradd gyflawni o 75%. Disgwylir y bydd y rhan fwyaf o'r cynlluniau sy'n weddill yn cael eu cyflawni yn y flwyddyn ariannol nesaf. O'r cyfanswm gwariant hwn o £40.690m, cyfalafwyd £26.722m a'i ychwanegu at werth asedau yn Nhalen Fantoli'r Cyngor. Codwyd y gweddill ar y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, gan ei fod naill ai i gefnogi asedau nad ydynt o dan berchnogaeth uniongyrchol y Cyngor (£2.488m) neu nad oedd yn cynyddu gwerth yr asedau cyfalaf (£11.480m).

Mae'r tabl isod yn manylu ar y gwariant sydd wedi'i gyfalafu, fesul gwasanaeth: -

Gwasanaethau	2022/23 £'000	2021/22 £'000
Addysg, Pobl Ifanc a Sgiliau	12,799	8,833
Gwasanaethau Oedolion	403	923
Tai	700	1,019
Tai CRT	11,180	9,723
Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo	7,264	9,700
Rheoleiddio	7,321	2,465
Trawsnewid	1,023	794
Cyfanswm Cronfa'r Cyngor	40,690	33,457

Nodyn ynghylch cyfleusterau benthyca cyfredol a benthyca cyfalaf yr Awdurdod:-

Cyllidir Gan	2022/23 £'000	Canran %
Benthyca Digefnogaeth	4,009	9.85%
Benthyca a Chefnogaeth	2,757	6.78%
Grantiau Cyfalaf	20,168	49.57%
Derbyniadau Cyfalaf	822	2.02%
Cyfraniad Refeniw	7,398	18.18%
Grantiau REFCUS	2,488	6.11%
Benthyciad	995	2.45%
Cronfa Wrth Gefn Cyfalaf	2,053	5.05%
Cyfanswm	40,690	100%

Ar 31 Mawrth 2023, roedd gan yr Awdurdod £123.800m o Fenthyciadau Allanol (ac eithrio llog cronedig o £1.868m). Ar ddiwedd y flwyddyn ariannol, Gofyniad Ariannu Cyfalaf yr Awdurdod (CFR), sydd yn ei hanfod yn fesur o angen benthyca sylfaenol y Cyngor, oedd £144.112m, sy'n nodi bod y Cyngor wedi defnyddio £20.312m o'i falansau arian dros ben ei hun i ariannu gwariant cyfalaf. Yn Natganiad Strategaeth Rheoli'r Trysorlys ar gyfer 2022/23, y Terfyn Benthyca Awdurdodedig a gymeradwywyd gan y Cyngor oedd £185m, felly, mae'r Awdurdod ymhell o fewn ei derfyn benthyca.

Cronfeydd wrth gefn, perfformiad ariannol a sefyllfa ariannol

Roedd balans Cronfa Gyffredinol y Cyngor ar 31 Mawrth 2023 yn £14.039m, sy'n cyfateb i 8.8% o'r gyllideb referniw net ar gyfer 2022/23. Nod strategaeth ariannol y Cyngor yw cadw o leiaf 5% o'r gyllideb referniw net fel Balansau Cyffredinol (£7.918m). O ganlyniad, mae Balans Cyffredinol y Cyngor yn uwch na'r targed. Fodd bynnag, gyda'r pwysau chwyddiant presennol yn achosi argyfwng costau byw a chostau uwch sy'n wynebu'r Cyngor, mae'r gwarged hwn yn rhoi mwy o sefydlogrwydd ariannol i'r Cyngor.

Dangosodd y perfformiad ariannol ar gyfer 2022/23 danwariant net o £1.284m. Mae hyn yn cynnwys gorwariant o rai gwasanaethau megis gorwariant o £989k yn y Gwasanaethau Plant sydd wedi profi mwy o alw. Tanwariodd y Gwasanaeth Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo £1.969m. Roedd y rhan fwyaf o hyn gan y Gwasanaeth Gwastraff oherwydd incwm dros ben sy'n cynnwys incwm ychwanegol o werthu deunydd ailgylchadwy sydd hefyd yn cael effaith gadarnhaol ar yr amgylchedd. Mae'r cynnydd yng nghyfradd llog Banc Lloegr o fudd i'r Cyngor gan fod y llog y gellir ei dderbyn o'i fuddsoddiad o arian dros ben yn cynhyrchu lefelau llog sylweddol uwch nag mewn blynyddoedd blaenorol. Fodd bynnag, bydd cyfraddau llog cynyddol yn effeithio'n negyddol ar y Cyngor wrth fenthycu yn y dyfodol ar gyfer prosiectau cyfalaf. Ni chymerwyd benthyciad allan yn 2022/23 a bydd y Cyngor yn defnyddio balansau arian parod cyhyd â phosibl i arbed costau benthycu er bod hyn yn lleihau'r swm sydd ar gael i'w fuddsoddi.

Cyfrif Refeniw Tai

Roedd balans Cyfrif Refeniw Tai'r Cyngor yn £12.107m ar 31 Mawrth 2023. Mae'r warchodfa wedi'i chlustnodi i ariannu cost datblygu eiddo newydd fel y nodir yng Nghynllun Busnes HRA 30 mlynedd y Cyngor. Bydd y cydbwysedd hwn yn oedi'r angen i'r CRT fenthycu ar gyfer adnewyddu neu adeiladu anheddau cyngor newydd.

Coronafirws

Mae Llywodraeth Cymru wedi darparu grantiau a chymorth ariannol sylweddol drwy gydol y pandemig ers mis Mawrth 2020. Mae costau cysylltiedig â Covid-19 y Cyngor wedi gostwng yn sylweddol yn 2022/23 gan nad oes angen y mesurau atal mwyach wrth i'r risgiau o'r feirws gael eu lleihau. Mae Llywodraeth Cymru wedi darparu £2.271m o grant yn 2022/23 drwy ei Chronfa Galedi o'i gymharu â £6.153m yn 2021/22 gan wahanol grantiau sy'n gysylltiedig â Covid-19 Llywodraeth Cymru. Mae'r costau sy'n gysylltiedig â Covid a'r grant wedi'u cynnwys yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (CIES) ar dudalen 11 yn y symiau ar gyfer y gwahanol wasanaethau sy'n dal i wynebu costau cysylltiedig â Covid-19.

Darpariaethau

Cyfanswm y darpariaethau a oedd gan y Cyngor oedd £4.915m ar 1 Ebrill 2022. Yn ystod y flwyddyn, cynyddodd y balans o £122k i £5.037m. Gostynodd y ddarpariaeth yswiriant i £380k yn unol â'r angen amcangyfrifedig. Cyfanswm y darpariaethau tymor byr oedd £702k, i ddarparu ar gyfer costau disgwylidig yn y dyfodol a allai godi o rwymedigaethau'r gorffennol. Gostyngwyd cyfanswm y ddarpariaeth ar gyfer Safle Gwastraff Penhesgyn £76k oherwydd cost y gwaith gwella a wnaed ar y safle tirlenwi yn 2022/23.

Dangosir manylion y symudiadau mewn darpariaethau yn Nodyn 21 i'r Cyfrifon - Darpariaethau .

Pensiynau

Cynllun Pensiwn Athrawon - Mae athrawon a gyflogir gan y Cyngor yn aelodau o'r Cynllun Pensiwn Athrawon, a weinyddir gan yr Adran Addysg. Mae'r cynllun yn rhoi buddion penodol i athrawon ar ôl iddynt ymddeol ac mae'r Cyngor yn cyfrannu tuag at y costau drwy wneud cyfraniadau yn seiliedig ar ganran o gyflogau pensiynadwy aelodau.

Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol - Fel rhan o delerau ac amodau cyflogaeth ei swyddogion a gweithwyr eraill, mae'r Cyngor yn cynnig buddion ymddeol drwy gymryd rhan yng Nghronfa Bensiwn Gwynedd a weinyddir gan Gyngor Gwynedd. Mae hwn yn gynllun a gyllidir, sy'n golygu bod y Cyngor a gweithwyr yn talu cyfraniadau i'r gronfa, wedi ei gyfrifo ar lefel a fwriedir i gydbwyso rhwymedigaethau'r pensiwn gydag asedau buddsoddi. Ni fydd buddion yn daladwy hyd nes y bydd gweithwyr yn ymddeol, ond mae gan y Cyngor ymrwymiad i wneud y taliadau i'r Gronfa Bensiwn y mae angen eu datgelu ar yr adeg y mae'r gweithwyr yn ennill eu hawl yn y dyfodol.

Mae dau brisiad wedi'u cwblhau ar gyfer y gronfa bensiwn. Mae'r rhain yn cael eu cwblhau gan Actiwari sy'n arbenigwr prisio pensiwn. Y cyntaf yw'r prisiad cyllido sy'n cael ei gwblhau bob tair blynedd. Mae hyn yn bwysig gan ei fod yn ystyried yr asedau gwirioneddol y buddsoddir y gronfa ynddynt ar y dyddiad prisio ac yn asesu a fydd yr enillion ar yr asedau yn ariannu gwerth yr holl daliadau yn y dyfodol yn llawn i aelodau yn seiliedig ar yr holl fudd-daliadau a enillir hyd at y dyddiad prisio. Yna gostyngir gwerth presennol y rhwymedigaethau, fel bod y gwerth yn cael ei drosi i'w gwerth fel ar y dyddiad prisio. Os yw'r prisiad yn cyfrifo nad yw'r gronfa bensiwn yn cael ei hariannu'n llawn, yna bydd cyfraddau cyfraniadau'r Cyngor yn cynyddu i symud tuag at gyllid o 100% dros gyfnod o amser y cytunwyd arno. Os yw'r prisiad yn dangos bod y cynllun yn fwy na 100% wedi'i ariannu, yna gall cyfraniadau i'r gronfa bensiwn leihau.

Yr ail brisiad yw'r prisiad cyfrifeg (a ddefnyddir at ddibenion y cyfrifon hyn) sy'n fwy damcaniaethol ac yn rhagweld beth fyddai atebolrwydd neu ased y Cyngor pe bai'r gronfa bensiwn yn peidio â bodoli. Mae'r prisiad hwn yn seiliedig ar asedau a rhwymedigaethau ar ddyddiad y fantolen. Mae'n ddamcaniaethol oherwydd y rheolau a'r rheoliadau i ddiogelu'r gronfa bensiwn i sicrhau ei bod yn bodoli cyhyd ag y mae rhwymedigaethau'r gronfa bensiwn yn gofyn ac oherwydd y rhagdybiaethau y mae'n ofynnol i'r Actiwari eu gwneud. Mae hyn yn seiliedig ar ofynion cyfrifyddu nad ydynt yn effeithio ar gronfeydd gwirioneddol y Cyngor. Mae canlyniadau'r prisiad cyllid yn effeithio ar arian y cyngor yn unig.

Y prisiad cyfrifeg pensiwn yw'r gwerth a adroddir bob blwyddyn yn natganiad cyfrifon y Cyngor. Mae rhai taliadau yn effeithio ar y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, CIES ac adroddir y prisiad ar ddiwedd y flwyddyn ariannol yn y fantolen. Fodd bynnag, mae'r rhain yn cael eu gwrthbwyso gan addasiadau yn natganiad y mudiad mewn cronfeydd wrth gefn i'w canslo fel nad oes angen i'r dreth gyngor ariannu'r addasiadau cyfrifeg statudol hyn.

Yn hanesyddol, mae mantolen y Cyngor wedi dangos bod gwerth y Gronfa Bensiwn fel atebolrwydd sylweddol. Mae gwerth teg holl fuddsoddiadau'r Gronfa Bensiwn yn cael ei wrthbwyso yn erbyn gwerth presennol rhwymedigaethau'r Gronfa Bensiwn ond fel arfer nid yw'n ddigon i dalu am holl werth presennol amcangyfrifedig y rhwymedigaethau pensiwn. Ar ddiwedd y flwyddyn ariannol ddiwethaf ar 31 Mawrth 2022 roedd yr atebolrwydd pensiwn net yn £121.199m.

Yn wahanol i flynyddoedd blaenorol, mae gwerth cyfrifo'r Actiwari wedi penderfynu bod gwerth yr asedau yn fwy na gwerth yr atebolrwydd a bod y Gronfa Bensiwn mewn sefyllfa o fod yn ased net. Wrth lunio'r prisiant, mae'r Actiwari yn defnyddio graddfa'r arenillion ar Gilt y Llywodraeth fel y raddfa ostyngedig ar gyfer atebolrwydd y dyfodol. Wrth i'r raddfa hon gynyddu, mae'r raddfa disgownt yn cynyddu, sydd â'r effaith cyffredinol o leihau gwerth presennol atebolrwydd y dyfodol. Ar gyfer 2022/23 y ffactor disgownt sy'n gysylltiedig â bondiau corfforaethol ansawdd y DU yw 4.75%. Yna caiff hyn ei gymharu â gwerth teg (gwerth marchnad yn aml) asedau'r gronfa. O ganlyniad, mae'r sefyllfa gloi ar 31 Mawrth 2023 wedi symud o atebolrwydd o £121.199m ar 31 Mawrth 2022 i ased/gwarged o £19.814m, gwelliant o £141.013m.

Fodd bynnag, nid yw'r safon cyfrifo pensiynau SCRh19 a ddiweddarwyd gan IFRIC14 yn caniatáu rhoi gwybod am ased net pensiwn ar gyfer pensiynau buddion wedi'u diffinio fel Cronfa Bensiwn Gwynedd, gan na all y Cyngor sylweddoli gwerth yr ased ar hyn o bryd. Wrth benderfynu ar werth cario ar y fantolen, mae'r Cyngor wedi cymhwyso'r cysyniad doeth ac wedi addasu gwerth yr ased i £0. Fodd bynnag, adroddir canlyniadau'r prisiad cyfrifeg yn y nodyn Pensiynau Llywodraeth Leol 34 ar dudalen 48.

Busnes Gweithredol

Paratoir y cyfrifon ar sail 'busnes gweithredol'. Mae hyn yn golygu bod y cyfrifon wedi'u paratoi ar sail bod y Cyngor yn parhau ar ei ffurf bresennol i'r dyfodol. Crëwyd Cyngor Sir Ynys Môn drwy statud / cyfraith yn 1996 a bydd yn parhau ar ei ffurf bresennol hyd nes y caiff ei newid drwy statud.

Newidiadau i'r Polisi Cyfrifo

Yn ystod y flwyddyn, yn dilyn adroddiad gan ymgynghorwyr Rheoli Trysorlys y Cyngor, Derbyniodd y Pwyllgor Gwaith adroddiad am newidiadau arfaethedig i'r Polisi Darpariaeth Isafswm Refeniw (MRP) o 1 Ebrill 2022. Argymhellodd y Pwyllgor Gwaith bod y Cyngor yn cymeradwyo'r Polisi MRP diwygiedig o 1 Ebrill 2022, sydd wedi ei gynnwys o fewn Datganiad Strategaeth Rheoli Trysorlys 2023/24 a gymeradwywyd ar 9 Mawrth 2023. Newidiodd hyn bolisi MRP a'r dull o gyfrifo MRP o'r dull llinell syth bywyd asedau, i fywyd asedau, dull blwydd-dal ar gyfer benthycia â chefnogaeth a digefnogaeth ar gyfer Cronfa'r Cyngor a'r CRT. Mae'r dull hwn yn cael ei ystyried yn fesur mwy darbodus gyda'r tâl MRP yn adlewyrchu'n agosach y newid mewn gwerthoedd asedau. Mae'r dull yn lleihau taliadau MRP yn y tymor agos ond byddant yn uwch yn y tymor hir. Fodd bynnag, mae'r dull blwydd-dal bywyd asedau, pan gaiff ei ostwng yn ôl i'w Werth Presennol Net (NPV) yn arwain at gost gyffredinol is na'r dull blaenorol. h.y. ni fydd costau MRP yn cael cymaint o effaith yn y dyfodol ag y byddent yn y presennol. Mae taliadau MRP hefyd yn creu gallu ariannol i ad-dalu benthyciadau. Bydd y rhan fwyaf o fenthyciadau'r Cyngor yn cael eu had-dalu ymhell i'r dyfodol. Mae hyn yn cyfateb i'r taliadau MRP gyda phryd y bydd yr ad-daliadau yn ddyledus fel bod y gallu i ad-dalu ar yr adeg iawn.

Ategir y Datganiad Cyfrifon gyda'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol (AGS) 2022/23. Mae'r AGS yn rhoi trosolwg o fframwaith llywodraethu'r Cyngor. Mae hefyd yn darparu crynodeb o adroddiadau ac adolygiadau sy'n rhoi sylwadau ar faterion llywodraethu a pherfformiad sy'n ymwneud â'r Cyngor ac sy'n cael ei gyflwyno ochr yn ochr â'r Datganiad Cyfrifon.

DATGANIAD O GYFRIFOLDEBAU AM Y DATGANIAD CYFRIFON

Cyfrifoldebau Cyngor Sir Ynys Môn

Mae'n ofynnol i Gyngor Sir Ynys Môn:-

- wneud trefniadau ar gyfer gweinyddu ei faterion ariannol yn briodol a sicrhau fod gan un o'i swyddogion y cyfrifoldeb am weinyddu'r materion hynny. Yn y Cyngor hwn, y swyddog yw'r Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) sydd hefyd wedi'i ddynodi'n Swyddog Adran 151;
- reoli ei faterion er mwyn sicrhau defnydd economaidd, effeithlon ac effeithiol o adnoddau ac i ddiogelu ei asedau;
- gymeradwyo'r Datganiad Cyfrifon.

Cyfrifoldebau'r Swyddog Adran 151

Y Swyddog Adran 151 sydd yn gyfrifol am baratoi Datganiad Cyfrifon y Cyngor yn unol â'r ymarferion priodol fel y gosodir yn y Côd Ymarfer CIPFA/LASAAC ar Gyfrifo Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig ("Y Côd").

Wrth baratoi'r Datganiad Cyfrifon hwn, mae'r Swyddog Adran 151 wedi:-

- dewis polisiâu cyfrifo priodol ac yna eu defnyddio'n gyson;
- ffurfio barnau a gwneud amcangyfrifon a oedd yn rhesymol a darbodus;
- cydymffurfio â Chôd Ymarfer Awdurdod Lleol CIPFA.

Hefyd, mae'r Swyddog Adran 151 wedi:-

- cadw cofnodion cyfrifo priodol ac amserol;
- cymeryd camau rhesymol i ddarganfod a gwarchod rhag twyll ac unrhyw afreoleidd-dra arall.

Tystysgrif

Tystiaf fod y Datganiad Cyfrifon yma yn rhoi darlun cywir a theg o sefyllfa ariannol Cyngor Sir Ynys Môn ar y dyddiad cyfrifo a'i incwm a'i wariant am y flwyddyn a ddaeth i ben ar 31 Mawrth 2023:-

Llofnodwyd:

Richard Marc Jones FCPFA

CYFARWYDDWR SWYDDOGAETH (ADNODDAU) A SWYDDOG ADRAN 151

Llofnodwyd:

Cynghorydd Margaret Murley Roberts

CADEIRYDD CYNGOR SIR YNYS MÔN

Dyddiedig:

Adroddiad archwilydd annibynnol Archwilydd Cyffredinol Cymru ar gyfer aelodau Cyngor Sir Ynys Môn

Rwyf wedi archwilio datganiadau ariannol Cyngor Sir Ynys Môn ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben ar 2022-23 dan Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004.

Mae datganiadau ariannol Cyngor Sir Ynys Môn yn cynnwys y Dadansoddiad o Wariant a Chyllid, y Datganiad Symudiadau mewn Cronfeydd wrth Gefn, y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, y Fantolen, y Datganiad Llifoedd Arian Parod, y Datganiad Symud ar y Cyfrif Refeniw Tai, Datganiad Incwm a Gwariant y Cyfrif Refeniw Tai a'r nodiadau cysylltiedig, gan gynnwys y polisiâu cyfrifyddu arwyddocaol.

Y fframwaith adrodd ariannol a gymhwyswyd wrth eu paratoi yw'r gyfraith berthnasol a'r safonau cyfrifyddu rhyngwladol a fabwysiadwyd yn y DU fel y'u dehonglwyd ac y'u haddaswyd gan y Cod Ymarfer ar gyfer Cadw Cyfrifon Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2022-23.

Yn fy marn i, ym mhob ffordd berthnasol, mae'r datganiadau ariannol:

- yn rhoi darlun cywir a theg o sefyllfa ariannol Isle of Anglesey County Council ac o'i incwm a'i wariant ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben ar y dyddiad hwnnw; ac
- wedi'u paratoi'n briodol yn unol â gofynion deddfwriaethol a'r safonau cyfrifyddu rhyngwladol a fabwysiadwyd yn y DU fel y'u dehonglwyd ac y'u haddaswyd gan y Cod Ymarfer ar gyfer Cadw Cyfrifon Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2022-23.

Sail y farn

Cynhaliais fy archwiliad yn unol â'r gyfraith berthnasol a'r Safonau Rhyngwladol ar Archwilio yn y DU (ISAs (Y DU)) a Nodyn Ymarfer 10 'Archwilio Datganiadau Ariannol Endidau'r Sector Cyhoeddus yn y Deyrnas Unedig'. Caiff fy nghyfrifoldebau dan y safonau hynny eu disgrifio ymhellach yn yr adran o'm hadroddiad sy'n nodi cyfrifoldebau'r archwilydd am archwilio'r datganiadau ariannol.

Mae fy staff a minnau'n annibynnol ar Cyngor Sir Ynys Môn yn unol â'r gofynion moesegol sy'n berthnasol i'm harchwiliad o'r datganiadau ariannol yn y DU, gan gynnwys Safon Foesegol y Cyngor Adrodd Ariannol, ac rwyf wedi cyflawni fy nghyfrifoldebau moesegol eraill yn unol â'r gofynion hyn. Credaf fod y dystiolaeth archwilio yr wyf wedi'i chael yn ddigonol ac yn briodol i ddarparu sail i'm barn.

Casgliadau sy'n ymwneud â busnes gweithredol

Wrth archwilio'r datganiadau ariannol, rwyf wedi dod i'r casgliad bod defnyddio'r sail gyfrifyddu busnes gweithredol i baratoi'r datganiadau ariannol yn briodol.

Yn seiliedig ar y gwaith yr wyf wedi'i gyflawni, nid wyf wedi adnabod unrhyw ansicrwydd perthnasol mewn perthynas â digwyddiadau neu amodau a all, yn unigol neu ar y cyd, fwrw amheuaeth sylweddol ar allu Cyngor Sir Ynys Môn i barhau i fabwysiadu'r sail gyfrifyddu busnes gweithredol am gyfnod o ddeuddeng mis o leiaf o'r dyddiad pan awdurdodir cyhoeddi'r datganiadau ariannol.

Caiff fy nghyfrifoldebau i a chyfrifoldebau'r swyddog cyllid cyfrifol mewn perthynas â busnes gweithredol eu disgrifio yn yr adrannau perthnasol o'r adroddiad hwn.

Gwybodaeth Arall

Mae'r wybodaeth arall yn cynnwys yr wybodaeth yn yr adroddiad blynyddol, heblaw am y datganiadau ariannol a'm hadroddiad i fel archwilydd ar y rhain. Y Swyddog Cyllid Cyfrifol sy'n gyfrifol am yr wybodaeth arall yn yr adroddiad blynyddol. Nid yw fy marn am y datganiadau ariannol yn cwmpasu'r wybodaeth arall a, heblaw i'r graddau a nodir yn benodol fel arall yn fy adroddiad, nid wyf yn mynegi unrhyw fath o gasgliad sicrwydd ar yr wybodaeth arall honno.

Fy nghyfrifoldeb i yw darllen yr wybodaeth arall ac, wrth wneud hynny, ystyried a yw'r wybodaeth arall yn berthnasol anghyson â'r datganiadau ariannol neu wybodaeth a gafwyd wrth gyflawni'r archwiliad, neu'n ymddangos fel arall fel pe bai wedi cael ei chamddatgan yn berthnasol. Os wyf yn canfod anghysonderau perthnasol o'r fath neu wybodaeth berthnasol o'r fath sy'n ymddangos fel pe bai wedi cael ei chamddatgan, mae'n ofynnol i mi benderfynu a yw hyn yn achosi camddatganiad perthnasol yn y datganiadau ariannol eu hunain. Yn seiliedig ar y gwaith yr wyf wedi'i wneud, os wyf yn dod i'r casgliad bod yr wybodaeth arall hon wedi'i chamddatgan yn berthnasol, mae'n ofynnol i mi nodi'r ffaith honno.

Nid oes unrhyw beth gennyf i'w nodi yn hyn o beth.

Barn ar faterion eraill

Yn fy marn i, yn seiliedig ar y gwaith a wnaed yn ystod fy archwiliad:

- mae'r wybodaeth a geir yn yr Adroddiad Naratif ar gyfer y flwyddyn ariannol y paratowyd y datganiadau ariannol ar ei chyfer yn gyson â'r datganiadau ariannol ac yn unol â'r Cod Ymarfer ar gyfer Cadw Cyfrifon Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2022-23;
- mae'r wybodaeth a roddir yn y Datganiad Llywodraethu ar gyfer y flwyddyn ariannol y paratowyd y datganiadau ariannol ar ei chyfer yn gyson â'r datganiadau ariannol ac yn unol â'r canllawiau.

Materion y cyflwynaf adroddiad arnynt drwy eithriad

Yng ngoleuni'r wybodaeth a'r ddealltwriaeth am [enw'r corff llywodraeth leol a'r grŵp] a'i amgylchedd a gafwyd yn ystod yr archwiliad, nid wyf wedi nodi unrhyw gamddatganiadau perthnasol yn yr Adroddiad Naratif na'r Datganiad Llywodraethu.

Nid oes gennyf unrhyw beth i'w nodi o ran y materion canlynol, y cyflwynaf adroddiad i chi arnynt os bydd yr amgylchiadau canlynol yn berthnasol, yn fy marn i:

- nid wyf wedi cael yr holl wybodaeth ac esboniadau y mae eu hangen arnaf ar gyfer fy archwiliad;
- ni chadwyd cofnodion cyfrifyddu digonol, neu ni chafwyd ffurflenni sy'n ddigonol ar gyfer fy archwiliad o ganghennau nad ymwelodd fy nhîm â hwy; neu
- nid yw'r datganiadau ariannol yn gyson â'r cofnodion a'r ffurflenni cyfrifyddu.

Cyfrifoldebau'r swyddog cyllid cyfrifol am y datganiadau ariannol

Fel a esbonnir yn fanylach yn y Datganiad o Gyfrifoldebau am y Datganiad Cyfrifon, y swyddog cyllid cyfrifol sy'n gyfrifol am:

- baratoi'r datganiad cyfrifon, sy'n rhoi darlun cywir a theg ac sy'n cydymffurfio ag arferion priodol;
- cadw cofnodion cyfrifyddu priodol;
- pa bynnag reolaethau mewnol sy'n angenrheidiol ym marn y swyddog cyllid cyfrifol i allu paratoi datganiadau cyfrifon heb unrhyw gamddatganiadau perthnasol, boed hynny trwy dwyll neu wall;
- asesu gallu Cyngor Sir Ynys Môn i barhau fel busnes gweithredol, gan ddatgelu fel y bo'n gymwys, faterion sy'n ymwneud â'r busnes gweithredol a defnyddio sail gyfrifyddu busnes gweithredol oni bai bod y swyddog cyllid cyfrifol yn rhagweld na fydd y gwasanaethau a ddarperir gan Cyngor Sir Ynys yn parhau i gael eu darparu yn y dyfodol.

Cyfrifoldebau'r archwilydd am archwilio'r datganiadau ariannol

Fy nghyfrifoldeb yw archwilio'r datganiadau ariannol yn unol â Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004.

Fy amcanion yw cael sicrwydd rhesymol ynghylch p'un a yw'r datganiadau ariannol yn eu cyfanrwydd yn rhai heb unrhyw gamddatganiad perthnasol, boed hynny trwy dwyll neu wall, a chyhoeddi adroddiad archwilydd sy'n cynnwys fy marn. Mae sicrwydd rhesymol yn lefel uchel o sicrwydd, ond nid yw'n gwarantu y bydd archwiliad a gynhelir yn unol â'r Safonau Rhyngwladol ar Archwilio yn y DU wastad yn canfod camddatganiad perthnasol pan fo'n bodoli. Gall camddatganiadau ddeillio o dwyll neu wall ac fe'u hystyrir yn berthnasol os, yn unigol neu gyda'i gilydd, gellid yn rhesymol ddisgwyl iddynt ddylanwadu ar benderfyniadau economaidd defnyddwyr a wneir ar sail y datganiadau ariannol hyn.

Mae afreolaidd-dra, gan gynnwys twyll, yn golygu achosion o ddiffyg cydymffurfio â deddfau a rheoliadau. Rwy'n dylunio gweithdrefnau yn unol â'm cyfrifoldebau, a nodir uchod, i ganfod camddatganiadau perthnasol mewn perthynas ag afreolaidd-dra, gan gynnwys twyll.

Roedd fy ngweithdrefnau'n cynnwys y canlynol:

- Holi'r rheolwyr, pennaeth archwilio mewnol Cyngor Sir Ynys Môn a'r rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu, gan gynnwys cael ac adolygu dogfennaeth ategol mewn perthynas â pholisïau a gweithdrefnau Cyngor Sir Ynys Môn sy'n ymwneud ag:
 - adnabod, gwerthuso a chydymffurfio â deddfau a rheoliadau a pha un a oeddent yn ymwybodol o unrhyw achosion o ddiffyg cydymffurfio;
 - canfod ac ymateb i'r risgiau o dwyll a pha un a oes ganddynt wybodaeth am unrhyw dwyll gwirioneddol, tybiedig neu honedig; a hefyd
 - y rheolaethau mewnol a sefydlwyd i liniaru risgiau sy'n gysylltiedig â thwyll neu ddiffyg cydymffurfio â deddfau a rheoliadau.
- Ystyried fel tîm archwilio sut a ble allai twyll ddigwydd yn y datganiadau ariannol ac unrhyw ddangosyddion posibl o dwyll. Fel rhan o'r drafodaeth hon, canfûm botensial ar gyfer twyll mewn cofnodi dyddlyfrau anarferol;
- Cael dealltwriaeth am y fframwaith awdurdod sydd gan [enw'r corff llywodraeth leol a'r grŵp], yn ogystal â fframweithiau cyfreithiol a rheoleiddiol eraill y mae Cyngor Sir Ynys Môn yn gweithredu oddi mewn iddynt, gan ganolbwyntio ar y deddfau a'r rheoliadau hynny a gafodd effaith uniongyrchol ar y datganiadau ariannol neu a gafodd effaith sylfaenol ar weithrediadau Cyngor Sir Ynys Môn; a
- Chael dealltwriaeth am berthnasoedd partïon cysylltiedig.

Yn ychwanegol at yr uchod, roedd fy ngweithdrefnau i ymateb i risgiau a ganfuwyd yn cynnwys y canlynol:

- adolygu'r datgeliadau yn y datganiadau ariannol a phrofi yn erbyn dogfennaeth ategol i asesu cydymffurfiaeth â deddfau a rheoliadau perthnasol a drafodir uchod;
- holi'r rheolwyr, y [Pwyllgor Archwilio] ac ymgynghorwyr cyfreithiol ynghylch ymglyfreithiad a hawliadau gwirioneddol a phosibl;
- darllen cofnodion cyfarfodydd y rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu; ac
- wrth fynd i'r afael â'r risg o dwyll trwy wrthwneud rheolaethau gan reolwyr, profi priodoldeb cofnodion dyddlyfr ac addasiadau eraill; asesu a yw'r dyfarniadau a wnaed wrth lunio amcangyfrifon cyfrifyddu'n rhoi arwydd o wyrduedd bosibl; a gwerthuso'r rhesymeg fusnes dros unrhyw drafodion arwyddocaol sy'n anarferol neu y tu allan i gwrs arferol busnes.
- Fe wnes i hefyd gyfleu deddfau a rheoliadau dynodedig perthnasol a risgiau posibl o dwyll i holl aelodau'r tîm archwilio ac aros yn effro i unrhyw arwyddion o dwyll neu ddiffyg cydymffurfio â deddfau a rheoliadau trwy gydol yr archwiliad.

Effeithir ar y graddau y mae fy ngweithdrefnau'n gallu canfod afreolaidd-dra, gan gynnwys twyll, gan yr anhawster cynhenid o ran canfod afreolaidd-dra, effeithiolrwydd rheolaethau Cyngor Sir Ynys Môn a natur, amseriad a hyd a lled y gweithdrefnau archwilio a gyflawnwyd.

Ceir disgrifiad pellach o gyfrifoldebau'r archwilydd am archwilio'r datganiadau ariannol ar wefan y Cyngor Adrodd Ariannol yn www.frc.org.uk/auditorsresponsibilities. Mae'r disgrifiad hwn yn rhan o'm hadroddiad archwilio.

Cyfrifoldebau eraill yr archwilydd

Rwy'n cyfathrebu gyda'r rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu ynghylch, ymhlith materion eraill, cwmpas ac amseriad arfaethedig yr archwiliad a chanfyddiadau archwilio arwyddocaol, gan gynnwys unrhyw ddiffygion arwyddocaol mewn rheolaeth fewnol yr wyf yn eu hadnabod yn ystod fy archwiliad.

Tystysgrif cwblhau'r archwiliad

Yr wyf yn tystio fy mod wedi cwblhau'r archwiliad o gyfrifon Cyngor Sir Ynys Môn yn unol â gofynion Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 a Chod Ymarfer Archwilio Archwilydd Cyffredinol Cymru.

Adrian Crompton
Archwilydd Cyffredinol Cymru
20 Rhagfyr 2023

1 Cwr y Ddinas
Stryd Tyndall
Caerdydd, CF10 4B

DATGANIAD INCWM A GWARIANT CYNHWYSFAWR AM Y FLWYDDYN A DDAETH I BEN AR 31 MAWRTH 2023

Dengys y datganiad hwn gostau cyfrifo yn ystod y flwyddyn mewn perthynas â darparu gwasanaethau yn unol ag arferion cyfrifo a dderbynnir yn gyffredinol, yn hytrach na'r symiau a gyllidir o'r trethi. Mae'r Gwasanaethau yr adroddir arnynt isod yn seiliedig ar strwythur sefydliadol y Cyngor. Mae'r Cyngor yn codi trethi i gwrdd â gwariant yn unol â rheoliadau, gall hyn fod yn wahanol i'r gost gyfrifyddol. Ceir darlun o'r sefyllfa o ran trethi yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn.

Tudalen 61

2022/23			Gwasanaethau	Nodyn	2021/22		
Gwariant Gros	Incwm Gros	Gwariant Net			Gwariant Gros	Incwm Gros	Gwariant Net
£'000	£'000	£'000			£'000	£'000	£'000
84,301	(16,540)	67,761	Addysg, Pobl Ifanc a Sgiliau		77,543	(18,415)	59,128
48,246	(13,242)	35,004	Gwasanaethau Oedolion		46,593	(16,887)	29,706
22,207	(7,088)	15,119	Gwasanaethau Plant		18,826	(6,201)	12,625
8,168	(7,187)	981	Tai		8,214	(6,484)	1,730
33,479	(9,921)	23,558	Priffyrdd, Eiddo a Gwastraff		31,252	(9,192)	22,060
16,910	(9,691)	7,219	Rheoleiddio ac Economaidd		14,734	(9,333)	5,401
7,509	(340)	7,169	Trawsnewid		6,653	(291)	6,362
27,838	(16,803)	11,035	Adnoddau		31,969	(22,723)	9,246
2,347	(217)	2,130	Busnes y Cyngor		2,337	(427)	1,910
3,384	(723)	2,661	Costau Corfforaethol a Democrataidd		2,996	(781)	2,215
673	-	673	Rheolaeth Corfforaethol		588	-	588
93	-	93	Costau heb eu ddsbarthu		26	-	26
14,982	(19,942)	(4,960)	Cyfrif Refeniw Tai (CRT)		16,029	(19,457)	(3,428)
270,137	(101,694)	168,443	Diffyg ar weithrediadau sy'n parhau		257,760	(110,191)	147,569
		15,570	Gwariant gweithredu arall	10			17,076
		10,990	Cyllido ac incwm a gwariant buddsoddi	11a			9,559
		(189,647)	Trethiant ac incwm grant amhenodol	12			(180,266)
		5,356	(Gwarged) / Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau				(6,062)
		10,822	Colledion amhariad ar asedau anghyfredol sydd wedi eu rhoi yn erbyn y Gronfa Ailbrisio wrth Gefn	9b			1,924
		(12,139)	Gwarged ar ailbrisio asedau anghyfredol	9b			(31,870)
		(19,814)	Dileu Ased Pensiwn Net	9c & 34			-
		(116,642)	Ailfesur y rhwymedigaeth Pensiwn Net	9c & 34			(72,063)
		(137,773)	Incwm a Gwariant Cynhwysfawr Arall				(102,009)
		(132,417)	Cyfanswm Incwm a Gwariant Cynhwysfawr				(108,071)

DADANSODDIAD GWARIANT A CHYLLIDO

Nod y Dadansoddiad Gwariant a Chyllid (DGaC) yw dangos gwir effaith perfformiad ariannol y flwyddyn ar falansau'r Cyngor. Mae'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (DIGC) yn cynnwys llawer o addasiadau cyfrifyddu megis dibrisiant ac addasiadau pensiwn, na chaniateir iddynt, yn ôl y gyfraith, gael eu cyllido gan y Dreth Gyngor. Nid yw'r rhain yn gostau gwirioneddol sy'n effeithio ar falansau defnyddiadwy'r Cyngor. Er mwyn sicrhau nad yw'r costau cyfrifyddu hyn yn effeithio ar dalwyr y dreth gyngor a chronfeydd y Cyngor, caiff y costau hyn eu canslo yn yr DGaC ac fe'u dangosir hefyd yn y Datganiad Symud mewn Cronfeydd Wrth Gefn (DSCWG) a Nodyn 6.

Tudalen 62

2022/23			Gwasanaethau	2021/22		
Gwariant Net a godir i'r Gronfa Cyffredinol a Balansau'r CRT - A = C - B £'000	Addasiadau rhwng Sail Cyllido a Sail Cyfrifo - B £'000	Gwariant Net yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr - C £'000		Gwariant Net a godir i'r Gronfa Cyffredinol a Balansau'r CRT - A = C - B £'000	Addasiadau rhwng Sail Cyllido a Sail Cyfrifo - B £'000	Gwariant Net yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr - C £'000
60,297	7,464	67,761	Cyfarwyddwr Addysg, Pobl Ifanc a Sgiliau	49,554	9,574	59,128
31,720	3,284	35,004	Gwasanaethau Oedolion	26,279	3,427	29,706
13,388	1,731	15,119	Gwasanaethau Plant	10,899	1,726	12,625
354	627	981	Tai	1,144	586	1,730
16,305	7,253	23,558	Priffydd, Eiddo a Gwastraff	14,505	7,555	22,060
4,917	2,302	7,219	Rheoleiddio a Economaidd	2,954	2,447	5,401
5,883	1,286	7,169	Trawsnewid	5,123	1,239	6,362
10,353	682	11,035	Adnoddau	8,437	809	9,246
1,853	277	2,130	Busnes y Cyngor	1,558	352	1,910
3,430	(769)	2,661	Costau Corfforaethol a Democrataidd	2,219	(4)	2,215
695	(22)	673	Rheolaeth Corfforaethol	567	21	588
-	93	93	Costau heb eu dosbarthu	-	26	26
(1,404)	(3,556)	(4,960)	Cyfrif Refeniw Tai (CRT)	357	(3,785)	(3,428)
147,791	20,652	168,443	Cost Net Gwasanaethau	123,596	23,973	147,569
(144,605)	(18,482)	(163,087)	Incwm a Gwariant Arall	(141,616)	(12,015)	(153,631)
3,186	2,170	5,356	(Gwarged) neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau	(18,020)	11,958	(6,062)
(58,000)			Balans agoriadol y Gronfa Cyffredinol a'r CRT ar 1 Ebrill	(39,980)		
3,186			Llai Gwarged ar falans y Gronfa Cyffredinol a'r CRT yn y flwyddyn	(18,020)		
(54,814)			Balans cau y Gronfa Cyffredinol a'r CRT ar 31 Mawrth	(58,000)		
(42,707)	Yn cynnwys:			(45,667)	Yn cynnwys:	
(12,107)	Cronfa'r Cyngor			(12,333)	Cronfa'r Cyngor	
	CRT				CRT	
(54,814)				(58,000)		

DATGANIAD O'R SYMUDIAD MEWN CRONFEYDD WRTH GEFN AR GYFER Y FLWYDDYN A DDAETH I BEN AR 31 MAWRTH 2023

Dengys y Datganiad hwn y symudiad o fewn y flwyddyn mewn gwahanol gronfeydd wrth gefn a ddelir gan y Cyngor, wedi eu dadansoddi'n 'Gronfeydd Wrth Gefn Defnyddiadwy' (h.y. y rhai hynny y gellir eu defnyddio i gyllido gwariant neu leihau trethi lleol) a chronfeydd wrth gefn eraill. Mae'r llinell (Diffyg) / Gwarged ar ddarparu gwasanaethau'n dangos y gwir gost economaidd o ddarparu gwasanaethau'r Cyngor, gyda manylion pellach yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Mae hwn yn wahanol i'r symiau statudol y mae'n rhaid eu codi ar Falans Cronfa'r Cyngor i bwrpas pennu'r Dreth Gyngor a'r Cyfrif Refeniw Tai i bwrpas pennu rhenti. Mae'r llinell '(Gostyngiad)/Cynnydd Net cyn Trosglwyddiadau i gronfeydd wrth gefn' clustnodedig yn dangos y symudiad yn y flwyddyn o falansau Cronfa'r Cyngor a'r Cyfrif Refeniw Tai cyn i'r Cyngor wneud unrhyw drosglwyddiadau dewisol i neu o'r cronfeydd wrth gefn clustnodedig.

Tudalen 63

	Balans Cronfa'r Cyngor £'000	Cronfeydd wrth Gefn Clustnodedig Cronfa'r Cyngor (Nodyn 7) £'000	Balans CRT (Datganiadau Ariannol Atodol) £'000	Cronfa wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf (Nodyn 8) £'000	Grantiau Cyfalaf heb eu defnyddio	Balansau Ysgolion (Nodyn 7) £'000	Cyfanswm Cronfeydd wrth Gefn Defnyddiadwy £'000	Cyfanswm Cronfeydd wrth Gefn Na ellir eu defnyddio (Nodyn 9) £'000	Cyfanswm Cronfeydd wrth Gefn (y Cyngor) £'000
Balans ar 1 Ebrill 2021	11,437	14,079	9,723	767	-	3,974	39,980	124,182	164,162
Symudiad mewn cronfeydd wrth gefn yn ystod y flwyddyn									
Addasiad i'r balans agoriadol							-		-
Gwarged / (Diffyg) ar ddarparu gwasanaethau	(1,068)	-	7,130	-	-	-	6,062	-	6,062
Incwm a Gwariant Cynhwysfawr arall	-	-	-	-	-	-	-	102,009	102,009
Cyfanswm Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	(1,068)	-	7,130	-	-	-	6,062	102,009	108,071
Addasiadau rhwng y sail gyfrifo a'r sail gyllido yn unol â'r rheoliadau (Nodyn 6)	14,129	-	(3,785)	1,614	-	-	11,958	(11,958)	-
Cynnydd / (Gostyngiad) Net cyn trosglwyddiadau i'r Cronfeydd wrth Gefn Clustnodedig	13,061	-	3,345	1,614	-	-	18,020	90,051	108,071
Trosglwyddiadau i / (o) Gronfeydd wrth Gefn Clustnodedig (Nodyn 7)	(12,220)	9,102	(735)	-	-	3,853	-	-	-
(Gostyngiad) / Cynnydd yn ystod y flwyddyn	841	9,102	2,610	1,614	-	3,853	18,020	90,051	108,071
Balans ar 31 Mawrth 2022	12,278	23,181	12,333	2,381	-	7,827	58,000	214,233	272,233
Symudiad mewn cronfeydd wrth gefn yn ystod y flwyddyn									
Addasiadau i'r balans agoriadol									
Gwarged / (Diffyg) ar ddarparu gwasanaethau	(12,468)	-	7,112	-	-	-	(5,356)	-	(5,356)
Incwm a Gwariant Cynhwysfawr arall	-	-	-	-	-	-	-	137,773	137,773
Cyfanswm Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	(12,468)	-	7,112	-	-	-	(5,356)	137,773	132,417
Addasiadau rhwng y sail gyfrifo a'r sail gyllido yn unol â'r rheoliadau (Nodyn 6)	9,956	-	(7,338)	(448)	-	-	2,170	(2,170)	-
Cynnydd / (Gostyngiad) Net cyn trosglwyddiadau i'r Cronfeydd wrth Gefn Clustnodedig	(2,512)	-	(226)	(448)	-	-	(3,186)	135,603	132,417
Trosglwyddiadau i / (o) Gronfeydd wrth Gefn Clustnodedig	4,273	(3,544)	-	(25)	407	(1,111)	-	-	-
(Gostyngiad) / Cynnydd yn ystod y flwyddyn	1,761	(3,544)	(226)	(473)	407	(1,111)	(3,186)	135,603	132,417
Balans ar Mawrth 2023	14,039	19,637	12,107	1,908	407	6,716	54,814	349,836	404,650

Y FANTOLEN AR 31 MAWRTH 2023

Mae'r Fantolen yn dangos gwerth yr asedau a'r rhwymedigaethau a gydnabyddir gan y Cyngor ar ddyddiad y Fantolen. Mae asedau net y Cyngor (asedau llai rhwymedigaethau) yn cyd-fynd â'r cronfeydd wrth gefn sy'n cael eu dal gan y Cyngor. Adroddir ar gronfeydd wrth gefn mewn dau gategori. Mae'r categori cyntaf o gronfeydd wrth gefn yn gronfeydd wrth gefn y mae modd eu defnyddio, h.y. y cronfeydd wrth gefn hynny y gall y Cyngor eu defnyddio i ddarparu gwasanaethau, yn amodol ar yr angen i gynnal lefel ddarbodus o gronfeydd wrth gefn ac unrhyw gyfyngiadau statudol ar eu defnydd (er enghraifft y Gronfa Derbyniadau Cyfalaf Wrth Gefn y gellir ond ei defnyddio ar gyfer gwariant cyfalaf neu i dalu dyledion). Yr ail gategori o gronfeydd wrth gefn yw'r rheini na all y Cyngor eu defnyddio i ddarparu gwasanaethau. Mae'r categori hwn o gronfeydd wrth gefn yn cynnwys cronfeydd wrth gefn sy'n dal enillion a cholledion heb eu gwireddu, lle byddai'r arian ond ar gael i ddarparu gwasanaethau petai'r asedau'n cael eu gwerthu (er enghraifft y Gronfa Ailbrisio wrth Gefn) a chronfeydd wrth gefn sy'n dal gwahaniaethau amseru a ddangosir yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn, llinell 'Addasiadau rhwng Sail Gyfrifo A Sail Gyllido Dan y Rheoliadau'.

	Nodyn	31 Mawrth 2023 £'000	31 Mawrth 2022 £'000
Eiddo, offer a chyfarpar	13	487,064	466,935
Asedau Treftadaeth	15	2,431	2,283
Eiddo Buddsoddi	16	6,579	6,117
Asedau Anniriaethol		357	472
Dyledwyr tymor hir	18	1,234	1,076
Asedau tymor hir		497,665	476,883
Asedau a ddelir i'w gwerthu		1,065	672
Rhestrau stoc		392	297
Dyledwyr tymor byr	18	38,855	42,997
Buddsoddiadau tymor byr	35a	22,500	7,500
Arian a chywerthoedd arian	19	19,740	44,478
Asedau Cyfredol		82,552	95,944
Benthyca tymor byr	35b	(4,111)	(4,564)
Credydwyr tymor byr	20	(34,569)	(34,573)
Darpariaethau tymor byr	21	(702)	(505)
Derbyniadau grantiau ymlaen llaw	30	(4,735)	(11,615)
Rhwymedigaethau Cyfredol		(44,117)	(51,257)
Credydwyr tymor hir	20	(158)	(162)
Darpariaethau tymor hir	21	(4,335)	(4,411)
Benthyca tymor hir	35b	(121,557)	(122,677)
Derbyniadau grantiau tymor hir ymlaen llaw	30	(5,400)	(888)
Rhwymedigaethau tymor hir eraill	34	-	(121,199)
Rhwymedigaethau tymor hir		(131,450)	(249,337)
Asedau net		404,650	272,233
Cronfeydd wrth gefn y mae modd eu defnyddio	MIRS	54,814	58,000
Cronfeydd wrth gefn nad na ellir eu defnyddio	9	349,836	214,233
Cyfanswm Cronfeydd wrth gefn		404,650	272,233

DATGANIAD LLIF ARIAN – AM Y FLWYDDYN A DDAETH i BEN 31 MAWRTH 2023

Dengys y Datganiad Llif Arian newidiadau mewn arian parod a chywerthoedd arian y Cyngor yn ystod y flwyddyn ariannol. Dengys y datganiad sut mae'r Cyngor yn cynhyrchu a defnyddio arian parod a chywerthoedd arian trwy ddosbarthu llif arian yn weithgareddau gweithredu, buddsoddi a chyllido. Mae cyfanswm y llif arian net o weithgareddau gweithredu yn ddangosydd allweddol o faint o weithgareddau'r Cyngor a gyllidir trwy drethiant ac incwm grant neu gan dderbynwyr y gwasanaethau a ddarperir gan y Cyngor. Mae'r gweithgareddau buddsoddi'n cynrychioli'r all-llif arian ar gyfer adnoddau y bwriedir eu defnyddio i gyfrannu tuag at ddarparu gwasanaethau'r Cyngor yn y dyfodol. Mae'r llif arian sy'n codi o weithgareddau cyllido'n ddefnyddiol i ragweld yr hawl a fydd gan ddarparwyr cyfalaf (h.y. benthyciadau) ar lif arian y Cyngor yn y dyfodol.

Tudalen 65

	Nodyn	2022/23 £'000	2021/22 £'000
Gwarged /(Diffyg) Net ar Ddarparu Gwasanaethau		(5,356)	6,062
Eitemau di-arian a godir ar gyfrifon Incwm a Gwariant	22	45,148	52,531
Eitemau arian ni chodir ar gyfrif Incwm a Gwariant	22	(11,388)	(10,283)
Symudiad mewn Asedau Cyfredol net	22	1,634	5,770
Addasiadau am eitemau cynwysedig yn y gwaged neu ddiffyg net ar ddarparu gwasanaethau sydd yn weithgareddau buddsoddi neu cyllido	22	(20,815)	(22,633)
Llif arian net o Weithgareddau Gweithredu		9,223	31,447
Llif arian net o Weithgareddau Buddsoddi	23	(32,387)	(16,534)
Llif arian net o Weithgareddau Cyllido	24	(1,574)	825
(Gostyngiad)/Cynnydd Net mewn Arian Parod a Chywerthoedd Arian		(24,738)	15,738
Arian Parod a Chywerthoedd Arian ar gychwyn y flwyddyn ariannol		44,478	28,740
Arian Parod a Chywerthoedd Arian ar ddiwedd y flwyddyn ariannol	19	19,740	44,478

NODIADAU I'R CYFRIFON**NODYN 1 – NODYN AR Y DADANSODDIAD GWARIANT A CHYLLIDO****2022/23**

Addasiadau o'r Gronfa Cyffredinol i gael Symiau'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	Addasiadau Ar Gyfer Dibenion Cyfalaf	Newid Net Ar Gyfer yr Addasiadau Pensiwn	Gwahaniaethau statudol eraill	Cyfanswm Addasiadau
	£'000	£'000	£'000	£'000
Addysg, Pobl ifanc a Sgiliau	4,328	2,783	353	7,464
Gwasanaethau Oedolion	558	2,674	52	3,284
Gwasanaethau Plant	322	1,387	22	1,731
Tai	125	501	1	627
Priffyrdd, Eiddo a Gwastraff	5,916	1,355	(18)	7,253
Rheoleiddio a Economaidd	1,040	1,271	(9)	2,302
Trawsnewid	446	839	1	1,286
Adnoddau	16	709	(43)	682
Busnes y Cyngor	-	286	(9)	277
Costau Corfforaethol a Democrataidd	1	(770)	-	(769)
Rheolaeth gorfforaethol	-	-	(22)	(22)
Costau Na Ddosbarthwyd	-	93	-	93
Cyfrif Refeniw Tai (CRT)	(4,465)	905	4	(3,556)
Cost net Gwasanaethau	8,287	12,033	332	20,652
Incwm a Gwariant arall o'r Dadansoddiad Cyllido	(21,706)	3,224	-	(18,482)
Gwahaniaeth rhwng y Gronfa Cyffredinol a'r CRT (Gwarged) neu Ddiffyg a'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (Gwarged) neu Ddiffyg	(13,419)	15,257	332	2,170

2021/22

Addasiadau o'r Gronfa Cyffredinol i gael Symiau'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	Addasiadau Ar Gyfer Dibenion Cyfalaf	Newid Net Ar Gyfer yr Addasiadau Pensiwn	Gwahaniaethau statudol eraill	Cyfanswm Addasiadau
	£'000	£'000	£'000	£'000
Dysgu Gydol Oes	6,372	3,064	138	9,574
Gwasanaethau Oedolion	550	2,931	(54)	3,427
Gwasanaethau Plant	145	1,527	54	1,726
Tai	58	526	2	586
Priffyrdd, Eiddo a Gwastraff	5,957	1,502	96	7,555
Rheoleiddio a Datblygu Economaidd	942	1,602	(97)	2,447
Trawsnewid	455	774	10	1,239
Adnoddau	16	797	(4)	809
Busnes y Cyngor	-	355	(3)	352
Costau Corfforaethol a Democrataidd	531	(535)	-	(4)
Rheoli Corfforaethol	-	-	21	21
Costau Na Ddosbarthwyd	-	26	-	26
Cyfrif Refeniw Tai (CRT)	(4,571)	777	9	(3,785)
Cost net Gwasanaethau	10,455	13,346	172	23,973
Incwm a Gwariant arall o'r Dadansoddiad Cyllido	(15,669)	3,654	-	(12,015)
Gwahaniaeth rhwng y Gronfa Cyffredinol a'r CRT (Gwarged) neu Ddiffyg a'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (Gwarged) neu Ddiffyg	(5,214)	17,000	172	11,958

NODYN 2 – SAFONAU CYFRIFO SYDD WEDI EU CYHOEDDI OND NAD YDYNT WEDI EU MABWYSIADU HYD YMA

Yn unol â'r Côt Ymarfer ar Gadw Cyfrifon Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2022/23 (y Côt), mae'n rhaid datgelu effaith ddisgwyliedig unrhyw safonau cyfrifyddu sydd wedi'u cyhoeddi ond nad ydynt wedi eu mabwysiadu hyd yma.

Y safonau newydd neu ddiwygiedig sydd wedi'u cyhoeddi ond nad ydynt wedi eu mabwysiadu hyd yma yw: -

- Diffiniad o amcangyfrifon cyfrifeg (diwygiadau i SCRh8) a gyhoeddwyd ym mis Chwefror 2021;
- Datgelu polisïau cyfrifeg (diwygiadau i ddatganiad ymarfer SCRh1 ac SAARh 2), Chwefror 2021.

Ni ddisgwylir i unrhyw un o'r safonau newydd neu ddiwygiedig o fewn Cod 2022/23 gael effaith sylweddol ar y wybodaeth a ddarperir yn y datganiadau ariannol. Fodd bynnag, bydd yr uchod yn arwain at adroddiadau gwell.

Mae gweithredu SAARh 16 – Prydlesi, wedi'i ohirio hyd at y flwyddyn ariannol 2024/25. Bydd SAARh 16 yn cyflwyno newidiadau sylweddol i gyfrifyddu ar gyfer prydlesi. Yn benodol, ar gyfer eiddo, a chyfarpar, offer ac asedau tebyg a brydlesir gan awdurdodau lleol. Bydd yn ofynnol i awdurdodau lleol nodi'r holl asedau sylweddol a brydlesir a'u cynnwys ar fantolenni pob awdurdod fel pe bai pob Cyngor yn berchen arno o 1 Ebrill 2024.

NODYN 3 – BARNAU ALLWEDDOL WRTH WEITHREDU'R POLISIÂU CYFRIFO

Wrth weithredu'r polisïau cyfrifo a restrir yn Nodyn 41, mae'r Cyngor wedi gorfod gwneud barnau penodol ynglŷn â thrafodion cymhleth neu rheini sydd yn cynnwys ansicrwydd am ddirwyddiadau yn y dyfodol. Y barnau allweddol sydd wedi eu gwneud yn y Datganiad Cyfrifon yw:-

- Mae'r Cyfrifon wedi cael eu paratoi mewn modd sy'n tybio y bydd y swyddogaethau a'r gwasanaethau a ddarperir gan y Cyngor yn parhau i fod yn weithredol am y dyfodol rhagweladwy. Corff llywodraeth leol yw'r Cyngor a grëwyd gan Ddeddf Llywodraeth Leol (Cymru) 1994. Mae'r Cyngor yn gweithredu o fewn hinsawdd ariannol anodd, yr un modd â phob awdurdod lleol yng Nghymru. Fodd bynnag, ni cheir unrhyw arwyddion naill ai o berfformiad ariannol yr Awdurdod na chynlluniau Llywodraeth Cymru sy'n tanseilio'r farn y bydd y Cyngor yn parhau i weithredu fel sefydliad hyfyr yn y dyfodol.
- Mae'r Cyngor wedi penderfynu nad yw nifer o asedau a ddefnyddir i ddibenion cymdeithasol neu ddatblygu economaidd, stad tyddynnod Cyngor yw'r un mwyaf nodedig yn cael eu dal i bwrpas creu incwm neu gynyddu cyfalaf yn unig ac, o'r herwydd, nid ydynt yn cael eu hystyried fel eiddo buddsoddiad. O ganlyniad, caiff yr asedau hyn eu nodi fel Asedau Anghfredol - Eiddo, Offer a Chyfarpar ar y Fantolen.

NODYN 4 – RHAGDYBIAETHAU A WNAED YNGHYLCH ANSICRWEYDD YN Y DYFODOL AC AMCANGYFRIFON A FFYNONELLAU ERAILL O ANSICRWEYDD

Mae'r Datganiad Cyfrifon yn cynnwys ffigyrau wedi eu hamcang

yfrif yn seiliedig ar ragdybiaethau wedi eu gwneud gan y Cyngor am y dyfodol neu sydd yn ansicr fel arall. Gwneir amcangyfrifon drwy ystyried profiad hanesyddol, tueddiadau cyfredol a ffactorau perthnasol eraill. Fodd bynnag, gan na ellir bennu balansau yn bendant, gall y canlyniadau terfynol fod yn wahanol i'r rhagdybiaethau ac amcangyfrifon.

Gellir ystyried yr eitemau canlynol ar Fantolen y Cyngor ar 31 Mawrth 2023 fel rhai sydd fwyaf agored i risg o gangymeriad amcangyfrif yn y flwyddyn ariannol sydd i ddod: -

Asedau Anghyfredol - Eiddo, Offer a Chyfarpar (PPE) - Mae asedau yn cael eu dibrisio dros eu hoes fuddiol yn unol ag arferion safonol cyfrifo. Caiff unrhyw wahaniaeth rhwng y dibrisiant a gwir ddirywiad yr ased ei adlewyrchu ym mhatrymau gwariant y dyfodol. Mae gwybodaeth ynglŷn ag Eiddo, Offer a Chyfarpar wedi ei gynnwys yn Nodyn 13 a nodyn 13b Asedau Seilwaith. Gwerth asedau PPE y Cyngor ar 31 Mawrth 2023 oedd £487.063m (£466.935m at 31 Mawrth 2022).

Darpariaethau – Mae'r Cyngor wedi gwneud darpariaethau sy'n cyfateb i £5.037m (£4.915m ar 31 Mawrth 2022) ar gyfer materion ansicr all arwain at gostau sylweddol mewn blynyddoedd i ddod. Mae'r rhain yn ymwneud yn bennaf â chostau ôl-ofal ar gyfer safle tirlenwi Penhesgyn a rhwymedigaethau posibl sy'n deillio o hawliadau yswiriant. Ceir manylion llawn yn Nodyn 21.

Rhwymedigaeth Pensiynau – Mae Actiwari'r Cyngor wedi priso'r Gronfa Bensiwn fel ased o £19.814m. Mae hyn oherwydd newid yn y rhagdybiaethau y mae'r Actiwari wedi'u defnyddio mewn perthynas â'r ffactor disgownt a ddefnyddir i gyfrifo faint fydd rhwymedigaethau pensiwn y dyfodol ar brisiau heddiw fel y gellir ei gymharu â gwerth cyfredol/gwerth y farchnad buddsoddiadau ac asedau. (adroddwyd ar atebolrwydd o £121.199m am y gwerth ar 31 Mawrth 2022). Mae prisiad cyfrifeg y pensiwn yn seiliedig ar nifer o asesiadau a dyfarniadau cymhleth sy'n ymwneud â chyfraddau disgownt, codiadau cyflog rhagamcanol, newidiadau mewn oedrannau ymddeol, cyfraddau marwolaethau ac enillion disgwylidig ar asedau pensiwn. Mae cwmni o actiwariâu ymgynghorol yn cael ei gyflogi gan y Cyngor gweinyddu i roi cyngor arbenigol ar y rhagdybiaethau sydd i'w cymhwyso. Ceir rhagor o fanylion yn Nodyn 34 a'r adroddiad naratif. Mae'r nodyn yn cynnwys y gwaged, fodd bynnag, fel yr amlinellir yn yr adroddiad naratif, nid yw hyn wedi'i gynnwys yn y fantolen oherwydd cyfyngiadau a ragnodir gan SCRh19 ac IFRIC14 ar gyfrifo pensiynau.

Lwfans Colli Nam a darpariaethau Dyledion Gwael – Ar 31 Mawrth 2023, roedd gan y Cyngor falans o £40.089m o ran dyledion net. Awgrymodd adolygiad o'r balans dyledion fod swm amhariad o £8.149m yn briodol ar gyfer dyledion amheus. Caiff unrhyw wahaniaeth rhwng lefel yr amhariad a ddefnyddiwyd a'r gwir sefyllfa ôl-ddyledion ei adlewyrchu ym mhatrwm gwariant y dyfodol. Mae'r ffigur lwfans colledion amhariad / darpariaeth ar gyfer drwgddyledion wedi ei gynnwys yn y ffigurau Dyledwyr Tymor Byr yn Nodyn 18.

Mesur Gwerth Teg – Mae y mwyafrif o asedau anghyfredol y Cyngor yn cael eu mesur ar Werth Teg, gyda'r eithriad o isadeiledd sydd werth £68.807m, asedau cymunedol gwerth £259k, asedau sy'n cael eu hadeiladu werth £29.034m ac offer, cerbydau a chyfarpar sydd werth £11.746m. Mae'r rhain i gyd yn cael eu priso ar gost hanesyddol wedi'i ddibrisio. Mae Nodyn 41 adrannau 7 ac 8 yn darparu mwy o wybodaeth ar hyn.

NODYN 4b – ADDASIADAU CYFNOD BLAENOROL, NEWIDIADAU MEWN POLISIÄU CYFRIFYDDU AC AMCANGYFRIFON A GWALLAU

Nid oedd yna addasiadau cyfnod blaenorol. Mae newidiadau mewn polisiâu cyfrifo neu acamgyfrifon wedi eu nodi ar wahân uchod.

NODYN 5 – DIGWYDDIADAU AR ÔL DYDDIAD Y FANTOLEN

Ni chynhaliwyd unrhyw ddigwyddiadau arwyddocaol rhwng 31 Mawrth 2023 a 30 Mehefin 2023 awdurdodwyd y Datganiad Cyfrifon terfynol i'w gyhoeddi.

Mae'n rhaid i'r Cyngor roi gwybod am ddigwyddiadau perthnasol sydd wedi digwydd yn dilyn y cyfnod adrodd, sef 31 Mawrth 2023, hyd at ddyddiad cymeradwyo'r cyfrifon terfynol archwiliedig ar 19 Rhagfyr 2023.

Nid oedd unrhyw ddigwyddiadau, rhwng y cyfnod adrodd a dyddiad cyflwyno'r cyfrifon terfynol archwiliedig i'r Cyngor Llawn a'u llofnodi, lle bu'n rhaid i'r Cyngor addasu'r cyfrifon.

Roedd un digwyddiad perthnasol rhwng 31 Mawrth 2023 a 19 Rhagfyr 2023 ond nid oedd rhaid addasu'r cyfrifon, sef: Concrit Awyredig Awtoclafiedig Cyfnerth (RAAC) - mae RAAC yn fath o goncrid ysgafn a oedd yn cael ei ddefnyddio rhwng canol y 1950au a'r 1990au ac sy'n bresennol mewn nifer o adeiladau cyhoeddus. Mae pobl wedi bod yn ymwybodol o wendid RAAC ers y 1990au ac ers 2019 mae'r Cyngor wedi bod yn archwilio ei adeiladu rhag ofn bod RAAC yn bresennol. Cadarnhawyd bod RAAC yn bresennol mewn dwy ysgol: Ysgol David Hughes ac Ysgol Uwchradd Caergybi. Cafodd y risgiau cysylltiedig eu rheoli drwy gynnal archwiliadau rheolaidd yn unol â chanllawiau'r Llywodraeth. Daeth pob archwiliad i'r casgliad nad oedd unrhyw risgiau neu byderon brys.

Ar 31 Awst 2023, cyhoeddodd Llywodraeth y DU ganllawiau newydd ar RAAC mewn lleoliadau addysgol. Roedd hyn o ganlyniad i nifer o ddigwyddiadau dros fisoedd yr haf a oedd wedi dwysau'r risgiau diogelwch yn gysylltiedig â RAAC.

Bu'n rhaid cau'r ddwy ysgol a oedd wedi'i heffeithio ar ddechrau'r tymor academaidd er mwyn caniatáu i archwiliadau diogelwch gael eu cwblhau. Mae rhan fach o Ysgol David Hughes wedi'i heffeithio ac mae'r ardal hon ar gau tra bo gwaith atgyweirio ac atgyfnerthu yn mynd rhagddo. Mae'r holl ddisgyblion yn ôl yn yr ysgol ond ni fyddant yn cael defnyddio'r ardal hon nes bo'r gwaith wedi'i gwblhau. Mae RAAC yn bresennol mewn rhan sylweddol o Ysgol Uwchradd Caergybi a bydd nifer o'r blociau ar gau nes bo'r gwaith gwella a chryfhau wedi'i gwblhau. Trefnwyd gwersi ar-lein yn gyflym iawn o'r 7fed o Fedi 2023 ac ar yr 11eg o Fedi 2023 agorwyd yr ysgol yn rhannol. Mae'r disgyblion yn mynychu'r ysgol ar sail rhan amser bob wythnos, fesul blwyddyn ysgol ac yn cael gwern ar-lein weddill yr amser. Mae'r gwaith yn mynd rhagddo, a bydd y disgyblion yn dychwelyd i'r ysgol yn llawn amser pan fydd y gwaith wedi'i gwblhau.

NODYN 6 – ADDASIADAU RHWNG SAIL GYFRIFO A SAIL CYLLIDO DAN REOLIADAU

2022/23	Cronfeydd wrth Gefn y mae modd eu ddefnyddio			Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn nad oes modd eu defnyddio £'000
	Balans Cronfa'r Cyngor	Cyfrif Refeniw Tai	Cronfa wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf	
	£'000	£'000	£'000	
Addasiadau sy'n ymwneud yn bennaf â'r Cyfrif Addasu Cyfalaf:				
Gwrthdroi eitemau wedi eu debydu neu gredydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr:				
Taliadau am dibrisiant, amhariad ac amorteiddio asedau anghyfredol	13,600	3,070	-	(16,670)
Colledion aibrisiant ar Eiddo, Offer a Chyfarpar	(848)	-	-	848
Symudiadau mewn gwerth marchnad Eiddo Buddsoddiad colled / (ennill)	2,568	-	-	(2,568)
Grantiau Cyfalaf a Chyfraniadau Anghynwysedig a gredydir i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	(16,385)	(3,782)	-	20,167
Gwariant refeniw a gyllidir o gyfalaf dan statud	-	-	-	-
Dadgydnabod	3	-	-	(3)
Swm a gludir o asedau anghyfredol a werthwyd	109	-	-	(109)
Cynnwys eitemau na ddebydwyd ac na chredydwyd i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr:				
Darpariaeth Refeniw Isaf ar gyfer Cyllido Cyfalaf	(1,325)	(129)	-	1,454
Gwariant cyfalaf a godwyd yn erbyn balansau'r Cronfa'r Cyngor a CRT	(2,053)	(7,398)	-	9,451
Addasiadau'n ymwneud â'r Gronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf:				
Elw o werthu asedau anghyfredol	(374)	-	374	-
Defnyddio'r Gronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf i gyllido gwariant cyfalaf	-	-	(822)	822
Addasiadau'n ymwneud â'r Cyfrif Addasu Offerynnau Ariannol:				
Swm ble mae'r costau cyllido yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn wahanol i'r costau cyllido priodoladwy am y flwyddyn yn unol â'r gofynion statudol	(19)	(8)	-	27
Addasiadau'n ymwneud â'r Gronfa Wrth Gefn Pensiwn:				
Gwrthdroi eitemau yn ymwneud â buddiannau ymddeoliad wedi'u debydu neu gredydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (gweler Nodyn 34)	25,740	905	-	(26,645)
Cyfraniadau pensiwn y Cyflogwr a thaliadau uniongyrchol i bensiynwyr sydd yn daladwy yn y flwyddyn	(11,388)	-	-	11,388
Addasiad yn ymwneud â'r Cyfrif Addasu Absenoldebau Digolledol Cronnol				
Addasiadau mewn perthynas ag absenoldebau digolledol tymor byr	328	4	-	(332)
Cyfanswm Addasiadau	9,956	(7,338)	(448)	(2,170)

2021/22	Cronfeydd wrth Gefn y mae modd eu ddefnyddio			Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn nad oes modd eu defnyddio £'000
	Balans Cronfa'r Cyngor	Cyfrif Refeniw Tai	Cronfa wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf	
	£'000	£'000	£'000	
Addasiadau sy'n ymwneud yn bennaf â'r Cyfrif Addasu Cyfalaf:				
Gwrthdroi eitemau wedi eu debydu neu gredydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr:				
Taliadau am dibrisiant, amhariad ac amorteiddio asedau anghyfredol	15,589	6,088	-	(21,677)
Colledion aibrisiant ar Eiddo, Offer a Chyfarpar	(573)	-	-	573
Symudiadau mewn gwerth marchnad Eiddo Buddsoddiad colled / (ennill)	94	-	-	(94)
Grantiau Cyfalaf a Chyfraniadau Anghynwysedig a gredydir i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	(15,326)	(5,380)	-	20,706
Gwariant refeniw a gyllidir o gyfalaf dan statud	10	-	-	(10)
Dadgydnabod	3,246	-	-	(3,246)
Swm a gludir o asedau anghyfredol a werthwyd	804	-	-	(804)
Cynnwys eitemau na ddebydwyd ac na chredydwyd i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr:				
Darpariaeth Refeniw Isaf ar gyfer Cyllido Cyfalaf	(2,752)	(784)	-	3,536
Gwariant cyfalaf a godwyd yn erbyn balansau'r Cronfa'r Cyngor a CRT	(1,395)	(4,484)	-	5,879
Addasiadau'n ymwneud â'r Gronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf:				
Elw o werthu asedau anghyfredol	(1,927)	-	1,927	-
Defnyddio'r Gronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf i gyllido gwariant cyfalaf	-	-	(313)	313
Addasiadau'n ymwneud â'r Cyfrif Addasu Offerynnau Ariannol:				
Swm ble mae'r costau cyllido yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn wahanol i'r costau cyllido priodoladwy am y flwyddyn yn unol â'r gofynion statudol	(27)	(11)	-	38
Addasiadau'n ymwneud â'r Gronfa Wrth Gefn Pensiwn:				
Gwrthdroi eitemau yn ymwneud â buddiannau ymddeoliad wedi'u debydu neu gredydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (gweler Nodyn 34)	26,506	777	-	(27,283)
Cyfraniadau pensiwn y Cyflogwr a thaliadau uniongyrchol i bensiynwyr sydd yn daladwy yn y flwyddyn	(10,283)	-	-	10,283
Addasiad yn ymwneud â'r Cyfrif Addasu Absenoldebau Digolledol Cronnol				
Addasiadau mewn perthynas ag absenoldebau digolledol tymor byr	163	9	-	(172)
Cyfanswm Addasiadau	14,129	(3,785)	1,614	(11,958)

NODYN 7 – CRONFEYDD WRTH GEFN A GLUSTNODEDIG

	Balans ar 31/03/2021 £'000	Trosglwyd diadau Mewn 2021/22 £'000	Trosglwyd diadau Allan 2021/22 £'000	Balans ar 31/03/2022 £'000	Trosglwyd diadau Mewn 2022/23 £'000	Trosglwyd diadau Allan 2022/23 £'000	Balans ar 31/03/2023 £'000
Cronfeydd wrth gefn cyfyngedig gwasanaethau llai - llai na £500k*	6,752	4,163	(3,737)	7,178	2,780	(3,636)	6,322
Cronfeydd wrth gefn cyfyngedig gwasanaethau mwy - £500k neu fwy:-							
Cronfa wrth gefn Gwastraff / Ailgylchu**	500	-	-	500	-	(400)	100
Incwm Proses Ailgylchu i'w fuddsoddi mewn costau a phrosiectau ailgylchu yn y dyfodol	635	-	-	635	-	(380)	255
Cronfa wrth gefn Yswiriant	1,250	163	(72)	1,341	164	(255)	1,250
Cyfraniadau refeniw tuag at Gyfalaf nas defnyddiwyd	1,207	2,225	(1,325)	2,107	3,077	(2,210)	2,974
Cyfraniadau A106 Datblygwyr Tai	-	-	-	-	808	-	808
Tai Fforddiadwy	454	-	(32)	422	1,099	(904)	617
Gwaith Archeolegol yn Wylfa	625	-	-	625	-	(103)	522
Adferiad Economaidd Covid NWREF	-	764	-	764	-	(764)	-
Gweinyddu Cefnogi Pobl	560	137	(141)	556	-	(144)	412
Gwelliannau Hamdden	762	-	-	762	-	-	762
Cynlluniau Adfer Covid	565	-	-	565	-	(565)	-
Cyllid Caledi Covid - Casglu'r Dreth Gyngor	769	371	(356)	784	-	(418)	366
Setliad Refeniw Ychwanegol - Ymateb i Gynnydd mewn Chwyddiant	-	2,256	-	2,256	2,065	(1,144)	3,177
Pwysau Gofal Cymdeithasol	-	1,110	-	1,110	196	(1,163)	143
Taliadau Yn ôl Disgresiwn Cynllun Costau Byw	-	585	-	585	-	(585)	-
Addysg Allsirol	-	500	-	500	-	-	500
Canolfan Addysg y Bont Gwaith Toi Sylweddol	-	3,000	(509)	2,491	-	(2,491)	-
Cyllid o'r Gronfa wrth gefn Cyffredinol ar gyfer Cronfeydd wrth Gefn Cyfalaf	-	-	-	-	1,821	(392)	1,429
Cyfanswm Cronfeydd wrth Gefn a glustnodwyd	14,079	15,274	(6,172)	23,181	12,010	(15,554)	19,637
Balansau Ysgolion	3,974	7,904	(4,051)	7,827	6,487	(7,598)	6,716
Cyfanswm	18,053	23,178	(10,223)	31,008	18,497	(23,152)	26,353

* Mae'r ffigwr ar gyfer 2021/22 wedi ei ailddatgan fel nad yw'n cynnwys cronfeydd wrth gefn sydd gyda £500k neu fwy erbyn diwedd 2022/23.

**Mae'r teitl ar gyfer y gronfa wrth gefn yma wedi ei gywiro ers Datganiad o Gyfrifon 2021/22

Y cronfeydd wrth gefn mwyaf arwyddocaol yw:

Cronfa wrth gefn Gwastraff / Ailgylchu – defnyddir i gyllido prosiectau rheoli gwastraff yn y dyfodol.

Incwm Proses Ailgylchu – cronfa a glustnodwyd i'w ddefnyddio i ariannu costau a phrosiectau ailgylchu yn y dyfodol.

Cronfa wrth Gefn Yswiriant – ar gyfer ariannu colledion nad oes yswiriant ar eu cyfer a thaliadau dros ben polisïau yswiriant.

Cyfraniadau Refeniw nas Defnyddiwyd ar gyfer Cyfalaf – cronfa wrth gefn yw hon sydd yn cynnwys cyfraniadau refeniw tuag at brosiectau nad ydynt wedi cael eu cwblhau, neu sydd wedi cael eu cyllido gan grant cyffredinol, er mwyn gostwng costau cyllido cyfalaf. Lle mae prosiectau wedi derbyn cyllid arall, mae'n rhyddhau'r cyfraniad refeniw i gyllido prosiect arall yn y dyfodol, unwaith eto i ostwng costau cyllido cyfalaf.

Cyfraniadau A106 Datblygwyr Tai – cyfraniadau a dderbyniwyd gan ddatblygwyr a fydd ync ael ei ddefnyddio i gyllido prosiectau o fewn termau'r cytundeb.

Tai Fforddiadwy – mae'r gronfa wrth gefn hon ar gyfer ariannu prosiectau fydd yn cynyddu'r stoc o dai fforddiadwy ar Ynys Môn.

Gwaith Archeolegol yn Wylfa – mae hon yn gronfa a sefydlwyd i gwblhau gwaith archeolegol ar y safle, a oedd cyn hynny'n cael ei ddatblygu ar gyfer gorsaf bŵer niwclear newydd gan Horizon Nuclear Power Ltd. Cyfyngir hyn i waith y cytunwyd arno rhwng y Cyngor a Horizon.

Adferiad Economaidd Covid NWREF – mae hon yn gronfa sy'n helpu i gyflawni'r economi yng Ngogledd Cymru. Derbyniwyd yr arian yn hwyr yn y flwyddyn ariannol 2021/22 gan Lywodraeth Cymru.

Gweinyddu Cefnogi Pobl – defnyddir y gronfa hon i gyllido costau gweinyddu a rheoli prosiectau cefnogi pobl a gwasanaethau a ddarperir.

Gwelliannau Hamdden – cyllidir y gronfa wrth gefn hon o daliad annisgwyl a dderbyniwyd gan CThEM ar ôl i CThEM gollu achos llys a oedd yn dadlau na ddylai CThEM gasglu TAW ar wasanaethau hamdden. Derbyniodd y Cyngor ad-daliad o bron i £900k gan CThEM. Defnyddir y balans cyfredol o £762k i gyllido gwelliannau i gyfleusterau Hamdden y Cyngor ar Ynys Môn.

Cynlluniau Adfer Covid – defnyddiwyd y gronfa hon i gyfrannu at y cyfnod adfer fel rhan o ymateb y Cyngor i effaith parhaus y pandemig Covid-19.

Cyllid Caledi Covid – Casglu'r Dreth Gyngor – mae'n debyg y bydd effaith ariannol Covid-19 yn effeithio ar drigolion Ynys Môn yn y tymor canolig. Bydd y gronfa wrth gefn hon o £366k yn helpu i gyllido budd-daliadau Treth Gyngor ychwanegol ac yn cynorthwyo gydag unrhyw ddiffyg posib wrth gasglu'r Dreth Gyngor.

Setliad Refeniw Ychwanegol – mae hwn i ariannu pwysau annisgwyl o ganlyniad i chwyddiant yn ystod y flwyddyn ariannol.

Pwysau Gofal Cymdeithasol – diben y gronfa oedd cefnogi awdurdodau lleol â phwysau gofal cymdeithasol o ganlyniad i orwario a phwysau'r gaeaf. Bydd y gronfa hon a glustnodwyd yn ariannu unrhyw orwariant yn y dyfodol yn unol â thelerau'r llythyr cynnig grant

Costau Byw Taliadau Yn ôl Disgresiwn – mae'r gronfa hon yn elfen ddewisol grant llawer mwy. O dan y cynllun dewisol, gall pob awdurdod lleol ddefnyddio'r cyllid i ddarparu cymorth i aelwydydd y mae o'r farn bod angen cymorth arnynt gyda'u costau byw. Gall y cymorth hwn fod ar ffurf taliad i aelwydydd nad ydynt eisoes wedi'u cynnwys yn y prif gynllun, neu gall dalu cost gwasanaethau hanfodol a ddarperir i aelwydydd.

Addysg Allsirol – defnyddir y gronfa hon i leihau'r risg sy'n gysylltiedig â'r gyllideb a arweinir gan y galw ac ariannu cynnydd annisgwyl yn ystod y flwyddyn.

Canolfan Addysg y Bont Gwaith Toi Sylweddol – Cronfa a grëwyd yn ystod 2021/22 yn dilyn cymeradwyaeth i ddefnyddio £3m o'r Cronfeydd Wrth Gefn Cyffredinol gan y Cyngor i Ariannu gwaith sydd ei angen i atgyweirio'r to yng Nghanolfan Addysg y Bont. Cwblhawyd y gwaith yn ystod 2022/23.

Cyllid o'r Gronfa wrth gefn Cyffredinol ar gyfer Cronfeydd wrth Gefn Cyfalaf - defnyddir gyllideb sydd heb wi wario i gefnogi prosiectau cyfalaf yn unol â gofynion grant.

Balansau Ysgolion - Cedwir y balansau hyn ar gyfer defnydd pob ysgol yn unol â'u hamcanion addysgol. Ar 31 Mawrth 2023, nid oedd yr un o'r pedwardeg ysgol gynradd gyda balansau mewn diffyg (dim ar 31 Mawrth 2022). Nid oedd yr un o'r pum ysgol uwchradd mewn sefyllfa ddiffygiol ar ddiwedd y flwyddyn ariannol (dim ar 31 Mawrth 2022), nid yw'r ysgol arbennig mewn sefyllfa ddiffygiol ar 31 Mawrth 2023. Gwerth cyfunol yr ysgolion mewn diffyg yw £0k (£0k ar 31 Mawrth 2022). Gellir cael copïau o'r Datganiadau Adran 52, y mae'n ofynnol i bob Cyngor ei baratoi ar ôl diwedd pob blwyddyn ariannol o dan Adran 52(2) o Ddeddf Safonau a Fframwaith Ysgolion 1998, gan yr Adain Gyfrifeg, Swyddogaeth Adnoddau, Swyddfeydd y Sir, Llangefni, Ynys Môn, LL77 7TW.

NODYN 8 – CRONFA WRTH GEFN DERBYNIADAU CYFALAF

Dyma dderbyniadau arian parod o werthu asedau'r Cyngor. Defnyddir rhain i gyllido gwariant cyfalaf yn y flwyddyn neu i ddwyn ymlaen am flynyddoedd yn y dyfodol. Bydd balans o £1.908m yn cael ei ddwyn ymlaen i 2023/24 i helpu cyllido rhaglen gyfalaf flwyddyn nesaf.

	2022/23 £'000	2021/22 £'000
Balans 1 Ebrill	2,381	767
Derbyniadau Cyfalaf yn y Flwyddyn (net o leihad ar gyfer costau gweinyddu)	374	1,927
	2,755	2,694
Llai:		
Derbyniadau a roddwyd o'r neilltu i ad-dalu dyledion	-	-
Derbyniadau Cyfalaf a ddefnyddiwyd i gyllido	(822)	(313)
Eraill	(25)	-
Balans ar 31 Mawrth	1,908	2,381

NODYN 9 - CRONFEYDD WRTH GEFN NA ELLIR EU DEFNYDDIO

	31/03/2023 £'000	31/03/2022 £'000
a) Cyfrif Addasu Cyfalaf	179,955	162,758
Cyfrif Addasu Offerynnau Ariannol	(329)	(355)
b) Cronfa Ailbrisiant Wrth Gefn	173,399	175,887
c) Cronfa Wrth Gefn Pensiwn	-	(121,199)
ch) Cyfrif Addasu Absenoldebau Digolledol Cronnol	(3,190)	(2,858)
Cyfanswm Cronfeydd wrth Gefn na ellir eu Defnyddio	349,835	214,233

NODYN 9a – CYFRIF ADDASU CYFALAF

Mae'r Cyfrif Addasu Cyfalaf yn amsugno'r gwahaniaethau amseru sy'n deillio o wahanol drefniadau ar gyfer cyfrifo defnydd asedau anghyfredol a chyllido'r broses o gaffael, adeiladu, neu wella'r asedau hynny dan ddarpariaethau statudol. Mae'r Cyfrif yn cael ei ddebydu gyda chostau megis dibrisiant, colledion amhariad ac amorteiddiad sy'n cael eu codi ar y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, a gydag arian a symudwyd o'r Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn i drosi ffigyrau gwerth teg i sail cost hanesyddol.

Credydur y Cyfrif gyda symiau a osodwyd o'r neilltu gan y Cyngor fel cyllid ar gyfer costau caffael, adeiladu, a gwella. Mae'r Cyfrif yn cynnwys enillion a cholledion cronnus ar Eiddo Buddsoddiad.

Mae'r Cyfrif hefyd yn cynnwys enillion ailbrisiant cronnus ar Eiddo, Offer a Chyfarpar cyn 1 Ebrill 2007, y dyddiad y crewyd y Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn i ddal y fath enillion. Mae Nodyn 6 yn rhoi manylion ffynhonnell yr holl drafodion a symudwyd i'r Cyfrif, heblaw am y rheini a oedd yn ymwneud â'r Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn.

Cyfrif Addasu Cyfalaf	2022/23		2021/22	
	£'000	£'000	£'000	£'000
Balans ar 1 Ebrill		162,758		153,976
Gwyrddroad eitemau yn ymwneud â gwariant cyfalaf wedi'u debydu neu gredydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr:				
Taliadau am ddibrisiant, amhariad ac amorteiddiad asedau anghyfredol	(16,670)		(21,677)	
Asedau sydd wedi eu dad-gydnabod	(3)		(3,246)	
Colledion Ailbrisiant ar Eiddo, Offer a Chyfarpar	933		573	
Gwariant reffeniw a gyllidir o gyfalaf dan statud	-		(10)	
Symiau o asedau anghyfredol a ddilëwyd ar waredu neu werthiant (yn cynnwys amhariad) fel rhan o'r enilliad/(colled) ar waredu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	(195)		(804)	
		(15,935)		(25,164)
Symiau addasiad a ddilëwyd o'r Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn		3,807		3,606
Swm net a ddilëwyd o gost asedau anghyfredol a ddefnyddiwyd yn y flwyddyn		(12,128)		(21,558)
Cyllido cyfalaf a gymhwyswyd yn y flwyddyn:				
Defnydd y Gronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf i gyllido gwariant cyfalaf newydd	822		313	
Defnydd y Gronfa Wrth Gefn Cyfalaf	2,053		1,395	
Grantiau Cyfalaf a chyfraniadau wedi eu credydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr sydd wedi ei gymhwyso i gyllido cyfalaf	20,167		20,706	
Darpariaeth statudol ar gyfer cyllido buddsoddiad cyfalaf a godwyd yn erbyn balansau Cronfa'r Cyngor a CRT	1,453		3,536	
Gwariant cyfalaf a godwyd yn erbyn balansau Cronfa'r Cyngor a CRT	7,398		4,484	
		31,893		30,434
Symudiadau mewn gwerth marchnad Eiddo Buddsoddiad a godwyd yn erbyn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr		(2,568)		(94)
Balans ar 31 Mawrth		179,955		162,758

NODYN 9b – CRONFA AILBRISANT WRTH GEFN

Mae'r Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn yn cynnwys yr enillion a wnaed gan y Cyngor yn deillio o gynnydd yng ngwerth ei Eiddo, Offer a Chyfarpar ac Asedau Treftadaeth.

Mae'r balans yn gostwng pan fo asedau gydag enillion cronnus yn cael eu: -

- hailbriso i lawr neu fod amhariad arnynt a'r enillion yn cael eu colli;
- defnyddio i ddarparu gwasanaethau a'r enillion yn cael eu colli trwy ddibrisiant; neu
- gwaredu a gwireddu'r enillion.

Dim ond enillion ailbrisiant a gronwyd ers 1 Ebrill 2007 sydd yn y Gronfa wrth Gefn, sef y dyddiad y crëwyd y Gronfa Wrth Gefn.

Mae enillion cronnus a gafwyd cyn y dyddiad hwnnw'n cael eu cyfuno i'r balans ar y Cyfrif Addasu Cyfalaf.

Cronfa Ailbrisiant Wrth Gefn	2022/23 £'000	2021/22 £'000
Balans ar 1 Ebrill	175,887	149,546
Ailbriso asedau a cholledion amhariad na chodwyd ar y Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau	1,317	29,946
Gwahaniaeth rhwng dibrisiant werth teg a dibrisiant gost hanesyddol	(3,670)	(3,169)
Balansau ailbriso ar asedau wedi eu sgrapio neu eu gwaredu	(135)	(436)
Balans ar 31 Mawrth	173,399	175,887

NODYN 9c – CRONFA WRTH GEFN PENSIYNAU

Mae'r Gronfa Wrth Gefn Pensiynau yn amsugno'r gwahaniaethau amseru sy'n deillio o wahanol drefniadau ar gyfer cyfrifo am fuddiannau ôl-gyflogaeth a chyllido buddiannau yn unol â darpariaethau statudol.

Cronfa Wrth Gefn Pensiynau	2022/23		2021/22	
	£'000		£'000	
Balans ar 1 Ebrill	(121,199)		(176,261)	
Ail-fesur rhwymedigaeth net diffinedig	156,270		72,088	
Gwyrddroad eitemau sy'n ymwneud â buddiannau ymddeoliad wedi'u debydu neu gredydu i'r Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	(26,645)		(27,329)	
Employers' pension contribution and direct payment to pensioners payable in the year	11,388		10,303	
Cyfraniad pensiwn y cyflogwr a thaliadau uniongyrchol i bensiynwyr yn daladwy yn ystod y flwyddyn	(19,814)		-	
Balans ar 31 Mawrth	-		(121,199)	

Mae'r Cyngor yn rhoi cyfrif am fuddiannau ôl-gyflogaeth yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr fel mae'r buddiannau yn cael eu ennill gan weithwyr sy'n cronni blynyddoedd o wasanaeth, gan ddiweddarau'r rhwymedigaethau a gydnabyddir i adlewyrchu chwyddiant, rhagdybiaethau sy'n newid a dychweliadau buddsoddiad ar unrhyw adnoddau a osodir o'r neilltu i gwrdd â'r costau. Fodd bynnag, mae trefniadau statudol yn ei gwneud yn ofynnol i fuddiannau a enillir gael eu cyllido fel y bo'r Cyngor yn gwneud cyfraniadau cyflogwr i'r cronfeydd pensiwn neu, yn y diwedd, yn talu unrhyw bensiynau y mae'n uniongyrchol gyfrifol amdanynt. Felly, mae'r balans debyd ar y Gronfa Wrth Gefn Pensiynau yn dangos gwahaniaeth sylweddol yn y buddiannau a enillwyd gan weithwyr y gorffennol a'r presennol a'r adnoddau y mae'r Cyngor wedi eu rhoi o'r neilltu i gwrdd â nhw.

Bydd y trefniadau statudol yn sicrhau y bydd cyllid wedi ei roi o'r neilltu erbyn yr amser y daw'n amser i ni dalu'r buddiannau.

NODYN 9ch – CYFRIF ADDASU ABSENOLDEBAU DIGOLLEDOL CRONNOL

Mae'r Cyfrif Addasu Absenoldebau Digolledol Cronnol yn amsugno'r gwahaniaethau a fyddai fel arall yn codi ar Falans Cronfa'r Cyngor o Gronni ar gyfer absenoldebau digolledol a enillwyd ond na chymerwyd yn ystod y flwyddyn, e.e., hawliau gwyliau blynyddol a gariwyd drosodd ar 31 Mawrth. Mae trefniadau statudol yn ei gwneud yn ofynnol i'r effaith ar Falans Cronfa'r Cyngor gael ei niwtraleiddio gan drosglwyddiadau i neu o'r Cyfrif.

Cyfrif Addasu Absenoldebau Digolledol Cronnol	2022/23		2021/22	
	£'000	£'000	£'000	£'000
Balans ar 1 Ebrill				
Setliad neu ddiidymu'r cronniad a wnaed ar ddiwedd y flwyddyn flaenorol	2,858	(2,858)	2,686	(2,686)
Symiau a gronwyd ar ddiwedd y flwyddyn ariannol flaenorol	(3,190)		(2,858)	
Y gwahaniaeth yn y swm a godir am daliadau swyddogion ar y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr ar sail groniadau o'r taliadau sy'n daladwy yn y flwyddyn yn unol â gofynion statudol		(332)		(172)
Balans ar 31 Mawrth	(3,190)		(2,858)	

NODYN 10 – GWARIANT GWEITHREDOL ARALL

	2022/23	2021/22
	£'000	£'000
Praesept a delir i'r Comisiynydd Heddlu a Throsedd Gogledd Cymru	10,151	9,639
Praesept a delir i'r Cynghorau Cymuned	1,722	1,607
(Enillion)/Colledion ar warediad asedau anghyfredol (Yn cynnwys dad-gydnabyddiaeth)	(262)	2,136
Awdurdod Tân ac Achub Gogledd Cymru	3,915	3,690
Cyd-Bwyllgor Corfforedig Gogledd Cymru	36	-
Bwrdd Gofalwyr Towyn Trewan	4	-
Cyfoeth Naturiol Cymru	4	4
Cyfanswm	15,570	17,076

NODYN 11 – INCWM A GWARIANT CYLLIDO A BUDDSODDI

	2022/23	2021/22
	£'000	£'000
Llog Taladwy a Thaliadau Tebyg	5,699	5,591
Llog net ar y rhwymedigaeth diffinedig	3,428	3,654
Llog derbyniadwy ac incwm tebyg	(963)	(19)
Incwm a Gwariant mewn perthynas ag eiddo buddsoddiad a newidiadau yn eu gwerth teg	2,227	(83)
Dadgydnabod ac amhariad ar asedau ariannol	599	416
Cyfanswm	10,990	9,559

NODYN 12 – TRETHIANT AC INCWM GRANTIAU AMHENODOL

	2022/23	2021/22
	£'000	£'000
Incwm y Dreth Gyngor	54,929	53,346
Ailddyrranu Trethi Annomestig	25,493	23,480
Grant Cynnal Refeniw	89,058	82,734
Grantiau Cyfalaf ddefnyddir i gyllido Gwariant Cyfalaf	20,167	20,706
Cyfanswm	189,647	180,266

NODYN 13a – ASEDAU ANGHYFREDOL – EIDDO, OFFER A CHYFARPAR

2022/23	Eiddo, Offer a Chyfarpar						
	Anheddau Cyngor	Tir ac Adeiladau	Cerbydau, Offer a Chyfarpar	Asedau Cymunedol	Asedau sy'n cael eu hadeiladau	Asedau Dros Ben	Cyfanswm
	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000
Cost neu Brisiant							
Ar 1 Ebrill 2022	167,761	205,744	18,055	259	19,294	1,364	412,477
Ychwanegiadau (Nodyn 17)	5,919	7,619	1,891	-	19,789	-	35,218
Cynnydd /(gostyngiad) ailbrisiant i'r Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn	(5,080)	4,349	-	-	-	-	(731)
Cynnydd /(gostyngiad) ailbrisiant i (Gwarged) / Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau	-	501	-	-	-	-	501
Dadgydnabod - Gwarediadau	-	-	(93)	-	-	-	(93)
Dadgydnabod - Eraill	(1,616)	(4,139)	-	-	-	-	(5,755)
Ailddosbarthu	6,428	590	-	-	(7,018)	-	-
Ailddosbarthu (i) / o Asedau a ddelir i'w gwerthu	-	(584)	-	-	-	88	(496)
Ailddosbarthu (i) / o Eiddo Buddsoddiad	-	-	-	-	(3,031)	-	(3,031)
Ailddosbarthu (i) / o Asedau Treftadaeth	-	-	-	-	-	-	-
Balans ar 31 Mawrth 2023	173,412	214,080	19,853	259	29,034	1,452	438,090
Dibrisiant ac Amhariad							
Ar 1 Ebrill 2022	1,616	7,599	6,183	-	-	4	15,402
Tâl Dibrisiant	2,658	7,174	2,012	-	-	5	11,849
Amhariad - Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	-	668	-	-	-	-	668
Tâl nam i Gronfa Wrth Gefn Ailbrisio	5,919	4,903	-	-	-	-	10,822
Amhariad - Cronfa Ailbrisiant Wrth Gefn	-	(6,330)	-	-	-	-	(6,330)
Nam ysgrifenedig i (Surplus) neu ddiffyg ar ddarparu gwasanaethau	-	(42)	-	-	-	-	(42)
Dibrisiant wedi ei ysgrifennu allan i'r Gronfa Ailbrisiant wrth Gefn	-	(6,383)	-	-	-	(5)	(6,388)
Dibrisiant wedi ei ysgrifennu allan i (Gwarged) neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau	-	(305)	-	-	-	-	(305)
Dadgydnabod - Gwarediadau	-	-	(88)	-	-	-	(88)
Dadgydnabod - Eraill	(1,616)	(4,139)	-	-	-	-	(5,755)
Balans ar 31 Mawrth 2023	8,577	3,145	8,107	-	-	4	19,833
Gwerth Llyfr Net							
Balans ar 31 Mawrth 2023	164,835	210,935	11,746	259	29,034	1,448	418,257
Balans ar 31 Mawrth 2022	166,145	198,145	11,872	259	19,294	1,360	397,075

2021/22	Eiddo, Offer a Chyfarpar						
	Anheddau Cyngor	Tir ac Adeiladau	Cerbydau, Offer a Chyfarpar	Asedau Cymunedol	Eiddo, Offer a Chyfarpar sy'n cael eu hadeiladu	Asedau Dros Ben	Cyfanswm
	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000
Cost neu Brisiant							
Ar 1 Ebrill 2021	156,797	204,382	18,004	259	15,065	1,970	396,477
Addasiad balans agoriadol	-	-	-	-	-	-	-
Ychwanegiadau (Nodyn 17)	6,141	4,648	5,094	-	11,511	-	27,394
Cynnydd /(gostyngiad) ailbrisiant i Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn	7,335	3,624	-	-	-	286	11,245
Cynnydd /(gostyngiad) ailbrisiant i (Gwarged) / Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau	-	271	-	-	-	(17)	254
Dadgydnabod - Gwarediadau	-	(92)	(214)	-	-	(490)	(796)
Dadgydnabod - Eraill	(5,654)	(7,311)	(4,829)	-	(8)	-	(17,802)
Dadgydnabod - rhannau newidiol	-	-	-	-	-	-	-
Aiddosbarthu	3,142	280	-	-	(3,517)	95	-
Aiddosbarthu (i) / o Asedau a ddelir i'w gwerthu	-	-	-	-	-	(480)	(480)
Aiddosbarthu (i) / o Eiddo Buddsoddiad	-	(58)	-	-	(3,757)	-	(3,815)
Aiddosbarthu (i) / o Asedau Treftadaeth	-	-	-	-	-	-	-
Balans ar 31 Mawrth 2022	167,761	205,744	18,055	259	19,294	1,364	412,477
Dibrisiant ac Amhariad							
Ar 1 Ebrill 2021	16,830	8,077	9,768	-	-	4	34,679
Cost Addasiad a Dibrisiant	4,079	6,434	1,458	-	-	31	12,002
Tâl Dibrisiant	1,616	4,139	-	-	-	-	5,755
Amhariad	-	1,925	-	-	-	-	1,925
Dibrisiant wedi ei ysgrifennu allan i'r Gronfa Ailbrisiant wrth Gefn	(15,255)	(5,342)	-	-	-	(4)	(20,601)
Dibrisiant wedi ei ysgrifennu allan i (Gwarged) neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau	-	(316)	-	-	-	(2)	(318)
Dadgydnabod - Gwarediadau	-	(7)	(214)	-	-	(25)	(246)
Dadgydnabod - Eraill	(5,654)	(7,311)	(4,829)	-	-	-	(17,794)
Balans ar 31 Mawrth 2022	1,616	7,599	6,183	-	-	4	15,402
Gwerth Llyfr Net							
Balans ar 31 Mawrth 2022	166,145	198,145	11,872	259	19,294	1,360	397,075
Balans ar 31 Mawrth 2021	139,967	196,305	8,236	259	15,065	1,966	361,798

Ailbrisio

Mae gan y Cyngor £487.064m wedi'i gydnabod fel Eiddo, Offer a Chyfarpar (PPE) ar ei Fantolen ar y dyddiad prasio, sef 31 Mawrth 2023. Mae hyn yn cynnwys £68.807m o asedau isadeiledd, megis ffyrdd a goleuadau stryd. Nid yw'r gwerth hwn ar gyfer isadeiledd wedi'i gynnwys yn Nodyn 13a uchod ar gyfer PPE ond, yn hytrach, adroddir isod yn Nodyn 13b. Mae'r Cyngor yn mabwysiadu rhaglen dreigl bum mlynedd ar gyfer prasio'i dir a'i eiddo. Caiff y rhaglen ei chreu mewn modd sy'n sicrhau bod dosbarthiadau cyfan o asedau o fewn ei bortffolio tir ac eiddo yn cael eu hailbrisio o leiaf bob pum mlynedd, gyda'r prisiad yn weithredol ar 31 Mawrth bob blwyddyn. Yn ogystal, er mwyn sicrhau bod y prisiadau'n gywir yn faterol, bydd holl asedau eiddo'r Cyngor sy'n werth £500k neu'n uwch yn cael eu prasio'n flynyddol a bydd Anheddau'r Cyngor yn cael eu prasio bob tair blynedd. Cynhelir y prisiadau gan ddim prasio mewnol y Cyngor, sy'n aelodau o Sefydliad Brenhinol y Syrfewyr Siartredig (RICS). Mae'r prisiadau wedi'u cwblhau yn unol ag SAARh 13. Nid yw asedau nad ydynt yn eiddo wedi'u hailbrisio gan fod y Cyngor wedi barnu bod gwerth cario'r asedau hyn o gwmpasgwerth teg, o ystyried eu bywydau economaidd defnyddiol cymharol fyr a gwerth cymharol yr asedau hyn. Mae gwybodaeth ychwanegol am bolisi'r Cyngor ar fesur a phrasio asedau anghyfredol wedi'i chynnwys yn adrannau 7 i 10 o Bolisiau Cyfrifyddu Nodyn 41.

NODYN 13b – ASEDAU ISADEILEDD

Yn unol â'r Rhyddhad Dros Dro a gynigir gan y Diweddariad i'r Côd am asedau isadeiledd, nid yw'r nodyn isod angen datgan cost gros a dibrisiad cronedig ar gyfer asedau isadeiledd gan fod ymarferion adrodd hanesyddol a diffygion gwybodaeth canlyniadol yn golygu na fydd hyn yn portreadu sefyllfa'r ased yn gywir i ddefnyddwyr y datganiadau o'r cyfrifon.

Mae'r Cyngor wedi dewis peidio datgan y wybodaeth yma gan nad oedd yr ymarferion adrodd blaenorol a diffygion gwybodaeth canlyniadol wedi mesur yn gywir y cost gros a'r dibrisiant cronedig ac ni fydd yn rhoi sail i ddefnyddwyr y datganiadau o'r cyfrifon i wneud penderfyniadau economaidd neu benderfyniadau eraill yn ymwneud ag isadeiledd.

	2022/23	2021/22
	£'000	£'000
Gwerth Llyfr Net ar 1 Ebrill	69,857	69,465
Ychwanegiadau	2,984	4,175
Amhariad	(4,034)	(3,783)
Gwerth Llyfr Net ar 31 Mawrth	68,807	69,857

Cyfanswm Assedau PPE

	2022/23	2021/22
	£'000	£'000
Asedau Isadeiledd	68,807	69,857
Assedau Eiddo, Offer a Chyfarpar eraill (PPE)	418,257	397,078
Cyfanswm Assedau PPE	487,064	466,935

NODYN 14 – YMRWYMIADAU CYFALAF SYLWEDDOL

Ar 31 Mawrth 2023, roedd y Cyngor wedi sefydlu nifer o contractau ar gyfer adeiladu neu wella Eiddo, Offer a Chyfarpar, gan olygu ymrwymiad cyfalaf sylweddol o £14.004m yn 2023/24 a blynyddoedd yn y dyfodol, fel a welir yn y tabl isod:-

	Ymrwymiad yn 2023/24 a Blynyddoedd y Dyfodol ar 31 Mawrth 2023 £'000
Contractau Cynnal a Chadw Cynlluniedig - CRT	272
Datblygu Eiddo Newydd - CRT	852
Ysgol Corn Hir Newydd	187
Uned Cyfnod Sylfaen newydd yn Ysgol Y Graig	8,759
Gosod Pwmp Gwres	24
Prosiectiau Ynni	1,857
Cam 3 Penrhos	2,053
Cyfanswm	14,004

NODYN 15 – ASEDAU TREFTADAETH

2022/23

	Casgliad Celf a Regalia Dinesig £'000	Tir ac Adeiladau Treftadaeth £'000	Cyfanswm Asedau Treftadaeth £'000
Cost neu Brisiant ar 1 Ebrill 2022	2,121	144	2,265
Cynnydd /(gostyngiad) ailbriso i'r Cronfa Ailbriso wrth Gefn	154		154
Ar 31 Mawrth 2023	2,275	144	2,419
Dibrisiant ac Amhariad Cronedig ar 1 Ebrill 2022	-	6	6
Cost Dibrisiant	-	6	6
Ar 31 Mawrth 2023	-	12	12
Gwerth Llyfr Net			
Ar 31 Mawrth 2023	2,275	132	2,407
Ar 31 Mawrth 2022	2,121	162	2,283

2021/22

	Casgliad Celf a Regalia Dinesig £'000	Tir ac Adeiladau Treftadaeth £'000	Cyfanswm Asedau Treftadaeth £'000
Cost neu Brisiant ar 1 Ebrill 2021	2,121	144	2,265
Cynnydd /(gostyngiad) ailbriso i'r Cronfa Ailbriso wrth Gefn	-	24	24
Ar 31 Mawrth 2022	2,121	168	2,289
Dibrisiant ac Amhariad Cronedig ar 1 Ebrill 2021	-	-	-
Cost Dibrisiant	-	6	6
Ar 31 Mawrth 2022	-	6	6
Gwerth Llyfr Net			
Ar 31 Mawrth 2022	2,121	162	2,283
Ar 31 Mawrth 2021	2,121	144	2,265

Ailbriso Asedau Treftadaeth (Tir ac Adeiladau)

Mae nifer fach o asedau Tir ac Adeiladau wedi eu hadnabod sy'n bodloni'r diffiniad o Asedau Treftadaeth. Cafodd yr Asedau Treftadaeth (Tir ac Adeiladau) eu hailbriso ddiwethaf yn 2021/22, yn unol â gweithdrefnau ailbriso'r Cyngor. Yr asedau treftadaeth mwyaf nodedig yw:

Melin Llynnon

Mae ail brisiad yr ased hwn yn dilyn gweithdrefnau ailbriso safonol y Cyngor ar gyfer tir ac eiddo. Mae'r felin a'i thir yn cael eu prydlesu ar sail prydles weithredu.

Felin Y Graig

Trosglwyddwyd yr ased hwn yn ystod y flwyddyn 2020/21 o Eiddo Buddsoddi i Asedau Treftadaeth i adlewyrchu ei ddsbarthiad yn fwy cywir.

Ailbriso Asedau Treftadaeth (Casgliadau Celf)

Ailbrisiwyd Casgliadau Celf y Cyngor ar gyfer 2022/23. Gwnaed y prisiad gan Bonhams o Lundain, cwmni o Arwerthwyr a Phriswyr Celf rhyngwladol.

Ailbriso Asedau Treftadaeth (Regalia Dinesig)

Mae'r Asedau Treftadaeth (Regalia Dinesig) wedi'u hailbriso yn 2021/22 yn unol â gweithdrefnau ailbriso'r Cyngor ac yn unol â'r rhaglen dreigl bum mlynedd a fabwysiadwyd ar gyfer Eiddo, Offer a Chyfarpar (PPE) ac Asedau Treftadaeth.

NODYN 16 – EIDDO BUDDSODDI

a) Eiddo Buddsoddi

	2022/23	2021/22
	£'000	£'000
Balans ar ddechrau'r flwyddyn	6,117	5,619
Gwarediadau	-	(68)
Enillion / (Colledion) net o addasiadau gwerth teg	(2,568)	(93)
Dadgydnabod	-	(3,156)
Trosglwyddiadau:		
- (i)/o Eiddo, Offer a Chyfarpar	3,030	3,815
- (i)/o Asedau Treftadaeth	-	-
Balans ar ddiwedd y flwyddyn	6,579	6,117

Nid oes unrhyw gyfyngiadau ar allu'r Cyngor i wireddu'r gwerth cynhenid yn ei eiddo buddsoddiad neu ar hawl y Cyngor i daliad o incwm ac elw gwarediad.

Fodd bynnag, yn ystod y flwyddyn, cwblhawyd y gwaith o adeiladu Unedau 17 i 26, Unedau Diwydiannol Penrhos, Caerdybi. Mae'r prosiect hwn yn fenter ar y cyd gyda Llywodraeth Cymru, ac mae siâr y Cyngor yn yr eiddo yn 16% a siâr Llywodraeth Cymru yn 84% oherwydd cyfraniad Llywodraeth Cymru tuag at y costau adeiladu. Mae'r Cyngor yn derbyn 16% o'r incwm ac mae'n dal 16% o werth yr eiddo a gwneir cyfrif amdano yn y fantolen o dan eiddo buddsoddi (£191k), sydd wedi ei gynnwys yn nodyn 16a ac 16b. Mae cyfyngiad ar hyd y fenter ar y cyd hefyd. Mae'r Cyngor a Llywodraeth Cymru wedi ymestyn y fenter ar y cyd ar Stad Ddiwydiannol Penrhos, Caerdybi, er mwyn adeiladu unedau diwydiannol ychwanegol, fel cam 2 o'r prosiect a fydd yn cael ei cwblhau yn 2023/24.

Mae'r Cyngor hefyd yn gweithio mewn partneriaeth â Llywodraeth Cymru a Chronfa Datblygu Rhanbarthol Ewrop (ERDF) er mwyn adeiladu chwe uned fusnes eco-gyfeillgar yn Llangefni. Mae costau'r datblygiadau hyn a cham 2 Stad Ddiwydiannol Penrhos wedi'u cynnwys o dan Asedau sy'n cael eu Hadeiladu o dan y pennawd Eiddo, Peiriannau a Chyfarpar (nodyn 13a).

b) Mesur Gwerth Teg o Eiddo Buddsoddiad Hierarchaeth Gwerth Teg 2022/23

Mesurau rheolaidd gwerth teg yn defnyddio:	Prisiau a ddyfynnir yn y marchnadoedd gweithredol ar gyfer asedau yr un fath (lefel 1) £'000	Mewnbynnau sylweddol arall y gellir eu harsylwi (lefel 2) £'000	Mewnbynnau sylweddol ni ellir eu harsylwi (lefel 3) £'000	Gwerth teg ar 31 Mawrth 2022 £'000
Eiddo manwerthu	-	823	-	823
Unedau swyddfa	-	701	-	701
Unedau masnachol	-	5,055	-	5,055
Cyfanswm	-	6,579	-	6,579

Hierarchaeth Gwerth Teg 2021/22

Mesurau rheolaidd gwerth teg yn defnyddio:	Prisiau a ddyfynnir yn y marchnadoedd gweithredol ar gyfer asedau yr un fath (lefel 1) £'000	Mewnbynnau sylweddol arall y gellir eu harsylwi (lefel 2) £'000	Mewnbynnau sylweddol ni ellir eu harsylwi (lefel 3) £'000	Gwerth teg ar 31 Mawrth 2021 £'000
Eiddo manwerthu	-	788	-	788
Unedau swyddfa	-	709	-	709
Unedau masnachol	-	4,620	-	4,620
Cyfanswm	-	6,117	-	6,117

NODYN 17 – GWARIANT A CHYLLIDO CYFALAF

Gweler y cyfanswm o wariant cyfalaf yr aethpwyd iddo yn y flwyddyn yn y tabl isod, ynghyd â'r adnoddau a ddefnyddiwyd i'w gyllido. Pan mae angen cyllido gwariant cyfalaf mewn blynyddoedd i ddod trwy daliadau i referniw fel mae asedau'n cael eu defnyddio gan y Cyngor, mae'r gwariant yn arwain at gynnydd yn y Gofyniad Cyllido Cyfalaf (GCC), mesur o'r gwariant cyfalaf yr eir iddo'n hanesyddol sydd eto i'w gyllido. Mae'r symudiad net yn y Gofyniad Cyllido Cyfalaf yn dangos y newid yn yr angen gwaelodol i'r Cyngor fenthyca yn ystod y flwyddyn i gyllido buddsoddiad cyfalaf nad yw wedi ei gyllido'n syth o adnoddau fel grantiau, derbyniadau cyfalaf a cyllido uniongyrchol o referniw.

Gwariant a Chyllido Cyfalaf	2022/23	2021/22
	£'000	£'000
Gofyniad Cyllido Cyfalaf Agoriadol	137,804	136,560
Cyfalaf a fuddsoddiwyd yn y Flwyddyn		
Eiddo, Offer a Chyfarpar	38,202	31,570
Asedau Annirweddol	-	97
Asedau Treftadaeth	-	-
Gwariant refeniw a gyllidir o gyfalaf dan statud (REFCUS)	2,488	1,790
Cyfanswm	40,690	33,457
Ffynhonnell Cyllid		
Derbyniadau Cyfalaf	(822)	(312)
Cronfa Wrth Gefn	(2,053)	(1,395)
Grantiau a Chyfraniadau Llywodraeth	(20,168)	(20,706)
Darpariaethau refeniw	(7,398)	(4,484)
Grantiau REFCUS	(2,488)	(1,780)
Darpariaeth Refeniw Isaf a Gosod o'r Neilltu	(1,453)	(3,536)
Cyfanswm	(34,382)	(32,213)
Cynnydd / (Gostyngiad) Net mewn Gofyniad Cyllido Cyfalaf	6,308	1,244
Gofyniad Cyllido Cyfalaf Cau	144,112	137,804
Esboniad o symudiad yn y Flwyddyn		
Cynnydd mewn angen gwaelodol i fenthycu a gefnogir gan gymorth Llywodraeth	2,757	1,764
Cynnydd mewn angen gwaelodol i fynhyca na chefnogir gan gymorth Llywodraeth	4,009	2,485
Benthycu	995	531
Darpariaeth Refeniw Isaf a Gosod o'r Neilltu Gwirfoddol	(1,453)	(3,536)
Cynnydd / (Gostyngiad) Net mewn Gofyniad Cyllido Cyfalaf	6,308	1,244

NODYN 18 – DYLEDWYR

	Dyledwyr Tymor Hir		Dyledwyr Tymor Byr	
	31 Mawrth 2023 £'000	31 Mawrth 2022 £'000	31 Mawrth 2023 £'000	31 Mawrth 2022 £'000
Symiau Masnach Derbyniadwy	-	-	2,327	5,823
Rhagdaliadau	-	-	1,329	1,086
Symiau Derbyniadwy Eraill	1,234	1,076	35,199	36,089
Cyfanswm	1,234	1,076	38,855	42,997

Mae'r ffigwr dyledwyr uchod yn net o ddarpariaeth ar gyfer dyledion drwg o £8.149m yn 2022/23 (£7.077m yn 2021/22).

Gellir dadansoddi'r dyddiad dyledus diwethaf ond heb amharu ar y swm ar gyfer y Dreth Gyngor yn ôl oedran fel a ganlyn: -

	31 Mawrth 2023 £'000	31 Mawrth 2022 £'000
Llai nac un blwyddyn	2,530	1,453
Mwy nac un blwyddyn	3,431	2,629
Cyfanswm	5,961	4,082

NODYN 19 – ARIAN PAROD A CHYWERTHOEDD ARIAN

Gellir cysoni arian parod a chywerthoedd arian ar ddiwedd y flwyddyn ariannol, fel y dangosir yn y Datganiad Llif Arian, i'r eitemau cysylltiedig yn y Fantolen fel a ganlyn:-

	31 Mawrth 2023 £'000	31 Mawrth 2022 £'000
Arian mewn llaw gan yr Awdurdod	125	230
Cyfrifon banc cyfredol	593	5,630
Adnau tymor byr	19,022	38,618
Cyfanswm	19,740	44,478

NODYN 20 – CREDYDWYR

	Credydwyr Tymor-Hir		Credydwyr Tymor-Byr	
	31 Mawrth 2023 £'000	31 Mawrth 2022 £'000	31 Mawrth 2023 £'000	31 Mawrth 2022 £'000
Credydwyr Masnach	-	-	(12,494)	(12,382)
Symiau Taladwy Eraill	(158)	(162)	(22,075)	(22,191)
Cyfanswm	(158)	(162)	(34,569)	(34,573)

NODYN 21 – DARPARIAETHAU

	Balans ar 1 Ebrill 2021 £'000	Cynnydd / (Lleihad) mewn Darpariaethau vn vstod v £'000	Defnyddiwyd yn ystod y flwyddyn £'000	Balans ar 31 Mawrth 2022 £'000	Cynnydd / (Lleihad) mewn Darpariaethau vn vstod v £'000	Defnyddiwyd yn ystod y flwyddyn £'000	Balans ar 31 Mawrth 2023 £'000
Darpariaeth Hawliadau Yswiriant	290	350	(253)	387	200	(207)	380
Safle Gwastraff Penhesgyn	4,684	(228)	(45)	4,411	(76)	-	4,335
Gwasanaeth Anghenion Dysgu Ychwanegol a Chynhwysiant Gwynedd ac Ynys Môn	73	44	-	117	205	-	322
Cyfanswm	5,047	166	(298)	4,915	329	(207)	5,037
Darpariaethau Tymor-byr	408	394	(298)	504	405	(207)	702
Darpariaethau Tymor-hir	4,639	(228)	-	4,411	(76)	-	4,335
Cyfanswm	5,047	166	(298)	4,915	329	(207)	5,037

Pwrpas y Prif Ddarpariaethau - Safle Gwastraff Penhesgyn

Mae'r ddarpariaeth hon ar gyfer ôl-ofalu am yr ardaloedd hynny o'r safle a oedd yn cael eu defnyddio'n flaenorol ar gyfer tirlenwi. Nid oes unrhyw amserlen benodol wedi cael ei phennu ar gyfer cwblhau'r gwaith hwn er, i ddibenion rheoli, mae cyfnod o 30 blynedd wedi cael ei bennu ar sail barhaus hyd oni cheir tystiolaeth y byddai cyfnod byrrach yn ddigonol. Mae hwn yn cyllido gwaith dadlygru blynyddol ym Mhenhesgyn ac yn darparu ar gyfer y risg y bydd y geuffos ar y safle'n methu.

NODYN 22 – LLIF ARIAN O WEITHGAREDDAU GWEITHREDOL

	2022/23 £'000	2020/21 £'000
Addasiad i warged neu ddiffyg ar ddarparu gwasanaethau ar symudiadau nad ydynt yn arian parod		
Dibrisiant, Amhariad ac amorteiddio	16,670	21,677
Ailbrisiadau at i lawr/(i fyny) a dadgydnabyddiaethau nad ydynt yn ymwneud â gwerthiannau (Cynnydd)/gostyngiad mewn stoc	(844)	2,673
(Cynnydd)/gostyngiad mewn dyledwyr	(95)	42
Cynnydd/(gostyngiad) mewn amhariad ar gyfer dyledion drwg	3,984	(9,679)
Cynnydd/(gostyngiad) mewn credydwy	-	-
Cynnydd/(gostyngiad) mewn grantiau a dderbyniwyd ymlaen llaw	(9)	9,771
Trafodion yn y CIES yn ymwneud â buddiannau ymddeol	(2,367)	5,767
Swm cario asedau anghyfredol a rhai a delir i'w gwerthu, a werthwyd neu eu dadgydnabod	15,257	17,000
Cynnydd/(Gostyngiad) mewn Darpariaethau	109	804
Symudiad mewn gwerth o Eiddo Buddsoddi - Amhariad ac ailbrisiadau i lawr (a dadgydnabodaethau nad ydynt yn werthiant)	121	(131)
	2,568	94
Cyfanswm	35,394	48,018
Addasiad ar gyfer eitemau a gynhwysir yn y gwarged neu ddiffyg net ar ddarparu gwasanaethau sy'n weithgareddau buddsoddi a chyllido		
Elw o werthu Eiddo, Offer a Chyfarpar, Eiddo Buddsoddiad ac Asedau y delir i'w gwerthu	(374)	(1,927)
Grantiau Cyfalaf a Chyfraniadau a dderbyniwyd	(20,441)	(20,706)
Cyfanswm	(20,815)	(22,633)

NODYN 23 – LLIF ARIAN O WEITHGAREDDAU BUDDSODDI

	2022/23 £'000	2021/22 £'000
Symudiad Buddsoddiad tymor byr a hir	(15,000)	(7,500)
Prynu Eiddo, Offer a Chyfarpar, Asedau Treftadaeth, Eiddo Buddsoddiad ac Asedau Annirweddol	(38,202)	(31,667)
Enillion o werthu Eiddo, Offer a Chyfarpar, Eiddo Buddsoddiad ac Asedau y delir i'w gwerthu	374	1,927
Grantiau Cyfalaf a Chyfraniadau a dderbyniwyd	20,441	20,706
Llif arian net o weithgareddau buddsoddi	(32,387)	(16,534)

NODYN 24 – LLIF ARIAN O WEITHGAREDDAU CYLLIDO

	2022/23 £'000	2021/22 £'000
Symudiad mewn Benthycia		
Benthycia Tymor Byr	(454)	2,406
Benthycia Tymor Hir	(1,120)	(1,581)
Llif arian net o weithgareddau cyllido	(1,574)	825

NODYN 25a – DADANSODDIAD O NATUR GWARIANT AC INCWM

Mae'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn rhoi gwybodaeth ariannol mewn perthynas â gwariant ac incwm bob gwasanaeth. Mae'r nodyn yma ar natur y gwariant hwn yn rhoi gwybodaeth ariannol ar y math o wariant, yn hytrach na fesul gwasanaeth.

	2022/23 £'000	2021/22 £'000
Gwariant		
Buddiannau Gweithwyr	120,052	111,624
Gwasanaethau Eraill	133,415	124,460
Dibrisiant, amorteiddio, amhariad a symud mewn gwerth y farchnad eiddo buddsoddiad	19,238	21,771
Taliadau Llog	9,127	9,245
Dadgydnabod ac Amhariad Asedau Ariannol	599	416
Praeseptau ac Ardollau	15,832	14,940
Enillion ar waredu asedau	(262)	2,136
Cyfanswm Gwariant	298,001	284,592
Incwm		
Ffioedd, Taliadau ac incwm gwasanaeth eraill	(35,292)	(33,257)
Incwm Llog a Buddsoddi	(1,304)	(196)
Incwm o'r Dreth Gyngor, Trethi Annomestig	(80,422)	(76,826)
Grantiau a Chyfraniadau Llywodraeth	(175,627)	(180,375)
Cyfanswm Incwm	(292,645)	(290,654)
Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau	5,356	(6,062)

NODYN 25b – INCWM CYLCHRANNOL

Mae'r tabl isod yn dangos cyfanswm incwm y Cyngor gan ffioedd, taliadau a rhenti ar gyfer darparu gwasanaethau. Mae hyn yn eithrio incwm grant ac incwm gan y Dreth Gyngor.

Gwasanaethau	2022/23 Incwm o Wasanaethau £'000	2021/22 Incwm o Wasanaethau £'000
Addysg, Pobl Ifanc a Sgiliau	(939)	(964)
Gwasanaethau Oedolion	(6,333)	(5,514)
Tai	(386)	(203)
Priffyrdd, Eiddo a Gwastraff	(4,513)	(4,013)
Rheoleiddio a Datblygu Economaidd	(2,843)	(2,485)
Trawsnewid	(42)	(49)
Adnoddau	(167)	(181)
Busnes y Cyngor	(203)	(422)
Costau Corfforaethol a Democrataidd	(148)	(115)
Cyfrif Refeniw Tai (CRT)	(19,719)	(19,311)
Cyfanswm Incwm	(35,293)	(33,257)

Mae'r rhan fwyaf o'r trafodion y mae'r Cyngor yn eu sefydlu gyda derbynwyr gwasanaethau yn syml. Mae prisiau'r holl drafodion yn seiliedig ar lyfryn Ffioedd a Thaliadau'r Cyngor a gymeradwywyd gan y Pwyllgor Gwaith ac sydd wedi eu hamlinellu ar wefan y Cyngor drwy'r linc/cyfeiriad gwefan canlynol: -

<https://www.ynysmon.llyw.cymru/cy/Cyngor/Cyllideb-y-Cyngor/Ffioedd-a-thaliadau-y-Cyngor.aspx>

Fel arfer, caiff derbynwyr gwasanaethau 14 diwrnod i dalu'r ffioedd a'r taliadau sy'n ddyledus i'r Cyngor. Nid yw hyn yn cynnwys ffioedd a thaliadau sy'n daladwy wrth bwynt darparu'r nwyddau/gwasanaethau.

Gall contractau ymwneud â'r flwyddyn ariannol rhwng 1 Ebrill 2022 a 31 Mawrth 2023. Bydd unrhyw incwm nad yw wedi ei dderbyn erbyn diwedd mis Mawrth yn cael ei gronni er mwyn ei gyfatebu gyda'r gwasanaethau a ddarparwyd. Caiff rhywfaint o incwm ei dderbyn ar yr adeg y caiff y gwasanaeth/nwyddau eu darparu, er enghraifft, rhoddion a werthir yn siop yr Oriol, tâl mynediad i sesiwn nofio yn y Canolfannau Hamdden. Mae un o'r mathau mwyaf cymhleth o incwm yn ymwneud â ffioedd a thaliadau ar gyfer lleoliadau Gofal Cymdeithasol Oedolion cymhleth. Gall y taliadau yma gael eu gohirio hyd nes daw incwm ar gael o werthu eiddo. Nid yw Gwasanaethau Oedolion yn cydnabod yr incwm hwn bob blwyddyn ariannol, er gwaethaf y ffaith ei fod yn cael ei ohirio er mwyn ei gyfatebu â'r cyfnod y darparwyd y gofal.

NODYN 26 – LWFANSAU AELODAU

Talwyd cyfanswm o £918k (£717k yn 2021/22) o ran lwfansau i Aelodau'r Cyngor yn ystod y flwyddyn, fel a ganlyn: -

	2022/23 £'000	2021/22 £'000
Lwfansau sylfaenol a chyfrifoldeb arbennig	754	596
Lwfansau'r Cadeirydd a Dirprwy Gadeirydd	12	13
Costau pensiwn	75	57
Costau Yswiriant Cenedlaethol	65	48
Costau teithio	3	-
Cynhaliaeth	-	-
Amrywiol	9	3
Cyfanswm	918	717

Yn ychwanegol at hyn, gwariodd y Cyngor £33,070 ar dreuliau i aelodau lleyg (£25,531 yn 2021/22).

NODYN 27 – CYDNABYDDIAETH ARIANNOL I SWYDDOGION

Roedd y nifer o weithwyr (yn cynnwys uwch swyddogion) yr oedd eu cydnabyddiaeth ariannol blyneddol yn 2022/23, ac eithrio cyfraniadau pensiwn ond yn cynnwys tâl diswyddo, yn fwy na £60k ond dim yn fwy na £150k yn: -

Cydnabyddiaeth Ariannol i Swyddogion	Heb fod yn Ysgolion 2022/23	Heb fod yn Ysgolion 2021/22	Ysgolion 2022/23	Ysgolion 2021/22
	Nifer o weithwyr	Nifer o weithwyr	Nifer o weithwyr	Nifer o weithwyr
£60,000 i £64,999	10	6	28	25
£65,000 i £69,999	-	3	18	6
£70,000 i £74,999	-	1	5	2
£75,000 i £79,999	-	-	4	3
£80,000 i £84,999	3	6	4	2
£85,000 i £89,999	3	-	1	2
£90,000 i £94,999	3	3	1	-
£95,000 i £99,999	-	-	1	1
£100,000 i £104,999	1	1	-	-
£105,000 i £109,999	-	-	1	-
£110,000 i £114,999	-	-	-	1
£115,000 i £119,999	-	-	-	-
£120,000 i £124,999	-	-	-	-
£125,000 i £129,999	-	1	-	-
£130,000 i £134,999	1	-	-	-
Cyfanswm	21	21	63	42

Mae'r tabl canlynol yn nodi'r gydnabyddiaeth ariannol a dalwyd i uwch swyddogion sy'n cael eu cyflogi ar sail barhaol ac y mae eu cyflogau blynyddol a buddion eraill yn uwch na £60k y flwyddyn. Mae uwch swyddogion sy'n ennill mwy na £150k y flwyddyn yn cael eu henwi'n unigol hefyd er mwyn cydymffurfio gyda gofynion statudol: -

Cydnabyddiaeth Ariannol i Uwch Swyddogion 2022/23	Nodyn	Cyflog, Ffioedd a Lwfansau	Lwfansau Costau	Cyfraniad Pensiwn	Cyfanswm
		£	£	£	£
Prif Weithredwr	1	124,259	-	26,591	150,850
Dirprwy Brif Weithredwr	3	102,983	-	22,038	125,021
Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro		87,840	-	17,905	105,745
Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro (Dros Dro)	2	20,917	-	4,373	25,290
Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog 151		92,345	-	19,762	112,107
Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol		92,345	-	19,762	112,107
Cyfarwyddwr Addysg, Sgiliau a Phobl Ifanc	3	53,868	-	11,528	65,396
Pennaeth Proffesiwn: AD a Thrawsnewid		82,219	-	17,595	99,814
Pennaeth Gwasanaeth: Tai	4	82,516	-	17,658	100,174
Pennaeth Rheoleiddio a Datblygu Economaidd		85,373	-	17,595	102,968
Pennaeth Gwasanaeth: Oedolion		82,219	-	17,595	99,814
Pennaeth Gwasanaeth: Prifffyrdd, Gwastraff ac Eiddo		88,526	-	17,595	106,121
Cyfanswm		995,410	-	209,997	1,205,407

¹ Elfen Swyddog Canlyniadau o'r cyflog yw £7,885 ac nid yw wedi ei gynnwys yn y ffigurau uchod.

² Roedd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro (Dros Dro) yn y swydd hyd at 30/06/2022 pan ddychwelodd y Pennaeth Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) yn dilyn cyfnod o absenoldeb.

³ Gwnaeth y Cyfarwyddwr Addysg, Sgiliau a Phobl Ifanc ddechrau yn ei swydd ar 01/09/2022, roedd y swydd yn wag cyn hyn. Gwnaeth y Cyn-Cyfarwyddwr Addysg adael ei swydd ar 31/03/2022 cyn cychwyn yn eu swydd newydd fel Dirprwy Brif Weithredwr ar 01/04/2022.

⁴ Derbyniodd y Pennaeth Tai honorariwm o £296.97 o ganlyniad i gyfrifoldebau ychwanegol yn ystod y flwyddyn.

Mae cymhareb taliad cyflog y Prif Weithredwr fel canolrif o gyflogau'r holl weithwyr eraill yn 5.17:1 ar gyfer 2022/23 (5.53:1 yn 2021/22). Y canolrif cyflog ar gyfer holl weithwyr yn 2022/23 yw £24,054 (£22,129 yn 2021/2022). Dyma'r cyflog ar y pwynt canol holl gyflogau gweithwyr, o'r isaf i'r uchaf.

Ceir ffigurau cymharol ar gyfer 2021/22 yn y tabl isod: -

Cydnabyddiaeth Ariannol i Uwch Swyddogion 2021/22	Nodyn	Cyflog, Ffioedd a Lwfansau	Lwfansau Costau	Cyfraniad Pensiwn	Cyfanswm
		£	£	£	£
Prif Weithredwr	1	122,940	-	25,405	148,345
Prif Weithredwr	1	3,617	-	774	4,391
Dirprwy Brif Weithredwr	1	98,070	-	20,987	119,057
Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro	2	81,943	-	17,493	99,436
Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro (Dros Dro)	2	29,972	-	6,414	36,386
Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog 151		90,420	-	19,350	109,770
Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol	4	91,155	-	19,507	110,662
Cyfarwyddwr Addysg, Sgiliau a Phobl Ifanc		90,420	-	19,350	109,770
Pennaeth Proffesiwn: AD a Thrawsnewid	4	80,532	-	17,234	97,766
Pennaeth Gwasanaeth: Tai	4	81,956	-	17,539	99,495
Pennaeth Rheoleiddio a Datblygu Economaidd	5	80,294	-	17,183	97,477
Pennaeth Gwasanaeth: Oedolion	3	45,723	-	9,785	55,508
Pennaeth Gwasanaeth: Oedolion (Dros Dro)	3	34,191	-	7,317	41,508
Pennaeth Gwasanaeth: Prifffyrdd, Gwastraff ac Eiddo		80,294	-	17,183	97,477
Cyfanswm		1,011,527	-	215,521	1,227,048

¹ Gadawodd y Prif Weithredwr ei swydd ar 20/03/2022 a dechreuodd y Prif Weithredwr newydd ar 21/03/2022.

2 Mae'r Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro (Dros Dro) wedi ei benodi ers 19/11/2021, yn dilyn absenoldeb hirdymor deiliad gwreiddiol y swydd.

3 Gadawodd y Pennaeth Gwasanaethau Oedolion ei swydd ar 31/08/2021 a gwnaeth y Pennaeth Gwasanaethau Oedolion newydd gychwyn yn ei swydd ar 06/09/2021. Yn ogystal, gwnaeth y Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol a'r Pennaeth Gwasanaeth Oedolion dderbyn taliad arbennig o £735 a oedd yn cael ei roi i weithwyr gofal cymdeithasol i adnabod, ac fel cydnabyddiaeth o waith caled staff gofal cymdeithasol wnaeth ddarparu gofal angenrheidiol i'r dinasyddion mwyaf bregus yn ystod pandemig Covid-19.

4 Derbyniodd y Pennaeth Gwasanaeth Adran Tai honorariwm o £1,662 ar gyfer dyletswyddau ychwanegol rhwng 1 Ebrill 2021 a 30 Medi 2021. Derbyniodd y Pennaeth Proffesiwn, AD a Thrawsnewid honorariwm o £238 ar gyfer dyletswyddau ychwanegol rhwng 1 Rhagfyr 2021 a 31 Mawrth 2022.

5 Penodwyd Pennaeth Rheoleiddio a Datblygu Economaidd yn barhaol ar 27/04/2021.

Nodyn: Elfen Swyddog Canlyniadau o gyflog y Prif Weithredwr yw £6,410 ac nid yw wedi ei gynnwys yn y ffigyrau uchod. Mae'r swydd Cyfarwyddwr Lle a Llesiant Cymunedol bellach wedi ei dynnu o'r strwythur

NODYN 28 – TALIADAU YMADAEL

Mae'r nifer o becynnau ymadael gyda chyfanswm cost fesul band a chyfanswm cost diswyddiadau gorfodol a diswyddiadau eraill wedi eu nodi yn y tabl isod: -

Band cost ymadael (gan gynnwys taliadau arbennig)	Nifer o ddiswyddiadau gorfodol		Nifer o ymadawiadau eraill a gytunwyd		Cyfanswm y nifer o becynnau ymadael fesul band cost		Cyfanswm cost pecynnau ymadael	
	2022/23	2021/22	2022/23	2021/22	2022/23	2021/22	2022/23	2021/22
							£'000	£'000
£0 - £20,000	1	5	1	3	2	8	20	71
£20,001 - £40,000	-	-	1	1	1	1	38	37
£40,001 - £60,000	1	-	-	-	1	-	46	-
£60,001 - £80,000	-	-	-	-	-	-	-	-
£80,001 - £100,000	1	-	-	-	1	-	81	-
£100,001 - £250,000	-	-	-	-	-	-	-	-
Cyfanswm	3	5	2	4	5	9	185	108

Yn unol â'r gofynion, mae costau ymadael a oedd y Cyngor wedi ymrwmo i'w talu fel ar 31 Mawrth, ond a dalwyd ar ôl y dyddiad hwn, wedi eu cynnwys yn yr uchod. Mae'r cyfansymiau a ddatgelwyd yn cynnwys taliadau a wnaed i'r unigolyn ac unrhyw daliadau a wnaed gan y Cyngor i'r gronfa bensiwn pan fydd gweithiwr yn ymddeol yn gynnwys heb ostyngiad actiwaraid yn eu pensiwn yn unol â Pholisi lawndal drwy Ddisgresiwn y Cyngor Sir. Yn ychwanegol at y costau terfynu a nodir yn y tabl uchod, bu'r Cyngor hefyd gyfrif am gyfran o'r costau terfynu ar gyfer 25 o weithwyr fel rhan o'r trefniant cynllun cydweithio Profi, Orlhain, Diogelu a arweiniwyd gan Gyngor Sir y Fflint ac a ariannwyd drwy incwm grant gan Lywodraeth Cymru.

NODYN 29 – FFFIOEDD ARCHWILIO ALLANOL

Codwyd y ffioedd canlynol ar y Cyngor mewn perthynas ag archwilio allanol ac arolygiaeth: -

	2022/23 £'000	2021/22 £'000
Fffioedd yn daladwy i Archwilio Cymru mewn perthynas â gwasanaethau archwilio allanol gan yr archwilydd apwyntiedig am y flwyddyn	229	193
Fffioedd yn daladwy i Archwilio Cymru mewn perthynas ag arolygon statudol	104	100
Fffioedd yn daladwy i Archwilio Cymru ar gyfer ardystio hawliadau a dychweliadau grant am y flwyddyn	75	45
Cyfanswm	408	338

NODYN 30 – INCWM GRANTIAU

Mae'r Cyngor wedi credydu'r grantiau, cyfraniadau a rhoddion canlynol i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn 2022/23 a 2021/22: -

	Nodyn	2022/23 £'000	2021/22 £'000
Credydwyd i Drethiant ac Incwm grant Amhenodol			
Grant Cynnal Refeniw (Grantiau Llywodraeth sydd heb eu neilltuo)	12	89,058	82,734
Grantiau a Chyfraniadau Cyfalaf	12	16,659	15,326
AEF Trethi Annomestig (TA)	12	25,493	23,480
Grant – CRT (Grantiau a Chyfraniadau Cyfalaf)	12	3,782	5,380
Cyfanswm		134,992	126,920
Credydwyd i'r Gwasanaethau			
Grantiau:			
Grant Ôl 16 (Addysg)		3,372	3,066
Grant Gwella Addysg (Addysg)		2,865	2,878
Grant Datblygu Disgyblion (Addysg)		1,956	1,880
Grant Plant a Chymunedau* (Gwasanaethau Plant)		3,577	3,423
Grant Tocynnau Rhatach		541	793
Cymhorthdal Budd-daliadau Tai		13,270	14,272
Grant Cymorth Tai**		3,721	3,502
Grant yr Amgylchedd a Datblygu Cynaliadwy		464	649
Cronfa Codi'r Gwastad		129	48
Cronfa Adfywio Cymunedol		2,351	248
Cronfa Gofal Integredig		1,961	1,578
Cyfanswm		34,207	32,337
Grantiau sy'n ymwneud â Covid			
Cronfa Caledi Brys Sengl Llywodraeth Leol Covid:			
Dysgu Gydol Oes		620	1,006
Gwasanaethau Oedolion		15	1,643
Gwasanaethau Plant		-	310
Tai		-	564
Priffyrdd, Eiddo a Gwastraff		-	338
Datblygu Economaidd a Rheoleiddio		-	463
Adnoddau		37	220
Cyfrif Refeniw Tai		-	8
Grant Rhyddhad Trethi Annomestig		1,799	6,819
Cyfanswm		2,471	11,371
Grantiau Eraill Covid:			
Dysgu Gydol Oes		914	2,244
Priffyrdd, Eiddo a Gwastraff		-	2
Datblygu Economaidd a Rheoleiddio		-	4
Cyfanswm		914	2,250
Grantiau Eraill:			
Dysgu Gydol Oes		3,992	4,751
Gwasanaethau Oedolion		1,308	4,136
Gwasanaethau Plant		3,360	3,032
Tai		2,551	1,340
Priffyrdd, Eiddo a Gwastraff		3,840	3,127
Datblygu Economaidd a Rheoleiddio		3,358	4,955
Trawsnewid Corfforaethol		293	239
Adnoddau		1,408	1,170
Busnes y Cyngor		14	5
Costau Corfforaethol a Democrataidd		-	396
Cyfrif Refeniw Tai		116	-
Cyfanswm		20,240	23,151
Cyfraniadau:		8,295	7,827
Cyfanswm grantiau a chyfraniadau a gredydwyd i'r gwasanaethau		66,127	76,936
Cyfanswm		201,119	203,856

Grantiau Refeniw a Dderbyniwyd Ymlaen Llaw

Grantiau refeniw a dderbyniwyd ymlaen llaw	2022/23 £'000	2021/22 £'000
Dysgu Gydol Oes	47	198
Datblygu Economaidd a Rheoleiddio	441	1,984
Tai	21	4
Gwasanaethau Cymdeithasol	155	257
Trawsnewid Corfforaethol	14	21
Rhyddhad Ardrethi	447	192
Cyfanswm	1,125	2,656

Grantiau Cyfalaf a Dderbyniwyd Ymlaen Llaw

Derbyniwyd y grantiau cyfalaf canlynol o flaen llaw ac nid ydynt wedi eu cynnwys yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr: -

Grantiau cyfalaf a dderbyniwyd ymlaen llaw	2022/23 £'000	2021/22 £'000
Grantiau a Chyfraniadau Cyfalaf Llywodraeth Cymru a Dderbyniwyd ymlaen llaw:		
Tymor Hir		
Bwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru	5,401	888
Cyfraniad Llywodraeth Cymru at adeiladu ym Mhenrhos Cam III	612	-
Cyfraniad Llywodraeth Cymru at adeiladu ym Mhenrhos Cam II	-	1,987
Cyfraniad Llywodraeth Cymru at adeiladu yn Llangefni	22	-
Tir wedi'i Halogi	17	17
Unedau Porth	-	261
Ysgolion yr 21ain Ganrif	50	50
Cynllun Grant Bach Gofal Plant	-	43
Grant Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol	-	-
Grant Hwb Anabl Cymunedol	10	10
Grant Hwb Isadeiledd TG	99	139
Grant Adfer Gwyrdd	71	71
Grant Economi Gylchol	-	6
Tirweddau Cynaliadwy, Lleoedd Cynaliadwy Ynys Môn	-	-
Prosiect Asgwrn Cefn Gwyrdd Ynys Môn	-	-
Isadeiledd Cerbydau Trydan	189	276
Grant Cyfalaf Cyffredinol	-	1,701
Bwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru	1,425	3,624
Seilwaith bysiau'r Gronfa Trafnidiaeth Leol	28	-
Rhaglen Ôl-ffitio Optimeiddiedig Cam 3	371	-
Grant Cyfalaf Adfer Canolig a Chodiad Uchel Sector Cymdeithasol	269	-
Arall	19	-
Grantiau a Chyfraniadau Cyfalaf a Dderbyniwyd ymlaen llaw gan Sefydliadau eraill:		
Symiau Cymudo Tai	-	676
Cae 3G Amlwch	-	75
Chwaraeon Cymru	329	-
Arall	100	22
Cyfanswm	9,012	9,846

NODYN 31 – PARTIÖN CYSYLLTIEDIG

Mae gofyn i'r Cyngor ddatgelu gwybodaeth mewn perthynas â thrafodion a balansau dyledus yr Awdurdod gyda'i bartïon cysylltiedig. Mae materoldeb y trafodion unigol sy'n codi trwy bartïon cysylltiedig a'r datgeliadau canlynol yn ymwneud â thrafodion rhwng y Cyngor a'i bartïon cysylltiedig. Caiff manylion am gyd-bwyllgorau a gweithrediadau ar y cyd eu gweld o fewn Nodyn 37 Cyd-Bwyllgorau a Chyllidebau Cyfun.

Aelodau

Mae'r Aelodau'n gyfrifol am reolaeth uniongyrchol o bolisiau'r Cyngor. Mae'r cyfanswm o lwfansau Aelodau a dalwyd yn ystod 2022/23 i'w weld yn Nodyn 26. Penodir Aelodau gan y Cyngor i rai cyrff cyhoeddus, elusennol a gwirfoddol, sy'n annibynnol i'r Cyngor ond sy'n cael effaith ar ei feysydd gwasanaeth. Fel bod y Cyngor yn gallu cynnal perthnasau effeithiol gyda nifer o'r sefydliadau hyn, mae cynrychiolwyr o'r Cyngor, sef Cyngorwyr etholedig fel arfer, yn eistedd ar y gwahanol bwyllgorau a fforymau sy'n gyfrifol amdanynt. Mae dadansoddiad o'r trafodion gyda'r cyrff o dan y pennawd yma fel a ganlyn:

	2022/23 £'000	2021/22 £'000
Taliadau a wnaed	3,555	4,138
Symiau sy'n ddyledus gan y Cyngor	11	3,610
Symiau sy'n ddyledus i'r Cyngor	3,473	669

Dyma grynodedb o'r sefydliadau unigol (lle nad ydynt wedi'u datgelu'n unrhyw le arall) sydd gan drafodion gyda'r Cyngor o dros £20k:-

Corff	Cysylltiad	Taliadau a Wnaed £'000	Swm sy'n ddyledus gan y Cyngor £'000	Swm sy'n ddyledus i'r Cyngor £'000
2022/23				
Grŵp Llandrillo Menai	Aelod wedi apwyntio gan y Cyngor i fod yn gynrychiolydd	761	4	19
Medrwn Môn	Aelod wedi apwyntio gan y Cyngor i fod yn gynrychiolydd	310	-	-
Prifysgol Bangor	Aelod wedi apwyntio gan y Cyngor i fod yn gynrychiolydd	81	-	26
Cyngor ar Bopeth Ynys Môn	Aelod wedi apwyntio gan y Cyngor i fod yn gynrychiolydd	168	-	-
Cyfanswm 2022/23		1,320	4	45
2021/22				
Grŵp Llandrillo Menai	Aelod wedi apwyntio gan y Cyngor i fod yn gynrychiolydd	340	-	19
Medrwn Môn	Aelod wedi apwyntio gan y Cyngor i fod yn gynrychiolydd	306	-	-
Tai Gogledd Cymru	Aelod wedi apwyntio gan y Cyngor i fod yn gynrychiolydd	29	-	-
Cyngor ar Bopeth Ynys Môn	Aelod wedi apwyntio gan y Cyngor i fod yn gynrychiolydd	204	-	-
Cyfanswm 2021/22		879	-	19

Mae'r Cyngor yn aelod o Gymdeithas Llywodraeth Leol Cymru, a thalwyd tanysgrifiadau o £129k i'r Gymdeithas yn 2022/23 (£100k yn 2021/22).

Mae Aelodau wedi datgan diddordebau mewn contractau neu mewn sefydliadau a all fod yn delio gyda'r Cyngor yn y Gofrestr Statudol o Ddiddordebau'r Aelodau. O'r wyth Aelod a wasanaethodd am y cyfnod 1 Ebrill 2022 i 5 Mai 2022, ni wnaeth tri gwblhau datganiad. Mae dadansoddiad o'r taliadau i'r cwmnïau yma fel a ganlyn:

	2022/23 £'000	2021/22 £'000
Taliadau a wnaed	444	1,043

Mae taliadau sy'n £20k neu fwy, a heb eu cynnwys unrhyw le arall o fewn y nodyn yma, i'w gweld isod:

Sefydliad	Talidadau a wnaed £'000	Symiau sy'n ddyledus gan y Cyngor £'000	Symiau sy'n ddyledus i'r Cyngor £'000
2022/23			
Age Cymru Gwynedd a Môn	121	-	-
Cymell Ltd	137	-	2
Seiriol Community Centre	20	-	-
Bwyd Da Môn CBC	37	-	-
Cyngor Bro Llanfairpwll	22	-	-
2021/22			
Ffermwyr Ifanc Ynys Môn	38	-	-
Cyngor Tref Caerdybi	102	-	14

Uwch Swyddogion

Mae'n ofynnol i Uwch Swyddogion gwblhau datganiad o fuddiant personol, gan nodi unrhyw fuddiannau sydd ganddynt gydag unrhyw sefydliad a allai dderbyn taliadau gan y Cyngor. Gellir gweld cyfansymiau cydnabyddiaeth ariannol Uwch Swyddogion o fewn Nodyn 27. Mae dadansoddiad o'r taliadau a wnaethpwyd i'r cwmnïau yma fel a ganlyn:

Diddordeb	2022/23	2021/22
	Taliadau a wnaed £'000	Taliadau a wnaed £'000
Pennaeth Tai gyda diddordeb mewn tafarndy cymunedol	9	17
Cyfarwyddwr Gwas. Cymdeithasol yn gyfarwyddwr cymdeithas gelfyddyd	4	6

Ni wnaethant gymryd rhan mewn unrhyw benderfyniad neu drefniadau gweinyddol o'r grantiau.

Llywodraeth

Mae gan Llywodraeth Cymru reolaeth effeithiol dros weithrediadau cyffredinol y Cyngor gan ei fod yn darparu'r fframwaith statudol i'r Cyngor ei weithredu. Mae hefyd yn darparu'r mwyafrif o gyllid y Cyngor drwy grantiau ac mae'n pennu termau nifer o drafodion sydd gan y Cyngor gyda phartion eraill (e.e. treth cyngor, budd-daliadau tai). Ceir manylion Incwm Grantiau yn Nodyn 30 ac mae cyfansymiau ar gyfer Trethi a Threthi Amhenodol wedi eu cynnwys yn Nodyn 12.

Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr (BIPBC)

Mae Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr, trwy reolaeth gyffredin gan Lywodraeth ganolog, yn barti cysylltiedig i'r Cyngor. Mae dadansoddiad o'r trafodion fel a ganlyn:

	2022/23 £'000	2021/22 £'000
Taliadau a wnaed	1,317	1,536
Taliadau a dderbyniwyd	5,338	6,585
Symiau sy'n ddyledus gan y Cyngor	490	380
Symiau sy'n ddyledus i'r Cyngor	3,224	2,428

DIDDORDEBAU MEWN CWMNIAU

Mae gan y Cyngor ddiddordeb yn y cwmnïau canlynol, a Chyngor Gwynedd yw'r aelod arall, ond nid oes ganddo ddylanwad sylweddol dros y cwmni:-

Cwmni Cynnal Cyf

Sefydlwyd y cwmni hwn ar y cyd gan Gyngorau Sir Ynys Môn a Gwynedd ar adeg ad-drefnu llywodraeth leol. Mae'n darparu gwasanaethau cefnogaeth addysg o dan contract i ysgolion sy'n cael eu cynnal gan yr Awdurdod ac i'r awdurdodau addysg lleol, ac mae'n darparu gwasanaethau arolygu ysgolion i Estyn. Ni ellir ond defnyddio incwm y cwmni er mwyn hyrwyddo ei amcanion. Mae'r cwmni yn gyfyngedig trwy warant, nid oes ganddo gyfalaf cyfranddaliad, ac mae ymrwymiad y Cyngor wedi'i gyfyngu i £1.

Mae taliadau i Cwmni Cynnal Cyf fel a ganlyn:

	2022/23 £'000	2021/22 £'000
Taliadau a wnaed	30	843
Symiau sy'n ddyledus gan y Cyngor	-	3
Symiau sy'n ddyledus i'r Cyngor	-	-

Gweler rhan o'u datganiadau ariannol isod:

	(Colled) / Ennillion Net cyn treth £'000	Trosiant £'000	(Rhwymedigae thau) / Asedau Net £'000
31 Mawrth 2022	164	30	843
31 Mawrth 2021	113	-	-

Penododd y cwmni hwn Ieuan Williams fel eu Prif Swyddog Gweithredol yn 2017. Mae Ieuan Williams yn gynghorydd i'r Awdurdod ac yn flaenorol bu'n gweithio fel Dirprwy Arweinydd. Roedd Dirprwy Brif Swyddog Gweithredol y Cyngor, Mr Rhys Howard Hughes hefyd yn Gyfarwyddwr y cwmni.

Daeth y cwmni i ben ar 31 Mawrth 2022 a throsglwyddwyd y staff i Gyngor Sir Ynys Môn a Chyngor Gwynedd o dan reolau TUPE ar 1 Ebrill 2022. Trosglwyddodd contractau'r Cwmni drosodd hefyd, a thalodd y Cyngor £12.5k am y contractau a gafodd. Bydd asedau net y cwmni'n cael eu trosglwyddo i elusen sydd â dibenion elusennol tebyg ar ôl eu diddymu. Dechreuodd dirwyn y cwmni i ben ar 13 Medi 2022 ac mae'r broses hon yn parhau.

Mae gan y Cyngor ddiddordebau yn y cwmnïau canlynol hefyd:-

Sefydliad	2022/23 Taliadau a wnaed £'000	2021/22 Taliadau a wnaed £'000
WJEC CBAC LTD	473	229
Menter Môn Cyf	677	453

Cyd-bwyllgor Addysg Cymru - WJEC CBAC Cyf

Mae'r Cyngor yn aelod o WJEC CBAC Cyf, cwmni elusennol lle mai'r aelodau yw'r 22 awdurdod unedol yng Nghymru, a'u hamcanion yw darparu gwasanaethau arholi a darparu a hyrwyddo gwasanaethau addysgol a diwylliannol eraill. Mae'r cwmni yn gyfyngedig trwy warant, nid oes ganddo gyfalaf cyfranddaliad, ac mae ymrwymiad y Cyngor wedi'i gyfyngu i £1.

Mae rhan o'r datganiad fel a ganlyn:

	Symudiad net mewn cyllid £'000	Trosiant £'000	(Rhwymedigaethau) / Asedau Net £'000
30 Medi 2022	31,097	55,493	87,174
30 Medi 2021	17,113	31,385	56,077

Gellir cael copïau o gyfrifon y cwmni gan WJEC CBAC Cyf, 245 Rhodfa'r Gorllewin, Llandaf, Caerdydd, CF5 2YX. Mae adroddiad yr archwilydd ar gyfrifon y flwyddyn ariannol sy'n diweddu 30 Medi 2022 yn un heb amodau.

Menter Môn Cyfyngedig

Mae'r Cyngor yn aelod o Menter Môn Cyf. Amcan y cwmni yw hyrwyddo twf economaidd yn Ynys Môn wledig. Mae'r cwmni yn gyfyngedig trwy warant, nid oes ganddo gyfalaf cyfranddaliad, ac mae ymrwymiad y Cyngor wedi'i gyfyngu i £1.

Mae cyfrifon y cwmni'n dangos y canlynol:

	(Colled) / Ennillion Net cyn treth £'000	Trosiant £'000	(Rhwymedigaethau) / Asedau Net £'000
31 Rhagfyr 2021	(753)	5,963	(2,541)
31 Rhagfyr 2020	(306)	5,283	(3,240)

Gellir cael copïau o gyfrifon y cwmni gan Menter Môn, Neuadd y Dref Llangefni, Sgwâr Buckley, Llangefni, Ynys Môn, LL77 7LR. Mae adroddiad yr Archwilydd ar gyfrifon y flwyddyn ariannol sy'n diweddu 31 Rhagfyr 2021 yn un heb amodau.

Cydbwyllgor Corfforedig Gogledd Cymru (CBC Gogledd Cymru)

Sefydlwyd CBC Gogledd Cymru yn ystod 2021/22 ac yn cynnwys y chwe Awdurdod Lleol Gogledd Cymru ynghyd â Pharc Cenedlaethol Eryri. Mae'r cydbwyllgor yma'n gyfrifol am waith cynllunio datblygu strategol, gwaith cynllunio trafndiaeth ranbarthol a hyrwyddo llesiant economaidd Gogledd Cymru. Nid oedd cyllideb wedi ei sefydlu ar gyfer 2021/22. Cyfran Cyngor Sir Ynys Môn ar gyfer 2022/23 yw £36k. Gellir gweld Datganiad o'r Cyfrifon yma:

[Cyd-Bwyllgor Corfforedig y Gogledd \(llyw.cymru\)](#)

Ysgol Sefydledig Caergeiliog

Mae'r balansau ar gyfer asedau ac ymrwymadau cyfredol a reolir gan Ysgol Sefydledig Caergeiliog wedi eu cynnwys yn y cyfrifon hyn ac, felly, mae cronfeydd wrth gefn yr ysgol, fel y nodir yn y Fantolen yma, yn cynrychioli'r asedau cyfredol net yn unig. Mae gan yr ysgol hefyd asedau anghyfredol sydd wedi eu nodi ar Fantolen yr ysgol, sef £687k ar 31 Mawrth 2023 (£730k ar 31 Mawrth 2022), ar gyfuniad o brisiant a chost hanesyddol, llai dibrisiant. Mae'r asedau anghyfredol wedi eu breinio yng Nghorff Llywodraethu'r ysgol ac nid ydynt wedi'u cyfuno ym Mantolen y Cyngor hwn.

NODYN 32 – CRONFEYDD YMDDIRIEDOLAETH A CHRONFEYDD ERAILL A WEINYDDIR GAN Y CYNGOR

Mae'r Cyngor yn gweithredu fel ymddiriedolwr ar gyfer nifer o gronfeydd ymddiriedolaeth sydd yn elusennau gofrestredig. Mae'r gwaith gweinyddu ariannol ar gyfer y cronfeydd hyn yn cael ei gwblhau gan y Cyngor fel Ymddiriedolwr er bod y wybodaeth a gadwir am bob cronfa yn cael ei hadnabod yn unigol. Cronfa Degwm Cyngor Sir Ynys Môn ac Ymddiriedolaeth Addysg Bellach Ynys Môn yw'r ddwy gronfa fwyaf mae'r Cyngor yn ymddiriedolwr ar eu cyfer.

2022/23	2022/23 Incwm £'000	2022/23 Gwariant £'000	2022/23 Asedau £'000	2022/23 Rhwymedigaethau £'000
Cronfa Degwm Cyngor Sir Ynys Môn	12	0	705	-
Cronfa Ymddiriedolaeth Addysg Bellach Ynys Môn	702	242	4,906	22

2021/22	2021/22 Incwm £'000	2021/22 Gwariant £'000	2021/22 Asedau £'000	2021/22 Rhwymedigaethau £'000
Cronfa Degwm Cyngor Sir Ynys Môn	3	0	694	-
Cronfa Ymddiriedolaeth Addysg Bellach Ynys Môn - cyfrifon terynol	137	113	4,737	22

Cronfa Ymddiriedolaeth Addysg Bellach Ynys Môn (Rhif 525254)

Mae Ymddiriedolaeth Addysg Bellach Ynys Môn yn cynnwys tair cronfa. Mae hyn yn cynnwys Ystâd Ffermydd a Thyddynnod David Hughes sy'n cael ei rheoli gan dîm Tyddynnod y Cyngor yn yr Adran Eiddo. Mae cronfa David Hughes yn casglu rent gan dyddynnod yn ogystal â llog ar ei fuddsoddiadau eraill. Mae'r ddwy gronfa arall yn ennill incwm gan fuddsoddiadau sy'n cael eu rheoli nad ydynt yn eiddo. Mae incwm net y gronfa yn darparu cymorth ariannol ar gyfer disgyblion hŷn a phobl ifanc cymwys dan 25 oed i'w helpu nhw i gwblhau cyrsiau os ydynt yn wynebu anfantais ariannol.

Gellir gweld y cyfrifon terfynol cyfredol sydd wedi'u harchwilio ar gyfer yr ymddiriedolaeth sy'n berthnasol i 2021/22 drwy glicio ar y ddolen isod.

[Accounts and annual returns, ANGLESEY FURTHER EDUCATION TRUST FUND - 525254, Register of Charities - The Charity Commission](#)

Cronfa Degwm Cyngor Sir Ynys Môn

Roedd y Gronfa hon yn cae ei rheoli'n flaenorol gan Gyngor Gwynedd a drosglwyddodd asedau'r gronfa i'r Cyngor ym mis Mai 2019. Mae ymgynghorydd yn adolygu'r gronfa ar hyn o bryd gyda'r bwriad o lansio cynllun newydd fydd yn amlinellu diben y gronfa, ei chynllun ar gyfer darparu cymorth elusennol yn ogystal â chreu elusen newydd. Roedd yr asedau net o fewn y gronfa ar 31 Mawrth 2023 yn £705k (£694k yn 2021/22).

Mân Gronfeydd

Mae'r Cyngor hefyd yn ymddiriedolwr ar gyfer nifer o fân gronfeydd addysg, fel y gweler isod.

Mân Ymddiriedolaethau	2022/23 Asedau £'000	2021/22 Asedau £'000
Mân Ymddiriedolaethau Addysg		
Amlwch		
Sir Thomas Jones and feeder schools	1	1
Mrs Dilys Evans BA	2	2
Mr Caradoc Evans MSc	2	2
Caergybi		
Stanley Scholarship	13	14
Porthaethwy		
F C Baines AP	33	34
Eraill		
Llanyngghenedl War Heroes	7	7
John Williams-Hughes	3	3
Anwen Williams	6	6
Cyfanswm Mân Ymddiriedolaethau Addysg	67	69

Cronfeydd eraill a weinyddir gan y Cyngor

Mae'r Cyngor fel rhan o'i gylch gwaith diogelu a chefnogi pobl agored i niwed hefyd yn gweinyddu nifer o gyfrifon banc cleientiaid y mae'r Cyngor wedi'u penodi i'w rheoli gan yr Adran Gwaith a Phensiynau (DWP) fel Penodai Corfforaethol neu'r Llys Gwarchod fel sy'n berthnasol. Mae hyn ar ran unigolion nad oes ganddynt y gallu i reoli eu materion ariannol eu hunain. Rheolir y rhain gan dîm mewn gwasanaethau Oedolion ac fe'u monitror ddwywaith y flwyddyn gan y Llys Gwarchod. Cyfanswm gwerth y cyfrifon hyn ar 31 Mawrth 2023 oedd £842k (£698k yn 2021/22). Nid yw'r gwerth hwn wedi'i gynnwys yn mantolen y Cyngor gan nad yw'r arian yn perthyn i'r Cyngor.

NODYN 33 – CYNLLUN PENSIWN ATHRAWON

Mae athrawon a gyflogir gan y Cyngor yn aelodau o Gynllun Pensiwn Athrawon, a weinyddir gan yr Adran Addysg. Mae'r cynllun yn rhoi buddiannau penodol i athrawon ar eu hymddeoliad, ac mae'r Cyngor yn cyfrannu tuag at y gost drwy dalu cyfraniadau sy'n seiliedig ar ganran o dâl pensiynadwy aelodau.

Yn dechnegol, cynllun buddiannau diffiniedig yw'r cynllun. Fodd bynnag, mae'r cynllun heb ei gyllido ac mae'r Adran Addysg yn defnyddio cronfa dybiannol er mwyn cyfrifo cyfradd cyfraniad cyflogwyr i'w thalu gan awdurdodau lleol. Nid yw'r Cyngor yn gallu adnabod ei gyfran o'r sefyllfa ariannol waelodol a pherfformiad y cynllun gyda digon o ddibynadwyedd at ddibenion cyfrifo. At ddiben y Datganiad Cyfrifon yma maent, felly, yn cael eu cyfrifo ar yr un sail â chynllun cyfraniadau diffiniedig.

Yn 2022/23, talodd y Cyngor £6.332m i Bensiynau Athrawon yn ymwneud â buddiannau ymddeol athrawon, a oedd yn cynrychioli 23.63% o dâl pensiynadwy (£5.838m a 23.68% yn 2021/22).

Mae'r Cyngor yn gyfrifol am gostau unrhyw fuddiannau ychwanegol a ddyfernir ar gyfer ymddeoliad cynnar y tu allan i delerau'r cynllun athrawon. Cyfrifir am y costau hyn ar sail buddiannau diffiniedig a manylir arnynt yn Nodyn 34 isod.

NODYN 34 – CYNLLUN PENSIWN BUDDIANNAU DIFFINIEDIG LLYWODRAETH LEOL

Buddiannau Ymddeoliad Cyfranogiad yn y Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol

Fel rhan o delerau ac amodau gwaith ei swyddogion a'i weithwyr eraill, mae'r Cyngor yn cynnig buddiannau ymddeoliad. Er nad yw'r buddiannau yma yn cael eu talu hyd nes i'r gweithwyr ymddeol, mae gan y Cyngor rwymedigaeth i wneud y taliadau sydd raid eu dangos ar yr adeg mae'r gweithwyr yn ennill eu hawliau i'r dyfodol. Mae'r Cyngor yn cymryd rhan yng Nghronfa Bensiwn Gwynedd a weinyddir gan Gyngor Gwynedd. Mae hwn yn gynllun a gyllidir, gan olygu fod y Cyngor a gweithwyr yn talu cyfraniadau i gronfa, a gyfrifir ar lefel y bwriedir iddi gydbwyso rhwymedigaethau'r pensiwn gydag asedau buddsoddiad. Yn ogystal, mae cyfran y Cyngor o'r incwm pensiwn, costau, asedau ac atebolrwydd sy'n ymwneud â Bwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru wedi'u cynnwys yn y ffigurau hyn.

a) Trafodion yn ymwneud â buddiannau ôl-gyflogaeth

Mae'r Cyngor yn adnabod cost y buddiannau ymddeol yn yr adroddiadau ar gostau'r gwasanaethau pan mae'r gweithwyr yn eu hennill, yn hytrach na phan mae'r buddiannau yn cael eu talu fel pensiynau. Fodd bynnag, mae'r gost sydd raid ei dangos yn erbyn Cronfa'r Cyngor yn seiliedig ar yr arian a delir yn ystod y flwyddyn ac, felly, mae gwir gost buddiannau ôl-gyflogaeth / ymddeoliad yn cael eu gwyrddroi o'r Gronfa Gyffredinol drwy'r Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn. Yn ystod y flwyddyn, mae'r trafodion canlynol wedi cael eu gwneud yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr a Balans y Gronfa Gyffredinol drwy'r Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn: -

	2022/23 £'000	2021/22 £'000
Cost y gwasanaeth yn cynnwys:		
Costau cyfredol y gwasanaeth	23,124	23,603
Colledion ar setliadau neu gwtogiadau	93	26
Cyfanswm cost y Gwasanaeth	23,217	23,629
Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi		
Cost llog ar yr ymrwymiad budd diffiniedig	14,201	10,839
Incwm llog ar Asedau'r Cynllun	(10,773)	(7,185)
Cyfanswm y buddiannau Ôl-Gyflogaeth a godwyd i'r Gwarged neu'r Diffyg ar Ddarparu Gwasanaeth	26,645	27,283
Elw ar Asedau'r Cynllun (ac eithrio symiau sydd wedi eu cynnwys yn y gwariant llog net)	16,664	(29,390)
(Elw) a cholledion actiwaiaid yn codi oherwydd newidiadau yn y rhagdybiaethau demograffig	(11,417)	(2,830)
(Elw) a cholledion actiwaiaid yn codi oherwydd newidiadau yn y rhagdybiaethau ariannol	(211,308)	(39,560)
Arall	49,790	(283)
Cyfanswm Ailfesur y rhwymedigaeth o ran buddiannau net diffiniedig	(156,270)	(72,063)
Cyfanswm y buddiannau Ôl-gyflogaeth a godwyd ar Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	(129,625)	(44,780)
Gwyrddroi'r taliadau net a wnaed ar gyfer buddiannau ymddeoliad yn unol â'r côd	16,179	17,000
Swm gwirioneddol a godwyd yn erbyn balans Cronfa'r Cyngor ar gyfer pensiynau yn ystod y flwyddyn:		
Cyfraniad y cyflogwyr sy'n daladwy i'r cynllun	10,466	10,283
Cyfanswm y buddiannau Ôl-gyflogaeth a godwyd i'r Gwarged neu'r Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau	26,645	27,283

b) Asedau a Rhwymedigaethau Pensiwn a gydnabyddir yn y Fantolen

Mae rhwymedigaethau wedi cael eu hasesu ar sail actiwaraidd gan ddefnyddio'r dull credyd uned rhagdybiedig, amcangyfrif o'r pensiynau a fydd yn daladwy yn y blynyddoedd i ddod yn seiliedig ar ragdybiaethau ynghylch cyfraddau marwolaethau, lefelau cyflogau ac ati. Mae'r Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol a'r rhwymedigaethau o ran Buddiannau Dewisol wedi cael eu hasesu gan Hymans Robertson LLP, cwmni annibynnol o actiwariaid, ac mae'r amcangyfrifon yn seiliedig ar y prisiad llawn diweddaraf o'r Cynllun ar 31 Mawrth 2023.

Mae'r symiau sydd wedi eu cynnwys yn y Fantolen yn codi o ymrwymiad yr Awdurdod mewn perthynas â'i gynllun buddiannau diffiniedig fel a ganlyn:	31 Mawrth 2023	31 Mawrth 2022
	£'000	£'000
Gwerth Presennol Asedau'r Cynllun	383,797	397,617
Gwerth Presennol Ymrwymadau'r Cynllun	(363,983)	(518,816)
Rhwymedigaeth net yn codi o'r Rhwymedigaethau diffiniedig	19,814	(121,199)

Cysoni Gwerth Presennol Rhwymedigaethau'r Cynllun

	2022/23	2021/22
	£'000	£'000
Balans ar 1 Ebrill	518,816	534,216
Adjustment to opening balance to amend NWEAB 2021/22	149	-
Cost gwasanaeth cyfedrol	23,124	23,486
Cost llog	14,201	10,839
Cyfraniadau gan cyfranogwyr y cynllun	3,144	2,796
(Elw) / colledion Ailfesur	(183,988)	(42,673)
Costau gwasanaeth blaenorol	93	26
Amcangyfrif o'r buddiannau a dalwyd nad oeddynt yn cael eu cyllido	(923)	(793)
Amcangyfrif o'r buddiannau a dalwyd	(10,632)	(9,081)
Balans ar 31 Mawrth	363,983	518,816

Cysoni Gwerth Presennol Asedau'r Cynllun

	2022/23	2021/22
	£'000	£'000
Gwerth Teg Agoriadol Asedau'r Cynllun ar 1 Ebrill	397,617	357,955
Adjustment to opening balance to amend NWEAB 2021/22	149	-
Incwm Llog	10,773	7,185
Elw ar asedau cynllun (heb gynnwys gwariant llog net)	(16,664)	29,390
Arall	(11,055)	-
Cyfraniadau gan aelodau	3,143	2,796
Cyfraniadau gan y cyflogwr	10,466	9,372
Cyfraniadau mewn perthynas â buddiannau nad oeddynt yn cael eu cyllido	923	793
Buddiannau a dalwyd nad oeddynt yn cael eu cyllido	(923)	(793)
Buddiannau a dalwyd	(10,632)	(9,081)
Balans ar 31 Mawrth	383,797	397,617

c) Gwerth Teg Asedau'r Cynllun

Mae'r tabl isod yn dangos y gwahaniaeth rhwng 2021/22 a 2022/23 yn y categori ecwiti a buddsoddiadau eraill rhwng y Prisiau a Ddyfynnir mewn Marchnadoedd Gweithredol a Phrisiau nad ydynt yn cael eu dyfynnu mewn Marchnadoedd Gweithredol. Ers 2018/19, mae rheolwyr y cronfeydd Pensiwn wedi dechrau symud buddsoddiadau o'r rhai a ddyfynnir yn y marchnadoedd gweithredol i ddwy gronfa byd-eang ar y cyd ym Mhartneriaeth Pensiynau Cymru (WPP). Mae'r buddsoddiadau hyn yn cael eu dangos o fewn Cronfeydd Buddsoddi ac Unedau Ymddiriedolaeth nad ydynt yn cael eu dyfynnu mewn marchnadoedd agored. Mae rhagor o wybodaeth am Gronfa Bensiwn Gwynedd yn ei chyfanrwydd ar gael drwy ddilyn y ddolen a ganlyn: <https://www.cronfabensiwngwynedd.cymru/cy/Cartref.aspx>

Cyfran y Cyngor o Asedau'r Cynllun Pensiwn yw: -

	2022/23 Prisiau a Ddyfynnwyd mewn Marchnadoedd Gweithredol £'000	2022/23 Prisiau nas dyfynnwyd mewn Marchnadoedd Gweithredol £'000	2021/22 Prisiau a Ddyfynnwyd mewn Marchnadoedd £'000	2021/22 Prisiau nas dyfynnwyd mewn Marchnadoedd Gweithredol £'000
Arian a chywerthoedd arian	1,197	-	2,084	-
Ecwiti preifat	-	24,150	-	22,734
Cronfeydd Buddsoddi ac Unedau Ymddiriedolaeth				
Ecwiti	-	238,805	-	247,932
Isadeiledd	-	10,891	-	9,657
Arall	-	77,139	-	79,038
Eiddo Tiriog				
Eiddo yn y DU	-	31,615	-	36,172
Eiddo Tramor	-	-	-	-
Cyfanswm Gwerth yr holl Asedau	1,197	382,600	2,084	395,533
Cyfanswm Gwerth yr Asedau Gweithredol ac Anweithredol		383,797		397,617

Mae asedau Cronfa Bensiwn Gwynedd yn cynnwys y categorïau canlynol, yn ôl y gyfran o'r asedau cyfan a ddelir: -

	31 Mawrth 2023	31 Mawrth 2022
Arian a chywerthoedd arian	0%	0%
Buddsoddiad Ecwiti (yn ôl math o ddiwydiant)		
Ecwiti Preifat	6%	6%
Cronfeydd Buddsoddi ac Unedau Ymddiriedolaethol		
Ecwiti	62%	64%
Isadeiledd	3%	2%
Arall	21%	20%
Eiddo Tiriog		
Eiddo yn y DU	8%	8%
Cyfanswm	100%	100%

ch) Hanes y Cynllun

Dadansoddiad o asedau a rhwymedigaethau'r cynllun: -

	31 Mawrth 2023 £'000	31 Mawrth 2022 £'000	31 Mawrth 2021 £'000	31 Mawrth 2020 £'000	31 Mawrth 2019 £'000
Gwerth Teg Asedau'r Cynllun Pensiwn	383,797	397,617	357,955	274,492	312,536
Gwerth Presennol Rhwymedigaeth Budd Diffinedig y Cynllun	(363,983)	(518,816)	(534,216)	(399,012)	(443,266)
(Diffyg)/Asedau yn y Cynllun	19,814	(121,199)	(176,261)	(124,520)	(130,730)

Mae'r dadansoddiad o asedau a rhwymedigaethau'r cynllun yn dangos yr ymrwymadau sylfaenol sydd gan y Cyngor yn y tymor hir i dalu buddion ymddeol. Gwerth presennol rhwymedigaethau buddion wedi'u diffinio o £363.983m sy'n sylweddol is na'r gwerth arferol oherwydd y ffactor disgownt uwch a ragnodir gan safonau cyfrifeg ac a ddefnyddir gan yr Actiwari. Mae hyn fel y soniwyd yn yr adroddiad naratif yn gysylltiedig â'r gyfradd sylfaenol banc uwch a gwerth bondiau corfforaethol y DU y mae'r ffactor disgownt yn seiliedig arnynt. Gwerth teg asedau yn y cynllun pensiwn yw £383.797m sy'n uwch na'r rhwymedigaethau.

d) Prif Ragdybiaethau a ddefnyddiwyd gan yr Actiwari oedd: -

	2022/23	2021/22
Rhagdybiaethau Marwolaeth:		
<i>Hirhoedledd yn 65 bensiynwyr presennol:</i>		
Dynion	20.9 mlynedd	21.3 mlynedd
Merched	23.7 mlynedd	23.7 mlynedd
<i>Hirhoedledd yn 65 bensiynwyr dyfodol:</i>		
Dynion	22.1 mlynedd	22.4 mlynedd
Merched	25.5 mlynedd	25.7 mlynedd
Graddfa Cynnydd Chwyddiant / Pensiwn	2.95%	3.20%
Gradda cynnydd mewn cyflogau	3.45%	3.50%
Dychweliad disgwylidig ar yr asedau	-1.50%	10.20%
Graddfa ddisgownt ar rhwymedigaethau'r cynllun	4.75%	2.70%
Defnyddio'r opsiwn i drosi pensiwn blynyddol i lwmp swm ymddeoliad:		
Gwasaneath i Ebrill 2008	50.00%	50.00%
Gwasaneath ar ol Ebrill 2008	65.00%	75.00%

dd) Dadansoddiad Sensitifrwydd

Newid Mewn Tybiaethau fel ar 31 Mawrth 2023	% y Cynnydd yn fras i'r Cyflogwr	Swm Ariannol Bras £'000
Lleihad o 0.1% yn y gyfradd ddisgownt real	2%	6,939
Cynnydd 1 blwyddyn yn nisgwylid oes aelodau	4%	14,554
Cynnydd o 0.1 % yn y gyfradd cynnydd cyflog	0%	935
Cynnydd o 0.1 % yn y gyfradd cynnydd pensiwn	2%	6,106

Mae'r dadansoddiad sensitifrwydd isod yn seiliedig ar newidiadau posibl i'r rhagdybiaethau a all, yn rhesymol, ddigwydd ar ddiwedd y cyfnod adrodd. Ar gyfer pob newid mewn rhagdybiaeth, mae'n cymryd yn ganiataol bod yr holl ragdybiaethau eraill yn parhau'n gyson. Mae'r dadansoddiad o sensitifrwydd yn dangos cynnydd 0.1% yn y gyfradd ddisgownt real oherwydd newidiadau posibl yn y farchnad, a all ostwng rhwymedigaethau'r gronfa o £6.939m. Gallai cynnydd o flwyddyn mewn disgwylid oes aelodau gynyddu atebolrwydd o £14.554m. Yn ymarferol, bydd gwir gost cynnydd o flwyddyn mewn disgwylid oes yn dibynnu ar strwythur y rhagdybiaeth ddiwygiedig (h.y. os yw gwelliannau i raddfeydd goroesi yn berthnasol yn bennaf i oedrannau ieuengach neu hŷn). Gall cynnydd 0.1% yn y gyfradd cynnydd cyflogau, olygu cynnydd o £935k yng nghostau'r gronfa. Gall cynnydd 0.1% yn y gyfradd bensiynau, olygu cynnydd o £6.106m mewn rhwymedigaethau. Mae'r amcangyfrifon yn y dadansoddiad sensitifrwydd wedi cael eu cyfrifo yn unol â thybiaethau actiwaraid proffesiynol, SCRh 19 a SAARh 102.

Mae hyn yn golygu bod y defnydd o'r rhagdybiaethau 0.1% isod wedi cael eu dewis gan yr actiwari arbenigol yn unol â'i farn/barn broffesiynol ef/hi. Byddai'r Actiwari wedi cymryd i ystyriaeth wybodaeth gyfredol a blaenorol. Byddai gwybodaeth ynghylch hyd oes pobl a gwybodaeth ddemograffig hefyd wedi dylanwadu ar hyn.

e) Yr Effaith ar Lif Arian yr Awdurdod

Amcan y cynllun yw cadw cyfraniadau'r cyflogwr ar gyfradd sydd mor gyson a phosib Mae gan y Cyngor strategaeth gydag actiwari'r cynllun i sicrhau lefel gyllido o 100% yn ystod yr 20 mlynedd nesaf. Caiff lefelau cyllido eu monitro'n flynyddol. Caiff y prisiad tairblwyddol nesaf ei gwblhau erbyn 31 Mawrth 2023.

Bydd angen i'r cynllun gymryd i ystyriaeth y newidiadau cenedlaethol i'r cynllun dan Ddeddf Gwasanaethau Pensiynau Cyhoeddus 2013.

Yn unol â'r Ddeddf, efallai na fydd y CPLIL yn Lloegr a Chymru, a'r prif gynlluniau cyfredol eraill ar gyfer gwasanaethau cyhoeddus, yn darparu buddiannau ar gyfer gwasanaeth ar ôl 31 Mawrth 2014 (neu Wasanaeth ar ôl 31 Mawrth 2015 yn achos y prif gynlluniau pensiwn eraill ar gyfer gwasanaeth cyhoeddus yn Lloegr a Chymru). Mae'r Ddeddf yn cynnwys darpariaeth ar gyfer rheoleiddio'r cynlluniau mewn fframwaith cyffredinol er mwyn sefydlu cynlluniau yn seiliedig ar yr enillion cyfartalog yn ystod gyrfau wedi eu hailbrisio er mwyn talu pensiynau a buddiannau eraill.

Mae'r ased / atebolrwydd net yn dangos ymrwymadau sylfaenol sydd gan y Cyngor yn y tymor hir i dalu budd-daliadau ôl-gyflogaeth (ymddeol). Mae'r ased net o £19.814m yn cael effaith sylweddol ar werth net y Cyngor fel y'i cofnodwyd yn y fantolen. Mae hwn yn ased cyfrifyddu statudol nad yw'n effeithio ar balansau'r Cyngor. Fodd bynnag, mae'r safon cyfrifyddu ar gyfer Pensiynau SCRh19 ac IFRIC14 yn ei gwneud yn ofynnol na ellir cynnwys ased pensiwn net fel ased ar y fantolen, felly mae hyn wedi'i eithrio ac mae gan yr atebolrwydd pensiwn a'r gronfa bensiwn na ellir ei defnyddio hefyd balansau o ddim.

f) Amcangyfrif o'r cyfraniadau i'w talu i Gronfa Bensiwn Gwynedd yn 2023/24

Mae'r Cyngor yn rhagweld y bydd yn talu cyfraniad o £9.808m i'r cynllun yn 2023/24. Y swm sy'n ddyledus i Gyngor Gwynedd mewn perthynas â chyfraniadau CPLIL am 2021/22 ar 31 Mawrth 2023 yw £1.147m ac mae wedi ei gynnwys yn y nodyn datgelu o ran credydwyr tymor byr.

NODYN 35 – OFFERYNNAU ARIANNOL

Cytundebau contractiol rhwng dau neu fwy o bartïon yw offerynnau ariannol yn ymwneud â hawl i dderbyn tâl o ariannol. Byddai gan un parti ased ariannol lle mae arian neu ased ariannol arall yn cael ei roi i'r parti arall, yn gyfnewid am ddychwelyd yr arian neu'r offeryn ariannol, yn aml gyda llog neu enillion ffafriol ar y buddsoddiad. Byddai'r trafodiad yn rhwymedigaeth ariannol i'r parti neu'r partiön eraill. Y cytundeb i ad-dalu'r arian ar yr amser y cytunwyd arno ac i ddychwelyd yr arian yn unol â'r cytundeb fyddai hynny. Er enghraifft, prif asedau ariannol y Cyngor yw ei fuddsoddiadau mewn adneuon banc.

Mae enghreifftiau o asedau ariannol yn cynnwys arian parod, adneuon banc, symiau sy'n ddyledus drwy fasnach (dyledwyr), ecwitiau, bondiau a deilliadau. Mae enghreifftiau o rwymedigaethau ariannol yn cynnwys benthyciadau, symiau sy'n daladwy drwy fasnach (credydwyr) ac unrhyw rwymedigaeth contractiol i ddarparu arian parod neu ased ariannol i endid arall.

NODYN 35a – ASED AU ARIANNOL

Mae'r nodyn yma'n dangos y categorïau gwahanol o asedau ariannol sy'n ofynnol o dan SAARh 9 a gwerth asedau ariannol y Cyngor ar 31 Mawrth 2023. Mae'n rhoi gwerth asedau anariannol hefyd, sydd yn cynnwys gwerth Tir ac Eiddo ac asedau eraill. Ni all y Cyngor ond ymrwymo i asedau a rhwymedigaethau ariannol yn unol â Datganiad Strategaeth Rheoli Trysorlys y Cyngor. Mae'r Strategaeth yn gosod meini prawf caeth, felly, ni all y Cyngor ond buddsoddi mewn asedau ariannol sydd yn hynod o ddiogel ac y gellir cael mynediad atynt pan fydd y Cyngor angen yr arian.

Adneuon banciau yn y DU sy'n bodloni meini prawf statws credyd y Cyngor yw'r rhan fwyaf o fuddsoddiadau, neu fenthyciadau i awdurdodau lleol eraill. Daw'r cyfan ohonynt o dan ddsbarthiad SAARh 9 Asedau Ariannol a fesurir yn ôl cost wedi'i amorteiddio, fel yr amlygir yn Nodyn 35a.

Mae'r tabl isod yn dangos swm cario'r asedau ariannol. Dyma werth yr asedau ariannol yn y fantolen yn seiliedig ar gost wedi ei amorteiddio. Darperir y gwerth teg hefyd; Mae hwn yn werth mwy cyfredol, sef y pris i werthu'r asedau ariannol ar 31 Mawrth 2023.

Asedau Ariannol	Tymor Byr				Tymor Hir				Cyfanswm			
	31/03/2023		31/03/2022		31/03/23		31/03/2022		31/03/2023		31/03/2022	
	Swm Cario	Gwerth Teg	Swm Cario	Gwerth Teg	Swm Cario	Gwerth Teg	Swm Cario	Gwerth Teg	Swm Cario	Gwerth Teg	Swm Cario	Gwerth Teg
	£000	£000	£000	£000	£000	£000	£000	£000	£000	£000	£000	£000
Asedau ariannol a ddelir ar gost wedi'i amorteiddio												
Arian a chywerthoedd arian												
Arian a chywerthoedd arian - adneuron	19,021	19,021	38,616	38,618	-	-	-	-	19,021	19,021	38,616	38,618
Arian a chywerthoedd arian eraill	719	719	5,862	5,862	-	-	-	-	719	719	5,862	5,862
Buddsoddiadau tymor byr eraill	22,500	22,500	7,500	7,501	-	-	-	-	22,500	22,500	7,500	7,501
Cyfanswm Buddsoddiadau	42,240	42,240	51,978	51,981	-	-	-	-	42,240	42,240	51,978	51,981
Dyledwyr												
Rhenti	317	317	648	648	-	-	-	-	317	317	648	648
Benthyciadau i weithwyr	131	131	159	159	14	14	95	95	145	145	254	254
Dyledwyr Masnach	2,327	2,327	3,242	3,242	-	-	-	-	2,327	2,327	3,242	3,242
Incwm gohiriedig	-	-	-	-	1,220	1,220	967	967	1,220	1,220	967	967
Gordaliadau budd-daliadau tai	170	170	950	950	-	-	-	-	170	170	950	950
Dyledwyr Eraill	637	637	59	59	-	-	-	-	637	637	59	59
Cyfanswm Dyledwr	3,582	3,582	4,940	4,940	1,234	1,234	1,062	1,062	4,816	4,816	6,002	6,002
Cyfanswm Offerynnau Ariannol	45,822	45,822	56,918	56,921	1,234	1,234	1,062	1,062	47,056	47,056	57,980	57,983
Asedau heb eu diffinio fel Offerynnau Ariannol	36,730	36,730	39,028	39,028	496,430	496,430	475,820	475,820	533,160	533,160	514,848	514,848
Cyfanswm Asedau	82,552	82,552	95,946	95,949	497,664	497,664	476,882	476,882	580,216	580,216	572,828	572,831

Mae'r asedau ariannol wedi eu rhannu rhwng buddsoddiadau a dyledwyr. Y buddsoddiadau yw adneuon arian parod i mewn i fanciau y DU ynghyd â'r arian parod ac chywerthoedd arian eraill yn ymwneud â'r symiau a ddelir ar gyfer bancio gweithredol a thalu costau o ddydd i ddydd. Buddsoddodd y Cyngor £10.000m hefyd mewn adneuon cyfnod penodol ar gyfradd llog uwch. Mae'r symiau a ddelir fel arian parod a chywerthoedd arian yng nghyfrifon adneuon banc y DU dros anghenion dydd i ddydd ond bydd eu hangen yn y dyfodol. Mae'r rhain yn ennill llog am y cyfnod a fuddsoddiwyd. Y categori arall o asedau ariannol yw dyledwyr.

Mae'r rhain yn ymwneud â sefydliadau neu unigolion sy'n ddyledus i'r Cyngor. Y mwyaf sylweddol yw dyledwyr masnach sy'n ymwneud â symiau sy'n ddyledus am wasanaethau a dderbynnir. Dangosir benthyciadau cyflogaion hefyd; benthyciadau meddal yw'r rhain sy'n ymwneud yn bennaf â benthyciadau ceir i aelodau o staff sy'n teithio'n fwy helaeth ar fusnes y Cyngor. Darparwyd y benthyciadau ar gyfradd is na gwerth y farchnad oherwydd yr angen am deithio sy'n gysylltiedig â gwaith. Nid yw dyledwyr yn cynnwys trafodion gydag adrannau'r llywodraeth, ac incwm a thaliadau sy'n deillio o drethiant, gan gynnwys y Dreth Gyngor a threthi annomestig.

NODYN 35b – RHWYMEDIGAETHAU ARIANNOL A DDELIR GAN Y CYNGOR

Mae holl Rwymedigaethau Ariannol y Cyngor yn cael eu dosbarthu fel Rhwymedigaethau Ariannol ar gost wedi'i hamorteiddio. Dangosir hyn yn Nodyn 35b. Mae'r nodyn hefyd yn dangos gwerth rhwymedigaethau anariannol.

Cyfanswm rhwymedigaethau benthycia'r Cyngor oedd £125.668m ar 31 Mawrth 2023. Dyma'r benthyciad a gymerwyd dros y blynyddoedd i gyllido gwariant cyfalaf ar adeiladu neu adnewyddu asedau'r Cyngor. Y benthyciadau tymor byr yw'r symiau sydd i'w had-dalu erbyn 31 Mawrth 2024. Disgwylir i'r benthyciadau hirdymor gael eu talu ymhen mwy na blwyddyn. Prif ddarparwr benthyciadau i'r Cyngor yw'r Bwrdd Benthyciadau Gwaith Cyhoeddus (PWLB), sy'n rhan o Adran Trysorlys y Llywodraeth Ganolog.

Cyfrifwyd gwerth teg benthycia'r Cyngor gan ymgynghorwyr Rheoli Trysorlys y Cyngor, Gwasanaethau Asedau Cyswllt. Cyfanswm gwerth teg benthycia'r Cyngor oedd £120.003m, sy'n is na'r gwerth cario ar y fantolen o £125.668m ar 31 Mawrth 2023. Mae gwerth teg yr asedau £5.665m yn is na'r swm cario oherwydd bod y Bwrdd Benthyciadau Cyfalaf yn cynnig gostyngiad net os yw'r Cyngor yn disodli'r benthyciadau hyn gyda benthyciadau newydd. Mae'r Cyngor wedi elwa o fenthyciadau llog is tra bod y gyfradd llog sylfaenol wedi bod yn isel. Mae hyn wedi helpu i sicrhau bod llog ad-daladwy bob blwyddyn yn is na'r blynyddoedd blaenorol pan oedd cyfraddau llog yn uwch. Byddai cynnydd mewn cost llog ad-daladwy blyddynol yn uwch na gwerth cyfanswm gostyngiad PWLB ac ni fyddai'r gost llog flynyddol ar y benthyciadau newydd yn fforddiadwy.

Rhwymedigaethau Ariannol	Tymor Byr				Tymor Hir				Cyfanswm			
	31/03/2023		31/03/2022		31/03/2023		31/03/2022		31/03/2023		31/03/2022	
	Swm Cario	Gwerth Teg	Swm Cario	Gwerth Teg	Swm Cario	Gwerth Teg	Swm Cario	Gwerth Teg	Swm Cario	Gwerth Teg	Swm Cario	Gwerth Teg Ailddatgan
	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000
Rhwymedigaethau ariannol a ddelir ar gost wedi'i amorteiddio												
Benthyciadau												
PWLB	3,738	3,811	4,191	4,261	117,708	112,664	119,578	162,446	121,446	116,475	123,769	166,707
Salix	373	373	373	456	3,849	3,155	3,099	2,410	4,222	3,528	3,472	2,866
Cyfanswm Rhwymedigaethau Ariannol - Benthyciadau	4,111	4,184	4,564	4,717	121,557	115,819	122,677	164,856	125,668	120,003	127,241	169,573
Credydwyr												
Masnach	11,650	11,650	3,037	3,037	-	-	-	-	11,650	11,650	3,037	3,037
Credydwyr Eraill	1,177	1,177	2,642	2,642	-	-	163	163	1,177	1,177	2,805	2,805
Cyfanswm Rhwymedigaethau Ariannol - Credydwyr	12,827	12,827	5,679	5,679	-	-	163	163	12,827	12,827	5,842	5,842
Cyfanswm Rhwymedigaethau Ariannol	16,938	17,011	10,243	10,396	121,557	115,819	122,840	165,019	138,495	132,830	133,083	175,415
Cyfanswm Rhwymedigaethau nad ydynt wedi'u diffinio fel Rhwymedigaethau Ariannol	27,178	27,178	41,901	41,901	9,893	9,893	125,610	125,610	37,071	37,071	167,511	167,511
Cyfanswm Rhwymedigaethau	44,116	44,189	52,144	52,297	131,450	125,712	248,450	290,629	175,566	169,901	300,594	342,926

1

¹ Mae cyfanswm gwerth teg cyfanswm rhwymedigaethau na ddiffinnir fel rhwymedigaethau ariannol wedi cael ei ailddatgan o £157.214m i'r gwerth cywir sef £167.511m gan arwain at gyfanswm gwerth teg diwygiedig ar gyfer 2022/23 o £332.629m i £342.926m.

NODYN 35c – INCWM, GWARIANT, ENILLION A CHOLLEDION

Mae'r tabl isod yn dangos effaith offerynnau ariannol y Cyngor a ddelir ar gyfrif refeniw blynyddol y Cyngor ar gyfer 2022/23.

Mae'r tabl yn dangos y codwyd £599k (£416k yn 2021/22) ar y Cyngor am amhariad a dadgydnabyddiaeth o'r asedau ariannol a nodir uchod yn Nodyn 35a. Dangosir taliadau amhariad a dadgydnabyddiaeth yn fanylach yn Nodyn 36a. Mae ased y dyledwyr yn cael ei amharu i ystyried y risg na fydd yr holl ddyledion sy'n weddill yn cael eu talu. Codir tâl am ddad-gydnabod incwm sy'n ddyledus sy'n annhebygol o gael ei dalu. Mae hyn yn lleihau gwerth yr asedau yn ôl y swm hwn ac yn cael ei godi i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (CIES).

Derbyniodd y Cyngor £963k (£19k yn 2021/22) mewn llog o'i adneuon mewn banciau yn y DU a benthyciadau i awdurdodau lleol eraill. Mae'r llog ar fuddsoddiadau wedi gostwng oherwydd effaith y gyfradd sylfaenol hanesyddol isel a ostyngwyd oherwydd y Pandemig. Mae cyfraddau llog wedi cynyddu ers hynny ac mae'n debygol y byddant yn parhau i gael eu cynyddu ymhellach. Bydd hyn yn cynyddu'r llog sy'n dderbyniadwy ar gyfer 2023/24. Y llog a oedd yn daladwy ar fenthyciadau yn ymwneud â 2022/23 oedd £5.699m (£5.591m yn 2021/22).

Incwm, Gwariant, Enillion a Cholledion	2022/23		2021/22	
	Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau £'000	Incwm a Gwariant Cynhwysfawr Arall £'000	Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau £'000	Incwm a Gwariant Cynhwysfawr Arall £'000
(Enillion)/colledion net ar:				
Asedau ariannol wedi'u mesur ar gost wedi'i hamorteiddio (lwfans amhariad a dadgydnabod)	599	-	416	-
Cyfanswm yr enillion/colledion net	599	-	416	-
Refeniw llog:				
Asedau ariannol wedi'u mesur ar gost wedi'i hamorteiddio	(963)	-	(19)	-
Cyfanswm Refeniw Llog	(963)	-	(19)	-
Cost llog:				
Rhwymedigaethau ariannol wedi'u mesur ar gost wedi'i hamorteiddio	5,699	-	5,591	-
Cyfanswm Cost Llog	5,699	-	5,591	-

NODYN 36 – NATUR A MAINT Y RISGIAU SY'N DEILLIO O OFFERYNNAU ARIANNOL

Mae gwaith y Cyngor yn golygu ei fod yn agored i sawl risg ariannol: -

Risg Credyd – y posibilrwydd bod partïon eraill yn methu â thalu'r symiau sy'n dyledus i'r Cyngor.

Risg Hylifedd – y posibilrwydd na fydd cyllid gan y Cyngor i gwrdd â'i ymrwymadau yng nghyswllt taliadau.

Risg y Farchnad – y posibilrwydd y bydd y Cyngor yn wynebu colled ariannol oherwydd newidiadau mewn mesurau megis cyfraddau llog. Mae'r rheolaeth gyffredinol dros risgiau sylweddol sy'n codi o'r Offerynnau Ariannol yn cael cefnogaeth gan Ddatganiad Strategaeth Rheoli'r Trysorlys y Cyngor a hefyd y Strategaeth Buddsoddi Blynyddol sydd wedi ei chymeradwyo gan y Cyngor Llawn. Mae'r Cyngor ond wedi buddsoddi mewn banciau DU ac awdurdodau lleol eraill yn ystod y flwyddyn.

Risg Credyd – Mae Risg Credyd yn deillio o adneuoŷn gyda banciau a sefydliadau ariannol, yn ogystal ag amlygiad credyd i gwsmeriaid y Cyngor (dyledwyr ar y Fantolen). Mae'r safon yn ei wneud yn ofynnol i'r Cyngor ddarparu ar gyfer colledion credyd posibl o beidio â thalu incwm dyledus i'r Cyngor. Gelwir hyn yn lwfans colli amhariad (ILA). Yn hytrach na seilio colledion posibl ar wybodaeth hanesyddol yn unig, y ma'r Cyngor yn ystyried colledion credyd posibl yn y dyfodol yn gynharach ac mae wedi diwygio'r polisi amhariad i amharu ar golledion credyd posibl ar ddyledwyr mwy cyfredol. Mae'r polisi diwygiedig i'w weld yn Nodyn 41 Polisiâu Cyfrifyddu.

Mae'r Cyngor wedi asesu'r risg credyd o adneuoŷn banc ar y tebygolrwydd o'r banc yn diffygio wrth ad-dalu'r buddsoddiad. Mae risg uwch i'r sector bancio gan Brexi, effaith y Pandemig ac, yn fwy diweddar, effaith y rhyfel yn yr Wcraïn. Fodd bynnag, parheir i ystyried y risg o ddiffyg i fod yn isel. Mae hyn o ganlyniad i wytnwch ariannol uwch gan y banciau yn dilyn deddfwriaeth newydd a gyflwynwyd yn dilyn argyfwng bancio 2008. Nid yw'r adneuoŷn banc, felly, wedi eu hamharu. Nid ydym yn trefnu adneuoŷn gyda banciau a sefydliadau ariannol oni bai eu bod, ar ôl cael eu graddio'n annibynnol, wedi cael graddfa credyd digonol neu lefel o warant llywodraeth, a phenderfynir ar uchafsymiau credyd i bob gwrthbarti. Gosododd y Cyngor nifer o uchafsymiau yn seiliedig ar ansawdd credyd ar gyfer gwahanol math o sefydliadau, gwahanol gyfnodau a symiau, ac mae ganddo bolisi o beidio â benthycu mwy na £10m i unrhyw un sefydliad heblaw am lywodraeth y DU. Mae'r Cyngor yn monitro cyfraddau credyd yn gyson a chaiff rhybudd o unrhyw newidiadau gan ei ymgynghorwyr Rheoli'r Trysorlys. Cymerir camau priodol yn sgil unrhyw newid gan ddilyn y Strategaeth Fuddsoddi Flynyddol. Paratoir Adroddiad Trysorlys Blynyddol sy'n manylu ar y gwaith buddsoddi.

Ni aethwyd tu draw i unrhyw uchafswm credydd yn ystod y flwyddyn ariannol ac ni thorwyd unrhyw feini prawf gwrthbariton. Nid yw'r Cyngor yn disgwyl y bydd unrhyw golledion o ganlyniad i unrhyw un o'i wrthbartion fethu â pherfformio yng nghyswllt adneuoŷn.

Nid yw'r Cyngor fel rheol yn caniatáu credyd i gwsmeriaid; mae ganddo weithdrefnau casglu rhagnodedig ar gyfer symiau dyledus gan gwsmeriaid a gwneir darpariaethau priodol ar gyfer dyledion a allai fod yn rhai drwg. Mewn rhai amgylchiadau, mae'r Cyngor yn cael pridiant cyfreithiol ar eiddo ar gyfer rhai dyledion gohiriedig, megis hunan gyllidwyr mewn cartrefi gofal. Yn ogystal, mae gan y Cyngor nifer o ddyledwyr tymor hirach, sy'n bennaf yn fenthyciadau car i staff a morgeisi gweddilliol o gynllun caeëdig yn cynnig benthyciadau cartrefi i denantiaid ac i aelodau'r cyhoedd. Mae'r morgeisi gweddilliol yn rhai risg isel oherwydd bod y Cyngor yn diogelu'r hawl gyntaf ar yr eiddo morgeisiedig. Ystyrir bod y benthyciadau ceir yn rhai risg isel oherwydd bod modd tynnu ad-daliadau am y benthyciadau ceir o gyflogau'r gweithwyr, mae trefniadau dwyochrog gydag awdurdodau lleol eraill ar gyfer staff sy'n trosglwyddo gyda dyledion ar eu benthyciadau ceir, yswiriant ar gyfer benthyciadau heb eu had-dalu oherwydd marwolaeth mewn gwasanaeth a hefyd trefniadau arferol i ad-ennill dyledion yng nghyswllt gweithwyr sy'n gadael eu swyddi mewn llywodraeth leol.

NODYN 36a - AMHARIAD A DAD-GYDNABOD ASED AU ARIANNOL

Er mwyn sicrhau nad yw incwm y Cyngor yn cael ei orbwysleisio yn y cyfrifon hyn, mae balansau dyledwyr yn cael eu amharu i gyfrif am y risg credyd o dderbyn llai o incwm nag sy'n ddyledus. Mae'r amhariad hwn yn ystyried mwy o ddyledwyr cyfredol yn ogystal â dyledion sy'n ddyledus dros gyfnod hwy o amser. Er mwyn sicrhau nad yw'r Cyngor yn cydnabod unrhyw incwm na ellid byth ei adennill, ystyrir dileu y dyledion yma, a mae'n rhaid cymeradwyo hyn yn unol â chyfansoddiad y Cyngor. Mae'r rhai a gymeradwywyd i'w dileu yn cael eu tynnu o falans y dyledwyr a'u codi yn erbyn referniw yn adran Cyllido a Buddsoddi Incwm a Gwariant y CIES.

Mae'r newidiadau yn y lwfans amhariad a'r swm sydd wedi'i ddad-gydnabod i'w weld isod: -

Dosbarth yr Asedau (cost wedi ei hamorteiddio)	2022/23	2021/22
	Colledion credyd disgwylidig dros oes yr ased - heb amhariad credyd £'000	Colledion credyd disgwylidig dros oes yr ased - heb amhariad credyd £'000
Balans Agoriadol ar 1 Ebrill 2021	4,121	3,743
Adneuon mewn banciau'r DU	-	-
Dyledwyr Masnachol (ac eithrio'r sector cyhoeddus a threthi)	441	389
Benthyciadau Meddal	-	(21)
Gordaliadau budd-dal Tai	34	(34)
Rhenti	9	44
Cyfanswm y lwfans amhariad 31 Mawrth 2022	4,605	4,121
Asedau Ariannol sydd wedi cael eu dad-adnabod	39	39
Cyfanswm Amhariad a Dad-gydnabod	523	417

NODYN 36b – Risg credyd o fuddsoddiadau

Mae'r meini prawf isod yn darparu'r statws credyd isaf ar gyfer sefydliadau y mae'r Cyngor yn buddsoddi ynddynt. Yn ymarferol, mae'r Cyngor yn buddsoddi mewn banciau a chymdeithasau adeiladu yn y DU ac awdurdodau lleol eraill y DU ar ôl asesu eu gwybodaeth ariannol. Mae'r meini prawf hefyd yn caniatáu ar gyfer offerynnau ariannol Llywodraeth Ganolog y DU a chronfeydd marchnad arian A triphlyg. Mae'r meini prawf hyn wedi'u cynnwys yn Natganiad Blynyddol Strategaeth Rheoli'r Trysorlys ac mae wedi'i gymeradwyo gan y Cyngor Llawn.

Categori	Statws Credyd Tymor Byr (Fitch)	Statws Credyd Tymor Byr (Moody's)	Statws Credyd Tymor Byr (Safon a Gwael)	Statws Credyd Hirdymor (Fitch)	Statws Credyd Hirdymor (Moody's)	Statws Credyd Hirdymor (Safon a Gwael)	Uchafswm Arian Parod	Terfyn Amser
Cymdeithasau Banc ac Adeiladu (heb eu gwladoli neu eu gwladoli'n rhannol)	F1+	P-1	A-1+	AAA	Aaa	AAA	£10m	5 blwyddyn
	F1+	P-1	A-1+	AA	Aa2	AA	£10m	3 blwyddyn
	F1+	P-1	A-1+	AA-	Aa3	AA-	£10m	364 diwrnod
	F1	P-1	A-1	A	A2	A	£7.5m	6 mis
Banciau'r DU wedi'u Gwladoli / Yn rhannol	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	£10m	364 diwrnod
Banc NatWest (Wedi'i Wladoli'n Rhannol)	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	£30m	364 diwrnod
Llywodraeth Ganolog y DU (waeth beth fo statws credyd)	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	Dim uwchafswm	Dim uwchafswm
Awdurdodau Lleol y DU*	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	£10m	364 diwrnod
Cronfeydd y Farchnad Arian	n/a	n/a	n/a	AAA	AAA	AAA	£5m	6 mis

Mae'r tabl isod yn manylu ar yr holl buddsoddiadau a waned gan y Cyngor fel ar 31 Mawrth, a chyfraddau credyd y sefydliadau sy'n cwrdd â gofynion isaf meini prawf y Cyngor. Yn 2022 dechreuodd y Cyngor osod buddsoddiadau mewn cyfrifon cyfnod penodol gyda llog sefydlog sydd yn ddiogel, ond gyda chyfraddau llog uwch. Bydd hyn yn parhau trwy 2022/23 tra mae balansau arian parod yn ddigonol i ganiatau buddsoddiadau ar gyfer cyfnodau penodol.

Gwrthbarti (Banc)	Statws Credyd Tymor Byr (Fitch)	Statws Credyd Tymor Byr (Moody's)	Statws Credyd Tymor Byr (Safon)	Statws Credyd Hirdymor (Fitch)	Statws Credyd Hirdymor	Statws Credyd Hirdymor (Standard & Poor's)	Gwerth Teg Buddsoddia dau 31.03.23 £'000	Gwerth Teg Buddsoddia dau 31.03.22 £'000
Goldman Sachs International Bank	F1	P-1	A-1	A+	A1	A+	7,500	7,501
Bank of Scotland	F1	P-1	A-1	A+	A1	A+	-	7,207
Natwest Cash Fixed Term Deposit	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	10,000	-
Natwest Cash Manager Call Account	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	11,518	24,001
Santander	F1	P-1	A-1	A+	A1	A	7,500	7,408
Royal Bank of Scotland	F1	P-1	A-1	A+	A1	A	2	2
Cyngor Bwrdeistrefol Sir Wrecsam	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a	5,000	-
							41,520	46,119

NODYN 36c - PROFFIL O BA BRYD Y MAE'R CYNGOR I FOD I AD-DALU BENTHYCIADAU

Mae Risg Hylifedd yn isel am nad yw'r Cyngor yn y gorffennol wedi cael unrhyw broblem cael cyllid ac mae'n rhydd i fynd at y Bwrdd Benthycia ar gyfer Gwaith Cyhoeddus (PWLb) fel corff i fenthycia oddi arno ar ôl methu fel arall. Prif nodau'r Strategaeth Rheoli Trysorlys yw i sicrhau bod yr Awdurdod yn agored i risg isel ac i sicrhau hylifedd. Mae'r rhan fwyaf o fuddsoddiadau'r Cyngor mewn cyfrifon adneuoedd mynediad yn syth. Felly, mae llai o risg y bydd yn methu â chodi'r cyllid i gwrdd â'i ymrwymadau dan yr offerynnau ariannol.

Fodd bynnag, yn aml mae risg y bydd y Cyngor yn gorfod adnewyddu cyfran sylweddol o'i fenthyciadau ar adeg pan fo'r cyfraddau llog yn uchel. Byddai'r cyfraddau llog isel cyfredol yn gostwng cyfraddau llog ar fenthyciadau newydd a gymerir i ad-dalu'r ddyled sy'n aeddfedu. I gynorthwyo i gyflawni'r nod hwn, mae'r Cyngor yn defnyddio cynghorwyr rheoli'r trysorlys allanol.

Dangosir dadansoddiad aeddfedu benthyciadau sy'n sefyll yn Nodyn 36c isod. Mae holl daliadau masnachol a thaliadau eraill yn daladwy mewn llai nablwyddyn.

	2022/23 Prifswm Gweddillol £'000	2022/23 Llog wedi Cronni £'000	2022/23 Costio llai amorteiddiad cronedig £'000	2021/22 Prifswm Gweddillol £'000	2021/22 Llog wedi Cronni £'000	2021/22 Costio llai amorteiddiad cronedig £'000
>50 blwyddyn	-	-	-	-	-	-
34-50 blwyddyn	41,476	-	41,476	49,976	-	49,976
23-33 blwyddyn	41,738	-	41,738	45,712	-	45,712
15-22 blwyddyn	23,219	-	23,219	11,932	-	11,932
11-14 blwyddyn	2,422	-	2,422	2,194	-	2,194
7-10 blwyddyn	3,816	-	3,816	4,938	-	4,938
4-6 blwyddyn	5,620	-	5,620	4,523	-	4,523
1-3 blwyddyn	3,266	-	3,266	3,401	-	3,401
Cyfanswm y Benthyciadau Tymor Hir	121,557	-	121,557	122,676	-	122,676
Cyfanswm Benthyciadau Tymor Byr (< 1 blwyddyn)	2,243	1,868	4,111	2,672	1,892	4,564
Cyfanswm	123,800	1,868	125,668	125,348	1,892	127,240

NODYN 36ch – RISG Y FARCHNAD AC AMCANGYFRIF O EFFAITH CYNNYDD UN Y CANT MEWN CYFRADDAU LLOG AR ASED AU ARIANNOL

Risg Cyfraddau Llog – Mae'r Cyngor yn gwynebu risg posibl pan fo symudiadau ymhlith cyfraddau llog ar ei fenthyciadau a buddsoddiadau. Mae unrhyw symudiad yn y cyfraddau llog yn cael effaith gymhleth ar y Cyngor.

Er enghraifft, byddai cynnydd yn y cyfraddau llog yn cael yr effaith a ganlyn: -

- Benthyciadau ar gyfraddau amrywiol – byddai cynnydd yn y treuliau llog a godir ar y Gwarged neu Ddiffyg ar y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr;
- Benthyciadau ar gyfraddau sefydlog – bydd gostyngiad yn rhwymedigaethau gwerth teg y benthyciadau;
- Buddsoddiadau ar gyfraddau amrywiol – byddai cynnydd yn yr incwm llog wedi'u gredydu i'r Gwarged neu Ddiffyg ar y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr; a
- Buddsoddiadau ar gyfraddau sefydlog - bydd gostyngiad yng ngwerth teg yr asedau.

Nid yw benthyciadau'n cael eu cario ar werth teg gan fod y rhain yn cael eu cario ar Gost Wedi'i Amorteiddio yn unol â chod CIPFA. Felly, ni fyddai enillion a cholledion nominal ar fenthyciadau cyfradd sefydlog yn effeithio ar y Gwarged neu'r Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau nac Incwm a Gwariant Cynhwysfawr arall. Fodd bynnag, bydd newidiadau mewn llog sy'n daladwy ac sy'n dderbyniadwy ar fenthyciadau a buddsoddiadau cyfradd amrywiol yn cael eu postio i'r Gwarged neu'r Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau ac yn effeithio ar Gydbwysedd Cronfa'r Cyngor.

Mae gan y Cyngor nifer o strategaethau ar gyfer rheoli risg cyfradd llog. Polisi'r Cyngor yw benthycu'n bennaf ar gyfraddau sefydlog, gan gael sicrwydd o ran llog sy'n daladwy dros gyfnod y benthyciadau. Mae'r Cyngor, gyda chefnogaeth ei gynghorwyr trysorlys, yn monitro'n barhaus y cyfraddau llog sy'n bodoli a rhagolygon y farchnad. Pe bai risg sylweddol o gynnydd sydyn mewn cyfraddau tymor hir a thymor byr, yna byddai sefyllfa'r portffolio yn cael ei hail-arfarnu a'r canlyniad tebygol fyddai y byddai cyllid cyfradd sefydlog yn cael ei dynnu i lawr tra bod cyfraddau llog yn dal i fod yn gymharol rad. Pe bai risg sylweddol o ostyngiad sydyn mewn cyfraddau tymor hir a thymor byr, yna byddai benthyciadau hirdymor yn cael eu gohirio a byddai unrhyw aildrefnu priodol o gyllid cyfradd sefydlog i gyllid cyfradd fer yn cael ei wneud.

Cedwir holl fenthyciadau cyfredol a hir dymor y Cyngor ar gyfraddau sefydlog. Mae hyn yn gymorth i leihau effaith newidiadau i gyfraddau banc ar y Cyngor. Mae Nodyn 36ch yn dangos effaith cynnydd o 1% yn y gyfradd llog ar werth teg Offerynnau Ariannol y Cyngor. Byddai gwerth y benthyciadau yn y Fantolen yn aros yr un fath oherwydd bod y cyfraddau llog yn cael eu pennu. Fodd bynnag, byddai'r gwerth teg yn gostwng. Byddai'r cynnydd yn y gyfradd yn cael effaith gadarnhaol ar adneuon y Cyngor gan y byddai llog ychwanegol o £115k yn cael ei dderbyn pe bai cynnydd o 1% mewn cyfraddau llog. Fodd bynnag, gan fod buddsoddiadau'r Cyngor yn dueddol o fan yn rhai term penodol sydd yn cynnig enillion uwch, tydi'r effaith cynnydd o 1% ddim yn cael ei gynnwys yn y ffigwr isod.

Effaith cynnydd o 1% mewn cyfraddau llog	£000
Cynnydd yn y llog sy'n dderbyniadwy o fuddsoddiadau	115
Effaith ar Incwm a Gwariant Cynhwysfawr arall	115
Gostyngiad yng ngwerth teg ymrwymadau benthyciadau cyfradd sefydlog (dim effaith ar y Gwarged neu'r Diffyg o ran Darparu Gwasanaethau neu Incwm Cynhwysfawr arall)	15,393

Mae'r Cyngor yn derbyn gwybodaeth a chyngor rheolaidd am y farchnad, Brexit, Covid-19 ac yn fwy diweddar, y rhyfel yn yr Wcrain gan ei ymgynghorwyr rheoli trysorlys.

Mae gan y Cyngor falansau arian parod digonol ac nid yw wedi cymryd unrhyw fenthyciadau PWLB yn ystod y flwyddyn. Fodd bynnag, mi wnaeth y Cyngor gymryd dau fenthyciad Salix a oedd yn benodol ar gyfer defnydd mwy effeithiol o ynni.

NODYN 37 – CYD-BWYLLGORAU A CHYLLIDEBAU CYFUN

NODYN 37a – CYD-BWYLLGORAU

Pwyllgor Cynllunio ar y Cyd

Mae Cyngor Sir Ynys Môn a Chyngor Gwynedd yn rhan o'r Pwyllgor Cynllunio ar y Cyd.

Cyngor Gwynedd sy'n gyfrifol am redeg y pwyllgor hwn, ac mae'r balansau diwedd blwyddyn wedi eu cynnwys yn eu Mantolen. Gellir edrych ar gyfrifon y pwyllgor drwy'r ddolen ganlynol:-

<https://www.gwynedd.llyw.cymru/cy/Cyngor/Perfformiad-a-gwariant/Cyllidebau-a-gwariant/Datganiad-or-cyfrifon/Pwyllgor-Polisi-Cynllunio-Ar-y-Cyd.aspx>

GwE

Mae Cyngor Sir Ynys Môn a Chyngorau Gwynedd, Conwy, Sir Y Fflint, Wrecsam a Sir Ddinbych yn ran o gyd-bwyllgor GwE (Gwasanaeth Effeithiolrwydd a Gwella Ysgolion Rhanbarthol).

Cyngor Gwynedd sy'n gyfrifol am redeg y pwyllgor hwn, ac mae'r balansau diwedd blwyddyn wedi eu cynnwys yn eu Mantolen. Gellir edrych ar gyfrifon y pwyllgor drwy'r ddolen ganlynol: -

<https://www.gwynedd.llyw.cymru/cy/Cyngor/Perfformiad-a-gwariant/Cyllidebau-a-gwariant/Datganiad-or-cyfrifon/Cyd-bwyllgor-GwE.aspx>

Bwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru

Mae'r Cyngor yn rhan o Fwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru sy'n cynnwys cynrychiolwyr o bob un o chwe awdurdod lleol Gogledd Cymru. Un o rolau allweddol y pwyllgor hwn yw cydgysylltu'r gwaith o gynllunio a chyflawni'r weledigaeth ar gyfer twf yng Ngogledd Cymru, gan roi pwyslais cychwynnol ar y Fargen Dwf. Mae'r Fargen Dwf yn becyn cyllid gan y Llywodraeth Ganolog a Llywodraeth Cymru, gyda chyllideb o £240m i gyflawni prosiectau ledled Cymru i sicrhau twf cynaliadwy ac economaidd.

Gellir dod o hyd i wybodaeth ychwanegol am y Cydbwyllgor ar wefan Cyngor Gwynedd yn y cyfeiriad/dolen ganlynol ar y we: -

<https://www.gwynedd.llyw.cymru/cy/Cyngor/Perfformiad-a-gwariant/Cyllidebau-a-gwariant/Datganiad-or-cyfrifon/Bwrdd-Uchelgais-Economaidd-Gogledd-Cymru.aspx>

Parc Adfer (Prosiect Trin Gwastraff Gweddilliol Gogledd Cymru)

Daeth Parc Adfer yn weithredol yn llawn yn ystod 2019/20. Mae'r costau gwasanaeth i'w gweld yn rhan Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Cyngor Sir y Fflint sy'n gweithredu fel yr awdurdod arweiniol ar y prosiect yma. Gellir gweld copi o gyfrifon 2021/22 gan ddefnyddio'r isod:-

<https://committeemeetings.flintshire.gov.uk/ieListDocuments.aspx?CId=300&MIId=5127&Ver=4&LLL=0>

Mae Cyngor Sir Ynys Môn hefyd yn rhan o amryfal drefniadau ar y cyd gyda Chyngorau cyfagos yng Ngogledd Cymru a Llywodraeth Cymru'r Bwrdd Iechyd fel a ganlyn:-

- Gwasanaeth Mabwysiadu Gogledd Cymru (Arweinydd: Wrecsam. Partïon: Sir Y Fflint, Sir Ddinbych, Conwy, Gwynedd);
- Gwasanaeth Mwynau a Gwastraff (Arweinydd: Sir Y Fflint. Partïon: Sir Ddinbych, Conwy, Gwynedd);
- Gwasanaeth Cynllunio Argyfwng Rhanbarthol (Arweinydd: Sir Y Fflint, Partion Wrecsam, Sir Ddinbych, Conwy, Gwynedd);
- Galw Gofal (Arweinydd: Conwy. Partion: Gwynedd, Sir y Fflint);

- O dan reoliad 19 (1) o Reoliadau Trefniadau Partneriaeth (Cymru) 2015, cytunwyd ar drefniant cyllideb gyfun rhwng awdurdodau lleol Gogledd Cymru a Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr (gweler Nodyn 37b);
- Stâd Diwydiannol Penrhos - Trefniant ar y cyd ers 2020/21 gyda Llywodraeth Cymru, lle mae 16% o'r incwm rhent net yn cael ei gadw gan y Cyngor a'r gweddill yn cael ei drosglwyddo i Lywodraeth Cymru. Mae'r cam cyntaf wedi'i gwblhau ac mae camau 2 a 3 ar y gweill ar hyn o bryd;
- Tregarnedd - trefniant ar y cyd newydd gyda Llywodraeth Cymru i adeiladu unedau diwydiannol yn Llangefni. Mae'r gwaith adeiladau ar y gweill ar hyn o bryd. Bydd incwm cyfalaf yn deillio o'r unedau hyn yn cael ei rannu gyda Llywodraeth Cymru.

Y gweithrediadau ar y cyd sy'n ymwneud ag Ynys Môn yn 2022/23, o ganlyniad i argyfwng Covid19, yw: -

- Rhaglen Profi, Olrhain a Diogelu - olrhain cysylltiadau unigolion sydd wedi dal coronafirws i allu ymyrryd â'r lledaeniad o Covid 19 drwy sicrhau bod achosion a'u cysylltiadau yn hunanynysu. Cyngor Sir y Fflint yw'r arweinydd ar gyfer y chwe awdurdod lleol yng Ngogledd Cymru. Rhan Cyngor Sir Ynys Môn o'r gwariant ar gyfer 2022/23 yw £364k;
- Cynllun Argyfwng Bysiau - wedi ei gyllido gan Lywodraeth Cymru i gefnogi gweithredwyr bysiau rhanbarthol. Cyngor Sir y Fflint yw'r asiant ar gyfer y chwe awdurdod lleol yng Ngogledd Cymru. Caiff yr incwm a gwariant eu rhannu rhwng y chwe awdurdod lleol Gogledd Cymru ar sail y Grant Cefnogi Gwasanaethau Bws. Derbyniodd Cyngor Sir Ynys Môn £852k yn ystod 2022/23 i'w dyrannu i'r gweithredwyr bysiau.

NODYN 37b CYLLIDBAU CYFUN AR GYFER IECHYD A GOFAL CYMDEITHASOL

O dan reoliad 19(1) o Reoliadau Trefniadau Partneriaeth (Cymru) 2015, cytunwyd ar drefniant cyllideb cyfun rhwng chwe awdurdod lleol Gogledd Cymru a Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr mewn perthynas â darparu llety cartrefi gofal i bobl hŷn. Daeth y trefniant i rym ar 1 Ebrill 2019. Mae Cyngor Sir Ddinbych yn gweithredu fel awdurdod lletyol yn ystod tymor cychwynnol y cytundeb

Mae'r trafodion ar gyfer Cyngor Sir Ynys Môn yn unig, sef £5.708m (£5.209m 2021/22), wedi'u cynnwys yn llinell Gwasanaethau Oedolion y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

Mae incwm a gwariant ar gyfer y trefniadau cyllideb gyfun hyn fel a ganlyn. Mae'r cyfraniadau ar gyfer chwarter 4 wedi eu cynnwys er gwybodaeth yn unig a heb eu cronni yn y cyfrifon. Yn unol â'r Cytundeb Partneriaeth, bydd y taliadau hyn yn cael eu gwneud mewn ôl-ddyled yn ystod 2023/24: -

Cyllideb Gyfun Gogledd Cymru ar gyfer Cartrefi Gofal i Bobl Hŷn	2022/23	2021/22
	£'000	£'000
Gwariant		
Costau Cartrefi Gofal	111,032	98,982
Cyfanswm gwariant	111,032	98,982
Cyllido		
Cyngor Sir Ynys Môn	(5,708)	(5,209)
Cyngor Bwrdeistref Sirol Conwy	(15,864)	(14,221)
Cyngor Sir Ddinbych	(10,236)	(9,340)
Cyngor Sir y Fflint	(10,556)	(10,095)
Cyngor Gwynedd	(11,214)	(9,143)
Cyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam	(14,434)	(15,317)
Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr	(43,020)	(35,657)
Cyfanswm a Gyllidwyd	(111,032)	(98,982)
(Gwarged)/Diffyg a drosglwyddwyd i'r gronfa wrth gefn	-	-

NODYN 38 – TREFNIADAU ASIANTAETH

Mae Cyngor Sir Ynys Môn yn gweithredu fel asiant ar gyfer gwahanol gynlluniau ar ran Llywodraeth Cymru.

Troi Tai'n Gartrefi

Mae'r Cyngor yn gweithredu fel asiant i Lywodraeth Cymru ar gyfer darparu benthyciadau i unigolion i atgyweirio cartrefi gwag er mwyn lleihau y nifer o gartrefi gweigion ar Ynys Môn a chynyddu'r cyfleoedd tai: -

Tai'n Gartrefi £715k (£715k 2021/22);

Gwelliannau i'r Cartref, Cartrefi Gwag £108k (£108k 2021/22);

Cynllun Canol Tref £810k (£875k 2021/22);

Cynllun Adnewyddu Cartrefi Gwag £333k (£333k 2021/22);

Y Pandemig Covid

Yn ystod 2022/23, mae Cyngor Sir Ynys Môn wedi gweithredu ar ran Llywodraeth Cymru drwy weinyddu ycefnogaeth gwahanol ar gael i breswylwyr a busnesau Ynys Môn yn ystod y pandemig ac yn y cyfnod adfer ar ôl y pandemig.

Mae'r Cyngor wedi parhau i ddarparu gwasanaethau craidd drwy gyfnod y pandemig, yn ogystal ag ymdrîn â gwaith ychwanegol yn ymwneud â'r amgylchiadau, yn benodol trwy weinyddu'r grantiau Covid canlynol:-

- Grantiau Cefnogi Busnes – Grantiau i gefnogi busnesau yn ystod y cyfnodau clo;
- Grantiau Hunan-Ynysu – Taliadau i unigolion oedd yn hunan-ynysu o ganlyniad i fod mewn cyswllt / cyswllt posib i Covid;
- Taliadau Tanwydd Gaeaf – Taliadau i gartrefi cymwys i ddarparu cefnogaeth i dalu eu biliau tanwydd yn ystod y gaeaf;
- Cynllun Gwella'r Taliadau Salwch Statudol (SSP) – Ychwanegu at y SSP i gyflog llawn i weithwyr gofal na na all weithio oherwydd Covid19.

- Taliadau Gofal Cymdeithasol – taliad bonws i weithwyr gofal cymdeithasol fel cydnabyddiaeth o'u gwaith yn ystod y pandemig.

Teitl y Grant	2022/23				2021/22			
	Taliadau a Wnaed £'000	Grant a Dderbyniwyd gan Llywodraeth Cymru £'000	Ffi Gweinyddu a Dderbyniwyd £'000	Balans yn ddyledus (i)/gan Llywodraeth Cymru ar 31 Mawrth £'000	Taliadau a Wnaed £'000	Grant a Dderbyniwyd gan Llywodraeth Cymru £'000	Ffi Gweinyddu a Dderbyniwyd £'000	Balans yn ddyledus (i)/gan Llywodraeth Cymru ar 31 Mawrth £'000
Grantiau Busnes	-	2,172	-	-	1,119	(1,119)	(179)	(2,172)
Cynllun Hunan-ynysu	416	(633)	(23)	-	522	(444)	(92)	452
Taliadau Tanwydd Gaeaf	1,287	(1,545)	(46)	219	609	(212)	(28)	438
Ychwanegiad Tâl Salwch Statudol	137	(162)	-	-	80	(69)	-	41
Cynllun Cymorth Costau Byw	3,289	(3,289)	-	-	-	-	-	3,557
Cynllun Cymorth Biliau Egni	-	(450)	-	-	-	-	-	-
Taliadau Gofal Cymdeithasol	2,890	-	-	2,890	1,582	(1,584)	-	(1)
Catrefi i Wcrain	103	99	-	4	-	-	-	-
Cyfanswm	8,122	(3,808)	(69)	3,113	3,912	(3,428)	(299)	2,315

Nodyn – Mae'r ffigur £3,557k o fewn 2021/22 wedi ei gywiro a'i nodi fel balans yn ddyledus gan Llywodraeth 31 Mawrth 2022 yn hytrach na thaliadau a wnaed.

Cynllun Cymorth Costau Byw

Cyhoeddodd Llywodraeth Cymru becyn o fesurau i helpu pobl gyda'r argyfwng costau byw. Bwriad y cynlluniau yw darparu cymorth ar unwaith wrth i Gymru adfer o'r pandemig a chefnogi aelwydydd i ddelio ag effaith cynnydd mewn ynni a chostau eraill.

Cynllun Cymorth Biliau Ynni

Cynllun yw hwn i helpu i leihau effaith y cynnydd mewn costau ynni lle darperir £400 i bob cartref tuag at eu biliau ynni.

Cartrefi ar gyfer Wcráin

Roedd elfen asiantaeth y cynllun hwn yn cynnwys taliad diolch o £350 y mis i'r rhai sy'n cynnal teuluoedd sy'n ffoi o'r Wcráin, ac yn cynyddu i £500 ar ôl 12 mis, hyd at uchafswm o ddwy flynedd. Elfennau arall y cynllun hwn yw taliad o £200 i deuluoedd Wcrain i'w helpu i ddechrau bywyd yng Nghymru.

Bwriad y cynlluniau yw i roi cymorth uniongyrchol tra mae Cymru yn adfer o'r pandemig ac i gynorthwyo cartrefi i ymdrin ag effaith cynnydd mewn costau egni a chostau eraill.

NODYN 39 – Y DRETH GYNGOR

Mae incwm y Dreth Gyngor yn deillio o godi ar werth eiddo preswyl, ac mae'r gwerth hwnnw wedi ei rannu'n naw band yr amcangyfrifwyd eu gwerth ar 1 Ebrill 2003 i'r pwrpas penodol hwn. Penderfynir ar y taliadau trwy amcangyfrif faint o incwm y bydd raid i'r Cyngor ac Awdurdod Heddlu Gogledd Cymru ei gael dros y flwyddyn nesaf ac wedyn rhennir y swm gyda'r sylfaen y Dreth Gyngor. Sylfaen y Dreth Gyngor yw cyfanswm nifer yr eiddo ym mhob band prisio gan addasu trwy gyfran a throsi'r nifer i'r hyn sy'n cyfateb i fand D ac addasu ar gyfer disgownt. Sylfaen y Dreth Gyngor ar gyfer 2022/23 oedd £32,042.00 (£31,548.20 yn 2021/22).

Wedyn, mae'r swm i eiddo band D yn 2022/23, £1,738.01 (£1,697.14 yn 2021/22), yn cael ei luosi gan y gyfran a benodir i'r band penodol er mwyn rhoi'r swm dyledus fesul band. Cyfrifir am symiau unigol sy'n ddyledus gan ganiatáu disgownt a budd-dal i'r swm dyledus fesul band.

Roedd biliau'r Dreth Gyngor yn seiliedig ar y lluosyddion isod i fandiau A i I: -

Band	Cyfanswm Anheddau	Lluosydd	Band "D" Cyfatebol
A*	12	5/9	6.39
A	4,218	6/9	2,812.00
B	6,135	7/9	4,771.47
C	6,324	8/9	5,621.11
D	6,822	9/9	6,822.00
E	5,248	11/9	6,414.53
F	2,573	13/9	3,716.56
G	1,072	15/9	1,787.08
H	159	18/9	318.50
I	53	21/9	122.50
Cyfanswm			32,392.14

Cyfrifir Sylfaen Treth y Cyngor fel a ganlyn:-

	2022/23	2021/22
Band D cyfatebol fel yr uchod	32,392.14	31,880.58
Cyfradd Gasglu	98.50%	98.50%
Band D cyfatebol diwygiedig	31,906.26	31,402.37
Eiddo'r Weinyddiaeth Amddiffyn – Band D cyfatebol	135.74	145.83
Sylfaen y Dreth Gyngor	32,042.00	31,548.20

Dadansoddiad o'r enillion net o'r Dreth Gyngor:	2022/23 £'000	2021/22 £'000
Y Dreth Gyngor Gros	55,595	53,931
Ychwanegu / Llai: darpariaeth ar gyfer diffyg-dalu nid oedd ei angen neu cyfrifwyd amdano o'r blaen	(666)	(585)
Y Dreth Gyngor sy'n Gasgladwy	54,929	53,346
Llai Gostyngiadau'r Dreth Gyngor a roddwyd i breswylwyr	(6,236)	(6,294)
Enillion Net o'r Dreth Gyngor	48,693	47,052

Yn 2013/14, cyflwynodd Llywodraeth Cynulliad Cymru Gynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor i gymryd lle'r cynllun budd-daliadau'r Dreth Gyngor. Dyfarnwyd £6.236m o ostyngiadau'r dreth gyngor yn 2022/23 (£6.294m yn 2021/22).

NODYN 40 – TRETHI ANNOMESTIG (TA)

Fel arfer, asesir eiddo annomestig bob pum mlynedd at ddibenion cyfrifo atebolrwydd ar gyfer NDR. Daeth y rhestr ddiweddaraf i rym ar 1 Ebrill 2017, mae rhestr newydd yn dod i rym ar 1 Ebrill 2023, a fydd yn effeithio ar 2023/24 ymlaen. Nid yw ailbriso yn codi refeniw ychwanegol yn gyffredinol ond maent yn adlewyrchu newidiadau yng ngwerthoedd y farchnad eiddo ledled y wlad, gan ailddosbarthu'r un cyfanswm atebolrwydd treth ar gyfer NDR. Bydd rhai biliau ardrethi yn codi a bydd rhai yn gostwng ond dim ond gyda chwyddiant y bydd y bil cenedlaethol cyfartalog yn newid.

Mae Llywodraeth Cymru yn pennu swm ar gyfer y gyfradd - 53.5c yn 2022/23 (53.5c yn 2021/22), a threthi cyflogau busnesau lleol a gyfrifir drwy luosi eu gwerth ardrethol â'r swm hwnnw. Mae'r Cyngor yn gyfrifol am gasglu cyfraddau sy'n ddyledus gan drethdalwyr yn ei ardal ond mae'n talu'r elw i'r gronfa NDR a weinyddir gan Lywodraeth Cymru. Yna mae Llywodraeth Cymru yn aildosbarthu'r symiau a dalwyd i'r gronfa yn ôl i awdurdodau lleol ar sail swm sefydlog fesul pen o'r boblogaeth.

Cyfanswm incwm NDR, ar ôl rhyddhad a darpariaethau (gan gynnwys Rhyddhad Ardrethi Busnesau Bach a ddarparwyd gan Lywodraeth Cymru), oedd £14.061m ar gyfer 2022/23 (£8.207m yn 2021/22) ac roedd yn seiliedig ar werth ardrethol ar ddiwedd y flwyddyn o £41.428m (£40.998m yn 2021/22).

Dadansoddiad o'r enillion net o drethi annomestig:	2022/23 £'000	2021/22 £'000
Trethi annomestig casgladwy	14,061	8,207
Cost lwfans casglu	(184)	(179)
Llog dalwyd ar ordaliadau	-	-
Darpariaeth ar gyfer dyledion drwg	(169)	(1)
Cyfraniad i gost rhyddhad trethi elusenol/gwledig	72	74
Cynllun Rhyddhad Ardrethi Busnes Manwerthu, Hamdden a Lletygarwch wedi'i fodloni o'r grant	1,578	6,853
Rhyddhad Manwerthu a'r Stryd Fawr y talwyd trwy grant	-	1
Taliadau i mewn i'r gronfa genedlaethol	15,358	14,955
Aildosbarthu o'r gronfa genedlaethol	25,493	23,480

NODYN 41 – POLISIÂU CYFRIFO

Yn yr adran hon, ceir manylion am y polisiâu cyfrifo penodol a fabwysiadwyd gan y Cyngor ar gyfer cwblhau'r cyfrifon.

Cyfeirnod Polisi	Teitl Polisi
1	Egwyddorion Cyffredinol
2	Cronni Incwm a Gwariant
3	Digwyddiadau ar ôl Dyddiad y Fantolen
4	Gweithrediadau a Reolir ar y Cyd ac Asedau a Reolir ar y Cyd
5	Addasiadau Cyfnod Blaenorol, Newidiadau Mewn Polisiâu Cyfrifo ac Amcangyfrifon a Chamgymeriadau
6	Treth ar Werth (TAW)
7	Mesur Gwerth Teg
8	Asedau Anghyfredol (Eiddo, Offer a Chyfarpar)
9	Eiddo Buddsoddiad
10	Asedau Anniriaethol
11	Rhestrau Stoc a Chontractau Tymor Hir
12	Arian Parod a Chywerthoedd Arian
13	Offerynnau Ariannol
14	Darpariaethau, Rhwymedigaethau Wrth Gefn ac Asedau Wrth Gefn
15	Cronfeydd Wrth Gefn
16	Cydnabyddiaeth Refeniw
17	Llog Mewnol
18	Prydlesau
19	Taliadau i Refeniw ar gyfer Asedau Anghyfredol - Darpariaeth Refeniw Isaf (MRP)
20	Grantiau a Chyfraniadau gan y Llywodraeth
21	Gwariant Refeniw a Gyllidir gyda Chyfalaf Dan Statud (REFCUS)
22	Gorbenion a Gwasanaethau Cefnogol
23	Arian Tramor
24	Buddiannau'r Gweithwyr
25	Eitemau Eithriadol
26	Cyfrifo am TA (Trethi Annomestig)
27	Incwm a Gwariant Asiantaeth

1. Egwyddorion Cyffredinol

Mae'r Datganiad Cyfrifon yn crynhoi trafodion y Cyngor am flwyddyn ariannol 2022/23 a'i sefyllfa ariannol ar ddiwedd y flwyddyn ar 31 Mawrth 2023. Mae'n rhaid i'r Cyngor baratoi Datganiad Cyfrifon blynyddol dan Reoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) a Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) (Diwygiad) 2018, a than y Rheoliadau rhaid eu paratoi'n unol ag arferion cyfrifo priodol. Yr arferion hyn, yn bennaf, yw Côt Ymarfer CIPFA ar Gyfrifo Llywodraeth Leol yn y Deyrnas Unedig 2022/23 a Chôt Ymarfer CIPFA ar gyfer Adroddiadau Gwasanaeth 2022/23, ac a ategir gan y Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol (SAARh). Mae'r holl brif bolisiâu cyfrifo wedi cael eu defnyddio'n gyson drwy gydol y flwyddyn. Paratowyd y Datganiad Cyfrifon ar sail "busnes hyfyw".

2. Cronni Incwm a Gwariant

Rhoddir cyfrif am drafodion yn y flwyddyn pryd y digwyddodd, nid pan fydd yr arian yn cael ei dalu neu ei dderbyn. Mae'r dull hwn o gyfrifo croniadau yn darparu sylfaen fwy cyflawn ar gyfer adrodd ar berfformiad ariannol y Cyngor oherwydd mae'n cynnwys ymrwymiadau'r Cyngor yn y dyfodol i dalu/derbyn arian am nwyddau a gwasanaethau a dderbyniwyd erbyn 31 Mawrth 2023 ond nas talwyd amdanynt. Caiff incwm a gwariant eu cyfrifo amdanynt yn y flwyddyn y digwyddodd y gweithgaredd y mae'n berthnasol iddynt, nid pan fo arian yn cael ei dalu neu ei dderbyn, h.y. ar sail gronol. Mae hyn yn golygu fod incwm yn cael ei gofnodi pan gaiff ei ennill ac nid ar adeg ei dderbyn a gwariant pan mae'n digwydd yn hytrach nag ar adeg ei dalu. Fe gynhwysir incwm am werthu nwyddau yn y cyfrifon pan gwblheir y gwerthiant, nid pan dderbynnir yr arian. Caiff incwm o ddarparu gwasanaethau ei gydnabod pan fedr y Cyngor fesur yn ddibynadwy'r ganran o'r trafodyn a gwblhawyd ac, o ganlyniad i hyn, bydd y Cyngor yn cael incwm yn gyfnewid am y gwasanaethau a ddarparwyd. Yn ychwanegol at hyn:-

- Mae cyflenwadau'n cael eu cofnodi fel gwariant pan gânt eu defnyddio – pan fo bwlch rhwng dyddiad derbyn cyflenwadau a'u defnyddio, cânt eu cario fel rhestrau stoc ar y Fantolen;
- Mae treuliau yng nghyswllt gwasanaethau a dderbyniwyd (gan gynnwys gwasanaethau a ddarparwyd gan weithwyr) yn cael eu cofnodi fel gwariant pan fo'r gwasanaethau'n cael eu derbyn yn hytrach na phan fo taliadau'n cael eu gwneud;
- Mae'r llog a dderbynnir ar fuddsoddiadau ac adneuo banc ac sy'n daladwy ar fenthyciadau (gan gynnwys gorddrafftiau banc) yn cael ei gyfrifo fel incwm a gwariant yn seiliedig ar y gyfradd llog effeithiol ar gyfer yr offeryn ariannol perthnasol yn hytrach nag fel llif arian parod sy'n cael ei bennu neu ei sefydlu dan y contract; a
- Pan fo referniw a gwariant wedi'i gydnabod ond dim arian parod wedi'i dalu na'i dderbyn, mae dyledwr neu gredydwr i'r swm perthnasol yn cael ei gofnodi ar y Fantolen. Pan na fydd dyledion o bosib yn cael eu setlo, mae balans y ddyled yn cael ei nodi a chodir ar referniw am yr incwm na chaiff, o bosib, ei gasglu.

3. Digwyddiadau ar ôl Dyddiad y Fantolen

Gall pethau ddigwydd ar ôl diwedd y flwyddyn ariannol a all gael effaith sylweddol ar ganlyniadau ariannol y flwyddyn honno. Digwyddiadau ar ôl dyddiad y Fantolen yw'r digwyddiadau hynny, ffafriol ac anffafriol, sy'n digwydd rhwng diwedd y flwyddyn ariannol a'r dyddiad pan fo'r Datganiad Cyfrifon wedi ei awdurdodi i'w gyhoeddi. Caiff y Datganiad Cyfrifon ei awdurdodi i'w gyhoeddi pan fydd y Swyddog Adran 151 wedi llofnodi'r cyfrifon terfynol wedi eu harchwilio, ar ôl i'r cyfrifon gael eu cymeradwyo gan y Cyngor llawn. Yn unol â'r gyfraith, rhaid cwblhau'r cyfrifon terfynol wedi eu harchwilio a'u hawdurdodi erbyn 31 Gorffennaf ar ôl diwedd y flwyddyn ariannol. Gellir dynodi dau fath o ddigwyddiad:-

- y rheini sy'n rhoi tystiolaeth o'r amgylchiadau oedd yn bodoli ar ddiwedd y flwyddyn ariannol – mae'r Datganiad Cyfrifon yn cael ei addasu i adlewyrchu'r fath ddigwyddiadau; a
- y rheini sy'n arwydd o amgylchiadau a gododd ar ôl y flwyddyn ariannol – nid yw'r Datganiad Cyfrifon yn cael ei addasu i adlewyrchu'r fath ddigwyddiadau ond, lle byddai categori o ddigwyddiadau yn cael effaith sylweddol, gwneir datgeliad yn y nodiadau ar natur y digwyddiadau a'r effaith y disgwyllir iddynt eu cael o safbwynt ariannol.

Nid yw digwyddiadau ar ôl dyddiad awdurdodi'r datganiad ar gyfer ei gyhoeddi yn cael eu hadlewyrchu yn y Datganiad Cyfrifon.

4. Gweithrediadau a Reolir ar y Cyd ac Asedau a Reolir ar y Cyd

Y gweithrediadau a reolir ar y cyd yw'r gwaith hwnnw a wna'r Cyngor ar y cyd â mentrau eraill pan fo defnydd yn cael ei wneud o asedau ac o adnoddau'r mentrau yn hytrach na sefydlu endid ar wahân. Mae'r Cyngor yn cydnabod ar ei Fantolen ei gyfran o'r asedau a'r rhwymedigaethau y mae'n eu hwynebu. Caiff y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr ei ddebydu gyda'r gwariant hwnnw a'i gredydu gyda'r gyfran o'r incwm y mae'n ei ennill o ganlyniad i weithrediad y fenter.

Asedau a reolir ar y cyd yw eitemau o eiddo, offer neu gyfarpar sydd yn cael eu cydreoli gan y Cyngor a mentrau eraill a phan fo'r asedau'n cael eu defnyddio i sicrhau buddiannau i'r mentrwyr. Nid yw'r fenter ar y cyd yn golygu sefydlu endid ar wahân. Mae'r Cyngor yn cadw cyfrif am ei gyfran ei hun yn unig o'r asedau a reolir ar y cyd, am y rhwymedigaethau a'r treuliau a gaiff ar ei ran ei hun neu ar y cyd ag eraill yng nghyswllt ei fuddiannau yn y fenter ar y cyd a'r incwm a ddaw iddo o'r fenter.

5. Addasiadau Cyfnod Blaenorol, Newidiadau Mewn Polisiâu Cyfrifo ac Amcangyfrifon a Chamgymeriadau

Gall addasiadau ar gyfer cyfnod blaenorol ddeillio o newid mewn polisiâu cyfrifo neu o gywiro camgymeriad materol. Cyfrifir am newidiadau mewn amcangyfrifon cyfrifo yn rhagolygol, h.y. yn y flwyddyn gyfredol ac yn ystod y blynyddoedd i ddod a fydd yn cael eu heffeithio gan y newid ac nid ydynt yn achosi addasiad cyfnod blaenorol.

Ni fydd newidiadau i bolisiâu cyfrifo ond yn cael eu gwneud pan mae hynny'n ofynnol dan arferion cyfrifo cywir neu pan fo'r newid yn rhoi gwybodaeth sy'n fwy dibynadwy neu berthnasol o safbwynt effeithiau trafodion, digwyddiadau eraill a'r amodau mewn perthynas â sefyllfa ariannol a pherfformiad ariannol y Cyngor. Pan wneir newid, caiff ei ddefnyddio'n ôl-weithredol (oni ddywedir fel arall) trwy addasu'r balansau agoriadol a symiau cymharol ar gyfer y cyfnod blaenorol fel petai'r polisi newydd wedi ei ddefnyddio erioed.

Mae camgymeriadau materol a ganfyddir yn ffigyrau'r cyfnod blaenorol yn cael eu cywiro'n ôl- weithredol trwy addasu balansau agoriadol a symiau cymharol ar gyfer y cyfnod blaenorol.

6. Treth ar Werth (TAW)

Mae TAW sy'n daladwy ond yn cael ei gynnwys fel traul i'r graddau nad oes modd ei hawlio oddi ar Gyllid a Thollau Ei Mawrhydi yn unig. Mae'r TAW derbyniadwy yn cael ei eithrio o incwm.Mesur Gwerth Teg

7. Mesur Gwerth Teg

Mae Mesur Gwerth Teg SAARh13 yn golygu bod rhaid i'r rhan fwyaf o'r asedau, rhwymedigaethau ac offerynnau ariannol nad ydynt yn gyfredol gael eu prisio ar werth teg, yn aml yn ôl cyfraddau marchnad actif lle mae un ar gael. O safbwynt asedau gweithredol, mae'r safon yn cyflwyno'r cysyniad o werth teg yn seiliedig ar werth cyfredol (yn aml, gwerth mewn defnydd) ar gyfer ailbrizio Eiddo, Offer a Chyfarpar. Mae hyn yn golygu y dylai'r mesur adlewyrchu amodau'r farchnad ar gyfer y gwasanaeth neu'r swyddogaeth ar

ddyddiad cyflwyno'r adroddiad. Mae'r safon yn darparu gwahanol ddulliau prisio teg ar gyfer mathau o asedau gwahanol. Yn achos asedau nad ydynt yn rhai gweithredol, h.y. asedau buddsoddi, asedau a ddelir i'w gwerthu ac asedau nad oes mwyach eu hangen, caiff y rhain eu prisio ar eu uchaf ac yn ôl y defnydd gorau y gellir ei wneud ohonynt. Mewn achos lle gellid gwneud defnydd arall ohonynt a fyddai o werth teg uwch, dyna'r gwerth teg a fyddai'n cael ei ddefnyddio ar gyfer prisio asedau nad ydynt yn rhai gweithredol. O dan y côd hwn, nid oes angen ailbriso asedau isadeiledd yn ôl eu gwerth cyfredol. Yn lle hynny, caiff asedau isadeiledd eu prisio yn ôl y gost hanesyddol dibrisiedig.

Mae'r Awdurdod yn mesur gwerth teg ased neu rwymedigaeth drwy ddefnyddio'r rhagdybiaethau y byddai'r sawl sy'n weithredol yn y farchnad yn eu defnyddio wrth briso ased neu rwymedigaeth, gan dybio y byddai'r rheini yn gweithredu er eu budd economaidd gorau.

8. Asedau nad ydynt yn Gyfredol (Eiddo, Offer a Chyfarpar)

8.1 Cydnabyddiaeth

Mae asedau anghyfredol - Eiddo, Offer a Chyfarpar - yn asedau ffisegol sy'n para am flwyddyn neu ragor ac sy'n cael eu defnyddio gan y Cyngor i gefnogi'r ddarpariaeth o nwyddau a gwasanaethau. Mae'r Cyngor wedi pennu isafswm ar gyfer gwariant ar asedau a fydd yn cael ei gategoreiddio fel gwariant cyfalaf. Y swm de-minimus hwn yw £10k. Caiff gwariant ar brynu, creu neu wella asedau anghyfredol ac sy'n costio £10k neu fwy ei gyfalafu ar sail cronïadau ar yr amod ei fod yn cwrdd â'r diffiniad uchod o ased anghyfredol. Byddai Eiddo, Offer a Chyfarpar yn cynnwys asedau megis peiriannau, ni fyddai fel arfer yn cynnwys asedau a ddelir i'w gwerthu oherwydd, fel arfer, byddid yn disgwyl cael gwared ar y rhain o fewn 12 mis.

Gall costau'r asedau hyn gynnwys costau cychwynnol eu prynu a'u hadeiladu a chostau dilynol i wella neu i adnewyddu rhan o'r ased. Caiff unrhyw wariant arall a gyfyd yn sgil gynnal a chadw asedau o ddydd i ddydd, yn cynnwys atgyweiriadau a chynnal a chadw, ei gydnabod yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr wrth i'r costau hynny godi.

8.2 Mesur

Caiff asedau eu mesur yn y lle cyntaf ar gost, yn cynnwys:-

- y pris prynu;
- unrhyw gostau a briodolir i ddod ag ased i'r lleoliad a'r cyflwr sy'n angenrheidiol i bwrpas ei weithredu yn y dull a fwriadwyd gan reolwyr; ac
- amcangyfrif cychwynnol o gostau datgymalu a symud yr eitem ac adfer y safle y mae'r eitem arno mewn achosion lle mae'n rhaid, er mwyn defnyddio'r ased, ei hail-leoli.

Nid yw'r Cyngor yn cyfalafu costau benthyca a geir tra bo asedau'n cael eu hadeiladu.

Tybir bod cost asedau a gafaelir mewn modd ac eithrio drwy eu prynu yn gost gwerth teg, ac eithrio pan nad oes sylwedd masnachol i'r pryniant (h.y. ni fydd yn arwain at amrywiad yn llif arian y Cyngor). Yn yr achos olaf, pan afaelir ased drwy gyfnwid, cost y pryniant yw swm cario'r ased a roddir i fyny gan y Cyngor.

Yna mae'r asedau'n cael eu cario yn y Fantolen gan ddefnyddio'r seiliau mesur canlynol:-

- Isadeiledd, asedau cymunedol ac asedau sy'n cael eu hadeiladu – cost dibrisiant hanesyddol;
- Tai Cyngor – gwerth teg, a bennir gan ddefnyddio sail gwerth defnydd presennol ar gyfer tai cymdeithasol (EUV-SH);
- Swyddfeydd y Cyngor – gwerth cyfredol, a bennir gan y swm a delir am yr ased yn ei ddefnydd presennol;
- Adeiladau ysgolion – byddent yn cael eu prisio yn ôl eu gwerth cyfredol wrth gael eu defnyddio ond, oherwydd eu natur arbenigol, fe'u mesurir yn ôl cost amnewiddibrisiant;
- Asedau dros ben – y mesur gwerth cyfredol yw gwerth teg, amcangyfrifir ar y defnydd uchaf a gorau o bersbectif rhai sy'n weithgar ar y farchnad;
- Mae'r holl asedau gweithredol eraill wedi cael eu mesur yn unol â'u gwerth presennol yn seiliedig ar eu gwerth defnydd presennol (EUV). Mae hyn yn golygu mai gwerth cyfredol tir ac adeiladau fyddai'r swm a fyddai'n cael ei dalu am yr ased yn ei ddefnydd presennol. Os nad oes marchnad amlwg ar gyfer ased oherwydd ei natur arbenigol neu os nad yw'r math hwnnw o ased yn cael ei werthu'n aml, bydd yr Awdurdod yn amcangyfrif ei werth cyfredol gan ddefnyddio'r dull cost amnewidiol dibrisiedig. Er enghraifft, yn achos eiddo sy'n cynnwys tir ac adeiladau, y gost ddibrisiedig o'i amnewid byddai gwerth marchnad y tir y mae'r adeilad arno ar gyfer ei ddefnydd cyfredol ynghyd â chost gros amnewid yr adeilad llai lwfansau ar gyfer dirywiad ffisegol, darfodedigrwydd ac optimeiddio;
- Caiff asedau a dderbynnir fel rhoddion eu mesur yn y lle cyntaf yn ôl eu gwerth teg. Caiff y gwahaniaeth rhwng gwerth teg ac unrhyw bris a dalwyd ei gredydu i'r llinell Incwm a Gwariant Trethiant a Grant Amhenodol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Lle mae amodau ynghlwm wrth unrhyw asedau a gafwyd yn rhodd, caiff yr enillion eu credydu i'r Cyfrif Asedau a gafwyd yn rhodd. Lle mae enillion yn cael eu credydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, cânt eu symud allan o falans y Gronfa Gyffredinol i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf yn y Datganiad o'r Symudiadau yn y Cronfeydd Wrth Gefn;
- Lle mae rhan neu gydran o ased yn cael ei amnewid, caiff gwerth cario'r hen ran neu gydran ei ddadgydnabod er mwyn osgoi cyfrif dwbl. Caiff gwerth y gydran newydd ei hychwanegu at y swm sy'n cario. Os nad yw'n ymarferol gwneud penderfyniad ynghylch gwerth cario'r rhan sydd wedi ei amnewid, defnyddir cost y rhan newydd fel arwydd o gost y rhan sydd wedi cael ei amnewid; a
- Os nad yw ased yn cael ei ddal i bwrpas cynhyrchu llif arian, tybir bod gwerth mewn defnydd o leiaf yn gyfartal i gost amnewid gwasanaeth potensial o'r ased.

Pan fo gan asedau nad ydynt yn eiddo oes ddefnyddiol fer neu werth isel (neu'r ddau), defnyddir sail cost hanesyddol dibrisiedig fel procsi ar gyfer gwerth teg. Fel arfer, mae 'oes defnyddiol byr' yn golygu 7 mlynedd neu lai, er gall fod yn hirach am eitemau arbenigol o offer a chyfarpar.

Mae'r asedau a gynhwysir yn y Fantolen ar werth teg yn cael eu hailbrisio yn ddigon aml i sicrhau nad yw eu swm cario'n faterol wahanol i'w gwerth teg ar ddiwedd y flwyddyn, ond ailbrisio o leiaf bob pum mlynedd. Yn ymarferol, mae'r Cyngor yn prisio ei asedau Eiddo, Offer a Chyfarpar ar sail rhaglen dreigl pum mlynedd. Fodd bynnag, caiff asedau sydd â gwerth cario o dros £500k eu hailbrisio bob blwyddyn. Mae cynnydd mewn gwerthoedd asedau'n cydweddu â chredydau i'r Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn i gydnabod enillion heb eu gwireddu. Mewn achosion eithriadol, gellir credydu enillion ailbrisiant i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr pan fônt yn codi o wyrddroi colled a godwyd yn flaenorol ar wasanaeth.

Pan ddynodir lleihad mewn gwerth, cyfrifir amdano trwy:-

- pan fo balans o enillion ailbrisiant i'r ased yn y Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn, nodir swm cario'r ased i lawr yn erbyn y balans hwnnw (i fyny at y swm o enillion sydd wedi cronni); a
- pan nad oes balans yn y Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn, nodir swm cario'r ased i lawr yn erbyn llinell(au) y wasanaeth perthnasol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

Mae'r Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn yn cynnwys enillion ailbrisiant a gydnabuwyd ers 1 Ebrill 2007 yn unig, dyddiad ei weithredu'n ffurfiol. Mae'r enillion a gafwyd cyn y dyddiad hwnnw wedi eu hymgorffori yn y Cyfrif Addasu Cyfalaf.

8.3 Amhariad

Mae gwerth asedau'n cael eu hadolygu ar ddiwedd pob blwyddyn am arwydd o amhariad ar werth.

Mae enghreifftiau o ddigwyddiadau a newidiadau mewn amgylchiadau sy'n rhoi arwydd y gallai amhariad fod wedi digwydd yn cynnwys:-

- dirywiad sylweddol (h.y. mwy na'r disgwyl o ganlyniad i dreigl amser neu ddefnydd cyffredin) yn swm cario'r ased yn ystod y cyfnod, sy'n benodol i'r ased;
- tystiolaeth o ddarfodiad neu niwed ffisegol i ased;
- ymrwymiad gan y Cyngor i ymgymryd ag ad-drefnu sylweddol; a
- newid andwyol sylweddol yn yr amgylchedd statudol neu reoleiddiol arall y mae'r Cyngor yn gweithredu ynddo.

Pan fo arwyddion, ac amcangyfrifir bod gwahaniaethau posib yn faterol, yna amcangyfrifir swm adferadwy'r ased ac, mewn achos lle mae'r swm hwn yn llai na swm cario'r ased, cydnabyddir colled amhariad ar gyfer y diffyg.

Pan ddynodir colledion amhariad ar asedau a gawsant eu hailbrisio, cyfrifir amdanynt trwy:-

- pan mae balans o enillion ailbrisiant i'r ased yn y Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn, nodir swm yr amhariad yn erbyn yr ased i lawr yn erbyn y balans hwnnw (i fyny at y swm o enillion cronnus);

- pan nad oes balans yn y Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn, nodir swm yr amhariad yn erbyn yr ased i lawr yn erbyn llinell(au) y gwasanaeth perthnasol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Pan fo colled amhariad yn cael ei wrthdroi wedyn, credydir y gwyrdroad i'r llinell(au) gwasanaeth perthnasol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, i fyny at swm y golled wreiddiol, wedi ei addasu ar gyfer dibrisiant y byddid wedi ei godi pe na fyddai'r golled wedi ei chydabod. Nodir unrhyw beth dros ben yn y Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn.

Pan mae'r amhariad yn ymwneud ag ased na chafodd ei hailbriso (h.y. ased â gwerth cario yn seiliedig ar gost hanesyddol), caiff yr amhariad ei gydnabod yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

8.4 Dibrisiant

Darperir ar gyfer dibrisiant yr holl asedau Eiddo, Offer a Chyfarpar er mwyn dyrannu eu symiau dibrisio dros eu hoes ddefnyddiol. Gwneir eithriad ar gyfer asedau heb oes ddefnyddiol benodol (h.y. tir rhydd-ddaliadol) ac asedau nad ydynt eto ar gael i'w defnyddio (h.y. asedau sy'n cael eu hadeiladu). Fodd bynnag, os bydd unrhyw asedau y disgwylir i'w bywydau economaidd defnyddiol fod yn fyrrach neu'n hirach na'r cyfnodau a nodir isod, o ganlyniad i farn broffesiynol neu a ddarperir gan y gweithgynhyrchwr neu a ddangosir fel safon y diwydiant. Gellir codi dibrisiant ar fywyd economaidd defnyddiol y tu allan i'r ffiniau isod.

Cyfrifir dibrisiant ar y seiliau canlynol:-

- anheddau ac adeiladau eraill – dyraniad llinell syth dros gyfnodau hyd at 75 mlynedd, fel yr amcangyfrifir gan y Prisiwr;
- isadeiledd – dyraniad llinell syth dros gyfnodau hyd at 45 mlynedd
- cerbydau, offer, dodrefn a chyfarpar – dyraniad llinell syth dros 5 i 15 mlynedd.

Mewn achos lle mae gan eitem o ased Eiddo, Offer a Chyfarpar cydrannau mawr y mae eu cost yn sylweddol mewn cysylltiad â chost gyfan yr eitem, dibrisir y cydrannau ar wahân.

Mae enillion ailbrisiant hefyd yn cael eu dibrisio, gyda swm sy'n cyfateb i'r gwahaniaeth rhwng gwerth presennol dibrisiant a godir ar asedau a'r dibrisiant a fyddai wedi ei godi yn seiliedig ar eu cost hanesyddol yn cael ei drosglwyddo bob blwyddyn o'r Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf.

Ni chodir dibrisiant yn y flwyddyn y prynir yr ased.

Pan fo gan eitem o Eiddo, Peiriannau ac Offer (Ased Nad yw'n Gyfredol) gydrannau mawr y mae eu cost yn sylweddol mewn perthynas â chyfanswm cost yr eitem, mae'r cydrannau'n cael eu dibrisio ar wahân.

Mae cymhwyso hyn yn ymarferol yn gofyn am asesiad yn erbyn y meini prawf isod, er mwyn canfod a yw:-

- Mae'r bywyd defnyddiol economaidd yn wahanol iawn i elfennau eraill yr ased h.y. 15 mlynedd neu fwy;
- Mae gwerth yr ased yn £2m neu'n fwy ac mae'r gydran dros 25% o gyfanswm gwerth yr ased;
- Mae'r bywyd defnyddiol economaidd yn wahanol iawn ond mae'r gwerth yn cynrychioli llai na 25% o gyfanswm gwerth yr ased; bydd y gydran yn cael ei nodi ar wahân os bernir, ym marn y Prisiwr, ei bod yn berthnasol, e.e. lle mae gwerth cydran, dyweder, yn £3m (10%) o'r ased dibrisio sydd â chyfanswm gwerth o £30m.

Os yw'r ased dibrisio yn rhan o grŵp ehangach a ddelir at yr un diben, er enghraifft, canolfannau hamdden, bydd y polisi a argymhellir hwn ar gydrannau yn cael ei gymhwyso i gyfanswm y grŵp ehangach hwn ac nid i bob unigolyn sy'n dibrisio ased o fewn y grŵp.

8.5 Asedau y ceir gwared arnynt ac Asedau Anghyfredol a delir i'w Gwerthu

Mae'r asedau hyn yn cael eu marchnata'n rhagweithiol ar gyfer eu gwerthu ac mewn achosion ble y mae'r Cyngor yn disgwyl iddynt gael eu gwerthu yn y 12 mis nesaf. Fe nodir yr asedau yma ar wahân oherwydd bydd y gwerth ar y Fantolen yn cael ei adennill yn bennaf drwy werthiant yn hytrach na pharhau i'w ddefnyddio yn y dyfodol. Mae'r ased yn cael ei ailbriso yn union cyn ei ail-gategoreiddio ac yna ei gario ar yr isaf o'r swm hwn a gwerth teg llai costau gwerthu. Caiff gwerth teg asedau anghyfredol a delir i'w gwerthu, eu mesur yn unol â'u lefel uchaf a gorau o ddefnydd. Pan fo gostyngiad dilynol i werth teg llai costau gwerthu, mae'r golled yn cael ei phostio i'r llinell Gwariant Gweithredol Arall yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Dim ond hyd at swm unrhyw golledion a gydnabuwyd yn flaenorol yn y Gwaged neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau y cydnabyddir enillion mewn gwerth teg. Ni chodir dibrisiant ar Asedau a delir i'w Gwerthu.

Os nad yw asedau bellach yn cwrdd â'r meini prawf i'w dosbarthu fel Asedau a delir i'w Gwerthu, yna cânt eu hailddosbarthu'n ôl i asedau anghyfredol a'u prisio ar yr isaf o'u swm cario cyn iddynt gael eu dosbarthu fel rhai y delir i'w gwerthu, addasu ar gyfer dibrisiant, amorteiddiad neu ailbrisiadau a fyddai wedi cael eu cydnabod petaent ddim wedi cael eu dosbarthu fel rhai a Delir i'w Gwerthu, a'u swm adferadwy ar ddyddiad y penderfyniad i beidio gwerthu.

Nid yw asedau fydd yn cael eu gadael neu eu sgrapio yn cael eu hailddosbarthu fel Asedau a delir i'w Gwerthu.

8.6 Cael Gwared ar Asedau Anghyfredol

Pan ceir gwared ag ased neu pan gaiff ei ddigomisiynu, dilëir swm cario'r ased yn y Fantolen (os yw'n Eiddo, Offer a Chyfarpar neu Asedau a delir i'w Gwerthu) i linell Gwariant Gweithredol Arall yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr fel rhan o'r budd neu'r golled ar adeg gwaredu. Caiff y gost hon ei drosglwyddo wedyn i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn.

Mae derbyniadau o warediadau (os oes rhai) yn cael eu credydu i'r un llinell yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr hefyd fel rhan o'r budd neu golled ar waredu (h.y. wedi ei netio i ffwrdd yn erbyn gwerth cario'r ased adeg cael gwared arno). Mae unrhyw enillion ailbrisiant a gronnwyd i'r ased yn y Gronfa Ailbrisiant Wrth Gefn yn cael eu trosglwyddo i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf.

Mae symiau uwch na £10k a dderbynnir ar gyfer eitem a waredwyd yn cael eu categoreiddio fel derbyniadau cyfalaf ac ni feddir ond eu defnyddio wedyn ar gyfer buddsoddiad cyfalaf newydd neu eu gosod o'r neilltu i leihau angen gwaelodol y Cyngor i fentyca (y gofyniad Cyllido Cyfalaf). Mae derbyniadau yn cael eu neilltuo i'r Gronfa Derbyniadau Cyfalaf Wrth Gefn o Falans Cronfa'r Cyngor yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn.

Nid yw gwerth dileu gwarediadau'n cael ei godi yn erbyn y Dreth Gyngor, oherwydd darperir yn llawn ar gyfer asedau anghyfredol dan drefniadau ar wahân ar gyfer Cyllido Cyfalaf. Mae symiau'n cael eu trosglwyddo i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf o Falans Cronfa'r Cyngor yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn.

8.7 Asedau nad oes eu hangen mwyach

Gwerth teg asedau nad oes eu hangen mwyach yw'r pris a fyddai'n cael ei dderbyn i werthu ased neu ei dalu i drosglwyddo rhwymedigaeth mewn trafodiad trefnus rhwng rhai sy'n weithgar yn y farchnad ar adeg mesur. Bydd hyn yn seiliedig ar y defnydd uchaf a gorau a amcangyfrifir gan ddefnyddio mewnbynnau Lefel 1 yn seiliedig ar ddull marchnad / dull prisio tebyg.

8.8 Asedau Treftadaeth

Asedau Treftadaeth yw'r rheini y bwriedir eu cadw mewn ymddiriedolaeth i genedlaethau'r dyfodol oherwydd eu cysylltiadau diwydiannol, amgylcheddol neu hanesyddol. Maent yn cael eu dal gan y Cyngor yn unol â'i amcanion cyffredinol i warchod treftadaeth Ynys Môn.

Mae'r Cyngor yn berchen ar nifer o asedau treftadaeth diriaethol megis adeiladau hanesyddol a gwaith celf.

Rhoddir gwerth ar Asedau Treftadaeth weithredol (h.y. rheini sydd, ynghyd â chael eu dal am eu nodweddion treftadaeth, hefyd yn cael eu defnyddio gan y Cyngor am weithgareddau arall neu i ddarparu gwasanaethau arall) a chyfrif amdanynt fel asedau gweithredol, yn yr un modd ag asedau arall o'r math cyffredinol yna (e.e. adeiladau gweithredol).

Rhoddir gwerth ar Asedau Treftadaeth ar y sail fwyaf priodol a pherthnasol i'r ased unigol neu ddsbarth yr asedau. Lle nad yw'n ymarferol i gael prisiad ar gost sy'n gymesur â'r buddiannau i ddefnyddwyr y datganiadau ariannol, mesurir yr Asedau Treftadaeth ar gost hanesyddol (llai unrhyw dibrisiant cronedig, amorteiddio a cholledion amhariad fel sy'n briodol). Lle mesurir Asedau Treftadaeth ar brisiad, fe fesurir y swm cario yn ddigon aml i sicrhau fod y prisiadau yn parhau i fod yn gyfredol, ac ar gyfnodau dim mwy na phum mlynedd. Mewn achos lle na fedrir penderfynu ar gost neu werth Ased Treftadaeth heb fynd i gost anghymesur, ni fydd yr asedau'n cael eu cydnabod yn y Fantolen. Yn lle hynny, bydd yr ased yn cael ei datgelu yn y nodiadau i'r cyfrifon.

Pan fo Ased Treftadaeth ag oes benodol, darperir dibrisiant ar yr un sail â chategorïau eraill o asedau (am fanylion, gweler y Polisi Cyfrifo am Ddibrisiant, 8.4 uchod).

Ni ddarperir dibrisiant ar Asedau Treftadaeth sydd ag oes amhenodol a gwerth gweddilliol uchel. Dylid adolygu swm cario Ased Treftadaeth pan fo tystiolaeth o amhariad, er enghraifft, pan mae wedi dioddef dirywiad ffisegol neu wedi cael ei dorri neu pan fo amheuon newydd yn codi ynglŷn â'i ddilysrwydd. Adnabyddir unrhyw amhariad ar yr un sail â dosbarthiadau arall o ased (am fanylion gweler Polisi Cyfrifo 8.3, Amhariad). Ar hyn o bryd, nid yw'r Cyngor yn mynd ati'n weithredol i gaffael mwy o Asedau Treftadaeth, ond mae'n ymateb i gyfleoedd i wella ei bortffolio fel maent yn codi. Cedwir y casgliadau celf yn Oriel Ynys Môn, gyda gwaith cynnal a chadw'n cael ei wneud pan fo'r angen. Rhannau o'r casgliad sy'n cael ei arddangos ar unrhyw adeg, tra gellir trefnu i gael mynediad i'r gweddill. Mae'r Eiddo Treftadaeth yn cael eu rheoli a'u cynnal a'u cadw, wrth ystyried eu nodweddion treftadaeth, fel rhan o bortffolio cyffredinol y Cyngor o dir ac adeiladau.

8.9 Trin Asedau Ysgol

Cymerir yn ganiataol mai awdurdodau lleol sy'n rheoli'r ysgolion y maent yn eu cynnal. O ganlyniad, caiff asedau, rhwymedigaethau, cronfeydd wrth gefn a llif arian yr ysgolion a gynhelir gan yr Awdurdod eu cynnwys yn natganiadau ariannol y Cyngor.

Ymddiriedolwyr yr ysgol neu'r corff sefydledig sy'n berchen ar, ac yn rheoli, tir ac adeiladau ysgolion a gynorthwyr yn wirfoddol ac ysgolion sefydledig ac, o'r herwydd, ni chânt eu cynnwys ar Fantolen y Cyngor.

Caiff gwariant cyfalaf ar ysgolion cymunedol ei ychwanegu at falansau'r ysgolion hynny. Caiff balansau ysgolion unigol ar 31 Mawrth 2022 eu cynnwys ym Mantolen y Cyngor oherwydd eiddo'r Cyngor fydd unrhyw gyllidebau datganoledig i'r ysgolion sydd heb eu gwario.

I bwrpas cyfrifo, mae asedau ysgolion dan reolaeth wirfoddol ac ysgolion a gynorthwyir yn wirfoddol fel a ganlyn:-

- Ysgolion Dan Reolaeth Wirfoddol: mae'r tir wedi ei gynnwys ar y Fantolen ond nid yr adeiladau;
- Ysgolion a Gynorthwyir yn Wirfoddol: nid yw'r tir na'r adeiladau wedi eu cynnwys ar y Fantolen; ac
- Yn ychwanegol, nid yw'r tir na'r adeiladau yn Ysgol Sefydledig Caergeiliog wedi eu cynnwys ar y Fantolen oherwydd mae'r asedau hyn wedi eu breinio gydag ymddiriedolwyr yr ysgol.

9. Eiddo Buddsoddiad

Eiddo buddsoddiad yw'r tir a'r adeiladau hynny a ddefnyddir i bwrpas cynhyrchu rhent a/neu ar gyfer cynnydd cyfalaf yn unig. Nid yw'r diffiniad yn cael ei fodloni os ydyw'r eiddo'n cael ei ddefnyddio mewn unrhyw ffordd i hwyluso darparu gwasanaethau neu i gynhyrchu nwyddau neu pan fo'n cael ei ddal i'w werthu.

Mae eiddo buddsoddiad yn cael eu cydnabod pan mae'n debygol y bydd buddion economaidd cynlluniedig ar gyfer y dyfodol yn llifo i'r Awdurdod ac y gellir mesur mewn modd dibynadwy gost neu werth teg yr eiddo buddsoddiad hwnnw. Caiff eiddo buddsoddiad eu mesur yn ôl cost yn y lle cyntaf ac, wedyn, yn ôl gwerth teg, gan ddibynnu ar faint y gellid ffeirio'r ased rhwng partion gwybodus hyd braich. Yn unol â'r Côt, rhaid prisio Eiddo Buddsoddiad yn ôl y defnydd mwyaf a gorau y gellir ei wneud ohonynt, waeth beth fo bwriadau'r Cyngor ar eu cyfer. Mae hyn yn golygu bod defnydd amgen wedi cael ei ystyried ar gyfer pob eiddo buddsoddiad ac, os byddai modd defnyddio'r eiddo i bwrpas arall a hynny'n codi ei werth teg, yna dylid defnyddio'r gwerth teg hwnnw. Nid yw'r eiddo'n cael ei ddibrisio, yn hytrach caiff eu hailbriso'n flynyddol yn unol â SAARh13 yn ôl amgylchiadau'r farchnad ar ddyddiad y Fantolen. Mae enillion a cholledion adeg ailbriso'n cael eu symud i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddiad yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Yr un driniaeth yn union a roddir i enillion a cholledion wrth gael gwared ohonynt.

Mae rhent a dderbynnir am eiddo buddsoddiad yn cael ei gredydu i'r llinell Incwm Cyllido a Buddsoddiad ac yn arwain at gynnydd ym malans Cronfa'r Cyngor. Fodd bynnag, dan drefniadau statudol, ni chaniateir i enillion a cholledion a geir yn sgil ailbriso a gwerthu gael effaith ar falans Cronfa'r Cyngor. Felly, mae'r enillion a'r colledion yn cael eu symud allan o Falans Cronfa'r Cyngor yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn a'u symud i mewn i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf ac (yn achos arian gwerthiant uwch na £10k) i'r Gronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf.

10. Asedau Anniriaethol

Mae asedau anniriaethol yn asedau nad ydynt yn gyfredol, nac yn ariannol, y gellir eu hadnabod ar wahân ond nid oes ganddynt sylwedd ffisegol (er enghraifft, meddalwedd cyfrifiadurol). Caiff y rhain eu rheoli gan y Cyngor oherwydd digwyddiadau yn y gorffennol. Nid yw gwariant ar ddatblygu gwefannau'n cael ei gyfalafu pan fo'r wefan yn cael ei defnyddio'n llwyr neu'n bennaf i hyrwyddo neu i hysbysebu nwyddau'r Cyngor neu ei wasanaethau. Caiff gwariant ar asedau anniriaethol eu cyfalafu pan dybir y bydd buddiannau economaidd yn y dyfodol neu wasanaeth posib yn llifo o'r ased anniriaethol i'r Cyngor. Mae oes economaidd defnyddiol asedau anniriaethol yn cael ei benderfynu gan y gweithiwr proffesiynol perthnasol sy'n arwain ar brynu/datblygu'r ased anniriaethol. Mae oes economaidd ddefnyddiol ased anniriaethol yn fyrrach nag asedau dirweddol, er enghraifft, rhwng pump a saith mlynedd. Mae asedau anniriaethol yn cael eu hamorteiddio ar sail llinell syth dros fywyd economaidd defnyddiol yr ased.

Yn y lle cyntaf, mesurir asedau anniriaethol yn ôl y gost. Nid yw'r symiau'n cael eu hailbrisio oni bai fod modd pennu gwerth yr asedau y mae'r Cyngor yn eu dal drwy droi at y farchnad weithredol. Yn ymarferol, nid oes ased anniriaethol y mae'r Cyngor yn ei ddal yn bodloni'r maen prawf hwn ac, felly, cawn eu cario yn ôl ar gost llai amorteiddio cronedig. Mae swm dibrisiannol ased anniriaethol yn cael ei amorteiddio dros ei oes ddefnyddiol i linell(au) y gwasanaeth perthnasol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Rhoddir prawf amhariad ar asedau anniriaethol yn flynyddol a phryd bynnag y ceir arwydd bod amhariad ar yr ased. Mae unrhyw golledion a ganfyddir yn cael eu nodi yn erbyn llinell(au) y gwasanaeth perthnasol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Bydd unrhyw enillion neu golledion wrth gael gwared ag ased n anniriaethol eu wrth roi'r gorau iddo yn cael ei nodi yn erbyn y llinell Gwariant Gweithredol Arall yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

Pan fo gwariant ar asedau anniriaethol yn gymwys i'w ystyried fel gwariant cyfalaf i ddibenion statudol, ni chaniateir i amorteiddio, colledion amhariad nag enillion a cholledion cael gwared â'r asedau gael effaith ar Falans Cronfa'r Cyngor. Felly, mae'r enillion a'r colledion yn cael eu symud allan o Falans Cronfa'r Cyngor yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn a'u symud i mewn i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf ac (yn achos arian gwerthiant uwch na £10k) i'r Gronfa Wrth Gefn Derbyniadau Cyfalaf.

11. Rhestrau Stoc a Chontractau Tymor Hir

Cynhwysir rhestrau stoc yn y Fantolen yn ôl y gost neu'n ôl y gwerth gwerthu net - pa un bynnag o'r ddau sydd isaf. Mae cost rhestrau stoc yn cael ei aseinio trwy ddefnyddio fformiwla gostio 'Cyntaf i Mewn, Cyntaf Allan' (FIFO).

Rhoddir cyfrif am gontractau tymor hir trwy godi ar y Gwarged neu ar y Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau yn seiliedig ar werth y gwaith neu'r gwasanaeth a dderbynnir dan y contract yn ystod y flwyddyn ariannol.

Mae gwaith sydd yn y broses o gael ei wneud yn cael ei gynnwys yn y Fantolen yn ôl y gost.

12. Arian Parod a Chywerthoedd Arian

Cynrychiolir arian parod gan arian mewn llaw ac adneuo'n gyda sefydliadau ariannol sy'n ad- daladwy heb gosb ar rybudd o ddim mwy na 24 awr. Mae cywerthoedd arian yn fuddsoddiadau hynod o hylifol sy'n aeddfedu ymhen tri mis neu lai o'r dyddiad prynu ac yn rhai y gellir eu trosi'n hawdd i symiau hysbys o arian parod heb beri unrhyw risg o bwys yn sgil newid mewn gwerth.

Yn y Datganiad Llif Arian, dangosir arian parod a chywerthoedd arian net o'r gorddrafftiau banc sy'n daladwy ar alw ac maent yn rhan hanfodol o reolaeth arian parod y Cyngor.

13. Offerynnau Ariannol

13.1 Ymrwymadau Ariannol

Mae ymrwymadau ariannol yn cael eu hadnabod ar y Fantolen pan ddaw'r Awdurdod yn barti i'r darpariaethau cytundebol mewn offeryn ariannol, cânt eu mesur i gychwyn ar werth teg, a'u cario ar eu cost wedi'i amorteiddio. Mae costau blynyddol i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (CIES) ar gyfer llog sy'n daladwy yn seiliedig ar swm cario'r rhwymedigaeth, wedi'i luosi â'r gyfradd llog effeithiol ar gyfer yr offeryn. Y gyfradd llog effeithiol yw'r gyfradd sy'n disgowntio'n union y taliadau arian parod a amcangyfrifir yn y dyfodol dros oes yr offeryn i'r swm y cafodd ei gydnabod arno'n wreiddiol.

Ar gyfer y mwyafrif o'r benthyciadau sydd gan yr Awdurdod, golyga hyn mai'r swm a gyflwynir yn y Fantolen yw'r prifswm yn weddill sy'n daladwy (a llog wedi cronni); a'r llog a godir i'r CIES yw'r swm sy'n daladwy am y flwyddyn yn ôl y cytundeb benthycia.

Pan fo premiymau a disgowntiau wedi eu codi i'r CIES, mae'r rheoliadau yn caniatáu i'r effaith ar Falans y Gronfa Gyffredinol gael ei thaenu dros y blynyddoedd i ddod. Mae gan yr Awdurdod bolisi o daenu'r enillion neu'r colledion dros y tymor oedd yn weddill ar y benthyciad yr oedd y premiwm yn daladwy yn ei erbyn, neu yr oedd y disgownt i'w dderbyn pan gafodd ei ad-dalu. Mae cysoniad y symiau a godir i'r CIES i'r taliad net sydd ei angen yn erbyn Balans y Gronfa Gyffredinol yn cael ei reoli trwy drosglwyddo i neu o'r Cyfrif Addasu Offerynnau Ariannol yn y Datganiad Symudiad yn y Cronfeydd wrth Gefn.

13.2 Asedau Ariannol

Caiff asedau ariannol eu dosbarthu yn seiliedig ar ddull dosbarthu a mesur sy'n adlewyrchu'r model busnes ar gyfer dal yr asedau ariannol a'u nodweddion llif arian. Mae tri phrif ddsbarth o asedau ariannol sef:-

- cost wedi'i amorteiddio;
- gwerth teg trwy elw neu golled (FVPL); a
- gwerth teg trwy incwm cynhwysfawr arall (FVOCI).

Model busnes yr Awdurdod yw dal buddsoddiadau er mwyn casglu llifoedd arian cytundebol.

Felly, mae asedau ariannol yn cael eu dosbarthu fel cost wedi'i amorteiddio, heblaw am y rheini nad yw eu taliadau cytundebol ar ffurf talu'r prifswm a llog yn unig (h.y. lle nad yw'r llifoedd arian ar ffurf offeryn dyled sylfaenol).

Asedau Ariannol wedi eu Mesur ar Gost wedi'i Amorteiddio

Mae asedau ariannol wedi eu mesur ar gost wedi'i amorteiddio yn cael eu hadnabod ar y Fantolen pan ddaw'r Awdurdod yn barti i'r darpariaethau cytundebol mewn offeryn ariannol, a chânt eu mesur i gychwyn ar werth teg. Wedyn cânt eu mesur ar eu cost wedi'i amorteiddio. Mae credydau blynyddol i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (CIES) ar gyfer llog sy'n dderbyniadwy yn seiliedig ar swm cario yr ased wedi'i luosi â'r gyfradd llog effeithiol ar gyfer yr offeryn. Ar gyfer y mwyafrif o'r asedau ariannol y mae'r Awdurdod yn eu dal, golyga hyn mai'r swm a gyflwynir yn y Fantolen yw'r prifswm yn weddill y gellir ei dderbyn (ynghyd â llog wedi cronni) a'r llog a gaiff ei gredydu i'r CIES yw'r swm sydd i'w dderbyn am y flwyddyn yn y cytundeb benthycia.

Fodd bynnag, mae'r Awdurdod wedi gwneud nifer o fenthyciadau i weithwyr ar lai na chyfraddau'r farchnad (benthyciadau meddal). Mae'r Cyngor yn defnyddio cyfradd CThEM ar gyfer benthyciadau buddiol i weithwyr fel procsi ar gyfer gwerth y farchnad/cyfradd llog effeithiol. Os yw'r gwahaniaeth rhwng y gyfradd ostyngedig a'r gyfradd llog effeithiol yn fwy na £100k, caiff colled ei gofnodi ar y CIES am werth presennol y llog a fydd yn cael ei ildio dros oes yr offeryn, gan arwain at gost wedi'i amorteiddio is na'r prifswm sy'n weddill.

Caiff llog ei gredydu i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi yn y CIES ar gyfradd llog effeithiol fymryn yn uwch na'r gyfradd a dderbynnir gan y gweithwyr, ac effaith y gwahaniaeth yw cynyddu cost wedi'i amorteiddio'r benthyciad yn y Fantolen. Mae'n ofynnol yn y darpariaethau statudol mai effaith benthyciadau meddal ar Falans y Gronfa Gyffredinol yw'r llog sy'n dderbyniadwy am y flwyddyn ariannol - mae cysoniad y symiau a gaiff eu debydu neu eu credydu i'r CIES i'r enillion net sydd ei angen yn erbyn Balans y Gronfa Gyffredinol yn cael ei reoli trwy drosglwyddo i neu o'r Cyfrif Addasu Offerynnau Ariannol yn y Datganiad Symudiad yn y Cronfeydd wrth Gefn.

Mae unrhyw enillion a cholledion sy'n codi pan fo ased yn cael ei ddad-gydnabod, yn cael eu credydu neu eu debydu i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi yn y CIES.

13.3 Model Colled Credyd Disgwyliedig

Mae'r Awdurdod yn cydnabod colledion credyd disgwyliedig ar bob un o'i asedau ariannol a ddelir ar gost wedi'i amorteiddio [neu FVOCI pan fo'n berthnasol], naill ai ar sail 12 mis neu sail oes. Mae'r model colled credyd disgwyliedig ar sail oes (model symledig) hefyd yn gymwys i symiau les sy'n dderbyniadwy ac asedau contract. Dim ond colledion oes sy'n cael eu cydnabod ar gyfer symiau masnach derbyniadwy (dyledwyr) a ddelir gan yr Awdurdod.

Bydd y Cyngor hefyd yn ymestyn y drefn symledig i symiau derbyniadwy ar les a masnach ac asedau contract os oes cydran gyllido sylweddol.

Mae colledion amhariad yn cael eu cyfrifo i adlewyrchu'r disgwyliad efallai na fydd y llifoedd arian yn y dyfodol yn digwydd oherwydd gallai'r benthyciwr fethu talu ei rwymedigaethau. Mae risg credyd yn chwarae rhan hollbwysig wrth asesu colledion. Os yw risg wedi cynyddu'n sylweddol ers i offeryn gael ei gydnabod i gychwyn, caiff colledion eu hasesu ar sail oes. Os yw'r risg heb gynyddu'n sylweddol, neu os yw parhau yn isel, caiff colledion eu hasesu ar y sail colledion disgwyliedig dros 12 mis.

Ar gyfer 2022/23, yng nghyswllt Mân Ddyledwyr roedd y canrannau drwg dyledion canlynol yn berthnasol:-

6 mis i 1 flwyddyn: 50%;
1 flwyddyn i 2 flynedd: 75%;
Dros 2 flynedd: 100%.

Byddai canrannau uwch yn berthnasol ar gyfer rhai dyledwyr penodol, gan ddwyn i gof amgylchiadau, wedi eu gohirio h.y. ffioedd preswyl Gwasanaethau Cymdeithasol oedd wedi eu gohirio tra'n aros i eiddo werthu (lle'r oedd priddiant ar yr eiddo), roedd darpariaeth o 10% yn berthnasol waeth beth yw'r oedran - er y byddai darpariaeth uwch yn berthnasol mewn rhai amgylchiadau e.e. cyflwr presennol yr eiddo neu werth yr eiddo neu anghydfod.

Mae SAARh yn ei gwneud yn ofynnol i adnabod dyledion yn gynt (nid yw'r arfer cyfredol yn darparu ar gyfer dyledion yn gynt na chwe mis oed, er y byddai darpariaeth yn cael ei wneud ar gyfer amgylchiadau dyledwyr unigol sy'n hysbys e.e. methdalwr, oedran llai na hyn) ac mae'n rhaid eithrio dyledion sector cyhoeddus (ar hyn o bryd mae dyledion ar gyfer y bwrdd iechyd lleol, praeseptwyr mawr a lleol (cynghorau)/cyrff sy'n codi trethi ac ati, a gweinyddiaethau canolog/datganoledig ac ati wedi eu cynnwys). Gan roi ystyriaeth i SAARh9, mae angen lwfansau amharu colledion diwygiedig ac fe wneir yr ystyriaethau canlynol i gyrraedd y lwfansau diwygiedig:-

Nid yw SAARh9 yn diffinio diffyg ar ddyled, ond mae'n ofynnol i sefydliad ddarparu diffiniad o'r fath sy'n gyson â'i ddibenion rheoli credyd. Defnyddir y diffiniad canlynol at ddibenion y gofyniad lwfans amharu colledion ar gyfer Mân Ddyledion, sy'n ddigon syml ac sy'n gyson â rheolaeth credyd yr Awdurdod –

Mae dyledwyr wedi diffygio ar ddyled (at ddibenion lwfans amharu colledion yng nghyswllt Mân Ddyledwyr) os nad oes taliad wedi'i dderbyn yn erbyn dyled yn y system Dyledwyr Civica (erbyn 31 Mawrth bob blwyddyn) pan fo oedran y ddyled yn fwy nag 14 diwrnod calendr o'r dyddiad pwynt treth.

Cynigir y lwfansau canlynol ar gyfer cyfnodau o hyd at chwe mis:-

- Diwrnod 1 i 14 niwrnod ar ôl codi'r anfoneb –2%;
- 1 - 30 diwrnod ar ôl y diwrnod dyledus h.y. 15 diwrnod i 45 diwrnod o'r dyddiad pwynt treth - 2.5%;

- 31 - 60 diwrnod ar ôl y diwrnod dyledus h.y. 46 diwrnod i 75 diwrnod o'r dyddiad pwynt treth - 4.5%;
- 61 - 90 diwrnod ar ôl y diwrnod dyledus h.y. 76 diwrnod i 105 diwrnod o'r dyddiad pwynt treth – 7.5%;
- 91 – 168 diwrnod ar ôl y diwrnod dyledus h.y. 106 diwrnod i 182 diwrnod o'r dyddiad pwynt treth – 15%.

Byddai'r Cyngor wedyn yn parhau i ddefnyddio'r canrannau cyfredol ar gyfer dyledion hŷn na chwe mis o'r dyddiad pwynt treth h.y.

- 183 – 365 diwrnod o'r dyddiad pwynt treth – 50%;
- 366 – 730 diwrnod o'r dyddiad pwynt treth – 75%;
- 731 diwrnod neu fwy o'r dyddiad pwynt treth – 100%.

Taliadau wedi eu gohirio

O 183 diwrnod o'r dyddiad pwynt treth mae'r rhain i gael eu cymhwyso ar 10% YN UNIG ac nid ar y cyfraddau uwch a ddangosir. Dim darpariaeth ar gyfer dyledion gohiriedig sy'n llai na chwech mis oed. Mae gan y Cyngor bridiannau cyfreithiol wedi'u sicrhau yn erbyn cartrefi unigolion, felly, mae'r swm ar gyfer amhariad yn is. Yr enillion neu'r golled amhariad flynyddol fydd y newid mewn colledion credyd disgwylidig cydol oes dros y flwyddyn.

Gordaliadau Budd-daliadau Tai

Mae gan y Cyngor lwfans colledion amhariad o 90% o'r gordaliad budd-daliadau tai a waned i'r defnyddiwr gwasanaeth ar ddiwedd y flwyddyn. Mae'r lwfans colledion amhariad yn uchel oherwydd bod adnoddau ariannol unigolion sy'n derbyn budd-daliadau fel arfer yn brin ac mae'r risg o fethu ag adennill y gordaliadau budd-daliadau'n yn uchel.

Rhenti

Mae'r lwfans colledion amhariad ar gyfer dyledion rhent yn seiliedig ar y swm o arian sy'n ddyledus, gyda dyledion uwch ar ganrannau uwch oherwydd bod y risg o beidio ag ad-dalu yn cynyddu wrth i'r ddyled gynyddu. Bydd lwfans colledion amhariad yn cael ei gosod ar y symiau dyledus ym mhob band. Mae bandiau a chanrannau'r lwfans colledion amhariad fel a ganlyn:

Tenantiaid Presennol

<u>Gwerth yr Ôl-ddyled</u>	<u>Lwfans Colledion Amhariad</u>
£0.01 i £49.99	10%
£50 i £99.99	20%
£100 i £249.99	30%
£250 i £499.99	45%
£500 i £999.99	60%
>£1,000	85%

Gosodir lwfans colledion amhariad o 90% ar gyfer yr holl dyledion gan gyn-denantiaid gan fod y dyledion hyn yn llai tebygol o gael eu hadennill na chan denantiaid presennol.

13.4 Asedau Ariannol yn cael eu Mesur ar Werth Teg trwy Elw neu Golled (FVPL)

Mae asedau ariannol sy'n cael eu mesur ar werth FVPL yn cael eu hadnabod ar y Fantolen pan ddaw'r Awdurdod yn barti i'r darpariaethau cytundebol mewn offeryn ariannol, a chânt eu mesur i gychwyn a'u cario ar werth teg. Mae enillion neu golledion gwerth teg yn cael eu hadnabod wrth iddynt gyrraedd yn y Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau.

Mae mesuriadau gwerth teg yr asedau ariannol yn seiliedig ar y technegau canlynol:-

Offerynnau gyda phrisiau'r farchnad wedi'u dyfynnu – pris y farchnad offerynnau eraill gyda thaliadau sefydlog a chanfyddadwy – dadansoddiad llif arian gostyngedig.

Mae'r mewnbynnau i'r technegau mesur wedi eu categoreiddio yn unol â'r tair lefel ganlynol:-

Mewnbynnau Lefel 1 – prisiau wedi'i dyfynnu (heb eu haddasu) mewn marchnadoedd actif ar gyfer asedau yr un fath y gall yr Awdurdod gael mynediad atynt ar y dyddiad mesur.

Mewnbynnau Lefel 2 – mewnbynnau ar wahân i'r prisiau wedi'u dyfynnu sydd wedi'u cynnwys yn Lefel 1 sy'n ganfyddadwy ar gyfer yr ased, naill ai'n uniongyrchol neu'n anuniongyrchol.

Mewnbynnau Lefel 3 – mewnbynnau anghanfyddadwy ar gyfer yr ased.

13.5 Y Datganiadau Ariannol

Mae unrhyw enillion a cholledion sy'n codi pan fo ased yn cael ei ddad-gydnabod yn cael eu credydu neu eu debydu i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

13.6 Asedau Ariannol ar Gael i'w Gwerthu

Nid oes gan y Cyngor asedau ariannol ar gael i'w gwerthu ac yn annhebygol o gael rhai yn y tymor byr gan ni chynhwysir yr asedau ariannol yma yn y Datganiad Strategaeth Rheoli Trysorlys 2022/23.

14. Darpariaethau, Rhwymedigaethau Wrth Gefn ac Asedau Wrth Gefn

14.1 Darpariaethau

Gwneir darpariaethau pan fo rhywbeth wedi digwydd sy'n rhoi rhwymedigaeth gyfreithiol neu ddehongliadol i'r Cyngor sy'n debygol o fod angen setliad trwy drosglwyddo buddiannau economaidd neu wasanaeth posibl, a phan fo modd darparu amcangyfrif dibynadwy o faint y rhwymedigaeth. Er enghraifft, efallai bod y Cyngor yn rhan o achos llys fyddai'n debygol o arwain yn y pen draw at wneud setliad neu dalu iawndal.

Codir darpariaethau fel traul ar y llinell gwasanaeth priodol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn y flwyddyn y daw'r Cyngor yn ymwybodol o'r rhwymedigaeth, a chânt eu mesur yn ôl yr amcangyfrif gorau ar ddyddiad y Fantolen o'r gwariant sydd ei angen i setlo'r rhwymedigaeth, gan gymryd i ystyriaeth y risgiau ac ansicrwydd perthnasol.

Pan fo taliadau'n cael eu cyflwyno, yn y diwedd, rhoddir nhw yn erbyn y ddarpariaeth a gludir yn y Fantolen. Mae setliadau amcangyfrifedig yn cael eu hadolygu ar ddiwedd bob blwyddyn ariannol – pryd y bydd hi'n llai na thebygol y bydd angen trosglwyddo buddiannau economaidd (neu gwneir setliad llai na'r disgwyl), caiff y ddarpariaeth ei gwrthdroi a'i rhoddi mewn credyd yn ôl i'r gwasanaeth perthnasol.

Pan fo disgwyl hawlio cyfran neu'r cyfan o'r taliad i setlo'r ddarpariaeth oddi ar barti arall (e.e. oddi ar hawliad yswiriant), caiff ei gydnabod fel incwm i'r gwasanaeth perthnasol ond os oes sicrwydd go bendant y bydd ad-daliad ar gael os ydyw'r Cyngor yn setlo'r rhwymedigaeth.

14.2 Rhwymedigaethau wrth gefn

Mae rhwymedigaeth wrth gefn yn codi pan fo digwyddiad wedi cymryd lle sy'n rhoi rhwymedigaeth bosib ar y Cyngor, ond na fydd cadarnhad hyd oni fydd digwyddiadau nad oes modd eu rhagweld wedi digwydd yn y dyfodol, neu heb ddigwydd, a rheini heb fod yn gyfan gwbl dan reolaeth y Cyngor. Mae rhwymedigaethau wrth gefn hefyd yn codi mewn amgylchiadau ble byddai darpariaeth yn cael ei gwneud fel arall ond naill ai nid yw'n debygol y bydd angen all-lif o adnoddau neu ni ellir mesur maint y rhwymedigaeth yn ddibynadwy.

Ni chydabyddir rhwymedigaethau wrth gefn yn y Fantolen, ond cânt eu datgelu mewn nodyn i'r cyfrifon petaent yn codi.

14.3 Asedau wrth gefn

Mae ased wrth gefn yn codi pan fo digwyddiad wedi cymryd lle sy'n rhoi ased bosib i'r Cyngor, ond na fydd cadarnhad hyd oni fydd digwyddiadau nad oes modd eu rhagweld wedi digwydd yn y dyfodol, neu heb ddigwydd, a rheini heb fod yn gyfan gwbl dan reolaeth y Cyngor.

Ni chydabyddir asedau wrth gefn yn y Fantolen, ond cânt eu datgelu mewn nodyn i'r cyfrifon ble mae'n debygol y bydd mewnlif o fuddiannau economaidd neu wasanaeth posib.

15. Cronfeydd Wrth Gefn

Mae'r Cyngor yn cadw amryw o gronfeydd wrth gefn sy'n adlewyrchu i ba raddau y mae ei asedau'n fwy na'i ymrwymadau ac unrhyw gyfyngiadau, statudol neu wirfoddol, a roddir ar y defnydd o'r balansau hyn. Mae gan y Cyngor y disgrisiwn i osod o'r neilltu symiau penodol fel Cronfeydd wrth Gefn y mae'n dymuno eu clustnodi i ddibenion polisi i'r dyfodol, i ymdrin â materion wrth gefn neu i reoli llif arian. Ceir crynodeb o'r rhan yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn.

Caiff Cronfeydd wrth Gefn eu creu drwy drosglwyddo symiau o Falans Cronfa'r Cyngor yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn. Pan ceir traul sydd i'w gyllido o gronfa wrth gefn, caiff ei godi ar y gwasanaeth priodol yn y flwyddyn honno i'w sgorio yn erbyn y Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

Yna trosglwyddir y gronfa wrth gefn yn ôl i Falans Cronfa'r Cyngor yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn fel nad oes taliad net yn erbyn y Dreth Gyngor ar gyfer y gwariant. Cedwir rhai Cronfeydd wrth Gefn penodol er mwyn rheoli'r prosesau cyfrifo ar gyfer asedau nad ydynt yn gyfredol, offerynnau ariannol, buddiannau ymddeoliad a buddiannau gweithwyr ac nid ydynt yn cynrychioli adnoddau y gellir eu defnyddio i'r Cyngor - eglurir y Cronfeydd wrth Gefn hyn yn y polisiâu a'r nodiadau perthnasol.

16. Cydnabyddiaeth Refeniw

Caiff refeniw ei gydnabod yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn y flwyddyn y cafodd ei ennill yn hytrach na phan gafodd yr arian ei dderbyn. Mae hyn yn ymwneud ag incwm a geir o werthu nwyddau (a gynhyrchir gan y Cyngor i ddibenion eu gwerthu neu eu prynu i bwrpas ailwerthu), darparu gwasanaethau (ac eithrio gwasanaethau a wnelont yn uniongyrchol â chontractau adeiladu), llog, breindaliadau a difidendau, trafodion nad oes modd eu cyfnewid (h.y. y Dreth Gyngor) a lle cynt yr oedd rhwymedigaeth wedi'i hadnabod (h.y. credydwr) ar ôl bodloni'r meini prawf cydnabyddiaeth refeniw.

Caiff referniw ei gydnabod hefyd ar enillion a all godi neu beidio o weithgareddau cyffredin megis enillion ar ail-brisio asedau anghyfredol, enillion ar werthu asedau anghyfredol ac enillion ar asedau ariannol ar-gael-i'w-gwerthu. Lle mae'r Awdurdod yn gweithredu fel asiant, dim ond yr incwm a delir i'r Cyngor ar gyfer ei rôl fel asiant fydd yn cael ei gydnabod yn y cyfrifon. Ni fydd y swm sy'n gysylltiedig â'r trydydd parti (sef y prif swm) yn cael ei gynnwys yn y cyfrifon.

Mae referniw'n cael ei gydnabod a'i fesur yn ôl gwerth teg y gydnabyddiaeth a dderbynnir. Dyma'r pris a fyddai'n cael ei dderbyn i werthu ased neu ei dalu i drosglwyddo rhwymedigaeth mewn trafodiad busnes trefnus rhwng y rhai sy'n weithgar yn y farchnad ar y dyddiad mesur. Bydd ad- daliadau a setliadau ariannol, lle'n berthnasol, yn cael eu cymryd i ystyriaeth wrth fesur gwerth teg y gydnabyddiaeth a gafwyd.

Os yw'r taliadau'n cael eu cyflwyno yn ôl telerau gohiriedig, mae'r gydnabyddiaeth a dderbynnir yn cael ei lleihau i'w gwerth presennol er mwyn sicrhau gwerth teg. Mae'r gwahaniaeth rhwng y swm hwn a chyfanswm y taliadau a dderbynnir yn cael ei gydnabod fel referniw llog yn y Gwarged neu'r Diffyg ar Ddarparu Gwasanaethau. Mae derbyniadau tymor byr heb raddfa llog dynodedig yn cael eu mesur yn ôl y swm ar yr anfoneb wreiddiol pan fo effaith disgownt yn amherthnasol. Nid oes gwahaniaeth rhwng dyddiad cyflenwi a dyddiad talu yn achos trafodion digontract a rhai lle nad oes cyfnewid yn digwydd h.y. referniw yng nghyswllt y Dreth Gyngor a threthi cyffredinol ac, felly, mesurir y trafodion hyn yn ôl y symiau llawn a dderbynnir yn eu cylch.

17. Llog Mewnol

Buddsoddir balansau arian gan y Cyngor yn unol â'i pholisïau Rheoli Trysorlys a Buddsoddi ac fe gronnir a chredydir y llog i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Credydir llog i'r cronfeydd ymddiriedol a chronfeydd trydydd parti eraill ar sail y raddfa llog cyfartaleddig a enillwyd gan y Cyngor. Mae rhai cronfeydd wrth gefn yn derbyn llog trwy drosglwyddiad sydd wedi ei glandro ar yr un sail.

18. Prydlesau

Lle mae hynny'n berthnasol ac yn hanfodol, caiff prydlesau eu categoreiddio fel prydlesau ariannol lle mae telerau'r brydles yn trosglwyddo'n sylweddol yr holl risgiau a'r enillion sy'n gysylltiedig â pherchenogaeth yr eiddo, offer neu gyfarpar o'r prydleswr i'r prydlesai. Lle mae prydles yn ymwneud â thir ac adeiladau, caiff y tir a'r adeiladau eu categoreiddio ar wahân. Caiff trefniadau nad ydynt â statws gyfreithiol prydles ond sy'n trosglwyddo hawl i ddefnyddio ased yn gyfnewid am daliad eu cyfrif amdanynt dan y polisi hwn lle mae cyflawni'r trefniant yn dibynnu ar ddefnyddio asedau penodol. Mae asedau wedi cael eu hadolygu gan gymryd i ystyriaeth lefel bwysigrwydd y rhenti blynyddol a gwerthoedd cyfalaf ac mae eu cynnwys yn y cyfrifon yn seiliedig ar y lefelau hyn.

18.1 Y Cyngor fel Prydlesai

18.1.1 Prydlesau Ariannol

Os yn berthnasol ac o werth sylweddol, byddai eitemau o Eiddo, Offer a Chyfarpar a ddelir dan brydlesau ariannol yn cael eu cydnabod ar y Fantolen ar gychwyn y brydles yn ôl eu gwerth teg wedi ei fesur ar adeg sefydlu'r brydles (neu yn ôl gwerth cyfredol y taliadau isaf ar y brydles os ydynt yn is na'r gwerth teg). Wrth gydnabod yr ased, gwneir ymrwymiad cyfatebol i dalu i'r prydleswr. Caiff y costau uniongyrchol cychwynnol i'r Cyngor eu hychwanegu at swm cario'r ased. Caiff premiymau a delir ar adeg sefydlu prydles eu defnyddio i ddibrisio ymrwymiad y brydles. Caiff rhenti wrth gefn eu codi fel treuliau yn ystod y cyfnodau y bu iddynt godi.

Caiff taliadau prydles eu rhannu rhwng:-

- taliadau ar gyfer prynu'r budd yn yr eiddo, offer neu gyfarpar – a ddefnyddir i ddibrisio ymrwymiad y brydles; a
- thâl ariannol - sy'n cael ei ddebydu i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

Os yw eiddo, offer a chyfarpar yn cael eu cydnabod dan brydlesau ariannol, yna byddid yn cyfrifo amdanynt drwy ddefnyddio'r polisïau sy'n gyffredinol berthnasol i asedau o'r fath ar yr amod y codir am ddibrisiant dros gyfnod y brydles os yw'r cyfnod hwnnw'n llai na oes ddefnyddiol dybiedig yr ased (lle nad yw perchenogaeth yr ased yn trosglwyddo i'r Cyngor ar ddiwedd cyfnod y brydles).

Nid oes rhaid i'r Cyngor godi'r Dreth Gyngor i dalu costau dibrisiant neu ailbriso a cholledion amhariad sy'n codi mewn perthynas ag asedau a brydlesir. Yn lle hynny, gwneir cyfraniad blynyddol call o gyllid refeniw tuag at y buddsoddiad cyfalaf tybiedig yn unol â gofynion statudol. Yn lle dibrisiant ac ailbriso a cholledion amhariad, felly, ceir cyfraniad refeniw ym Malans y Gronfa Gyffredinol a hynny drwy addasiad yn y Cyfrif Addasu Cyfalaf yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn i gyfrif am y gwahaniaeth rhwng y ddau.

18.1.2 Prydlesau Gweithredol

Caiff rhent a delir mewn perthynas â phrydlesau gweithredol ei godi i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr fel cost i'r gwasanaethau sy'n elwa o ddefnyddio'r eiddo, offer neu gyfarpar a brydlesir. Codir tâl ar sail linell syth dros gyfnod oes y brydles, hyd yn oed oes nad yw hyn yn cyfateb i batrymau taliadau (e.e. cyfnod o rent am ddim ar gychwyn y brydles).

18.2 Y Cyngor fel Prydleswr

18.2.1 Prydlesau Ariannol

Os bydd y Cyngor yn caniatáu prydles ariannol ar gyfer eiddo neu eitem o offer neu gyfarpar, yna caiff yr ased berthnasol ei ddibrisio ar y Fantolen fel un y cafwyd gwared arni. Os yn berthnasol, ar gychwyn y brydles bydd swm cario'r ased yn y Fantolen (p'un a yw'n Eiddo, Offer a Chyfarpar neu'n Asedau a Ddelir i'w Gwerthu) yn cael ei ddibrisio i'r llinell Gwariant Gweithredol Arall yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr fel rhan o'r enillion neu'r colledion ar adeg cael gwared arni. Caiff enillion, sy'n cynrychioli buddsoddiad net yr Awdurdod yn y brydles, ei gredydu i'r un llinell yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr hefyd fel rhan o'r enillion neu'r colledion ar adeg cael gwared arni (h.y. yn cael ei ddebydu yn erbyn gwerth cario'r ased ar adeg cael gwared arni), gyda chofnod o ased prydles (dyledwr tymor hir) yn y Fantolen. Caiff rhent a geir ar gyfer prydles ei rannu rhwng:-

- Taliadau ar gyfer prynu'r budd yn yr eiddo a ddefnyddir i ddibrisio ymrwymiad y corff a brydlesodd yr ased (ynghyd ag unrhyw bremiymau a dderbyniwyd); ac
- Incwm Cyllido, sy'n cael ei gredydu i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

Yn unol â statud, ni chaniateir defnyddio'r enillion a gredydwyd i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr ar adeg cael gwared â'r ased i ychwanegu at Falans y Gronfa Gyffredinol a rhaid trin hyn fel derbyniad cyfalaf. Lle derbyniwyd premiwm, rhaid symud hwn allan o Falans y Gronfa Gyffredinol i'r Gronfa Wrth Gefn ar gyfer Derbyniadau Cyfalaf yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn. Lle bydd y swm sy'n daladwy mewn perthynas â'r ased a brydlesir yn cael ei setlo drwy dalu rhent yn y blynyddoedd ariannol sydd i ddod, caiff hyn ei symud allan o Falans y Gronfa Gyffredinol i'r Gronfa wrth Gefn ar gyfer Derbyniadau Cyfalaf sydd wedi eu Gohirio yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn. Pan fydd rhenti'n cael eu derbyn yn y dyfodol, bydd yr elfen ar gyfer y derbyniadau cyfalaf ar ôl cael gwared o'r eiddo yn cael eu defnyddio i ddileu'r swm sy'n ddyledus gan y corff a brydlesodd yr ased. Bryd hynny, bydd y derbyniadau cyfalaf sydd wedi eu gohirio yn cael eu trosglwyddo i'r Gronfa Derbyniadau Cyfalaf.

Nid yw gwerth dileu asedau y ceir gwared arnynt yn cael ei godi yn erbyn y dreth gyngor oherwydd gwneir darpariaeth lawn ar gyfer costau asedau anghyfredol mewn trefniadau ar wahân ar gyfer cyllido cyfalaf. Caiff y symiau, felly, eu trosglwyddo o Falans y Gronfa Gyffredinol i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn.

18.2.2 Prydlesau Gweithredol

Pan fo'r Cyngor yn rhoi prydles weithredol dros eiddo neu eitem o offer neu gyfarpar, cedwir yr ased yn y Fantolen. Mae incwm rhent yn cael ei gredydu i'r llinell Gwariant Gweithredol Arall yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Gwneir credydau ar sail llinell-syth dros oes y brydles, hyd yn oed os nad yw hyn yn cyd-fynd â'r patrwm taliadau (e.e. telir premiwm ar gychwyn y brydles). Mae costau uniongyrchol cychwynnol yr eir iddynt wrth negodi a threfnu prydles yn cael eu hychwanegu at swm cario'r ased perthnasol a'u codi fel traul dros oes y brydles ar yr un sail ag incwm rhent.

19. Taliadau i Refeniw ar gyfer Asedau Anghyfredol

Mae gwasanaethau a gwasanaethau cefnogol yn gyfrifol am y symiau canlynol er mwyn cofnodi gwir gost dal asedau anghyfredol yn ystod y flwyddyn:-

- Dibrisiant asedau a ddefnyddir gan y Gwasanaeth;
- Ailbrisió a cholledion amhariad ar asedau a ddefnyddir gan y gwasanaeth lle nad oes unrhyw enillion cronedig yn y Gronfa Ailbrisió wrth Gefn y gellir dileu'r colledion yn ei herbyn; a
- Amorteiddio asedau anniriaethol sydd i'w priodoli i'r gwasanaeth.

Nid yw'n ofynnol i'r Cyngor godi'r dreth gyngor i dalu am y costau hyn. Fodd bynnag, mae'n ofynnol i neilltuo cyfraniad blynyddol o refeniw tuag at ei ofyniad benthyca cyffredinol. Felly, disodlir y costau hyn gan y Ddarpariaeth Refeniw Isaf (MRP) trwy drafodyn addasu gyda'r Cyfrif Addasu Cyfalaf yn y Datganiad o'r Symudiadau mewn Cronfeydd wrth Gefn ar gyfer y gwahaniaeth rhwng y ddau.

Cyhoeddodd Llywodraeth Cymru reoliadau newydd yn 2008/09 sy'n ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol yng Nghymru wneud darpariaeth ddarvoudus ar gyfer MRP, gan gynnwys opsiwn i ddarparu MRP dros oes ased. Mae'r polisi hefyd yn caniatáu gohirio'r MRP tan y comisiynir yr ased.

Cyfrifir darpariaeth y Cyfrif Refeniw Tai (CRT) yn hanesyddol fel 2% o Ofyniad Cyllido Cyfalaf (CFR) CRT. Yn 2015, newidiodd Llywodraeth Cymru'r penderfyniad i ganiatáu mwy o opsiynau ar sut i gyfrifo cost MRP CRT. Argymhellwyd y bydd defnyddio'r dull oes ased yn rhoi'r NPV uchaf ar gyfer benthyciadau gyda chefnogaeth a digefnogaeth, a'r opsiwn mwyaf fforddiadwy ar gyfer cenedlaethau presennol a'r dyfodol yw'r opsiwn lle mae'r blwydd-dal yn seiliedig ar oes ased 60 mlynedd gan ddefnyddio cyfradd fenthyca ar gyfartaledd y Cyngor o 4.58%. Felly, ar gyfer benthyciadau CRT gyda chefnogaeth a digefnogaeth mae'r dull oes ased dros gyfnod o 60 mlynedd ar gyfradd llog o 4.58% yn cael ei weithredu o 1 Ebrill 2022. Bydd hyn yn caniatáu dull mwy darbodus na'r dull cyfredol gan y bydd CFR yn cymryd 60 mlynedd i leihau i sero yn hytrach na 300.

Cofnodir trafodion mewn perthynas ag eiddo buddsoddi yn erbyn llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

20. Grantiau a Chyfraniadau'r Llywodraeth

P'un a ydynt yn cael eu talu ar gyfrif, trwy randaliadau neu fel ôl-ddyledion, cydnabyddir grantiau llywodraeth a chyfraniadau a rhoddion trydydd parti fel rhai sy'n ddyledus i'r Cyngor pan fo sicrwydd rhesymol:-

- y bydd y Cyngor yn cydymffurfio â'r amodau sydd ynghlwm â'r taliadau; ac
- y derbynnir y grantiau neu gyfraniadau.

Ni chaiff symiau a gydnabyddir fel rhai sy'n ddyledus i'r Cyngor eu credydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr hyd nes bydd yr amodau sydd ynghlwm i'r grant neu'r cyfraniad yn cael eu bodloni. Amodau grant yw'r gofynion y mae'n rhaid eu diwallu er mwyn bod yn gymwys i dderbyn y grant, er enghraifft, adeiladu ysgol neu allbynnau allweddol a benodir o fewn yr amodau. Mae unrhyw arian a roddwyd fel grantiau a chyfraniadau, a'r amodau perthnasol heb eu bodloni, yn cael eu cario yn y Fantolen fel credydwy. Pan fo'r amodau'n cael eu bodloni, mae'r grant neu'r cyfraniad yn cael ei roddi fel credyd yn y llinell gwasanaeth perthnasol (grantiau a chyfraniadau refeniw priodoladwy) neu fel Trethiant ac Incwm Grant Amhenodol (grantiau refeniw heb eu hamgáu a'r holl grantiau cyfalaf) yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

Pan fo grantiau cyfalaf yn cael eu credydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, maent yn cael eu gwyrddroi o Balans Cronfa'r Cyngor drwy'r Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd Wrth Gefn. Pan fo grant heb ei ddefnyddio eto i gyllido gwariant cyfalaf, mae'n cael ei symud i'r Grantiau Cyfalaf Wrth Gefn Na Chawsant Eu Defnyddio. Pan fo wedi'i ddefnyddio, mae'n cael ei symud i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf. Mae'r symiau yn y Grantiau Cyfalaf Wrth Gefn Na Chawsant Eu Defnyddio yn cael eu trosglwyddo i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf unwaith y cânt eu defnyddio i gyllido gwariant cyfalaf.

Mae rhai cyrff sy'n rhoddi grantiau yn gosod cyfyngiadau neu'n pennu i ba bwrpas y gellir defnyddio'r grant ond nid ydynt yn dweud a fydd angen ad-dalu'r grant ai peidio.

21. Gwariant Refeniw a Gyllidir gyda Chyfalaf Dan Statud (REFCUS)

Mae gwariant yr aethpwyd iddo yn ystod y flwyddyn y gellir ei gyfalafu dan ddarpariaethau statudol ond yn wariant nad yw'n creu ased anghyfredol wedi ei godi fel gwariant i'r gwasanaeth perthnasol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn y flwyddyn. Pan fo'r Cyngor wedi penderfynu cwrdd â chost y gwariant hwn o adnoddau cyfalaf presennol neu trwy fenthyca, mae trosglwyddiad yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn o Falans Cronfa'r Cyngor i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf yna'n gwyrddroi'r symiau a godwyd fel nad oes effaith ar lefel y Dreth Gyngor.

22. Gorbenion a Gwasanaethau Cefnogol

Mae costau gorbenion a gwasanaethau cefnogol yn cael eu codi ar y gwasanaethau hynny sy'n cael y buddiant o'r cyflenwad neu o'r gwasanaeth yn unol â threfniadau'r Awdurdod ar gyfer atebolrwydd a pherfformiad ariannol ar gyfer y pwrpas o gyfrifyddu cost llawn ar gyfer dychweliadau ystadegol statudol, er enghraifft, dychweliadau blynyddol RA a RO'r Llywodraeth. Fodd bynnag, ar gyfer monitro'r gyllideb a'r cyfrifon blynyddol statudol, fe eithrir ad-daliadau ac fe adroddir ar wasanaethau corfforaethol a chefnogol fel cylchrannau gwasanaeth ac fe'i delir yn gyfrifol am reolaeth cyllideb.

23. Arian Tramor

Mae gan y Cyngor nifer o gynlluniau a gaiff gymorth grant o Ewrop lle mae'r grantiau efallai'n cael eu dyrannu mewn Ewros (mai nifer y cynlluniau hyn yn lleihau). Agorwyd cyfrif banc Ewro i gefnogi'r cynlluniau hyn. Caiff y balans ar y cyfrif hwn ar ddiwedd y flwyddyn ei drosi yn ôl y cyfraddau cyfnewid fel yr oeddynt ar 31 Mawrth, gyda'r enillion neu'r colledion canlyniadol yn cael eu cydnabod yn y linell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

24. Buddiannau'r Gweithwyr

24.1 Buddiannau sy'n daladwy yn ystod cyflogaeth

Y buddiannau tymor byr i'r gweithwyr yw'r rheini sy'n cael eu talu cyn pen 12 mis i ddiwedd y flwyddyn - buddiannau megis cyflogau wythnosol a misol, gwyliau blynyddol gyda thâl, absenoldeb gwaeledd gyda thâl, taliadau bonws a buddiannau heblaw arian i'r gweithwyr presennol a'r rheini'n cael eu cydnabod fel treuliau i'r gwasanaethau yn ystod y flwyddyn pryd y rhydd y gweithwyr wasanaeth i'r Cyngor. Darperir ffigwr cronus ar gyfer costau hawliadau gwyliau (neu unrhyw fath o absenoldeb, e.e. amser i ffwrdd *in lieu*) a enillwyd gan weithwyr a'r rheini heb eu cymryd cyn diwedd y flwyddyn a hawl ganddynt i'w cario drosodd i'r flwyddyn ariannol ddilynol.

Mae'r ffigwr cronol yn seiliedig ar y cyfraddau perthnasol i gyflogau wythnosol a misol yn y flwyddyn gyfrifo ddilynol, sef pryd y bydd y gweithiwr yn cymryd y budd. I atal amrywiadau gael effaith ar y Dreth Gyngor, mae'r newidiadau blwyddyn ar flwyddyn yn y gost a gynhyrchir gan y cronni yma'n cael ei godi yn erbyn Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau, ond wedyn caiff ei wrydroi trwy'r Datganiad o'r Symudiad mewn Cronfeydd wrth Gefn i'r Cyfrif Addasu Absenoldebau Cronol, fel bod buddiannau gwyliau yn cael eu codi yn erbyn referniw yn ystod y flwyddyn ariannol y mae'r absenoldeb gwyliau'n digwydd ynddi.

Nid yw'r Cyngor yn rhoddi buddiannau tymor hir i weithwyr h.y. y rheini nad oes disgwyl y byddant yn cael eu talu neu eu setlo cyn pen 12 mis i ddyddiad y Fantolen.

24.2 Buddiannau Terfynu

Buddiannau terfynu yw'r symiau sy'n daladwy o ganlyniad i benderfyniad gan y Cyngor i ddod â chyflogaeth swyddog i ben cyn y dyddiad ymddeol cyffredin neu benderfyniad swyddog i dderbyn diswyddo gwirfoddol. Codir y buddiannau hyn ar sail gronol i'r llinell gwasanaeth perthnasol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr pan na fedr y Cyngor mwyach dynnu'n ôl y cynnig o'r buddiannau hynny neu mewn achosion lle mae'r Awdurdod yn cydnabod costau ailstrwythuro.

Pan fo buddiannau terfynu'n golygu ychwanegu at bensiynau (fel arfer ar ffurf blynyddoedd ychwanegol), mae darpariaethau statudol yn mynnu bod y swm sy'n daladwy gan yr Awdurdod i'r gronfa bensiwn neu bensiwnwyr yn ystod y flwyddyn, yn hytrach na'r swm a gyfrifiwyd yn unol â'r safonau cyfrifo perthnasol, yn cael ei godi ar Falans y Gronfa Gyffredinol. Yn y Datganiad o'r Symudiadau mewn Cronfeydd Wrth Gefn, mae angen symud arian i mewn ac allan o'r Gronfa Wrth Gefn ar gyfer Pensiynau er mwyn cael gwared â'r debydau a'r credydau tybiannol ar gyfer ychwanegiadau pensiwn a dalwyd fel buddiannau ar adeg terfynu

cyflogaeth a rhoi yn eu lle ddebydau ar gyfer yr arian a dalwyd i'r gronfa bensiwn a phensiynwyr ac unrhyw symiau sy'n daladwy ond sydd heb eu talu ar ddiwedd y flwyddyn.

24.3 Buddiannau Ôl-Gyflogaeth

Mae gan weithwyr y Cyngor hawl i fod yn aelodau o ddau gynllun pensiwn sydd ar wahân i'w gilydd:-

- Cynllun Pensiwn Athrawon, a weinyddir gan Capita Teachers' Pensions ar ran yr Adran Addysg; a
- Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol, a weinyddir gan Gyngor Gwynedd.

Mae'r ddau gynllun yn darparu buddiannau diffiniedig i aelodau (lwmp swm ymddeol a phensiwn), a enillwyd tra oedd gweithwyr yn gweithio i'r Cyngor.

24.4 Cynllun Pensiwn Athrawon

Oherwydd trefniadau cynllun yr athrawon, nid yw'n bosib fel arfer priodoli'r atebolrwydd am y buddiannau hyn i'r Cyngor. Felly, mae cyfrif am y cynllun fel petai'n gynllun cyfraniadau diffiniedig ac nid oes yn y Fantolen gydnabyddiaeth yng nghyswllt unrhyw atebolrwydd i dalu buddiannau yn y dyfodol. Codir yn erbyn y llinell Gwasanaeth Dysgu Gydol Oes yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yng nghyswllt cyfraniadau'r cyflogwr sy'n daladwy i'r Asiantaeth Pensiwn Athrawon yn y flwyddyn.

24.5 Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol

Gall unrhyw weithwyr (ac eithrio athrawon) a Chynghorwyr, yn amodol ar feini prawf cymhwyso penodol, ymuno gyda'r Cynllun Pensiwn ar gyfer Llywodraeth Leol. Enw'r Cynllun yw Cronfa Bensiwn Gwynedd a chaiff ei gweinyddu gan Gyngor Gwynedd yn unol â Rheoliadau Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol 2013 ar ran y cyflogwyr sy'n rhan ohono. Yn unol â Safona Cyfrifo Rhyngwladol (SCRh19), mae'r Cynllun ar gyfer Llywodraeth Leol yn cael ei gyfrif fel cynllun buddiannau diffiniedig.

Mae'r rhwymedigaethau i Gynllun Pensiwn Gwynedd a briodolir i'r Cyngor yn cael eu cynnwys yn y Fantolen yn ôl dull actiwaraid gan ddefnyddio'r dull uned rhagamcanedig - h.y. asesiad o'r taliadau a wneir yn y dyfodol yng nghyswllt buddiannau ymddeoliad a enillwyd hyd yma gan y gweithwyr, yn seiliedig ar ragdybiaethau yng nghyswllt cyfraddau marwolaeth, cyfraddau trosiant y gweithwyr, ayyb., a hefyd ar ragamcanion yng nghyswllt enillion rhagamcanedig y gweithwyr presennol.

Rhoddir disgownt yn erbyn y rhwymedigaethau i lawr i'w gwerth yn ôl prisiau cyfredol, gan ddefnyddio cyfradd ddisgownt real, yn seiliedig ar raddfa dychweliad arwyddol ar fondiau Llywodraeth y DU wedi ei addasu ar gyfer ychwanegiad at y cynnyrch sy'n adlewyrchu'r risg ychwanegol sydd ynghlwm wrth ddefnyddio cynnyrch Bondiau Corfforaethol AA - a adwaenir fel taeniad credyd.

Mae asedau Cronfa Bensiwn Gwynedd a briodolir i'r Cyngor wedi'u cynnwys yn y Fantolen yn ôl eu gwerth teg:-

- Stociau a ddyfynnir - pris bid presennol;
- Stociau heb eu dyfynnu - amcangyfrif proffesiynol;
- Stociau fesul uned - pris bid bresennol; ac
- Eiddo – eu gwerth ar y farchnad.

Mae'r newid yn y rhwymedigaethau pensiwn net yn cael ei ddadansoddi fesul pedwar rhan:-

a) Costau gwasanaeth cyfredol - cynnydd yn y rhwymedigaethau oherwydd nifer y blynyddoedd o wasanaeth a enillwyd eleni - wedi ei ddyrannu yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr i'r gwasanaethau y mae'r gweithwyr yn gweithio iddynt.

b) Costau gwasanaeth y gorffennol - y cynnydd yn y rhwymedigaethau oherwydd penderfyniadau a wnaed eleni ac effaith y rheini yn ymwneud â nifer y blynyddoedd o wasanaeth a enillwyd ym mlynnyddoedd y gorffennol - debyd i Warged neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaethau yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr fel rhan o'r Costau na Ddosberthir. Llog net ar yr ymrwymiad net o ran buddiannau diffiniedig, h.y. y costau llog net i'r Cyngor - mae'r newid yn ystod y cyfnod yn yr ymrwymiad net o ran buddiannau diffiniedig sy'n codi o dreigl amser yn cael ei godi i'r llinell Incwm a Gwariant Cyllido a Buddsoddi yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Mae hyn yn cael ei glandro drwy ddefnyddio'r gyfradd ddisgowntio a ddefnyddiwyd i fesur yr ymrwymiad o ran buddiannau diffiniedig ar ddechrau'r cyfnod, i'r ymrwymiad net diffiniedig ar ddechrau'r cyfnod (gan gymryd i ystyriaeth unrhyw newidiadau yn yr ymrwymiad o ran buddiannau diffiniedig net (yr ased) yn ystod y cyfnod fel canlyniad cyfraniadau a thaliadau buddiannau).

c) Ail-fesuriad yn cynnwys:-

- Yr enillion ar asedau'r cynllun (ac eithrio unrhyw symiau sydd eisoes wedi'u cynnwys yn y llog net ar fuddiannau net diffiniedig) sy'n cael ei godi i'r Gronfa Wrth Gefn ar gyfer Pensiynau fel Incwm a Gwariant Cynhwysfawr Arall;

- Enillion a Chollledion Actiwaraid - newidiadau yn yr ymrwymadau pensiwn net sy'n codi am nad yw'r digwyddiadau yn cyfateb i'r rhagdybiaethau a wnaed yn y prisiad actiwaraid diwethaf neu oherwydd bod yr actiwaraid wedi diweddarau eu rhagdybiaethau. Mae hyn yn cael ei godi i'r Gronfa Wrth Gefn ar gyfer Pensiynau fel Incwm a Gwariant Cynhwysfawr Arall.

ch) Cyfraniadau a dalwyd i Gronfa Bensiwn Gwynedd - arian parod a dalwyd i mewn fel cyfraniadau'r cyflogwr i'r gronfa pensiwn fel setliad o rwymedigaethau; heb ei gyfrif fel traul.

Mewn perthynas â buddiannau ymddeol, mae darpariaethau statudol yn mynnu bod y swm sy'n daladwy gan yr Awdurdod i'r gronfa pensiwn neu'n uniongyrchol i'r pensiwnwyr yn ystod y flwyddyn, yn hytrach na'r swm a gyfrifwyd yn unol â'r safonau cyfrifo perthnasol, yn cael ei godi ar Falans y Gronfa Gyffredinol. Yn y Datganiad o'r Symudiadau yn y Cronfeydd Wrth Gefn, mae angen symud arian i mewn ac allan o'r Gronfa Wrth Gefn ar gyfer Pensiynau er mwyn cael gwared â'r debydau a'r credydau tybiannol ar gyfer buddiannau ymddeol a rhoi yn eu lle ddebydau ar gyfer yr arian a dalwyd i'r gronfa pensiwn a phensiwnwyr ac unrhyw symiau sy'n daladwy ond sydd heb eu talu ar ddiwedd y flwyddyn. Mae'r balans negyddol yn y Gronfa Wrth Gefn ar gyfer Pensiynau felly'n fesur o'r manteision i'r Gronfa Gyffredinol yn sgil yr arfer o gyfrif am fuddiannau ymddeol ar sail llif arian yn hytrach na phan enillir buddiannau gan weithwyr.

24.6 Buddiannau Dewisol

Yn ogystal, mae gan y Cyngor rai pwerau cyfyngedig i dalu buddiannau ymddeoliad dewisol pan fo gweithwyr yn ymddeol yn gynnar. Mae unrhyw rwymedigaethau y tybir eu bod am godi yn sgil rhoi dyfarniad i unrhyw aelod o staff (gan gynnwys athrawon) yn cronni yn ystod blwyddyn y penderfyniad a gwneir cyfrif amdanynt gan ddefnyddio'r un polisïau â'r rheini a ddefnyddir yng nghyswllt Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol.

25. Eitemau Eithriadol

Lle mae hynny'n berthnasol a lle mae eitemau o incwm a gwariant yn sylweddol yng nghyswllt y cyfrifon yma, caiff natur a swm yr eitemau eu datgelu ar wahân naill ai ar wyneb y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr neu yn y nodiadau ar y cyfrifon, gan ddibynnu ar arwyddocâd yr eitemau o ran cael dealltwriaeth o berfformiad ariannol y Cyngor.

26. Cyfrifo am TA (Trethi Annomestig)

Gan fod y Cyngor yn gweithredu fel asiant ar gyfer casglu incwm TA, nid yw'n cynnwys y sefyllfa ariannol o ran y trethdalwyr ac nid yw ond yn adrodd ar y sefyllfa ariannol net gyda Llywodraeth Cymru yn ei Fantolen. Felly, os ydi'r swm a gesglir gan yr Awdurdod oddi ar drethdalwyr TA (net y gost o lwfans casglu) yn fwy na delir i Llywodraeth Cymru ar 31 Mawrth, mae'r swm sydd heb ei dalu eto i Lywodraeth Cymru in cael ei gynnwys yn y Fantolen fel credydwr. Yn yr un modd, os yw'r arian a dalwyd i Llywodraeth Cymru yn fwy na'r arian a gasglwyd gan drethdalwyr TA (net y gost o lwfans casglu), mae'r swm dros ben yn cael ei gynnwys yn y Fantolen fel dyledwr. Mae'r Cyngor yn cadw cofnod o ddyledion TA, lwfansau amhariad, rhagdaliadau a gordaliadau yn ei gofnodion cyfrifon sylfaenol; fodd bynnag, i ddiben y cyfrifon terfynol, caiff y balansau hyn eu cyfuno'n un cyfrif asiantaeth, gyda'r ffigyrau ar gyfer dyledwyr/credydwyr yn ymddangos fel ffigwr net ar gyfer y gronfa genedlaethol. Cost y lwfans casglu a dderbynnir gan Gyngor Sir Ynys Môn yw incwm y Cyngor sy'n bilio a chaiff ei gynnwys yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

Nid yw'r arian a gasglwyd gan drethdalwyr TA yn cael ei gynnwys yn y Datganiad Llif Arian heblaw am yr arian a ddelir yn ôl mewn perthynas â'r lwfans casglu. Mae unrhyw wahaniaeth rhwng yr arian a gasglwyd oddi wrth drethdalwyr TA â'r arian sydd yn cael ei dalu i'r Gronfa Drethi Annomestig yn cael ei gynnwys o fewn y gweithgareddau ariannol yn Natganiad y Llif Arian.

27. Incwm a Gwariant Asiantaeth

Yn unol ag amryfal bwerau statudol, gall Cyngorau gytuno gydag awdurdodau lleol eraill, cwmnïau dŵr ac adrannau'r llywodraeth i wneud gwaith ar eu rhan.

Caiff y corff sy'n gwneud y gwasanaethau asiantaeth ei ad-dalu gan y corff cyfrifol hyd at swm a gymeradwywyd ynghyd ag unrhyw gyfraniad y cytunwyd arno tuag at gostau gweinyddol. Dim ond y symiau sy'n gysylltiedig â'r Cyngor, er enghraifft y ffioedd a gafwyd am ddarparu gwasanaethau'r asiantaeth, fydd yn cael eu cynnwys yn Natganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr y Cyngor.

Mae Cyngor Sir Ynys Môn wedi gweithredu yn ystod y flwyddyn fel asiant ar ran:-

Llywodraeth Cymru - casglu Trethi Annomestig (TA) a thalu'r symiau a gasglwyd i Lywodraeth Cymru, llai'r swm a gadwyd yn ôl ar gyfer y lwfans costau casglu;

Llywodraeth Cymru – Benthyciadau Cartrefi Gwag, lle mae'r Cyngor yn gweithredu fel asiant rhwng Llywodraeth Cymru a derbynyddion y Benthyciadau Cartrefi Gwag.

Llywodraeth Cymru - mae'r Cyngor wedi gweithredu fel asiant ar ran Llywodraeth Cymru wrth dalu Grantiau Busnes Covid i gefnogi busnesau penodedig yn ystod y pandemig yn enwedig i gefnogi busnesau yn ystod y cyfnod clo.

DATGANIAD ARIANNOL ATODOL

CYFRIF REFENIW TAI (CRT)

Datganiad Incwm a Gwariant am y flwyddyn yn diweddu 31 Mawrth 2023

	2022/23 £'000	2021/22 £'000
<u>Gwariant</u>		
Rheoli a Chynnal a Chadw - Atgyweirio a Chynnal a Chadw	5,084	4,174
Rheoli a Chynnal a Chadw - Goruchwylio a Rheoli	6,714	5,751
Rhenti, Ardrethi, Trethi a Thaliadau Eraill	22	6
Dibrisiant, Amhariad a Cholledion Ailbriso Asedau Anghyfredoll	3,070	6,088
Costau Rheoli Dyled	12	12
Symudiad yn y Ddarpariaeth Amhariad ar gyfer Drwg Dyledion	123	79
Symudiad yng Nghroniad Absenoldebau Cronedig	4	9
Cyfanswm Gwariant	15,029	16,119
<u>Incwm</u>		
Rhenti Preswyl	(19,230)	(18,779)
Rhenti Dibreswyl	(230)	(218)
Taliadau am Wasanaethau a Chyfleusterau	(179)	(228)
Cyfraniadau tuag at Wariant	(166)	(184)
Arall	(116)	(115)
Cyfanswm Incwm	(19,921)	(19,524)
Gwariant Net Gwasanaethau CRT fel yn Natganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yr Awdurdod Cyfan	(4,892)	(3,405)
Cyfran Gwasanaethau CRT o'r Costau Craidd Corfforaethol a Democrataidd	56	56
Gwariant Net Gwasanaethau CRT	(4,836)	(3,349)
Cyfran Gwasanaethau CRT o'r Incwm a Gwariant Gweithredol yn Natganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yr Awdurdod Cyfan		
Cost llogau pensiwn net	204	-
Llog Taladwy a Thaliadau Cyffelyb	1,543	1,605
Llog ac Incwm o Fuddsoddiad	(241)	(6)
Grantiau Cyfalaf a Chyfraniadau Derbyniadwy:	-	-
- Lwfans Atgyweiriadau Mawr	(2,688)	(2,685)
- Arall	(1,094)	(2,695)
Diffyg am y Flwyddyn ar Wasanaethau CRT	(7,112)	(7,130)

Datganiad Symudiadau ar Falans y CRT

Eitemau a gynhwysir yn y Cyfrif Incwm a Gwariant CRT ond a eithriwyd o'r symudiad ar Falans CRT am y flwyddyn

	2022/23 £'000	2021/22 £'000
Balans y CRT ar ddiwedd y Cyfnod Adrodd Blaenorol	(12,333)	(9,723)
Diffyg/(Gwarged) am y Flwyddyn ar Wasanaethau CRT	(7,112)	(7,130)
Addasiadau rhwng Seiliau Cyfrifo ac Cyllido yn ôl Statud	7,338	3,785
Gostyngiad/(Cynnydd) Net cyn Trosglwyddiadau i / o Gronfeydd Wrth Gefn	226	(3,345)
Trosglwyddiadau i / (o) Gronfeydd Wrth Gefn Clwsnodedig	-	-
Gostyngiad/ (Cynnydd) Net yn y Flwyddyn ar y CRT	226	(3,345)
Addasiad i gronfeydd wrth gefn	-	735
Balans y CRT ar ddiwedd y Cyfnod Adrodd Cyfredol	(12,107)	(12,333)

NODIADAU AR Y CYFRIF REFENIW TAI (CRT)

NODYN 1 – CYFRIF REFENIW TAI

Mae'r Cyfrif Refeniw Tai yn gofnod o wariant ar, ac incwm o, ddarparu tai Cyngor lleol, ac mae ffurf a chynnwys y Cyfrif yn cael ei ragnodi gan statud. Mae'r Cyfrif Refeniw Tai yn cael ei "amgáu" a rhaid iddo fod yn hunangynhaliol. Mae cyfraniadau i ac o'r Cyfrif Refeniw Tai (e.e. o Gronfa'r Cyngor) yn cael eu cyfyngu i amgylchiadau arbennig.

NODYN 2 – STOC TAI

Mae'r pandemig Covid wedi effeithio ar allu'r Cyngor i brynu hen dai Cyngor ac i gomisiynu tai sydd newydd eu hadeiladu. Fodd bynnag, mae'r gwasanaeth yn gwneud cynnydd gan fod y cynnydd mewn anheddau rhwng 31 Mawrth 2023 a 31 Mawrth 2022 yn fwy na dwbl nifer yr eiddo ychwanegol ar gyfer 2020/21. Roedd cyfanswm nifer yr anheddau fel ar 31 Mawrth 2023 yn 3,953, cynnydd o 66 o gymharu â 2021/22, gyda'r rhaniad o ran y math o annedd fel a ganlyn:-

	31 Mawrth 2023	31 Mawrth 2022
Stoc y Cyngor		
Tai	2,109	2,067
Tai Unllawr	1,068	1,058
Fflatiau	768	754
Fflatiau un ystafell	8	8
Cyfanswm Stoc y Cyngor	3,953	3,887

NODYN 3 – GWARIANT CYFALAF CYFRIF REFENIW TAI

	2022/23 £'000	2021/22 £'000
Buddsoddiad cyfalaf		
Gwariant Cyfalaf	11,180	9,723
Ffynonellau Cyllido		
Derbyniadau Cyfalaf	-	-
Grantiau llywodraeth a chyfraniadau eraill	(3,782)	(5,379)
Cyllido Refeniw Uniongyrchol	(7,398)	(4,344)
Cyfanswm	(11,180)	(9,723)

Defnyddiwyd y Lwfans Atgyweiriadau Mawr o £2.688m ar gyfer 2022/23 yn llawn yn ystod y flwyddyn (£2.685m yn 2021/22).

NODYN 4 – DIBRISIANT AC AMHARIAD MEWN PERTHYNAS AG EIDDO, OFFER A CHYFARPAR

	2022/23 Dadgydnabod £'000	2022/23 Dibrisiant £'000	2022/23 Cyfanswm £'000	2021/22 Dadgydnabod £'000	2021/22 Dibrisiant £'000	2021/22 Cyfanswm £'000
Tir	-	-	-	-	-	-
Anheddau	5,919	2,658	8,577	1,616	4,079	5,695
Eiddo Arall – Asedau Gweithredol	-	412	412	-	393	393
	5,919	3,070	8,989	1,616	4,472	6,088

NODYN 5 – ÔL-DDYLEDION RHENT A DRWG DDYLEDION A DYLEDION AMHEUS

Yn ystod 2022/23, gwelwyd cynnydd o £99k yn y dyledion rhenti. Gweler yn y tabl isod grynodeb o ôl-ddyledion rhenti a rhagdaliadau: -

Ôl-ddyledion Rent	2022/23 £'000	2021/22 £'000
Ôl-ddyledion Tenantiaid Cyfredol	664	553
Ôl-ddyledion Gyn-denantiaid	290	285
Cyfanswm Ôl-ddyledion Rent	954	838
	-	-
Blaendaliadau	(292)	(275)
Cyfanswm Dyled	662	563

Mae darpariaeth yn y Fantolen ar gyfer drwg ddyledion a dyledion amheus. Roedd y rhain yn cynnwys £637k yn erbyn rhenti (£628k yn 2021/22).

NODYN 6 – COSTAU PENSIWN

Fel rhan o delerau ac amodau cyflogaeth ei swyddogion, mae'r Cyngor yn cynnig buddiannau ymddeoliad. Er na fydd y buddiannau hyn yn daladwy hyd nes bo'r gweithwyr yn ymddeol, mae gan y Cyngor ymrwymiad i wneud y taliadau sydd angen eu datgelu ar yr adeg mae gweithwyr yn ennill eu hawl ar gyfer y dyfodol. Mae'r Cyngor yn cymryd rhan yn y Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol a weinyddir gan Gyngor Gwynedd. Mae hyn yn gynllun a gyllidir, sy'n golygu fod y Cyngor a'r gweithwyr yn talu cyfraniadau i gronfa, sydd wedi ei chyfrifo ar lefel a fwriedir i gydbwysu rhwymedigaethau'r pensiwn gydag asedau buddsoddiad.

Cydnabyddir cost buddiannau ymddeoliad yng Nghost Net y Gwasanaethau pan gânt eu hennill gan weithwyr, yn hytrach na phan fo'r fath fuddiannau yn cael eu talu yn y pen draw fel pensiynau. Fodd bynnag, mae'r tâl y mae gofyn ei godi yn erbyn y Cyfrif Refeniw Tai wedi ei seilio ar yr arian sy'n daladwy yn y flwyddyn, felly, mae cost wirioneddol buddiannau ymddeoliad yn cael ei wyrdroi allan o'r Cyfrif Refeniw Tai ar ôl Gwariant Gweithredu Net. Mae'r trafodion canlynol wedi'u gwneud yn y Cyfrif Refeniw Tai yn ystod y flwyddyn:-

Cyfrif Incwm a Gwariant CRT	2022/23 £'000	2021/22 £'000
Cost Gwasanaeth Gyfredol	701	777
Cost llogau pensiwn net	204	-
Cost Gwasanaeth Gyfredol wedi'i gynnwys yn symudiad mewn cronfeydd wrth gefn	(701)	(777)
Cost llogau pensiwn net wedi'i gynnwys yn symudiad mewn cronfeydd wrth gefn	(204)	-
Cyfraniad i'r Gronfa Wrth Gefn Pensiwn	-	-

DATGELIAD PARTI CYSYLLTIEDIG – CYNRYCHIOLAETH CYDRANDEILIAID GYDA SEFYDLIADAU TRYDYDD PARTI	
Grŵp Mynediad Ynys Môn	Liz Wood
Sioe Amaethyddol Môn	Dafydd Roberts
Partneriaeth Cymunedau Mwy Diogel Gwynedd a Môn	Alun Roberts
Cyngor ar Bopeth Ynys Môn	Alun Roberts
Fforwm Iaith Môn	Llinos Medi, Gwilym O Jones, Arfon Wyn
Cyd-Bwyllgor Ymgynghorol yr Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol (Ynys Môn)	Paul Ellis, John Ifan Jones, Pip O'Neill, Gary Pritchard, Dafydd Rhys Thomas
Grŵp Cyfeirio Cydranddeiliaid Betsi Cadwaladr	Alun Roberts
Pencampwr Gofalwyr	Trefor Lloyd Hughes MBE
Pencampwr Diogelu Oedolion	Alun Roberts
Pencampwr Plant Mewn Gofal	Arfon Wyn
Pencampwr Newid Hinsawdd	Geraint ap Ifan Bebb
Pencampwr Amrywiaeth	Nicola Roberts
Pencampwr Cydraddoldeb	Llinos Medi
Pencampwr Aelodau	Dylan Rees
Pencampwr Pobol Hyn	Dylan Rees
Pencampwr Sgriwtini	Dylan Rees
Pencampwr Lluoedd Arfog	Glyn Haynes
Pencampwr Plant a Phobl Ifanc	Llio Angharad Owen
Cwmni Frân Wen	Gary Pritchard
Partneriaeth Cyrchfan Môn	Nevill Evans
Panel Maethu	Gary Pritchard
Pencampwr Oed Gyfeillgar	Gwilym O Jones
Panel Mabwysiadu Gwynedd a Môn	Alun Roberts
Gwasanaethau Cyfiawnder Ieuencid Gwynedd a Môn	Gary Pritchard
Pwyllgor Cronfa Bensiynau Gwynedd (Cyngor Gwynedd)	Robin Wyn Williams
Cyngor Cyswllt Cymru WLGA	Carwyn Jones, Robin Wyn Williams
Medrwn Môn	Llinos Medi
Bwrdd Aelodau Consortiwm Awdurdodau Lleol Cymru (CLAW)	Dafydd Rhys Thomas
Menter Môn	Llinos Medi
Cyd-Bwyllgor Cefnffyrdd Gogledd a Chanolbarth Cymru	Dafydd Rhys Thomas
Cyngor Iechyd Cymuned Gogledd Cymru (Pwyllgor Lleol Môn)	Trefor Lloyd Hughes MBE, Non Dafydd, Jeff M Evans
Bwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru	Llinos Medi
Awdurdod Tân ac Achub Gogledd Cymru	Dylan Rees, Jeff M Evans, Dyfed Wyn Jones
Pwyllgor Archwilio Awdurdod Tân ac Achub Gogledd Cymru	Jeff M Evans
Panel Gweithredol Awdurdod Tân ac Achub Gogledd Cymru	Dyfed Wyn Jones, Dylan Rees
Cymdeithas Tai Gogledd Cymru	Gary Pritchard
Bwrdd Arweinyddiaeth Gogledd Cymru (Gofal a Llesiant)	Llinos Medi
Panel Heddlu a Throsedd Gogledd	Non Dafydd

DATGELIAD PARTI CYSYLLTIEDIG – CYNRYCHOLAETH CYDRANDDEILIAID GYDA SEFYDLIADAU TRYDYDD PARTI	
Cymru	
Grŵp Llywio Adolygiad Cynllun Gwastraff Rhanbarthol Gogledd Cymru	Dafydd Rhys Thomas
Cydbwyllgor Trin Gwastraff Gweddilliol Gogledd Cymru	Nicola Roberts, Dafydd Rhys Thomas
Bwrdd Cymunedau Mwy Diogel Gogledd Cymru	Alun Roberts
Partneriaeth Twristiaeth Gogledd Cymru	Neville Evans
Ymddiriedolaeth Addysgol Owen Lloyd, Penrhoslligwy	Margaret Murley Roberts
Bwrdd Gwasanaeth Cyhoeddus (Môn & Gwynedd)	Llinos Medi
Bwrdd Partneriaeth Rhanbarthol	Gary Pritchard, Alun Roberts
Partneriaeth Cronfa Datblygu Cynaliadwy	Llinos Medi
Ymddiriedolaeth yr Harbwr, Caernarfon	Dafydd Rhys Thomas
Pwyllgor Cyswllt y Sector Gwirfoddol	Gwilym O Jones, Jeff M Evans, Jackie Lewis, Keith Roberts, Arfon Wyn
Cymdeithas Awdurdodau Lleol Cymru	Llinos Medi, Robin Wyn Williams
Grŵp Rhanddeiliad y Safle Wylfa	Gwilym O Jones, Aled Morris Jones, Jackie Lewis, Llinos Medi, Llio Angharad Owen, Liz Wood

GEIRFA

ADDASIAD BLWYDDYN FLAENOROL

Mae Addasiad Blwyddyn Flaenorol yn addasiad perthnasol sy'n ymwneud â'r blynyddoedd blaenorol sy'n deillio o newidiadau mewn polisiau cyfrifo neu gywiriad i gamgymeriadau sylfaenol. Nid yw hyn yn cynnwys cywiriadau cylchol arferol neu addasiadau o amcangyfrifon cyfrifo a wnaed mewn blynyddoedd blaenorol.

ADNODDAU HYLIFOL

Buddsoddiadau ased cyfredol sy'n rhwydd i'w gwaredu gan y Cyngor heb aflonyddu ar ei fusnes ac sydd naill ai:

- Yn drosglwyddadwy'n hawdd i symiau hysbys o arian parod ar, neu'n agos at, y swm a gludir; neu
- Yn cael eu masnachu mewn marchnad weithredol.

AMHARIAD

Lleihad mewn gwerth ased anghyfredol dan ei swm a gludir yn y Fantolen. Fel arfer, mae hyn oherwydd digwyddiad sydd wedi gostwng gwerth ased yn sylweddol, er enghraifft tân neu os mae ased wedi darfod.

ARIAN A NEILLTUIR (APPROPRIATION)

Y symiau a drosglwyddir rhwng y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr a'r cronfeydd refeniw neu gyfalaf wrth gefn.

ARCHWILIO CYFRIFON

Archwiliad annibynnol o faterion ariannol y Cyngor.

ARIAN A CHYWERTHOEDD ARIAN

Dyma'r arian mewn llaw, arian a ordynnwyd, arian a ddelir mewn cyfrifon banc a buddsoddiadau tymor byr (e.e. 3 mis) ac y gellir eu trosi'n rhwydd i symiau ariannol sy'n hysbys.

ASED

Eitem sydd â gwerth i'r Cyngor mewn termau ariannol. Mae asedau'n cael eu categoreiddio fel rhai cyfredol neu rhai nad ydynt yn gyfredol:-

- Bydd ased cyfredol yn cael ei ddefnyddio neu â gwerth isel iawn yn y flwyddyn ariannol nesaf (e.e. arian parod a stoc);
- Mae asedau anghyfredol yn rhoi buddiannau i'r Cyngor ac i'r gwasanaethau mae'n darparu ar eu cyfer am gyfnod o fwy na blwyddyn a gall fod yn ddiriaethol (e.e. canolfan gymuned), neu annirweddol (e.e. trwyddedau meddalwedd cyfrifiadurol).

ASED WRTH GEFN

Mae ased wrth gefn yn ased posib sy'n deillio o ddigwyddiadau yn y gorffennol y bydd eu bodolaeth yn cael ei chadarnhau dim ond trwy ddigwyddiad o un neu fwy o ddigwyddiadau ansicr yn y dyfodol nad ydynt yn llwyr o fewn rheolaeth y Cyngor.

ASEDAU ANNIRIAETHOL

Gellir diffinio eitem anniriaethol (nid un ffisegol) fel ased pan fo'r mynediad at fuddiannau economaidd i'r dyfodol y mae'n ei gynrychioli'n cael ei reoli gan yr endid adrodd. Mae Asedau Anniriaethol y Cyngor hwn yn cynnwys trwyddedau meddalwedd cyfrifiadurol.

ASEDAU CYMUNEDOL

Asedau mae'r Cyngor yn bwriadu eu dal am byth, nad oes iddynt oes ddefnyddiol benodadwy ac a all fod â chyfyngiadau ar eu gwaredu. Enghreifftiau o asedau cymunedol yw parciau ac adeiladau hanesyddol.

ASEDAU ISADEILEDD

Asedau anghyfredol sy'n perthyn i'r Cyngor na ellir eu trosglwyddo na'u gwerthu, y mae gwariant yn adferadwy yn unig drwy ddefnydd parhaus o'r ased a grëwyd. Enghreifftiau yw priffyrdd, llwybrau a phontydd.

ASEDAU GWEITHREDOL

Asedau anghyfredol sy'n cael eu dal a'u meddiannu, defnyddio neu eu treulio gan y Cyngor wrth iddo ddilyn ei strategaeth ac wrth gyflenwi'n uniongyrchol y gwasanaethau hynny y mae ganddo gyfrifoldeb drostynt naill ai'n statudol neu'n ddewisol.

ASEDAU NAD YDYNT YN WEITHREDOL

Asedau anghyfredol a ddelir gan y Cyngor ond nad ydynt yn cael eu meddiannu, defnyddio neu eu treulio'n uniongyrchol wrth gyflenwi gwasanaethau. Enghreifftiau yw eiddo buddsoddiad, asedau yn cael eu hadeiladu neu asedau gwargred i anghenion tra'n disgwyl eu gwerthu neu ailddatblygu.

ASEDAU TREFTADAETH

Ased sydd hefo rhinweddau hanesyddol, artistig, gwyddonol, technolegol, geoffisegol neu amgylcheddol sydd yn cael ei ddal a'i gynnal yn bennaf am ei gyfraniad at wybodaeth a diwylliant.

BENTHYCA DI-GEFNOGAETH

Gall y Cyngor fenthycu arian ychwanegol i'r benthyca â chefnogaeth y Llywodraeth i gyllido ei wariant cyfalaf cyn belled a'i fod yn fforddiadwy a chynaliadwy. Fe lywodraethir y pŵer yma gan Gôd Pwyllog CIPFA, a mae'r Cyngor yn lwyr gydymffurfio â hwn.

BENTHYCA DROS DRO

Arian a fenthycir am gyfnod o lai na blwyddyn.

BENTHYCA GYDA CHEFNOGAETH

Mae'r Cyngor yn benthyca arian i gyllido rhan o'i raglen cyfalaf. Fe adnabyddir y benthycaid gan Lywodraeth Ganolog yn ei glandriad cyllido ar gyfer y Cyngor.

BUDD-DALIADAU TAI

System o gymorth ariannol i unigolion tuag at gostau tai penodol a weinyddir gan awdurdodau, gyda chymhorthdal gan lywodraeth ganolog.

BUDDIANNAU Â DISGRESIWN (PENSIYNAU)

Buddiannau ymddeoliad, nad oes gan y cyflogwr unrhyw rwymedigaeth gyfreithiol, gytundebol neu adeiladol i'w dyfarnu, ac sy'n cael eu dyfarnu'n ôl pwerau dewisol y Cyngor fel y Rheoliadau Llywodraeth Leol (Taliadau Dewisol) 1996.

BUDDIANNAU YMDDEOLIAD

Bob ffurf o gydnabyddiaeth a roddir gan gyflogwr yn lle gwasanaethau a gyflenwyd gan weithwyr sy'n daladwy ar ôl terfyn y gyflogaeth.

BUDDSODDIADAU (CRONFA BENSIWN)

Bydd buddsoddiadau'r Gronfa Bensiwn yn cael eu cyfrifo yn natganiadau'r gronfa honno. Fodd bynnag, mae'n ofynnol hefyd ar awdurdodau i ddatgelu, fel rhan o ofynion datgelu sy'n ymwneud â buddiannau ymddeoliad, cyfran o asedau'r cynllun pensiwn sy'n gysylltiedig â'u rhwymedigaethau gwaelodol.

BUSNES HYFYW

Y cysyniad fod y Datganiad Cyfrifon yn cael ei baratoi ar y dybiaeth y bydd y Cyngor yn parhau mewn bodolaeth weithredol am y dyfodol rhagweladwy.

BWRDD BENTHYCIADAU GWEITHIAU CYHOEDDUS (PWLB)

Asiantaeth Llywodraeth Ganolog sy'n rhoi benthyciadau am flwyddyn a/neu fwy i awdurdodau ar raddfeydd llog sydd ond ychydig yn uwch na'r rheini y gall y llywodraeth fenthycu ei hun.

CIPFA

Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifo. Y prif gorff proffesiynol a rheoleiddiol ar gyfer cyfrifon llywodraeth leol.

COLLEDION CREDYD

Hwn yw'r gwahaniaeth rhwng y symiau arian sy'n ddyledus i'r Awdurdod yn unol â'r contract a'r holl lif arian ddisgwyllir i'r Awdurdod ei dderbyn, wedi ei ddisgowntio ar y raddfa llog effeithiol gwreiddiol.

COLLEDION CREDYD DISGWYLIEDIG 12 MIS

Hwn yw'r cyfran o golledion credyd disgwyliedig oes gyfan sy'n cynrychioli'r colledion credyd disgwyliedig sy'n deillio o ddiffyg offeryn ariannol sy'n bosib o fewn deuddeng mis ar ôl y dyddiad adrodd.

CONTRACT TYMOR HIR

Contract a ffurfir ar gyfer dylunio, cynhyrchu neu adeiladu ased sylweddol unigol neu ddarpariaeth gwasanaeth (neu gyfuniad o asedau neu wasanaethau sydd, gyda'i gilydd, yn ffurfio prosiect unigol), ble bo'r amser a gymerir i gwblhau'n sylweddol y contract o'r fath fel ei fod yn disgyn i mewn i fwy nag un flwyddyn ariannol.

COST GWASANAETH CYFREDOL (PENSIYNAU)

Y cynnydd mewn gwerth cyfredol o rwymedigaethau cynllun pensiwn buddiannau diffiniedig, y disgwyllir iddo ddeillio o wasanaeth gweithiwr yn y flwyddyn bresennol.

COST GWASANAETH YN Y GORFFENNOL (PENSIYNAU)

Ar gyfer cynllun pensiwn buddiannau diffiniedig, y cynnydd yng ngwerth cyfredol rhwymedigaethau'r Cynllun sy'n gysylltiedig â gwasanaeth gweithiwr mewn blynyddoedd ariannol blaenorol sy'n deillio yn y flwyddyn ariannol bresennol o ganlyniad i gyflwyno neu wella buddiannau ymddeoliad.

COSTAU HEB EU DOSBARTHU

Dyma orbenion nad yw unrhyw ddefnyddiwr yn cael budd ohonynt yn awr ac, fel y cyfryw, nid ydynt yn cael eu dosrannu i wasanaethau.

COST LLOG (PENSIYNAU)

Ar gyfer cynllun buddiannau diffiniedig, y cynnydd disgwyliedig yn ystod y flwyddyn ariannol o werth cyfredol rhwymedigaethau'r Cynllun oherwydd bod y buddiannau yn un flwyddyn ariannol yn agosach at setliad.

CORFFORAETHOL A DEMOCRATAIDD CRAIDD

Mae'r Corfforaethol a Democrataidd Craidd yn cynnwys yr holl weithgareddau penodol y mae awdurdodau lleol yn ymgymryd â nhw oherwydd eu bod yn awdurdodau etholedig, amlbwrpas. Felly, mae cost y gweithgareddau hyn yn uwch na phe byddai cyfres o gyrff annibynnol, un pwrpas, enwebedig yn rheoli'r un gwasanaethau. Felly, nid oes sail resymol dros ddyrannu'r costau hyn i wasanaethau.

COSTAU CYLLIDO CYFALAF

Costau cyllido cyfalaf yw unrhyw gostau ychwanegol sy'n deillio o fenthycu i gyllido prosiectau cyfalaf. Tuedda rhain i fod y llog sy'n daladwy ar fenthyciadau a gymerir a'r gost Darparieth Refeniw Isaf (MRP) a godir ar gyllid prosiectau drwy fenthyciadau. Y MRP yw'r isafswm mae'n rhaid codi i'r cyfrif refeniw bob blwyddyn er mwyn daparu ar gyfer ad-dalu benthyciadau a symiau arall fenthycwyd gan y Cyngor.

CREDYDWR

Swm sy'n ddyledus i unigolion neu sefydliadau eraill gan y Cyngor am waith a wnaed, nwyddau a dderbyniwyd neu wasanaethau a gyflenwyd yn ystod y flwyddyn ariannol, ond na thalwyd amdanynt cyn diwedd y flwyddyn ariannol honno.

CRONFEYDD WRTH GEFN

Croniad gwaged, diffygion a meddiannau dros y blynyddoedd diwethaf. Mae cronfeydd wrth gefn o natur refeniw ar gael a gellir eu gwario neu eu clustnodi ar ddisgresiwn y Cyngor. Ni ellir defnyddio peth cronfeydd wrth gefn cyfalaf, fel y Gronfa Ailbrisió Wrth Gefn, i gwrdd â gwariant cyfredol.

CRONFEYDD WRTH GEFN DEFNYDDIADWY

Symiau penodol a osodir o'r neilltu ar gyfer pwrpasau polisi'r dyfodol neu ar gyfer digwyddiadau annisgwyl. Gall eu defnyddio i gyllido gwariant neu i leihau trethi.

CRONFEYDD WRTH GEFN NA ELLIR EU DEFNYDDIO

Y cronfeydd wrth gefn a ddefnyddir i amsugno'r gwahaniaeth rhwng y canlyniad o ddefnyddio ymarferion cyfrifo cywir â gofyniad trefniadau statudol ar gyfer cyllido gwariant. Mae cronfeydd wrth gefn o'r fath yn cynnwys enillion a cholledion heb eu gwireddu mewn perthynas ag ail-brisio eiddo, offer a chyfarpar ble mae rhaid gwerthu'r ased cyn i'r gwerth fod ar gael.

CRONFEYDD YMDDIRIEDOLAETH

Cronfeydd a weinyddir gan y Cyngor i bwrpasau fel gwobrwyon, elusennau, prosiectau penodol ac ar ran plant dan oed.

CRONIADAU

Symiau a gynhwysir yn y cyfrifon terfynol i gydnabod nwyddau/gwasanaethau a dderbyniwyd yn y flwyddyn neu incwm a gwariant a enillwyd neu yr aethpwyd iddo yn y flwyddyn ariannol, ond nad oedd taliad gwirioneddol wedi ei dderbyn neu ei wneud ar ei gyfer ar 31 Mawrth.

CYDNABYDDIAETH ARIANNOL

Yr holl symiau a delir i, neu sy'n dderbyniadwy gan, weithiwr a symiau sy'n ddyledus trwy lwfansau treuliau (cyn belled ag y mae'r symiau hynny'n daladwy yn nhreth incwm y DU) a gwerth ariannol unrhyw fuddiannau eraill a dderbyniwyd heblaw mewn arian parod. Mae cyfraniadau pensiwn sy'n daladwy gan y cyflogwr yn cael eu heithrio.

CYFNOD CYFRIFO

Y cyfnod o amser a gynhwysir yn y cyfrifon, fel arfer cyfnod o ddeuddeng mis yn cychwyn ar 1 Ebrill. Diwedd y cyfnod cyfrifo yw dyddiad y Fantolen, fel arfer 31 Mawrth y flwyddyn ddilynol.

CYFRIF REFENIW TAI (CRT)

Cyfrif ar wahân i Gronfa'r Cyngor, sy'n cynnwys yr incwm a gwariant sy'n deillio o'r ddarpariaeth llety tai gan y Cyngor.

CYLLIDEB

Datganiad o faint o gyllid y mae'r Cyngor wedi ei neilltuo i bob gwasanaeth a swyddogaeth i'w wario neu ei godi mewn incwm ar gyfer y flwyddyn ariannol.

CYLLIDO CYFALAF

Cyllid sydd ar gael i dalu am wariant cyfalaf. Mae nifer o ffyrdd o gyllido gwariant cyfalaf yn cynnwys benthyca, prydlesu, cyllido refeniw uniongyrchol, derbyniadau cyfalaf defnyddiadwy, grantiau cyfalaf, cyfraniadau cyfalaf, cronfeydd wrth gefn refeniw a chronfeydd wrth gefn a glustnodwyd.

CYNLLUN PENSIWN BUDDIANNAU DIFFINIEDIG

Cynlluniau pensiwn ble bo buddiannau a dderbynnir gan y cyfranogwyr yn annibynnol ar y cyfraniadau a dalwyd, ac nad ydynt yn uniongyrchol gysylltiedig â buddsoddiadau'r cynllun.

CYSONDEB

Y cysyniad fod triniaeth gyfrifo o eitemau tebyg o fewn blwyddyn ariannol ac o un flwyddyn i'r nesaf yr un fath.

DADANSODDIAD GWARIANT A CHYLLIDO

Mae'r datganiad yn anelu i ddangos sut defnyddir gwariant blynyddol a sut y'i gyllidiri o adnoddau. Dangosa'r golofn gynta, y gwariant net a godir i'r Gronfa Gyffredinol a balansau'r CRT, y gwir effaith o'r gost o ddarparu gwasanaethau am y flwyddyn, ac eithrio addasiadau cyfrifo.

DATGANIAD O'R SYMUDIAD MEWN CRONFEYDD WRTH GEFN

Dangosir y datganiad y symudiad o gychyn y flwyddyn i'w diwedd ar gyfer yr holl gronfeydd wrth gefn ddefnyddiadwy a ddelir gan y Cyngor ac y gellir eu defnyddio i gyllido costau'r Cyngor neu i leihau trethiant lleol, ynghyd â chronfeydd wrth gefn nad oes modd eu defnyddio.

DARPARIAETH

Swm a osodir o'r neilltu yn y cyfrifon ar gyfer rhwymedigaethau neu golledion i'r dyfodol sy'n sicr neu'n debygol iawn, o ddigwydd ond bod y symiau neu'r dyddiadau pryd y byddant yn digwydd yn ansicr.

DATGANIAD INCWM A GWARIANT CYNHWYSFAWR

Un o brif ddatganiadau ariannol y Cyngor sy'n cofnodi'r holl incwm a gwariant ar gyfer y Cyngor wedi ei gategoreiddio'n unol â gofynion safonol CIPFA fel y gellir cymharu awdurdodau.

DATGANIAD LLIF ARIAN

Mae'r datganiad llif arian yn dangos y newidiadau yn yr arian a'r cywerthoedd ariann sydd gan y Cyngor yn ystod y flwyddyn ariannol.

DERBYNIADAU CYFALAF

Yr elw o waredu tir neu asedau anghyfredol. Gellir defnyddio cyfrannau o dderbyniadau cyfalaf i gyllido gwariant cyfalaf newydd, o fewn y rheolau a osodir i lawr gan y llywodraeth, ond ni ellir eu defnyddio i gyllido gwariant refeniw.

DIBRISIANT

Mesur o'r gost o wisgo allan, defnyddio neu fel arall leihau oes economaidd ddefnyddiol asedau anghyfredol y Cyngor yn ystod y flwyddyn ariannol, p'un a yw hynny o ddefnydd, treuliad amser neu ddarfodiad trwy newidiadau technegol neu rai eraill.

DIGWYDDIADAU AR ÔL DYDDIAD Y FANTOLEN

Digwyddiadau ar ôl dyddiad y Fantolen yw'r digwyddiadau hynny, ffafriol neu anffafriol, sy'n digwydd rhwng dyddiad y Fantolen a'r dyddiad yr awdurdodir cyhoeddi'r Datganiad Cyfrifon Terfynol.

DYCHWELIAD DISGWYLIEDIG AR ASEDAU PENSIWN

Ar gyfer cynllun buddiannau diffiniedig a gyllidir, hwn yw'r raddfa dychweliad ar gyfartaledd, yn cynnwys incwm a newidiadau mewn gwerth teg ond yn net o dreuliau cynllun, a ddisgwylir dros weddill oes y rhwymedigaeth gysylltiedig ar yr asedau gwirioneddol a ddelir gan y cynllun.

DYLED NET

Benthyciadau'r Cyngor llai arian parod ac adnoddau hylifol.

DYLEDWR

Swm sy'n ddyledus i'r Cyngor gan unigolion neu sefydliadau eraill am waith a wnaed, nwyddau a dderbyniwyd neu wasanaethau a gyflenwyd yn ystod y flwyddyn ariannol, ond na thalwyd amdanynt cyn diwedd y flwyddyn ariannol.

ENILLION A CHOLLEDION ACTIWARIAID

I gynllun pensiwn buddiannau diffiniedig, y newidiadau mewn gwarged neu ddiffyg actiwaraidd sy'n codi oherwydd: -

- Nad yw digwyddiadau wedi cyd-fynd â'r tybiaethau actiwarïaid a wnaethpwyd i'r prisiant diwethaf (enillion a cholledion profiad); neu
- Fod y tybiaethau actiwarïaid wedi newid.

GRANT CYNNAL REFENIW

Grant a delir gan Lywodraeth Ganolog i awdurdodau, yn cyfrannu tuag at gost gyffredinol eu gwasanaethau.

GRANTIAU LLYWODRAETH

Grantiau a wneir gan y llywodraeth tuag at naill ai wariant refeniw neu gyfalaf gan ddisgwyl cydymffuriad yn y gorffennol neu i'r dyfodol gyda rhai amodau penodol sy'n ymwneud â gweithgareddau'r Cyngor. Gall y grantiau hyn fod yn benodol i gynllun neilltuol neu gall gefnogi gwariant refeniw'r Cyngor yn gyffredinol.

GWAITH YN MYND YN EI FLAEN (WIP)

Cost gwaith a berfformir ar brosiect heb ei offen ar ddyddiad y Fantolen.

GWARIANT CYFALAF

Gwariant ar brynu ased anghyfredol, a ddefnyddir i ddarparu gwasanaethau tu draw i'r flwyddyn ariannol gyfredol, neu wariant sy'n ychwanegu at, ac nid cynnal yn unig, werth ased presennol anghyfredol. Mae enghreifftiau'n cynnwys : adeiladu ysgol newydd, prynu offer TG, adnewyddu sylweddol cartref gofal.

GWARIANT REFENIW

Treuliau dydd i ddydd o ddarparu gwasanaethau.

GWARIANT REFENIW A GYLLIDIR O GYFALAF O DAN STATUD (REFCUS)

Gwariant y gellir ei ohirio'n gywir (h.y. ei drin fel cyfalaf o ran natur) ond nad yw'n arwain at, neu'n parhau i gyd weddu ag, ased diriaethol. Enghreifftiau o daliadau gohiriedig yw grantiau o natur cyfalaf i sefydliadau gwirfoddol.

GWASANAETHAU ASIANTAETH

Y Gwasanaethau a ddarperir gan y Cyngor i drydydd parti neu ar ran sefydliad arall.

GWERTH GWEDDILLIOL

Gwerth net ased y gellir ei wireddu ar ddiwedd ei oes ddefnyddiol.

GWERTH LLYFR NET

Y swm y mae asedau anghyfredol yn cael eu cynnwys yn y Fantolen, h.y. eu costau hanesyddol neu werth cyfredol llai'r symiau cronus ar gyfer dibrisiant.

GWERTH NET

Gwerth y Cyngor o gyfanswm asedau llai cyfanswm rhwymedigaethau.

GWERTH TEG

Gwerth teg ased yw'r pris y gellid ei gyfnewid amdano mewn trafodion hyd braich, llai, ble bo'n berthnasol, unrhyw grantiau derbyniadwy tuag at brynu neu ddefnyddio'r ased.

GWERTH TRETADWY

Rhent tybiedig blynyddol hereditament, a ddefnyddir i bwrpasau Trethi Annomestig.

ISAFSWM DARPARIAETH REFENIW (MRP)

Yr isafswm sydd raid ei godi ar y cyfrif refeniw bob blwyddyn er mwyn darparu ar gyfer ad-daliad benthyciadau a symiau eraill a fenthycir gan y Cyngor.

LLOG A DDERBYNNIR NEU A DELIR

Defnyddir y dull gyfradd log sydd mewn grym gweithredol i fesur beth yw gwerth cludadwy ased ariannol neu rwymedigaethau a fesurir yn ôl y gost lai amorteiddio cronedig, ac i ddyrannu incwm neu dreuliau cysylltiedig i'r cyfnod perthnasol. Y gyfradd log sydd mewn grym yw hwnnw sy'n rhoddi disgownt cysáct ar y taliadau arian parod neu'r derbyniadau amcangyfrifedig yn y dyfodol dros oes ddisgwyledig yr offeryn ariannol yn ôl y swm a gafodd ei gydnabod iddo'n y lle cyntaf. Mae'r gyfradd log sydd mewn grym yn cael ei diwygio yn ôl y tál llog neu'r derbyniadau gwirioneddol trwy'r Datganiad Symudiadau yn y Cronfeydd wrth Gefn i sicrhau mai dim ond llog gwirioneddol a godir yn erbyn y Dreth Gyngor.

Yn achos asedau a rhywymedigaethau ariannol a gludwyd yn ôl y gost gan fod y llog sydd mewn grym yr un faint â'r llog cludo, mae'r gwerth cludo'n cael ei ddiwygio ar gyfer llog cronus.

MATEROLDEB

Y cysyniad y dylai'r Datganiad Cyfrifon gynnwys yr holl symiau y gellid disgwyl iddynt, pe gadewid hwy allan neu eu cam-ddatgan, arwain at lurguniad o'r datganiadau ariannol ac, yn y pen draw, gamarwain defnyddiwr y cyfrifon.

OES ECONOMAIDD DDEFNYDDIOL (UEL)

Y cyfnod dros yr hwn y bydd y Cyngor yn cael buddiannau o ddefnydd ased anghyfredol.

PARTIÖN CYSYLLTIEDIG

Ceir diffiniad manwl o Bartion Cysylltiedig yn SCRh 24. i bwrpasau'r Cyngor, ystyrir fod partion cysylltiedig yn cynnwys Llywodraeth Ganolog, Awdurdodau Lleol a chyrff arall, sy'n codi un ai praeseptau neu ardollau ar y Cyngor. Gall partion cysylltiedig hefyd gynnwys is-gwmnïau a chwmnïau cysylltiedig, a cydfenter a phartion cydfenter ac yn enwedig Aelodau a phrif swyddogion y Cyngor.

Pan yn ystyried pwy sy'n barti cysylltiedig, rhoddir sylw hefyd i drafodion yn gysylltiedig ag aelodau teulu agos neu gartref unrhyw unigolyn a restrir.

PRAESEPT

Yr ardoll a wneir gan awdurdodau praesept ar awdurdodau bilio, sy'n ei gwneud yn ofynnol ar i'r olaf gasglu incwm y Dreth Gyngor ar eu rhan.

PRYDLES ARIANNOL

Prydles sy'n trosglwyddo'n sylweddol risgiau a gwobrwyon perchnogaeth ased anghyfredol i'r prydleswr.

PRYDLES WEITHREDOL

Prydles ble mae'r berchnogaeth o'r ased anghyfredol yn aros gyda'r prydleswr.

RHAGLEN GYFALAF

Y cynlluniau cyfalaf mae'r Cyngor yn bwriadu eu cynnal dros gyfnod penodol o amser.

RHESTRAU STOC

Eitemau o ddeunyddiau crai a deunyddiau mae'r Cyngor wedi eu caffael ac sy'n cael eu dal gan ddisgwyll defnydd i'r dyfodol. Enghreifftiau yw deunyddiau traul, deunyddiau crai a gwaith sy'n mynd yn ei flaen.

RHWYMEDIGAETH

Rhwymedigaeth yw pan fo gan y Cyngor ddyled i'w thalu i unigolyn neu sefydliad arall.

- Mae rhwymedigaeth gyfredol yn swm a fydd yn dod yn daladwy neu y gellid ei galw i mewn yn ystod y flwyddyn ariannol nesaf, e.e. credydwyr neu arian parod wedi'u gordynnu.
- Mae rhwymedigaeth ohiriedig yn swm sydd, drwy drefniant, yn daladwy tu draw i'r flwyddyn nesaf ar ryw bwynt yn y dyfodol neu i'w dalu i fwrdd trwy swm blynyddol dros gyfnod o amser.

RHWYMEDIGAETH WRTH GEFN

Mae rhwymedigaeth wrth gefn naill ai'n:-

- Rhwymedigaeth bosib sy'n deillio o ddigwyddiadau yn y gorffennol y bydd eu bodolaeth yn cael ei chadarnhau dim ond trwy ddigwyddiad o un neu fwy o ddigwyddiadau ansicr yn y dyfodol nad ydynt yn llwyr o fewn rheolaeth y Cyngor; neu'n
- Rhwymedigaeth bresennol sy'n deillio o ddigwyddiadau yn y gorffennol ble nad yw'n debygol y bydd angen trosglwyddiad o fuddiannau economaidd, neu na ellir mesur swm y rhwymedigaeth gyda dibynadwyedd digonol.

RHWYMEDIGAETHAU'R CYNLLUN PENSIWN

Rhwymedigaethau cynllun pensiwn buddiannau diffiniedig ar gyfer treuliau sy'n ddyledus ar ôl y dyddiad prisiant. Mae rhwymedigaethau'r cynllun a fesurir yn ystod y dull uned a ragamcendir yn adlewyrchu'r buddiannau mae'r cyflogwr wedi ymrwymo i'w darparu am wasanaeth hyd at y dyddiad prisiant.

TRETHI ANNOMESTIG (TA)

Mae'r Trethi Annomestig yn ardoll ar fusnesau wedi'i seilio ar raddfa genedlaethol yn y bunt a osodir gan y llywodraeth a'i luosi gan werth trethadwy asesedig yr eiddo dan sylw. Caiff ei gasglu gan y Cyngor ar ran llywodraeth ganolog ac yna ei ailddosbarthu'n ôl i gefnogi cost gwasanaethau.

TRAFODION PARTIÖN CYSYLLTIEDIG

Mae'r Datganiad o Ymarfer a Argymhellir yn gwneud datgeliad o unrhyw drafodion perthnasol rhwng y Cyngor a Phartion Cysylltiedig yn ofynnol er mwyn sicrhau fod cydranddeiliaid yn ymwybodol pryd mae'r trafodion hyn yn digwydd a'r swm a goblygiadau hynny.

Y FANTOLEN

Datganiad o werth cywir a theg o'r asedau, rhwymedigaethau a balansau eraill cofnodedig ar ddiwedd y flwyddyn ariannol.

This page is intentionally left blank

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
Adroddiad i:	Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio
Dyddiad:	7 Rhagfyr 2023
Pwnc / Testun:	Datganiad Llywodraethu Blynyddol (AGS)
Pennaeth Gwasanaeth / Cyfarwyddwr:	Carys Edwards Pennaeth Proffesiwn AD a Trawsnewid 01248 752502 CarysEdwards@ynysmon.llyw.cymru
Awdur yr Adroddiad:	Alwyn Williams Dadansoddwr Perfformiad a Busnes Corfforaethol AlwynWilliams@ynysmon.llyw.cymru
Natur a Rheswm dros Adrodd: Pwrpas y Datganiad Llywodraethu Blynyddol (AGS) yw rhoi sicrwydd ynghylch trefniadau llywodraethu'r Cyngor. Cyfrifoldeb y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yw cymeradwyo AGS y Cyngor bob blwyddyn.	

Cyflwyniad

1. Er mwyn arddangos Llywodraethu da, rhaid i'r Awdurdod ddangos ei fod yn cydymffurfio â'r egwyddorion craidd (ac ategol) sydd yn y 'Framework for Delivering Good Governance in Local Government' (CIPFA / Solace, 2016). Mae'r datganiad hwn wedi'i baratoi yn unol â'r egwyddorion hynny.
2. Mae Cyngor Sir Ynys Môn yn gyfrifol am sicrhau bod ei fusnes yn cael ei weithredu'n unol â'r gyfraith a'r safonau priodol, a bod arian cyhoeddus yn cael ei ddiogelu a'i gyfrif amdano'n briodol, a'i fod yn cael ei ddefnyddio'n ddarbodus, yn effeithlon ac yn effeithiol.
3. Mae'r Cyngor hefyd yn gyfrifol am roi yn eu lle drefniadau priodol ar gyfer llywodraethu ei faterion, gan hwyluso gweithrediad effeithiol ei swyddogaethau, ac mae hynny'n cynnwys trefniadau i reoli risg, a rheolaeth ariannol ddigonol ac effeithiol.

Argymhelliad

4. Bod y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn cymeradwyo'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol a fydd yn rhan o Ddatganiad Cyfrifon 2022/23

Datganiad Llywodraethu Blynyddol 2022/23

Tudalen 44

Paratowyd gan: Gwasanaeth Trawsnewid

Dyddiad cyhoeddi: Rhagfyr 2023

This document is available in English / Mae'r ddogfen hon ar gael yn Saesneg

Cynnwys

Sgôp y Cyfrifoldeb.....	3
Y Fframwaith Llywodraethu	3
Adolygu Effeithiolrwydd.....	4
Adolygiad Blynyddol o Effeithiolrwydd Fframwaith Llywodraethu'r Cyngor.....	5
Casgliad yr Asesiad	5
Datganiadau'r Swyddogion Statudol	6
Côd Rheolaeth Ariannol CIPFA (2019).....	12
Materion Llywodraethu Sylweddol.....	13
Materion Llywodraethiant a nodwyd.....	8
Cynnydd mewn perthynas â'r Materion Llywodraethiant a Nodwyd Llynedd	8
Materion Llywodraethiant a Nodwyd yn 2022/23	9
Ardystio'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol	11

Sgôp y Cyfrifoldeb

Mae Cyngor Sir Ynys Môn yn gyfrifol am sicrhau bod ei fusnes yn cael ei weithredu'n unol â'r gyfraith a'r safonau priodol, a bod arian cyhoeddus yn cael ei ddiogelu a'i gyfrif amdano'n briodol, a sut mae'n cael ei ddefnyddio.

Hefyd mae dyletswydd ar y Cyngor dan y Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 i wneud trefniadau i sicrhau bod gwelliant parhaus o ran y modd y mae'n gweithredu ei swyddogaethau, gan ystyried cyfuniad o economi, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd.

Wrth gyflawni'r cyfrifoldeb cyffredinol hwn, mae'r Cyngor hefyd yn gyfrifol am roi yn eu lle drefniadau priodol ar gyfer llywodraethu ei faterion, gan hwyluso gweithrediad effeithiol ei swyddogaethau, ac mae hynny'n cynnwys trefniadau i reoli risg, a rheolaeth ariannol ddigonol ac effeithiol.

Cymeradwyodd a mabwysiadodd y Cyngor [cod llywodraethu corfforaethol lleol](#) diwygiedig ym mis Mawrth 2022, sy'n gyson ag egwyddorion Fframwaith CIPFA/SOLACE 'Delivering Good Governance in Local Government'.

Mae'r datganiad hwn yn egluro sut mae'r Cyngor wedi cydymffurfio a'r cod ac yn ateb gofynion ymarfer priodol anstatudol sy'n annog cyhoeddi Datganiad Llywodraethu Blynyddol. Hefyd, mae'n diwallu gofynion rheoliad 5 Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014 mewn perthynas â chyhoeddi datganiad ar reolaeth fewnol.

Y Fframwaith Llywodraethu

Mae'r fframwaith llywodraethu'n cynnwys y systemau a'r prosesau, y diwylliant a'r gwerthoedd, sy'n rhoi cyfeiriad i ac sy'n rheoli'r awdurdod a'i weithgareddau, a thrwy'r rheiny mae'n atebol i'r gymuned, yn ymgysylltu â'r gymuned ac yn ei harwain. Mae'n galluogi'r awdurdod i fonitro pa mor dda y mae'n cyflawni ei amcanion strategol ac ystyried a yw'r amcanion hynny wedi arwain at ddarparu gwasanaethau priodol, cost-effeithiol.

Mae'r system o reolaeth fewnol yn rhan sylweddol o'r fframwaith honno, ac wedi'i llunio i reoli risg hyd at lefel resymol. Does dim modd iddi gael gwared â phob risg o fethu cyflawni polisiâu, nodau ac amcanion a dim ond sicrwydd rhesymol, nid sicrwydd llwyr, y gellir ei rhoi o ran effeithiolrwydd. Dilynwch y linc yma am ragor o wybodaeth am y [pwyllgorau](#).

Yn ei gyfarfod ar 9 Mawrth 2023 penderfynodd Cyngor Sir Ynys Môn newid y Cyfansoddiad er mwyn caniatáu i fwy nag un aelod rannu'r swydd arweinydd, dirprwy arweinydd ac aelod portffolio ar y Pwyllgor Gwaith. Yn dilyn y penderfyniad hwn fe newidiodd y Pwyllgor Gwaith ei strwythur ac mae'r wybodaeth ddiweddaraf ar gael [yma](#).

Cafodd Marc Berw Hughes ei benodi'n Gyfarwyddwr Addysg, Sgiliau a Phobl Ifanc ym mis Medi 2022. Cafodd Dyfan Sion hefyd ei benodi i'r swydd statudol Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd ym mis Ionawr 2023. Dilynwch y ddolen hon am ragor o wybodaeth am y [Tîm Arweinyddiaeth a'r Tîm Rheoli Corfforaethol](#).

Adolygu Effeithlonrwydd

Mae gan Gyngor Sir Ynys Môn gyfrifoldeb am gynnal, o leiaf yn flynyddol, adolygiad o effeithlonrwydd ei fframwaith llywodraethu gan gynnwys y drefn rheolaeth fewnol. Mae'r adolygiad o effeithlonrwydd wedi ei siapio gan waith rheolwyr o fewn yr awdurdod sydd â chyfrifoldeb am ddatblygu a chynnal yr amgylchedd llywodraethu, gan adroddiad blynyddol y Pennaeth Archwilio Mewnol, a hefyd gan sylwadau a wnaed gan archwilwyr allanol ac asiantaethau arolygu ac archwilio eraill.

Mae effeithlonrwydd y fframwaith llywodraethu wedi ei werthuso trwy gyfuniad o:-

- canlyniadau adolygiadau a monitro cyson yn ystod y flwyddyn gan swyddogion a phwyllgorau;
- adolygiad o ddogfennau perthnasol a baratowyd yn ystod y flwyddyn neu yn ymwneud â'r flwyddyn;
- adolygiad o gynnydd yn erbyn Cynllun y Cyngor;
- adolygu adborth gan Estyn ac AGC a'r panelau sgrwtini cysylltiedig ar y gwaith gwella sy'n gysylltiedig ag Addysg a'r Gwasanaethau Cymdeithasol;
- cyfres o gyfweiliadau gyda swyddogion allweddol;
- trafodaeth a derbyn sylwadau gan grwpiau o swyddogion ac aelodau gan gynnwys yr Tîm Arweinyddiaeth a'r Pwyllgor Gwaith.

Yn ogystal, mae adolygiadau a monitro rheolaidd yn cynnwys:-

- gweithgarwch rheoli risg ffurfiol, gan gynnwys ystyriaeth benodol i'r risgiau hynny sy'n gysylltiedig â phrosesau llywodraethu;
- archwilio mewnol, y mae eu gwaith yn cynnwys archwilio'r risgiau uchaf a nodwyd yn y Gofrestr Risg Strategol, gan gynnwys rheoli risg, a hynny'n unol â'r strategaeth archwilio mewnol flynyddol ac yn cynnwys gwaith 'dilyn-i-fyny' i sicrhau fod uwch swyddogion yn gweithredu'r argymhellion sydd wedi eu cytuno;
- gwaith Pwyllgorau Sgrwtini a phwyllgorau eraill y Cyngor gan gynnwys ei bwyllgorau Safonau a Llywodraethu ac Archwilio;
- barn ac argymhellion archwilwyr allanol y Cyngor ynghyd ag asiantaethau adolygu ac arolygwyr eraill;
- monitro cyson gan aelodau ac uwch-reolwyr o welliant a pherfformiad yn erbyn Cynllun y Cyngor a'r cynlluniau a'r strategaethau cefnogol.

Adolygiad Blynyddol o Effeithiolrwydd Fframwaith Llywodraethu'r Cyngor

Casgliad yr Asesiad

Mae'r tabl isod yn darparu casgliad yr asesiad ar gyfer 2022/23

Egwyddorion Craidd y Fframwaith	Casgliad yr asesiad
Egwyddor A: Ymddwyn yn ddidwyll, gan ddangos ymrwymiad cryf i werthoedd moesegol a pharchu'r rheol gyfreithiol	Mae gan y Cyngor Sir brosesau gwneud penderfyniadau clir a thryloyw sy'n ymgorffori gwerthoedd moesegol cryf ac sy'n gyfreithlon. Mae'r codau ymddygiad yn nodi'r disgwyliadau ar gyfer ymddwyn yn onest.
Egwyddor B: Sicrhau natur agored ac ymgysylltiad cynhwysfawr â rhanddeiliaid	Mae'r Cyngor yn bodoli i wasanaethu ei drigolion ac mae'n ddibynol ar amrywiaeth eang o randdeiliaid i weithio'n effeithiol mewn partneriaeth. Mae mecanweithiau ymgysylltu ac ymgynghori ar waith.
Egwyddor C: Diffinio canlyniadau yn nhermau manteision economaidd cynaliadwy, cymdeithasol, diwylliannol ac amgylcheddol	Mae'r Cyngor Sir yn gweithio gyda chymunedau i gynllunio canlyniadau. Wrth bennu polisïau a strategaethau, mae'r Cyngor Sir yn edrych ar ganlyniadau yn y tymor hir, gan ystyried manteision economaidd, cymdeithasol, diwylliannol ac amgylcheddol cynaliadwy.
Egwyddor D: Pennu'r ymyriadau sy'n angenrheidiol i sicrhau ein bod yn cyflawni'r canlyniadau a fwriedir hyd eithaf ein gallu	Mae'r Cyngor Sir yn gwneud penderfyniadau ar ymyriadau yn seiliedig ar ei weledigaeth glir ar gyfer gwasanaethau, gan ymgysylltu â chymunedau, rheoleiddwyr ac arbenigedd ymarferol swyddogion gwasanaeth proffesiynol. Mae'r cyfuniad hwn yn arwain at optimeiddio cyflawniad y deilliannau a fwriedir
Egwyddor E: Datblygu capasiti'r endid, ynghyd â gallu ei arweinyddion a'r unigolion ynddo	Mae'r Cyngor Sir â'r strwythurau a'r arweinyddiaeth briodol yn ei lle a phobl a chanddynt y sgiliau a'r cymwysterau cywir i sicrhau ei fod yn gweithredu'n effeithlon ac yn effeithlon er mwyn cyflawni'r canlyniadau a ddeisyfir. Bod polisïau a strategaethau clir yn eu lle i brofi bod ganddo'r capasiti i gyflawni'r hyn sy'n ofynnol ohono ynghyd â'r capasiti gweithredol.
Egwyddor F: Rheoli risgiau a pherfformiad drwy reolaeth fewnol gadarn a rheolaeth ariannol gyhoeddus gref	Mae gan y Cyngor system rheoli perfformiad effeithiol sy'n hwyluso cyflawniad effeithiol ac effeithlon ei wasanaethu. Mae rheoli risg a rheolaethau mewnol yn rhannau hanfodol a phwysig o'r system rheoli perfformiad ac maent wedi eu datblygu ymhellach yn ystod y flwyddyn. Maent yn angenrheidiol ar gyfer cyflawni'r canlyniadau sydd yng Nghynllun y Cyngor. Mae'r Cyngor yn cydymffurfio gyda Côd Rheolaeth Ariannol CIPFA .
Egwyddor G: Gweithredu arferion da o ran tryloywder, adrodd ac archwilio	Mae Aelodau Etholedig y Cyngor a'r Uwch Reolwyr yn atebol am wneud penderfyniadau a darparu gwasanaethau sy'n cael eu cefnogi gan archwiliadau mewnol ac allanol. Mae gweithgareddau'n cael eu hymgyrnwyr â nhw mewn dulliau tryloyw a chlir y gall cydranddeiliaid eu deall ac ymateb iddynt. Ni nodwyd unrhyw faterion llywodraethiant sylweddol yn ystod y flwyddyn.

Datganiadau'r Swyddogion Statudol

Head of Paid Service

Dylan Williams
Prif Weithredwr

"Fel Prif Weithredwr Cyngor Sir Ynys Môn, rydw i'n ymfalchïo yn y ffaith ein bod ni'n sicrhau bod gennym drefniadau llywodraethu effeithiol ar waith er mwyn cynnal tryloywder, atebolrwydd a darparu gwasanaeth cyhoeddus o'r radd flaenaf. Mae fy rôl yn cynnwys darparu arweiniad a chyfarwyddyd strategol i'r sefydliad, gan weithio'n agos â'r aelodau etholedig, swyddogion a phartneriaid.

Rwyf yn fodlon bod gennym drefniadau llywodraethu cadarn a chynhwysfawr, gan eu bod wedi cael eu datblygu a'u mireinio dros gyfnod o amser i gwrdd ag anghenion y sefydliad, y gymuned a'n rhanddeiliaid wrth iddynt esblygu. Trwy ymgysylltu'n rheolaidd â phob math o randdeiliaid mewnol ac allanol, rydym wedi meithrin diwylliant o rannu gwybodaeth, cyfathrebu a chydweithio agored, sy'n cryfhau'n harferion llywodraethu.

Rydym yn mynd ati'n weithgar i fonitro a chymryd camau priodol i ddatrys materion sy'n codi, gan sicrhau bod ein trefniadau llywodraethu'n parhau i fod yn effeithiol ac yn ymateb i unrhyw newidiadau.

Rwyf yn ffyddiog bod ein fframwaith llywodraethu'n hyrwyddo penderfyniadau cadarn, ymddygiad moesegol, a darparu gwasanaethau effeithiol, er mwyn ein galluogi i gyflawni ein cyfrifoldebau i drigolion Ynys Môn."

Swyddog Adran 151

Marc Jones
Cyfarwyddwr
Swyddogaeth
(Adnoddau)

"Fel Swyddog Adran 151 Cyngor Sir Ynys Môn, mae gennyf gyfrifoldeb hollbwysig dros sicrhau bod cyllid cyhoeddus yn cael ei reoli a'i ddefnyddio'n briodol.

Rydw i'n fodlon bod y trefniadau llywodraethu sydd ar waith yn darparu fframwaith cadarn ar gyfer rheolaeth ac atebolrwydd ariannol. Trwy gynllunio ariannol diwyd, rheolaeth gyllidebol, a rheolaeth risg effeithiol, rydym yn ymdrechu i sicrhau cynaliadwyedd ariannol y cyngor.

Mae ein trefniadau wedi'u tanategu gan bolisïau a gweithdrefnau ariannol a dulliau rheoli mewnol cadarn sy'n cael eu hadolygu a'u diweddarau'n rheolaidd er mwyn sicrhau eu bod yn cyd-fynd ag arferion gorau a gofynion statudol.

Mae adroddiadau a gwaith craffu ariannol gan archwilwyr mewnol ac allanol yn rhoi sicrwydd annibynnol, ac rydym yn mynd i'r afael ag unrhyw feysydd gwella a nodir ar unwaith.

Rwyf yn ffyddiog bod ein trefniadau llywodraethu yn cefnogi dulliau rheoli ariannol darbodus, diogelu adnoddau'r cyngor a'n galluogi i ddarparu gwasanaethau o ansawdd i'r gymuned."

Swyddog Monitro

Lynn Ball
Cyfarwyddwr
Swyddogaeth
(Busnes y Cyngor)

“Fel Swyddog Monitro Cyngor Sir Ynys Môn, mae fy rôl yn golygu sicrhau bod aelodau etholedig a swyddogion yn glynu wrth y safonau ymddygiad uchaf yn gwbl unol â'r gyfraith. Rwyf wedi ymrwmo i gynnal uniondeb ein proses lywodraethu a meithrin diwylliant o ymddygiad moesegol o fewn y sefydliad.

Rwyf yn fodlon bod trefniadau llywodraethu ar waith i feithrin diwylliant o uniondeb, tryloywder ac atebolrwydd.

Trwy weithio'n agos ag aelodau etholedig, swyddogion a phartneriaid, rydym wedi sefydlu polisiau a gweithdrefnau clir i sicrhau cydymffurfiaeth â'r gofynion cyfreithiol a rheoleiddiol.

Rwyf yn ffyddiog bod ein hymrwymiad i lywodraethiant dda yn ein galluogi i gynnal ymddiriedaeth y cyhoedd ym mhroses benderfyniadau'r cyngor.

Materion Llywodraethiant a nodwyd

Cynnydd mewn perthynas â'r Materion Llywodraethiant a Nodwyd Llynedd

Mae'r tabl isod yn amlinellu'r materion llywodraethiant a nodwyd llynedd ac yn cynnwys diweddariad ar gynnydd:

Camau gweithredu a nodwyd i fynd i'r afael â gwendidau	Swyddog / Gwasanaeth / Bwrdd Arweiniol	Diweddariad ar gynnydd
1. Datblygu a chyflawni cynllun gweithredu recriwtio a chadw	Pennaeth Proffesiwn AD a Thrawsnewid	Mae strategaeth recriwtio a chadw wedi'i datblygu ar gyfer y Cyngor a'i weithredu. Mae'r strategaeth yn canolbwyntio ar recriwtio'n effeithiol, profiad y cwsmer, a delwedd a phroffil y Cyngor. Mae cadw staff yn parhau i fod yn flaenoriaeth. 8% oedd y gyfradd trosiant staff yn 2022/23 sef y gyfradd isaf ers nifer o flynyddoedd.
2. Bod y Cyngor y datblygu a mabwysiadu strategaeth gyfalaf sy'n cyd-fynd â Chynllun Newydd y Cyngor (2023-28)	Prif Weithredwr	Mabwysiadwyd Cynllun newydd y Cyngor ym mis Mawrth 2023 ac felly nid oedd yn bosib i'r strategaeth gyfalaf ar gyfer 2022/23 fod yn gydnaws ag o. Bydd y gwaith hwn yn cael ei gyflawni yn ystod 2022/23.
3. Gweithredu materion yn ymwneud â Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 yn briodol	Swyddog Monitro	Daeth Archwilio Cymru i'r casgliad ym mis Tachwedd 2022 bod "y Cyngor yn gwneud cynnydd da wrth ddatblygu ei drefniadau i fodloni gofynion Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021. Mae gwaith pellach i'w wneud gan gynnwys: • cadarnhau a gweithredu ei gynlluniau ar gyfer cwblhau asesiad perfformiad y panel allanol • cwblhau'r broses o baratoi a mabwysiadu Strategaeth Cyfranogi • diwygio ei Gynllun Deisebau • darparu hyfforddiant ac arweiniad i swyddogion ar Bŵer Cymhwysedd Cyffredinol • ar lefel rhanbarthol Gogledd Cymru, cadarnhau'r trefniadau craffu, pwerau benthyg a statws TAW y Cyd-bwyllgor Corfforedig."

Datganiad Llywodraethu Blynyddol 2022/23

4. Adolygu'r Gwaith a gyflawnwyd gan y Cyngor mewn ymateb i'r pandemig Covid-19	Rheolwr Gweithredol (Tîm Arweinyddiaeth)	Cynhaliwyd adolygiad o'r gwaith a gyflawnwyd gan y Cyngor ac mae cofnod o'r gwersi a ddysgwyd wedi cael ei gynhyrchu a'i drafod gan y Tîm Arweinyddiaeth. Rhywbeth i'w ystyried pe byddai pandemig arall yn y dyfodol
5. Cwblhau ymarfer mapio sicrwydd ar gyfer y Cyngor	Trawsnewid / Adnoddau	Cychwynnwyd ar y gwaith mapio sicrwydd yn ystod y flwyddyn, fodd bynnag bydd rhaid cwblhau gwaith bellach yn ystod 2023/24 yn cynnwys cynnal trafodaethau ag uwch swyddogion ac aelodau staff perthnasol.

Materion Llywodraethiant a Nodwyd yn 2022/23

Ni nodwyd unrhyw faterion llywodraethiant sylweddol ar gyfer y flwyddyn yn gorffen 31 Mawrth 2023. Fodd bynnag, nodwyd y materion Llywodraethiant a ganlyn yn yr asesiad a byddant yn cael sylw yn 2023/24.

Materion llywodraethu wedi'u nodi	Camau a nodwyd i fynd i'r afael â gwendidau	Swyddog / Gwasanaeth / Bwrdd Arweiniol	Beth fydd yn digwydd os na chyflawnir y rhain?	Erbyn pryd
1. Rhaid i'r Cyngor adolygu a diwygio'r Cerdyn Sgorio Corfforaethol yn dilyn mabwysiadu Cynllun Newydd y Cyngor ar gyfer 2023-2028	Adolygu a diwygio'r cerdyn sgorio corfforaethol i nodi dangosyddion perthnasol a'u blaenoriaethu er mwyn eu tracio a'u rheoli yn ystod cyfnod y weinyddiaeth bresennol.	Trawsnewid	Anawsterau wrth fonitro sut y caiff Cynllun y Cyngor ar gyfer 2023-2028 ei gyflawni Fe all arwain at ddiffyg cyfeiriad strategol Fe all rwystro penderfyniadau a rheoli perfformiad effeithiol	Mawrth 2024

Materion llywodraethu wedi'u nodi	Camau a nodwyd i fynd i'r afael â gwendidau	Swyddog / Gwasanaeth / Bwrdd Arweiniol	Beth fydd yn digwydd os na chyflawnir y rhain?	Erbyn pryd
2. Rhoi materion yn ymwneud â Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021 ar waith yn briodol	• Adolygu a diwygio'r broses adolygu gwasanaeth a gwneud yn siŵr ei fod yn cyd-fynd â disgwyliadau'r Hunanasesiad Corfforaethol • Cwblhau'r broses o baratoi a mabwysiadu Strategaeth Cyfranogi • Darparu hyfforddiant a chanllawiau i swyddogion ar y Pŵer Cymhwysedd Cyffredinol	Trawsnewid Swyddog Monitro / Busnes y Cyngor	• Fe all methiant i gydymffurfio olygu craffu pellach gan Lywodraeth Cymru a cholli'n henw da • Methu parhau i wella perfformiad y Cyngor • Ni fydd modd gweld pa welliannau sydd eu hangen o ran darparu gwasanaeth • Fe all arwain at benderfyniadau anwybodus neu fynd tu hwnt i awdurdod cyfreithiol • Risgiau cyfreithiol ac i enw da'r cyngor a pheryglu arferion llywodraethu	Mawrth 2024
3. Diweddarau fframwaith rheoli risg y Cyngor	• Mabwysiadu fframwaith rheoli risg newydd a sicrhau y glynir ato	Adnoddau	• Dod i gysylltiad â mwy o risgiau a gwendidau • Colledion ariannol, rhwymedigaethau cyfreithiol, colli ymddiriedaeth y cyhoedd a heriau o ran cwrdd ag amcanion strategol	Mawrth 2024
4. Mae'r Cyngor angen nodi ei wariant cyfalaf yn unol â Chynllun newydd y Cyngor	• Datblygu a mabwysiadu strategaeth gyfalaf ar gfer y Cyngor sy'n cyd-fynd â Chynllun newydd y Cyngor (2023-28)	Prif Weithredwr	• Methu blaenoriaethu gwariant cyfalaf yn strategol	Mawrth 2024
5. Nid yw'r Cyngor yn mapio ei ffynonellau sicrwydd ar hyn o bryd	• Cwblhau ymarfer mapio sicrwydd ar gyfer y Cyngor	Trawsnewid / Adnoddau	• Problemau llywodraethu posib heb eu nodi • Methu gwella perfformiad y Cyngor yn barhaus • Methiant bosib o ran y gwasanaeth • Darpariaeth sicrwydd annigonol neu wedi'i ddyblygu	Mawrth 2024

Ardystio'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol

Rydym wedi ein cyngori ar oblygiadau canlyniad yr adolygiad o effeithlonrwydd y fframwaith llywodraethu gan y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio a bod y trefniadau yn parhau i gael eu hystyried fel rhai sy'n addas i bwrpas yn gyson â'r fframwaith llywodraethu. Mae'r meysydd sydd wedi cael sylw a'r rhai sydd i'w trafod yn benodol trwy weithredu o'r newydd wedi eu hamlinellu yn y ddogfen.

Rydym yn bwriadu cymryd camau priodol i ymdrin â'r gwendidau hyn a'r rhai eraill a nodwyd yn y Datganiad Llywodraethu Blynyddol ac i wella ymhellach ein trefniadau llywodraethu a sicrwydd yn y flwyddyn sydd i ddod. Fe fyddwn yn monitro gweithrediad y gwelliannau trwy'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ac fel rhan o'n hadolygiad blynyddol nesaf.

Ar ran Cyngor Sir Ynys Môn

Llinos Medi
Arweinydd y Cyngor
Rhagfyr 2023

Dylan Williams
Prif Weithredwr
Rhagfyr 2023

Atodiad 1

Côd Rheolaeth Ariannol CIPFA (2019)

Mae Côd Rheolaeth Ariannol CIPFA wedi'i gynllunio i gefnogi arfer da yn y maes rheolaeth ariannol ac i gynorthwyo awdurdodau lleol i ddangos eu cynaliadwyedd ariannol. Nid yw'r Côd yn rhagnodol ac mae'n seiliedig ar chwe egwyddor sydd wedi eu cefnogi gan safonau penodol yr ystyrir eu bod yn angenrheidiol i sicrhau gwytnwch ariannol parhaus Awdurdodau Lleol. Y chwe egwyddor rheolaeth ariannol sy'n sail i'r Côd yw:

- Arweinyddiaeth
- Atebolrwydd
- Tryloywder
- Safonau Proffesiynol
- Sicrwydd
- Cynaliadwyedd

Trosir y chwe egwyddor yn ddwy ar bymtheg o safonau Rheolaeth Ariannol (FM) (a ddynodir o A-Q), wedi'u grwpio'n saith adran. Roedd yn ofynnol i bob awdurdod lleol ddangos cydymffurfiaeth lawn â'r Cod erbyn 31 Mawrth 2022.

Yn dilyn archwiliad mewnol o cydymffurfiaeth y Cyngor gyda'r cod yn Ebrill 2020, cynhaliwyd archwiliad pellach ar Wydnwch Ariannol ym mis Tachwedd 2022 i geisio ateb y cwestiwn a ganlyn: A oes gan y Cyngor drefniadau digonol ar waith i reoli goblygiadau'r toriadau ariannol gwirioneddol i sicrhau y gall barhau i gyflawni ei flaenoriaethau a darparu gwasanaethau o ansawdd?

Dywed yr adroddiad:

“Daeth ein harchwiliad i'r casgliad bod gan y Cyngor fframwaith o fesurau rheoli effeithiol ar gyfer rheoli goblygiadau'r toriadau ariannol gwirioneddol, a hynny o fewn cwrpas ei reolaeth. Er hyn, mae'n amlwg bod y Cyngor yn wynebu penderfyniadau anodd dros y ddwy flynedd nesaf oherwydd yr hinsawdd economaidd heriol ac anrhagweladwy sydd ohoni.

Codwyd un 'Mater/Risg', a oedd angen sylw rheolwyr er mwyn cryfhau'r trefniadau yn y maes hwn a chytunwyd ar gynllun gweithredu gyda'r rheolwyr.

Materion Llywodraethu Sylweddol

Daeth ein hadroddiad Archwilio Mewnol ein hunain ar gyfer 2022/23 i'r casgliad canlynol –

“Am y 12 mis a ddaeth i ben ar 31 Mawrth 2023, barn y Pennaeth Archwilio a Risg yng Nghyngor Sir Ynys Môn yw bod gan y sefydliad fframwaith digonol ac effeithiol ar gyfer rheoli risg, llywodraethu a rheolaeth fewnol.

Er nad ydw i'n ystyried unrhyw feysydd o bryder corfforaethol, mae angen cyflwyno neu wella rheolaethau mewnol mewn rhai meysydd er mwyn sicrhau bod amcanion yn cael eu cyflawni, a'u bod yn cael eu monitro.

Nid oes unrhyw amodau ar y farn hon..”

Adroddiad ar yr Archwiliad o'r Cyfrifon – Cyngor Sir Ynys Môn

Blwyddyn archwilio: 2022-23

Dyddiad cyhoeddi: Tachwedd 2023

Cyfeirnod y ddogfen: 3943A2023

Paratowyd y ddogfen hon fel rhan o waith a gyflawnir yn unol â swyddogaethau statudol.

Os ceir cais am wybodaeth y gall y ddogfen hon fod yn berthnasol iddi, tynnir sylw at y Cod Ymarfer a gyhoeddwyd o dan adran 45 Deddf Rhyddid Gwybodaeth 2000. Mae Cod adran 45 yn nodi'r arfer o ran trin ceisiadau a ddisgwylir gan awdurdodau cyhoeddus, gan gynnwys ymgynghori â thrydydd partiön perthnasol. Mewn perthynas â'r ddogfen hon, mae Archwilydd Cyffredinol Cymru, Archwilio Cymru a, lle y bo'n berthnasol, yr archwilydd sy'n gweithredu ar ran yr Archwilydd Cyffredinol yn drydydd partiön perthnasol. Dylid anfon unrhyw ymholiadau ynglŷn â datgelu neu ailddefnyddio'r ddogfen hon at Archwilio Cymru yn swyddog.gwybodaeth@archwilio.cymru.

Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Mae'r ddogfen hon hefyd ar gael yn Saesneg. This document is also available in English.

Cynnwys

Rydym yn bwriadu cyhoeddi adroddiad archwilio diamed ar eich Cyfrifon. Mae rhai materion y mae angen rhoi gwybod ichi amdanynt cyn eu cymeradwyo.

Adroddiad ar yr Archwiliad o'r Cyfrifon

Cyflwyniad	4
Barn archwilio arfaethedig	4
Materion arwyddocaol sy'n codi o'r archwiliad	5
Atodiadau	
Atodiad 1 – Llythyr Sylwadau Terfynol	6
Atodiad 2 – Adroddiad Archwilio Arfaethedig	9
Atodiad 3 – Crynodeb o Gywiriadau a Wnaed	13

Adroddiad ar yr Archwiliad o'r Cyfrifon

Cyflwyniad

- 1 Rydym yn crynhoi prif ganfyddiadau ein harchwiliad o'ch cyfrifon ar gyfer 2022-23 yn yr adroddiad hwn.
- 2 Rydym eisoes wedi trafod y materion hyn gyda'r gyda'r Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) – Swyddog Adain 151 a'i dîm.
- 3 Nid yw archwilwyr byth yn gallu rhoi sicrwydd cyflawn bod cyfrifon wedi'u datgan yn gywir. Yn lle hynny, rydym yn gweithio i lefel o 'berthnasedd'. Pennir y lefel hon o berthnasedd i geisio adnabod a chywiro camddatganiadau a allai beri fel arall i'r sawl sy'n defnyddio'r cyfrifon gael ei gamarwain.
- 4 Pennwyd lefel perthnasedd o £2.979 miliwn ar gyfer archwiliad eleni.
- 5 Ceir rhai meysydd o fewn y cyfrifon a allai fod yn bwysicach i'r darlennydd ac rydym wedi pennu lefel perthnasedd is ar gyfer y rhain, fel a ganlyn:
 - Cydnabyddiaeth uwch-swyddogion - £1,000
 - Datgeliadau Partion Cysylltiedig - £10,000 (unigolion)
- 6 Rydym bellach wedi cwblhau archwiliad eleni yn sylweddol ond yn amodol ar gwblhau camau gweithdrefn archwilio terfynol. Os bydd unrhyw faterion yn codi o'r gwaith hwn, byddwn yn darparu diweddariad llafar yn y Pwyllgor.
- 7 Yn ein barn broffesiynol ni, rydym wedi cydymffurfio â'r safonau moesegol sy'n berthnasol i'n gwaith; rydym yn annibynnol arnoch chi; ac nid yw ein gwrthrychedd wedi cael ei beryglu mewn unrhyw ffordd. Nid oes unrhyw berthnasoedd rhyngom ni a chi a allai danseilio ein gwrthrychedd a'n hannibyniaeth yn ein tyb ni. Rydym wedi eich hysbysu'n flaenorol ynghylch bygythiad posibl i annibyniaeth a gwrthrychedd archwilydd sy'n deillio o'r Rheolwr Archwilio gan fod ffrind agos iddi yn cael ei chyflogi gan y Cyngor. Gallwn gadarnhau bod y mesurau diogelu arfaethedig a nodwyd yn ein Cynllun Archwilio wedi gweithredu fel a fwriadwyd.

Barn archwilio arfaethedig

- 8 Rydym yn bwriadu cyhoeddi barn archwilio ddiamod ar gyfrifon eleni unwaith y byddwch wedi rhoi Llythyr Sylwadau inni yn seiliedig ar yr hyn a nodir yn **Atodiad 1**.
- 9 Rydym yn cyhoeddi barn archwilio 'amodol' lle mae gennym bryderon perthnasol ynghylch rhai agweddau ar eich cyfrifon; fel arall rydym yn cyhoeddi barn ddiamod.
- 10 Mae'r Llythyr Sylwadau'n cynnwys rhai cadarnhadau y mae'n ofynnol inni eu cael gennych chi dan safonau archwilio ynghyd â chadarnhad o wybodaeth benodol arall yr ydych chi wedi'i darparu ar ein cyfer yn ystod ein harchwiliad.
- 11 Caiff ein hadroddiad archwilio arfaethedig ei nodi yn **Atodiad 2**.

Materion Arwyddocaol sy'n codi o'r Archwiliad

Camddatganiadau nas cywirwyd

- 12 Nid oes unrhyw gamddatganiadau wedi'u canfod yn y cyfrifon, sy'n dal heb eu cywiro.

Camddatganiadau a gywirwyd

- 13 Roedd camddatganiadau yn y cyfrifon yn wreiddiol sydd bellach wedi cael eu cywiro gan y rheolwyr. Fodd bynnag, rydym ni'n credu y dylid dwyn y rhain i'ch sylw a chânt eu nodi gydag esboniadau yn **Atodiad 3**.

Materion Arwyddocaol eraill sy'n codi o'r Archwiliad

- 14 Yn ystod yr archwiliad, rydym yn ystyried nifer o faterion sy'n ymwneud â'r cyfrifon ac yn rhoi gwybod ichi am unrhyw faterion arwyddocaol sy'n codi. Nid oedd unrhyw materion yn codi yn y meysydd hyn eleni.

Atodiad 1

Llythyr Sylwadau Terfynol

Archwilydd Cyffredinol Cymru
Swyddfa Archwilio Cymru
1 Cwr y Ddinas
Stryd Tyndall
Caerdydd
CF10 4BZ

Dyddiad

Sylwadau ynghylch datganiadau ariannol 2022-23

Darperir y llythyr hwn mewn cysylltiad â'ch archwiliad o ddatganiadau ariannol (gan gynnwys y rhan o'r Adroddiad ar Gydnyddiaeth Ariannol sy'n cael ei harchwilio) Cyngor Sir Ynys Môn ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben ar 31 Mawrth 2023 at ddiben mynegi barn ynghlŷn â'u gwirionedd a thegwch a'u paratoi'n briodol.

Yr ydym ni'n cadarnhau hyd eithaf ein gwybodaeth a'n cred ar ôl gwneud yr ymholiadau a oedd yn ddigonol yn ein tyb ni, y gallwn gyflwyno'r sylwadau canlynol i chi.

Sylwadau'r rheolwyr

Cyfrifoldebau

Yr ydym ni wedi cyflawni ein cyfrifoldebau am:

- baratoi'r datganiadau ariannol yn unol â gofynion deddfwriaethol a â'r Côd Ymarfer ar Gyfrifo ar gyfer Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2022-23; yn arbennig mae'r datganiadau ariannol yn rhoi golwg gywir a theg yn unol â hwy;
- dylunio, gweithredu, cynnal ac adolygu rheolaeth fewnol i atal a chanfod twyll a gwallau.

Gwybodaeth a ddarparwyd

Rydym wedi darparu'r canlynol ar eich cyfer:

- mynediad llawn at:
 - yr holl wybodaeth yr ydym yn ymwybodol ohoni sy'n berthnasol i baratoi'r datganiadau ariannol megis llyfrau cyfrifon a dogfennaeth ategol, cofnodion cyfarfodydd a materion eraill;

- gwybodaeth ychwanegol yr ydych chi wedi gofyn amdani gennym ni at ddiben yr archwiliad; a
- mynediad digyfngiad at aelodau o staff y penderfynoch chi fod angen cael tystiolaeth archwilio ganddynt;
- canlyniadau ein hasesiad ni o'r risg y gallai'r datganiadau ariannol fod wedi'u camddatgan yn berthnasol o ganlyniad i dwyll;
- ein gwybodaeth ni am dwyll gwirioneddol neu dwyll tybiedig yr ydym ni'n ymwybodol ohono ac sy'n effeithio ar Cyngor Sir Ynys Môn ac sy'n cynnwys:
 - rheolwyr;
 - cyflogeion sydd â rolau arwyddocaol mewn rheolaeth fewnol; neu
 - eraill lle gallai'r twyll gael effaith berthnasol ar y datganiadau ariannol;
- ein gwybodaeth ni am unrhyw honiadau o dwyll gwirioneddol, neu dwyll tybiedig, sy'n effeithio ar y datganiadau ariannol a gyflëwyd gan gyflogeion, cyn-gyflogeion, rheoleiddwyr neu eraill;
- ein gwybodaeth ni am bob achos hysbys o ddiffyg cydymffurfio gwirioneddol neu ddiffyg cydymffurfio tybiedig â deddfau a rheoliadau y dylid ystyried eu heffeithiau wrth baratoi'r datganiadau ariannol; a
- gwybodaeth am bwy yw'r holl bartïon cysylltiedig a'r holl berthnasoedd a thrafodion partïon cysylltiedig yr ydym yn ymwybodol ohonynt.

Sylwadau am y datganiadau ariannol

Mae'r holl drafodion, asedau a rhwymedigaethau wedi cael eu cofnodi yn y cofnodion cyfrifyddu ac fe'u hadlewyrchir yn y datganiadau ariannol.

Mae'r dulliau, y data a'r tybiaethau arwyddocaol a ddefnyddiwyd i lunio amcangyfrifon cyfrifyddu, a'u datgeliadau cysylltiedig, yn briodol i gyflawni cydnabyddiaeth, mesuriad neu ddatgeliad sy'n rhesymol yng nghyd-destun y fframwaith adrodd ariannol perthnasol.

Rhodddwyd cyfrif priodol am berthnasoedd a thrafodion partïon cysylltiedig ac maent wedi cael eu datgelu'n briodol.

Lle cafwyd digwyddiadau ar ôl y dyddiad adrodd yr oedd yn ofynnol gwneud addasiad ar eu cyfer neu eu datgelu, mae'r holl addasiadau a datgeliadau hyn wedi cael eu gwneud.

Mae pob ymgyfreithiad a hawliad gwirioneddol neu bosibl hysbys y dylid ystyried eu heffeithiau wrth baratoi'r datganiadau ariannol wedi cael eu datgelu wrth yr archwilydd a rhodddwyd cyfrif amdanynt ac maent wedi cael eu datgelu yn unol â'r fframwaith adrodd ariannol perthnasol.

Nid oes unrhyw gamddatganiadau perthnasol, gan gynnwys hepgoriadau, yn y datganiadau ariannol. Nid oes unrhyw gamddatganiadau heb eu cywiro.

Sylwadau gan Cyngor Sir Ynys Môn

Rydym yn cydnabod bod y sylwadau a wnaed gan y rheolwyr, uchod, wedi cael eu trafod gyda ni.

Rydym yn cydnabod ein cyfrifoldeb am baratoi datganiadau ariannol cywir a theg yn unol â'r fframwaith adrodd ariannol perthnasol. Cymeradwywyd y datganiadau ariannol gan Cyngor Sir Ynys Môn ar 19 Rhagfyr 2023.

Yr ydym yn cadarnhau ein bod wedi cymryd pob cam y dylem fod wedi'i gymryd er mwyn ein gwneud ein hunain yn ymwybodol o unrhyw wybodaeth archwilio berthnasol ac er mwyn cadarnhau ei bod wedi cael ei chyfleu i chi. Rydym yn cadarnhau, hyd y gwyddom, nad oes unrhyw wybodaeth archwilio berthnasol nad ydych chi'n ymwybodol ohoni.

Llofnodwyd gan:

Llofnodwyd gan:

Marc Jones
Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) –
Swyddog Adain 151

Y Cynghorydd Margaret Murley Roberts
Cadeirydd Cyngor Sir Ynys Môn

Dyddiad:

Dyddiad:

Atodiad 2

Adroddiad Archwilio Arfaethedig

Adroddiad Archwilydd Cyffredinol Cymru i aelodau Cyngor Sir Ynys Môn Barn ar y datganiadau ariannol

Rwyf wedi archwilio datganiadau ariannol Cyngor Sir Ynys Môn ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben ar 2022-23 dan Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004.

Mae datganiadau ariannol Cyngor Sir Ynys Môn yn cynnwys y Dadansoddiad o Wariant a Chyllid, y Datganiad Symudiadau mewn Cronfeydd wrth Gefn, y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, y Fantolen, y Datganiad Llifoedd Arian Parod, y Datganiad Symud ar y Cyfrif Refeniw Tai, Datganiad Incwm a Gwariant y Cyfrif Refeniw Tai a'r nodiadau cysylltiedig, gan gynnwys y polisïau cyfrifyddu arwyddocaol.

Y fframwaith adrodd ariannol a gymhwyswyd wrth eu paratoi yw'r gyfraith berthnasol a'r safonau cyfrifyddu rhyngwladol a fabwysiadwyd yn y DU fel y'u dehonglwyd ac y'u haddaswyd gan y Cod Ymarfer ar gyfer Cadw Cyfrifon Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2022-23.

Yn fy marn i, ym mhob ffordd berthnasol, mae'r datganiadau ariannol:

- yn rhoi darlun cywir a theg o sefyllfa ariannol Cyngor Sir Ynys Môn ar 31 Mawrth 2023 ac o'i incwm a'i wariant ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben ar y dyddiad hwnnw; ac
- wedi'u paratoi'n briodol yn unol â gofynion deddfwriaethol a'r safonau cyfrifyddu rhyngwladol a fabwysiadwyd yn y DU fel y'u dehonglwyd ac y'u haddaswyd gan y Cod Ymarfer ar gyfer Cadw Cyfrifon Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2022-23.

Sail y farn

Cynhaliais fy archwiliad yn unol â'r gyfraith berthnasol a'r Safonau Rhyngwladol ar Archwilio yn y DU (ISAs (Y DU)) a Nodyn Ymarfer 10 'Archwilio Datganiadau Ariannol Endidau'r Sector Cyhoeddus yn y Deyrnas Unedig'. Caiff fy nghyfrifoldebau dan y safonau hynny eu disgrifio ymhellach yn yr adran o'm hadroddiad sy'n nodi cyfrifoldebau'r archwilydd am archwilio'r datganiadau ariannol.

Mae fy staff a minnau'n annibynnol ar Cyngor Sir Ynys Môn yn unol â'r gofynion moesegol sy'n berthnasol i'm harchwiliad o'r datganiadau ariannol yn y DU, gan gynnwys Safon Foesegol y Cyngor Adrodd Ariannol, ac rwyf wedi cyflawni fy nghyfrifoldebau moesegol eraill yn unol â'r gofynion hyn. Credaf fod y dystiolaeth archwilio yr wyf wedi'i chael yn ddigonol ac yn briodol i ddarparu sail i'm barn.

Casgliadau sy'n ymwneud â busnes gweithredol

Wrth archwilio'r datganiadau ariannol, rwyf wedi dod i'r casgliad bod defnyddio'r sail gyfrifyddu busnes gweithredol i baratoi'r datganiadau ariannol yn briodol.

Yn seiliedig ar y gwaith yr wyf wedi'i gyflawni, nid wyf wedi adnabod unrhyw ansicrwydd perthnasol mewn perthynas â digwyddiadau neu amodau a all, yn unigol neu ar y cyd, fwrw amheuaeth sylweddol ar allu Cyngor Sir Ynys Môn i barhau i fabwysiadu'r sail gyfrifyddu busnes gweithredol am gyfnod o ddeuddeg mis o leiaf o'r dyddiad pan awdurdodir cyhoeddi'r datganiadau ariannol.

Caiff fy nghyfrifoldebau i a chyfrifoldebau'r swyddog cyllid cyfrifol mewn perthynas â busnes gweithredol eu disgrifio yn yr adrannau perthnasol o'r adroddiad hwn.

Gwybodaeth Arall

Mae'r wybodaeth arall yn cynnwys yr wybodaeth yn y Datganiad o Gyfrifon, heblaw am y datganiadau ariannol a'm hadroddiad i fel archwilydd ar y rhain. Y Swyddog Cyllid Cyfrifol sy'n gyfrifol am yr wybodaeth arall yn yr Datganiad o Gyfrifon. Nid yw fy marn am y datganiadau ariannol yn cwmpasu'r wybodaeth arall a, heblaw i'r graddau a nodir yn benodol fel arall yn fy adroddiad, nid wyf yn mynegi unrhyw fath o gasgliad sicrwydd ar yr wybodaeth arall honno.

Fy nghyfrifoldeb i yw darllen yr wybodaeth arall ac, wrth wneud hynny, ystyried a yw'r wybodaeth arall yn berthnasol anghyson â'r datganiadau ariannol neu wybodaeth a gafwyd wrth gyflawni'r archwiliad, neu'n ymddangos fel arall fel pe bai wedi cael ei chamddatgan yn berthnasol. Os wyf yn canfod anghysonderau perthnasol o'r fath neu wybodaeth berthnasol o'r fath sy'n ymddangos fel pe bai wedi cael ei chamddatgan, mae'n ofynnol i mi benderfynu a yw hyn yn achosi camddatganiad perthnasol yn y datganiadau ariannol eu hunain. Yn seiliedig ar y gwaith yr wyf wedi'i wneud, os wyf yn dod i'r casgliad bod yr wybodaeth arall hon wedi'i chamddatgan yn berthnasol, mae'n ofynnol i mi nodi'r ffaith honno.

Nid oes unrhyw beth gennyf i'w nodi yn hyn o beth.

Barn ar faterion eraill

Yn fy marn i, yn seiliedig ar y gwaith a wnaed yn ystod fy archwiliad:

- mae'r wybodaeth a geir yn yr Adroddiad Naratif ar gyfer y flwyddyn ariannol y paratowyd y datganiadau ariannol ar ei chyfer yn gyson â'r datganiadau ariannol ac yn unol â'r Cod Ymarfer ar gyfer Cadw Cyfrifon Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2022-23;
- mae'r wybodaeth a roddir yn y Datganiad Llywodraethu ar gyfer y flwyddyn ariannol y paratowyd y datganiadau ariannol ar ei chyfer yn gyson â'r datganiadau ariannol ac yn unol â'r canllawiau.

Materion y cyflwynaf adroddiad arnynt drwy eithriad

Yng ngoleuni'r wybodaeth a'r ddealltwriaeth am Gyngor Sir Ynys Môn a'i amgylchedd a gafwyd yn ystod yr archwiliad, nid wyf wedi nodi unrhyw gamddatganiadau perthnasol yn yr Adroddiad Naratif na'r Datganiad Llywodraethu.

Nid oes gennyf unrhyw beth i'w nodi o ran y materion canlynol, y cyflwynaf adroddiad i chi arnynt os bydd yr amgylchiadau canlynol yn berthnasol, yn fy marn i:

- nid wyf wedi cael yr holl wybodaeth ac esboniadau y mae eu hangen arnaf ar gyfer fy archwiliad;
- ni chadwyd cofnodion cyfrifyddu digonol, neu ni chafwyd ffurflenni sy'n ddigonol ar gyfer fy archwiliad o ganghennau nad ymwelodd fy nhîm â hwy; neu
- nid yw'r datganiadau ariannol yn gyson â'r cofnodion a'r ffurflenni cyfrifyddu.

Cyfrifoldebau'r swyddog cyllid cyfrifol am y datganiadau ariannol

Fel a esbonnir yn fanylach yn y Datganiad o Gyfrifoldebau am y Datganiad Cyfrifon, y swyddog cyllid cyfrifol sy'n gyfrifol am:

- baratoi'r datganiad cyfrifon, sy'n rhoi darlun cywir a theg ac sy'n cydymffurfio ag arferion priodol;
- cadw cofnodion cyfrifyddu priodol;
- pa bynnag reolaethau mewnol sy'n angenrheidiol ym marn y swyddog cyllid cyfrifol i allu paratoi datganiadau cyfrifon heb unrhyw gamddatganiadau perthnasol, boed hynny trwy dwyll neu wall;
- asesu gallu Cyngor Sir Ynys Môn i barhau fel busnes gweithredol, gan ddatgelu fel y bo'n gymwys, faterion sy'n ymwneud â'r busnes gweithredol a defnyddio sail gyfrifyddu busnes gweithredol oni bai bod y swyddog cyllid cyfrifol yn rhagweld na fydd y gwasanaethau a ddarperir gan Gyngor Sir Ynys Môn yn parhau i gael eu darparu yn y dyfodol.

Cyfrifoldebau'r archwilydd am archwilio'r datganiadau ariannol

Fy nghyfrifoldeb yw archwilio'r datganiadau ariannol yn unol â Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004.

Fy amcanion yw cael sicrwydd rhesymol ynghylch p'un a yw'r datganiadau ariannol yn eu cyfanrwydd yn rhai heb unrhyw gamddatganiad perthnasol, boed hynny trwy dwyll neu wall, a chyhoeddi adroddiad archwilydd sy'n cynnwys fy marn. Mae sicrwydd rhesymol yn lefel uchel o sicrwydd, ond nid yw'n gwarantu y bydd archwiliad a gynhelir yn unol â'r Safonau Rhyngwladol ar Archwilio yn y DU wastad yn canfod camddatganiad perthnasol pan fo'n bodoli. Gall camddatganiadau ddeillio o dwyll neu wall ac fe'u hystyrir yn berthnasol os, yn unigol neu gyda'i gilydd, gellid yn rhesymol ddisgwyl iddynt ddylanwadu ar benderfyniadau economaidd defnyddwyr a wneir ar sail y datganiadau ariannol hyn.

Mae afreolaidd-dra, gan gynnwys twyll, yn golygu achosion o ddiffyg cydymffurfio â deddfau a rheoliadau. Rwy'n dylunio gweithdrefnau yn unol â'm cyfrifoldebau, a nodir uchod, i ganfod camddatganiadau perthnasol mewn perthynas ag afreolaidd-dra, gan gynnwys twyll.

Roedd fy ngweithdrefnau'n cynnwys y canlynol:

- Holi'r rheolwyr, pennaeth archwilio mewnol Cyngor Sir Ynys Môn a'r rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu, gan gynnwys cael ac adolygu dogfennaeth ategol mewn perthynas â pholisïau a gweithdrefnau Cyngor Sir Ynys Môn sy'n ymwneud ag:
 - adnabod, gwerthuso a chydymffurfio â deddfau a rheoliadau a pha un a oeddent yn ymwybodol o unrhyw achosion o ddiffyg cydymffurfio;
 - canfod ac ymateb i'r risgiau o dwyll a pha un a oes ganddynt wybodaeth am unrhyw dwyll gwirioneddol, tybiedig neu honedig; a hefyd
 - y rheolaethau mewnol a sefydlwyd i liniaru risgiau sy'n gysylltiedig â thwyll neu ddiffyg cydymffurfio â deddfau a rheoliadau.
- Ystyried fel tîm archwilio sut a ble allai twyll ddigwydd yn y datganiadau ariannol ac unrhyw ddangosyddion posibl o dwyll. Fel rhan o'r drafodaeth hon, canfûm botensial ar gyfer twyll mewn cofnodi dyddlyfrau anarferol;
- Cael dealltwriaeth am y fframwaith awdurdod sydd gan Gyngor Sir Ynys Môn, yn ogystal â fframweithiau cyfreithiol a rheoleiddiol eraill y mae Cyngor Sir Ynys Môn yn gweithredu oddi mewn iddynt, gan ganolbwyntio ar y deddfau a'r rheoliadau hynny a gafodd effaith uniongyrchol ar y datganiadau ariannol neu a gafodd effaith sylfaenol ar weithrediadau Cyngor Sir Ynys Môn; a
- Chael dealltwriaeth am berthnasoedd partïon cysylltiedig.

Yn ychwanegol at yr uchod, roedd fy ngweithdrefnau i ymateb i risgiau a ganfuwyd yn cynnwys y canlynol:

- adolygu'r datgeliadau yn y datganiadau ariannol a phrofi yn erbyn dogfennaeth ategol i asesu cydymffurfiaeth â deddfau a rheoliadau perthnasol a drafodir uchod;
- holi'r rheolwyr, y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ac ymgynghorwyr cyfreithiol ynghylch ymgyfreithiad a hawliadau gwirioneddol a phosibl;
- darllen cofnodion cyfarfodydd y rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu; ac
- wrth fynd i'r afael â'r risg o dwyll trwy wrthwneud rheolaethau gan reolwyr, profi priodoldeb cofnodion dyddlyfr ac addasiadau eraill; asesu a yw'r dyfarniadau a wnaed wrth lunio amcangyfrifon cyfrifyddu'n rhoi arwydd o wyrduedd bosibl; a gwerthuso'r rhesymeg fusnes dros unrhyw drafodion arwyddocaol sy'n anarferol neu y tu allan i gwrs arferol busnes.

Fe wnes i hefyd gyfleu deddfau a rheoliadau dynodedig perthnasol a risgiau posibl o dwyll i holl aelodau'r tîm archwilio ac aros yn effro i unrhyw arwyddion o dwyll neu ddiffyg cydymffurfio â deddfau a rheoliadau trwy gydol yr archwiliad. Effeithir ar y graddau y mae fy ngweithdrefnau'n gallu canfod afreolaidd-dra, gan gynnwys twyll, gan yr anhawster cynhenid o ran canfod afreolaidd-dra, effeithiolrwydd rheolaethau Cyngor Sir Ynys Môn a natur, amseriad a hyd a lled y gweithdrefnau archwilio a gyflawnwyd.

Ceir disgrifiad pellach o gyfrifoldebau'r archwilydd am archwilio'r datganiadau ariannol ar wefan y Cyngor Adrodd Ariannol yn www.frc.org.uk/auditorsresponsibilities. Mae'r disgrifiad hwn yn rhan o'm hadroddiad archwilio.

Cyfrifoldebau eraill yr archwilydd

Rwy'n cyfathrebu gyda'r rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu ynghylch, ymhlith materion eraill, cwmpas ac amseriad arfaethedig yr archwiliad a chanfyddiadau archwilio arwyddocaol, gan gynnwys unrhyw ddiffygion arwyddocaol mewn rheolaeth fewnol yr wyf yn eu hadnabod yn ystod fy archwiliad.

Tystysgrif cwblhau'r archwiliad

Yr wyf yn tystio fy mod wedi cwblhau'r archwiliad o gyfrifon Cyngor Sir Ynys Môn yn unol â gofynion Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 a Chod Ymarfer Archwilio Archwilydd Cyffredinol Cymru.

Adrian Crompton
Archwilydd Cyffredinol Cymru
20 Rhagfyr 2023

1 Cwr y Ddinas
Stryd Tyndall
Caerdydd, CF10 4B

Atodiad 3

Crynodeb o Gywiriadau a Wnaed

Yn ystod ein harchwiliad canfuom y camddatganiadau canlynol sydd wedi cael eu cywiro gan y rheolwyr, ond y dylid eu dwyn i'ch sylw yn ein tyb ni oherwydd eu perthnasedd i'ch cyfrifoldebau chi dros y broses adrodd ariannol.

Arddangosyn 3: crynodeb o gywiriadau a wnaed

Gwerth y cywiriad	Natur y cywiriad	Rheswm dros gywiro
Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr £19,814,000 aillddosbarthu	Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (DIGC) Mae'r ased pensiwn net sy'n ymwneud â'r Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol wedi'i gyfyngu i'r terfyn asedion (a gyfrifir drwy ystyried cyfraniadau a chostau yn y dyfodol). Cafodd yr addasiad pensiwn sy'n ofynnol i ddileu'r gwarged ei gynnwys yn y llinell Ail-fesuriad o'r Buddion Pensiwn Diffinedig Net yn Incwm a Gwariant Cynhwysfawr Arall o fewn y DIGC. Gan fod yr addasiad pensiwn yn eitem faterol o Incwm a Gwariant, rydym yn argymhell ei fod naill ai'n cael ei gynnwys o fewn nodyn Eitemau Materol o Incwm a Gwariant neu ei ddatgelu ar wahân ar wyneb y DIGC yn unol â gofynion y cod. Mae'r Cyngor wedi dewis dangos hyn ar wahân ar wyneb y DIGC a pheidio â'i gynnwys o fewn nodyn Eitem Materol o Incwm a Gwariant. Mae'r datgeliad ar wahân hwn ar wyneb y DIGC wedyn yn gyson â'r datgeliad ar wahân ar y nodyn wrth gefn pensiwn, nodyn 9c.	I gydymffurfio â gofynion y Cod Ymarfer ar gadw Cyfrifon Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2022-23 (Cod Ymarfer).
Datgeliad yn unig	Nodyn 5 Digwyddiadau ar ôl dyddiad y Fantolen Mae datgeliadau ychwanegol mewn perthynas â RAAC wedi'u cynnwys yn y nodyn hwn.	Er mwyn sicrhau bod datgeliadau digwyddiadau ôl-fantolen yn gyflawn.

Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr: Cynnydd o £287,000 yng nghroniad absenoldeb cronedig a godir i DIGC. Mantolen: Cynnydd o £287,000 yn y Cyfrif Addasu Absenoldebau Cronnus a Ddigolledwyd.	Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (DIGC)/ Nodyn 9 Cronfeydd wrth Gefn Na Ellir Eu Defnyddio/ Nodyn 9ch – Cyfrif Addasu Absenoldebau Digolledol Cronnol Tanddatganwyd y croniad Absenoldeb Cronedig o £287,000 gan na chymerwyd amser TOIL a Hyblyg i ystyriaeth wrth gyfrifo'r croniad. Mae £287,000 ychwanegol wedi'i godi ar y DIGC gydag addasiad cyfatebol i'r Cyfrif Addasu Absenoldebau Cronnus a Ddigolledwyd. Gwnaethpwyd datgeliadau ychwanegol yn Nodyn 9 i gydymffurfio â Chod Ymarfer.	I gyfrifo'r croniad absenoldeb cronedig yn gywir ac i sicrhau bod datgeliadau'n cydymffurfio â gofynion Cod Ymarfer.
Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (addasiad amhariad) Gostyngiad o £11,212,000 i'r DIGC. Gweler camddatganiad REFCUS isod am addasiadau pellach i'r CIES. Mantolen: Gostyngiad o £10,929,000 i'r Gronfa Ailbrisio Wrth Gefn.	Nodyn 13 Eiddo, Offer a Chyfarpar Nid oedd y Cyngor yn dyrannu gwariant nad oedd yn ychwanegu gwerth (fel nam) yn erbyn yr ased penodol y mae'n ymwneud ag ef. Trwy wneud hyn, nid ydynt wedi gallu sicrhau bod y symudiadau cywir yn cael eu postio yn erbyn y Gronfa Ailbrisio, CIES a'r Cyfrif Addasu Cyfalaf (CAA). Nod y Cyngor oedd diwygio hyn drwy adolygu eu dyraniad o nam a symudiadau ailbrisio dilynol yn ôl-weithredol, cyn belled ag y bo modd, yn unol â Chod Ymarfer CIPFA a Safon Cyfrifeg Ryngwladol 8. Oherwydd cyfyngiadau o fewn eu cofrestr Asedau Sefydlog, penderfynwyd ei bod yn ymarferol bosibl cywiro o 1/4/2022 ymlaen. Roedd angen diwygiadau i gywiro'r nodiadau uchod. Mae'r cywiriad hwn hefyd yn effeithio ar nifer o nodiadau eraill.	I gyfrif am wariant cyfalaf nad yw'n ychwanegu gwerth yn unol â'r Cod Ymarfer.
Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (Addasiad Amhariad):	Nodyn 17 Gwariant a Chyllido Cyfalaf / Nodyn 13 Eiddo, Offer a Chyfarpar	I gyfrifo yn gywir am REFCUS yn y datganiadau ariannol.

Cynnydd yng ngwariant REFCUS £274,000. Mantolen: Gostyngiad mewn Eiddo, Peiriannau ac Offer £274,000.	Fel rhan o'r adolygiad o'r driniaeth o asedau nad ydynt yn ychwanegu gwerth (uchod) adnabuwyd mater gyda'r driniaeth o wariant REFCUS (Gwariant Refeniw a Ariennir Cyfalaf dan Statud). Roedd angen diwygiadau i gywiro'r nodiadau hyn. Mae'r cywiriad hwn hefyd yn effeithio ar nifer o nodiadau eraill.	
Mantolen: Gostyngodd asedau net £299,000. Gostyngodd cyfanswm y cronfeydd wrth gefn £299,000.	Nodyn 13 Eiddo, Peiriannau ac Offer Defnyddiwyd y mynegai BCIS anghywir i gyfrifo ailbrisiadau wedi'u diweddaru ar gyfer ysgolion gan arwain at ostyngiad o £299,000 i'r prisiad.	Er mwyn sicrhau bod yr asedau a gynhwysir yn y datganiadau ariannol yn cael eu datgelu ar eu gwerth cywir.
Datgeliad yn unig: £2,054,000	Nodyn 14 Ymrwymadau Cyfalaf Sylweddol Mae ymrwymadau cyfalaf ychwanegol gwerth £2,054,000 wedi'u cynnwys yn y nodyn hwn. Mae'r addasiad hwn yn hunangynhwysol i Nodyn 14.	Er mwyn sicrhau bod yr holl ymrwymadau cyfalaf wedi'u datgelu yn y nodyn.
Dosbarthiad yn unig: Cynyddodd rhagdaliadau £1,329,000. Gostyngodd Symiau Masnach Dernyniadwy gan £1,329,000.	Nodyn 18 Dyledwyr Mae rhagdaliadau gwerth £1,329,000 wedi'u hailddosbarthu o Symiau Masnachol Derbyniadwy. Mae'r addasiad hwn yn hunangynhwysol i Nodyn 18.	Er mwyn sicrhau dosbarthiad cywir o ragdaliadau.
Dosbarthiad yn unig: Gostyngodd Arian Parod a Chyferwerth ag Arian Parod £12,500,000. Cynyddodd buddsoddiadau tymor byr £12,500,000.	Nodyn 19 Arian Parod a Chyferwerth ag Arian Parod Mae £12,500,000 wedi'i ailddosbarthu o gyferwerth ag arian parod i fuddsoddiadau tymor byr. Mae'r cywiriad hwn hefyd yn effeithio ar Nodyn 35 Offerynnau Ariannol.	Er mwyn sicrhau dosbarthiad cywir o arian parod a chyferwerth ag arian parod a buddsoddiadau tymor byr.

Gwelliannau amrywiol	Note 27 Cydnabyddiaeth Ariannol i Swyddogion Gwnaethpwyd diwygiadau i'r datgeliadau a ganlyn: • Bandio tâl dros £60,000: Roedd angen diwygiadau i nifer y staff a ddatgelwyd fesul band cyflog, i gywiro gwallau ac i gydymffurfio â Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru). Ychwanegwyd 3 gweithiwr ychwanegol a newidiwyd y band ar gyfer 2 weithiwr. • Tabl Tâl Uwch Swyddogion: Mae diwygiadau wedi'u gwneud i'r troednodiadau.	Er mwyn sicrhau bod y datgeliadau yn cydymffurfio â gofynion Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) a Chod CIPFA.
Datgeliad yn unig	Nodyn 29 Ffioedd Archwilio Allanol Mae'r nodyn wedi'i ddiweddarau i adlewyrchu'r ffioedd archwilio gwirioneddol fel yr adroddwyd yn y Cynllun Archwilio ar gyfer 2022-23.	Datgelu'r ffioedd archwilio gwirioneddol ar gyfer 2022-23
Dosbarthiad yn unig: Cynyddodd grantiau Covid £362,000. Cafwyd gostyngiad o £362,000 mewn grantiau eraill.	Nodyn 30 Incwm grantiau Mae incwm grant rhyddhad ardrethi annomestig o £362,000 wedi'i ailddosbarthu o Grantiau Eraill (Adnoddau) i grantiau Covid. Mae'r addasiad hwn yn hunangynhwysol i Nodyn 30.	Er mwyn sicrhau dosbarthiad cywir o incwm grantiau.
Datgeliadau ychwanegol	Nodyn 32 Cronfeydd Ymddiriedolaeth a Chronfeydd Eraill a Weinyddir gan y Cyngor Nid oedd y Cyngor wedi datgelu'n llawn natur a swm y cronfeydd ymddiried lle mae'n gweithredu fel yr unig ymddiriedolwr yn unol â gofynion Cod Ymarfer.	Er mwyn sicrhau bod datgeliadau yn cydymffurfio â gofynion Cod Ymarfer.
Datgeliadau ychwanegol	Nodyn 38 Trefniadau Asiantaeth Nid oedd y Cyngor wedi datgelu'n llawn natur a swm incwm a gwariant sylweddol yr asiantaeth am y flwyddyn, yn unol â gofynion Cod Ymarfer.	Er mwyn sicrhau bod datgeliadau yn cydymffurfio â gofynion Cod Ymarfer.

Gwnaed nifer o addasiadau, aiddosbarthiadau a diwygiadau naratif eraill, llai rwyddocaol, i'r datganiadau ariannol o ganlyniad i'n gwaith.

Archwilio Cymru

Ffôn: 029 2032 0500

Ffacs: 029 2032 0600

Ffôn testun: 029 2032 0660

E-bost: post@archwilio.cymru

Gwefan: www.archwilio.cymru

We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English. Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg.

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
Adroddiad i'r:	Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio
Dyddiad:	7 Rhagfyr 2023
Pwnc:	Adroddiad Blyneddol Atal Twyll, Llwgwobrwyo a Llygredd 2022-23
Pennaeth Gwasanaeth:	Marc Jones, Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151 MarcJones@ynysmon.llyw.cymru
Awdur yr Adroddiad:	Marion Pryor, Pennaeth Archwilio a Risg MarionPryor@ynysmon.llyw.cymru
Natur a Rheswm dros Adrodd: Mae Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus yn ei gwneud yn ofynnol i'r gwasanaeth archwilio mewnol arfarnu'r posibilrwydd y bydd twyll yn digwydd a sut mae'r sefydliad yn rheoli'r risg o dwyll (Safon 2120).	

1. CYFLWYNIAD

- 1.1. Mae'r adroddiad hwn yn cyflwyno'r gweithgaredd Archwilio Mewnol a gynhaliwyd yn ystod 2022-23 i leihau'r risg o dwyll, llwgwobrwyo a llygredd rhag digwydd o fewn y Cyngor ac yn ei erbyn ac mae'n dod i gasgliad ynghylch effeithiolrwydd trefniadau'r Cyngor ar gyfer lleihau'r risg o dwyll.
- 1.2. Mae hyn yn cefnogi gofynion Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus 2022, sydd yn ei gwneud yn ofynnol i'r gwasanaeth archwilio mewnol arfarnu'r posibilrwydd y bydd twyll yn digwydd a sut mae'r sefydliad yn rheoli'r risg o dwyll (Safon 2120).
- 1.3. Hefyd, Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014, sydd yn datgan bod rhaid i swyddog ariannol cyfrifol y Cyngor (Swyddog Adran 151) sicrhau bod ei systemau rheolaeth cyfrifeg yn cynnwys mesurau sy'n caniatáu i wallau a thwyll gael eu hatal a'u canfod.

2. ARGYMHELLIAD

- 2.1. Bod y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio a yn ystyried ac yn cynnig sylwadau ar gweithgaredd a gynhaliwyd yn ystod 2022-23 i leihau'r risg o dwyll, llwgwobrwyo a llygredd rhag digwydd o fewn y Cyngor ac yn ei erbyn.

Adroddiad Blynyddol Atal Twyll, Llwgrwobrwyo a Llygredd 2022-23

Rhagfyr 2023

Tudalen 76

Marion Pryor BA MA CMIIA CPFA ACFS

Pennaeth Archwilio a Risg

Cynnwys

Cyflwyniad _____	2
Beth yw Twyll? _____	3
Beth yw Llwgrwobrwyo? _____	3
Beth yw Llygredd? _____	4
Pam fod Atal Twyll, Llwgrwobrwyo a Llygredd yn Bwysig? _____	4
Y Cyd-destun Cyfredol _____	5
Asesiad o Drefniadau Atal Twyll yn y Cyngor _____	6
Cydnabod Cyfrifoldeb _____	6
Nodi risgiau o dwyll a llygredd _____	6
Strategaeth Atal Twyll a Llygredd _____	6
Darparu Adnoddau _____	7
Gweithredu _____	7
Achosion o geisio twyllo'r Cyngor yn ystod 2022-23 _____	8
Casgliad _____	8
Atodiad 1 – Cyflawni'r Cynllun Gweithredu Atal Twyll, Llwgrwobrwyo a Llygredd _____	9
Atodiad 2 – Rhybuddion y Rhwydwaith Atal Twyll Cenedlaethol (NAFN) _____	15

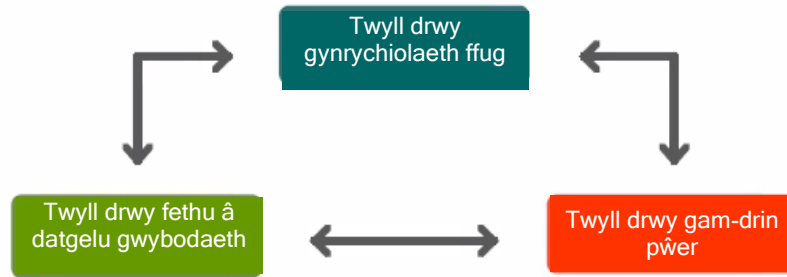
Tudalen 77

Cyflwyniad

1. Mae'r adroddiad hwn yn cyflwyno'r gweithgareddau a gynhaliwyd yn ystod 2022-23 i leihau'r risg o dwyll, llwgrwobrwyo a llygredd rhag digwydd o fewn Cyngor Sir Ynys Môn ac yn ei erbyn.
2. Mae hyn yn cefnogi gofynion Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus, 2022 (PSIAS), sydd yn ei gwneud yn ofynnol i'r gwasanaeth archwilio mewnol arfarnu'r posibilrwydd y bydd twyll yn digwydd a sut mae'r sefydliad yn rheoli'r risg o dwyll (Safon 2120).
3. Hefyd, Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014, sydd yn datgan bod rhaid i swyddog ariannol cyfrifol y Cyngor (Swyddog Adran 151) sicrhau bod ei systemau rheolaeth cyfrifeg yn cynnwys mesurau sy'n caniatáu i wallau a thwyll gael eu hatal a'u canfod.
4. Roedd [adroddiad](#) gan Archwilydd Cyffredinol Cymru yn 2019 yn datgan nad yw gwerth y colledion yn y sector cyhoeddus oherwydd twyll yn hysbys. Roedd [adroddiad](#) gan Swyddfa'r Cabinet yn 2019 yn nodi bod yr ystod isaf ac uchaf ar gyfer y colledion tebygol yng ngwariant y llywodraeth rhwng 0.5% a 5% o'r gwariant.
5. Gan ddefnyddio'r amcangyfrifon hyn, mae'n awgrymu y gallai colledion yn sgil twyll a chamgymeriadau fod rhwng £1.05 miliwn a £10.5 miliwn y flwyddyn, yn seiliedig ar [gyllideb](#) refeniw gros y Cyngor ar gyfer 2022-23 sydd werth £209.5 miliwn.
6. Mae'r adroddiad hwn yn amlygu rhai o'r meysydd lle mae'r risg o dwyll yn bodoli'n barod a meysydd lle mae'n dechrau dod i'r amlwg ac mae'n dod i gasgliad ynghylch effeithiolrwydd trefniadau'r Cyngor ar gyfer lleihau'r risg o dwyll, ynghyd â'r heriau a chyfleoedd yn y dyfodol.

Beth yw Twyll?

7. Mae Deddf Twyll 2006 yn amlinellu tair ffordd y gellir cyflawni'r drosedd:

8. Mewn achosion o dwyll mae'r tramgwyddwr ar ei ennill (yn ariannol fel arfer), tra bod rhywun arall (gan gynnwys sefydliad) ar ei golled, neu mae'n golygu fod rhywun arall yn agored i golled.
9. Er enghraifft, gyda thwyll trwy gynrychiolaeth ffug, mae'r tramgwyddwr yn cyflwyno hawliadau ffug am oramser yn fwriadol neu'n cyflwyno cymwysterau ffug yn ystod y broses recriwtio.
10. Mae enghraifft o dwyll trwy fethu â datgelu gwybodaeth yn cynnwys peidio â datgelu gwybodaeth i farnwr mewn achos cyfreithiol gan olygu fod y sefydliad yn colli'r achos ac yn gorfod talu iawndal.
11. Mae twyll trwy gam-drin grym yn cynnwys enghreifftiau lle mae aelod o staff yn cam-drin ei safle i ddyfarnu contractau i ffrindiau a theulu, neu'n trosglwyddo taliadau credydwr i'w gyfrif personol ei hun.

Tudalen 78

Beth yw Llwgwrwbrwyo?

12. Mae Deddf Llwgwrwbrwyo 2010 yn nodi pedair ffordd o gyflawni'r drosedd:
- Llwgwrwbrwyo naill ai'n uniongyrchol neu trwy drydydd parti
 - Derbynlwgwrwbrwyon
 - Llwgwrwbrwyo swyddog tramor
 - Methiant gan sefydliad masnachol i atal llwgwrwbrwyaeth (trosedd gorfforaethol)
13. Mae llwgwrwbrwyo yn gysyniad eang ac mae'n cynnwys cynnig, addo neu roi mantais ariannol neu fantais arall er mwyn cymell rhywun i gyflawni swyddogaeth gyhoeddus neu weithgarwch busnes mewn modd amhriodol neu eu gwobrwyo am wneud hynny. Mae'r Ddeddf hefyd yn rhoi ystyriaeth arbennig i feysydd gweithgarwch penodol, yn cynnwys lletygarwch a rhoddion.
14. Enghraifft o hyn yw rhywun yn rhoi mantais i un o weithwyr y Cyngor am beidio â gwneud y gwaith yn briodol. Mae cynnig neu addo llwgwrwbr yn drosedd, nid oes rhaid rhoi taliad neu wobwr; mae derbyn llwgwrwbr yn drosedd, yn ogystal â chytuno i dderbyn llwgwrwbr, neu ofyn am un. Gallai'r fantais gynnwys arian, tocynnau cyngerdd neu unrhyw fath arall o rodd neu letygarwch. Mae enghreifftiau'n cynnwys rhywun yn cynnig arian yn gyfnewid am:
- Beidio â gwirio a yw cais am fudd-dal yn gywir
 - Darparu gwybodaeth gyfrinachol ynglŷn â phroses dendro
 - Dylanwadu ar un o ganlyniadau'r Cyngor e.e. llobio ar ran cwmnïau preifat.
15. Mae dyletswydd gyfreithiol ar y Cyngor i atal llwgwrwbrwyo a gallai wynebu dirwy am beidio â gwneud hynny. Mae'n ddyletswydd ar staff i roi gwybod am unrhyw amheuan sydd ganddynt ynghylch camymddygiad ariannol neu broffesiynol. Y gosb am fod yn gysylltiedig â llwgwrwbrwyo yw hyd at 10 mlynedd yn y carchar a / neu ddirwy ddiderfyn.

Beth yw Llygredd?

16. Mae llygredd, neu rywun sy'n 'llwgr' yn ymwneud ag ymddygiad ac mae'n golygu diffyg uniondeb neu onestrwydd (ac fe all gynnwys llwgrwobrwyo) neu gamddefnyddio statws i sicrhau mantais anghyfreithlon.
17. Defnyddir y term i ddisgrifio rhywun sy'n cymryd rhan mewn twyll, lladrad, gwyngalchu arian ac arferion troseddol neu niweidiol posib eraill lle byddant yn ymddwyn yn groes i ddiddordebau'r Cyngor er mwyn sicrhau mantais iddyn nhw eu hunain neu i eraill.
18. Er enghraifft:
 - Camddehongli gwybodaeth am berfformiad yn fwriadol
 - Derbyd arian neu rodd yn gyfnewid am ddyfarnu contract
 - Dwyn asedau (gliniaduron, offer)
 - Rhoi gwybodaeth sensitif i drydydd parti er mwyn rhoi mantais iddynt mewn proses dendro
 - Peidio â datgelu gwrthdaro buddiannau er mwyn sicrhau mantais ariannol
 - Defnyddio eu dylanwad i gael swydd i ffrind / aelod o'r teulu

Pam fod Atal Twyll, Llwgwrwobrwyo a Llygredd yn Bwysig?

19. Mae pob punt a gollir oherwydd twyll yn golled i'r pwrs cyhoeddus ac mae'n lleihau gallu'r sector cyhoeddus i ddarparu gwasanaethau i bobl sydd eu hangen.
20. Mewn cyfnod pan mae pwysau ariannol yn cynyddu, mae'n bwysicach nac erioed bod pob corff cyhoeddus yng Nghymru'n ceisio lleihau'r risg o golledion oherwydd twyll, yn ogystal â chefnogi cynaliadwyedd ariannol.
21. Gall twyll gael effaith ar enw da'r sector cyhoeddus a thanseilio ymddiriedaeth y cyhoedd ac effeithlonrwydd sefydliadol.
22. Pan fydd cynghorau'n cymryd camau atal twyll effeithiol byddant yn ailadeiladu ymddiriedaeth y cyhoedd ac yn sicrhau bod arian prin yn cael ei ddefnyddio'n effeithiol.
23. Mae'r sector cyhoeddus yn cael ei dargedu'n gynyddol bellach oherwydd bod y trafodion ariannol yn fwy ac mae twyllwyr yn gallu gwneud mwy o elw.
24. Yn y cod ymarfer, *Code of Practice on Managing the Risk of Fraud and Corruption*¹, mae CIPFA yn dadlau:

“Mae cyfrifoldeb ar arweinwyr gwasanaethau cyhoeddus i wreiddio safonau effeithiol ar gyfer atal twyll a llygredd yn eu sefydliadau eu hunain. Mae hyn yn cefnogi llywodraethiant da ac yn arddangos stiwardiaeth ariannol effeithiol a rheolaeth ariannol gyhoeddus effeithiol.”

¹ [Code of Practice on Managing the Risk of Fraud and Corruption](#), CIPFA, 2014

Y Cyd-destun Cyfredol

25. Yn gyffredinol yn y DU, mae'r risg o dwyll yn cael ei ystyried yn uchel² ac mae'n galonogol fod nifer bellach yn ei gydnabod fel mater difrifol o ran y bygythiadau allanol y maent yn eu hwynebu gan droseddwy cyfundrefnol, yn ogystal â'r bygythiad mewnol gan reolwyr a staff.
26. Er bod ffigyrau diweddaraf yr Arolwg o Droseddau yng Nghymru a Lloegr ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben ym Mehefin 2023 (3.3 miliwn o droseddau twyll) yn dangos gostyngiad o 13% mewn troseddau twyll o gymharu â'r flwyddyn a ddaeth i ben ym Mehefin 2022 (3.8 miliwn o droseddau), twyll yw'r drosedd fwyaf cyffredin yng Nghymru a Lloegr heddiw.³
27. Mae'n costio biliynau i'r economi bob blwyddyn.⁴ Roedd amcangyfrifon yr Arolwg o Droseddau yng Nghymru a Lloegr yn dangos fod llai nag un mewn saith o droseddau twyll yn cael eu hadrodd i'r heddlu neu *Action Fraud* (y ganolfan genedlaethol adrodd am dwyll a throseddau seiber ar gyfer y cyhoedd). Mae'r diffyg hwn o ran adrodd am droseddau twyll yn effeithio ar ein dealltwriaeth o'r bygythiad.
28. Yn ogystal â'r sector cyhoeddus, mae dioddefwyr twyll yn cynnwys unigolion bregus, corfforaethau mawr a busnesau bach; collodd busnesau ac unigolion £2.46 biliwn o ganlyniad i dwyll yn ystod blwyddyn ariannol 2021/22.
29. Oherwydd y rhyfel yn Wcráin, cyfraddau chwyddiant uwch nag erioed a'r argyfwng costau byw, ynghyd â risgiau allweddol eraill i fusnesau megis diffyg yn y gadwyn gyflenwi, cadw staff a bygythiadau seiber, mae'r cyfleoedd i dwyllo'n parhau i gynyddu, a bydd twyllwyr yn manteisio ar y sefyllfa gan ddefnyddio arfau mwyfwy soffistigedig i gyflawni troseddau.
30. Mae adroddiad diweddar⁵ gan Zurich UK, yn seiliedig ar ddata Rhyddid Gwybodaeth gan 43 o luoedd yr heddlu yng Nghymru a

Lloegr, wedi amlygu bod cynnydd o un rhan o bump (19%) mewn achosion o ddwyn gan weithwyr yn 2022 wrth i'r cynnydd mewn costau byw sbarduno ton o droseddau yn y gweithle.

31. Dangosodd ffigyrau cenedlaethol fod bron i 6,000 o weithwyr wedi cael eu dal yn dwyn gan eu cyflogwr yn 2022, ac mae hyn yn uwch na'r ffigwr o 5,000 yn y flwyddyn flaenorol. Mae hyn gyfystyr â bron i 500 o ddigwyddiadau bob mis.
32. Cafodd y cynnydd hwn ei ailadrodd yn ardal Heddlu Gogledd Cymru lle gwelwyd cynnydd o 24% yn yr achosion o ddwyn gan weithwyr, sef o 55 achos yn 2021 i 68 yn 2022.
33. Ynghyd ag ardaloedd lluoedd yr heddlu Hampshire, Swydd Gaer a Surrey, roedd ardal llu Heddlu Gogledd Cymru yn y chwarterl uchaf ar gyfer lluoedd lle bu cynnydd yn yr achosion o ddwyn gan weithwyr (13^{eg} cynnydd uchaf).
34. Mae Zurich wedi gweld cynnydd hefyd mewn hawliadau yswiriant am deilwra cymdeithasol, lle mae twyllwyr yn dylanwadu ar weithwyr er mwyn iddynt wneud taliadau neu rannu manylion banc a chyfrineiriau. Mae hyn yn cynnwys achosion lle mae troseddwy wedi hacio cyfrif e-bost uwch swyddog, gan anfon cyfarwyddiadau talu brys sy'n cynnwys manylion banc ffug at aelodau eraill o staff a phartïon allanol.

² [Fraud Barometer 2022: A snapshot of fraud in the UK](#), KPMG, Chwefror 2023

³ ['Crime in England and Wales'](#), ONS, Mehefin 2023

⁴ Mae amcangyfrifon ar gyfer cost twyll yn y DU yn amrywio. Er enghraifft, gw UK Finance, ['Cross-sector action needed as criminal gangs steal more than £1.3 billion'](#) (Awst 2022): ac NCA, ['The threat from fraud'](#)

⁵ [Employee theft jumps by a fifth as cost of living pressures mount](#), Zurich UK, Chwefror 2023

Asesiad o Drefniadau Atal Twyll yn y Cyngor

35. Mae CIPFA yn cymeradwyo set gyffredin o egwyddorion ar draws y gwasanaethau cyhoeddus er mwyn gwella arfer atal twyll sy'n cael eu nodi yn y ddogfen, *Code of Practice on Managing the Risk of Fraud and Corruption*⁶. Gan ddefnyddio'r cod hwn fel meincnod cynhaliwyd asesiad yn erbyn y pum egwyddor a gellir gweld crynodeb lefel uchel o'r canlyniadau isod.

Cydnabod Cyfrifoldeb

36. Mae egwyddor gyntaf y Cod yn argymhell y dylai'r corff llywodraethu gydnabod ei gyfrifoldeb am sicrhau fod yr holl risgiau sy'n gysylltiedig â thwyll a llygredd yn cael eu rheoli'n effeithiol ym mhob rhan o'r sefydliad.
37. Mae fframwaith o bolisiau'n bodoli, fel sy'n cael ei argymhell yn y canllawiau, ac mae meddalwedd derbyn polisiau yn monitro a yw staff yn deall ac yn derbyn rhai o'r polisiau. Cyflwynwyd y polisiau a ganlyn i staff er mwyn iddynt gadarnhau eu gwybodaeth a'u dealltwriaeth ohonynt ac ar 10/10/23 roedd y cyfraddau derbyn fel a ganlyn:

Polisi	Cyfradd Cydymffurfio	Statws Presennol
Cod Ymddygiad Swyddogion a Chanllawiau Lleol	90% (976 o 1,083)	Wedi'i atal dros dro ⁷
Polisi a Chanllawiau Chwythu'r Chwiban	95% (1,024 o 1,083)	Wedi'i atal dros dro

38. Fel rhan o'r Strategaeth Atal Twyll ar gyfer 2022-2025 mae rhaglen gynhwysfawr yn cael ei darparu er mwyn diweddarau polisiau, codi ymwybyddiaeth am brosesau atal twyll a chyflwyno pecyn E-ddysgu. Bydd adolygiad archwilio mewnol o'r broses ar gyfer datgan diddordebau'n cael ei gynnal hefyd.

Nodi risgiau o dwyll a llygredd

39. Mae'r ail egwyddor yn argymhell bod adnabod y risg o dwyll yn hanfodol er mwyn deall achosion penodol o fod yn agored i risg, newid ym mhatrymau'r bygythiad o dwyll a llygredd, a'r canlyniadau posib i'r sefydliad a'i ddefnyddwyr gwasanaeth.
40. Mae'r Cod yn cefnogi ystyried risgiau o dwyll a llygredd fel risgiau busnes ac iddynt gael eu rheoli fel rhan o broses rheoli risg y sefydliad. Mae gan y Cyngor fframwaith rheoli risg aeddfed, ac mae'r risg o dwyll wedi cael ei ystyried fel rhan o'r broses honno.
41. Yn 2021-22 daeth adolygiad archwilio mewnol o'r trefniadau ar gyfer rheoli risg a llygredd i'r casgliad bod gan y Cyngor bolisiau a gweithdrefnau i'w ddiogelu rhag y risg o dwyll a llygredd mewn perthynas â gweithgareddau caffael. Fodd bynnag, roedd cyfleoedd i wella'r trefniadau hyn drwy ddiweddarau dogfennau, creu diwylliant sy'n ymwybodol o risg o fewn y gweithlu a datblygu mesurau atal twyll rhagweithiol o fewn y swyddogaeth caffael. Mae'r materion hyn wedi'u cynnwys yn Strategaeth Atal Twyll, Llwgwrwobrwyo a Llygredd y Cyngor ar gyfer 2022-2025.
42. Roedd yr adolygiad archwilio mewnol hefyd yn nodi y byddai darparu hyfforddiant atal twyll penodol ar gyfer swyddogion sy'n rhan o'r broses gaffael ar ran y Cyngor yn cynorthwyo i wella ymwybyddiaeth o'r risg o dwyll yn y maes hwn. Mae rhaglen o ddigwyddiadau hyfforddi wedi'i datblygu ar y cyd â'r Tîm Hyfforddi a Datblygu ar gyfer aelodau, rheolwyr a swyddogion sy'n cyflawni dyletswyddau ariannol a chaffael a bydd yr hyfforddiant yn cael ei ddarparu dros gyfnod o wythnos ym mis Rhagfyr 2023.

Strategaeth Atal Twyll a Llygredd

43. Mae'r drydedd egwyddor yn argymhell bod angen strategaeth atal twyll ar sefydliadau sydd yn nodi ei ddull ar gyfer rheoli risgiau ac yn diffinio cyfrifoldebau am weithredu.

⁶ [Code of Practice on Managing the Risk of Fraud and Corruption](#), CIPFA 2014

⁷ Mae'r meddalwedd derbyn polisiau'n cael ei ddiweddarau ar hyn o bryd a bydd modd cael mynediad at y polisiau o 7 Rhagfyr 2023.

44. Mae gan y Cyngor strategaeth sydd wedi'i diffinio'n glir, a gymeradwywyd ar y lefel uchaf (gan y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio, ym mis Rhagfyr 2021), sy'n canolbwyntio ar ganlyniadau, gan helpu i sicrhau bod y Cyngor yn cymryd y risg o dwyll a llygredd o ddifri.
45. Cyflwynir strategaeth ddiwygiedig i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ym mis Chwefror 2024.
46. Mae [Atodiad 1](#) yn cynnwys manylion am gynnydd wrth gyflawni'r Cynllun Gweithredu a gynhwysir yn y Strategaeth.

Darparu Adnoddau

47. Mae'r bedwaredd egwyddor yn argymhell y dylai sefydliadau drefnu adnoddau priodol i gefnogi'r strategaeth atal twyll. Yn y gorffennol, roedd diffyg o ran buddsoddi a defnyddio adnoddau o fewn y Cyngor mewn perthynas â threfniadau atal twyll.
48. Mae materion yn gysylltiedig â chapasiti staff yn y tîm Archwilio Mewnol, fel yng ngwasanaethau eraill y Cyngor, yn golygu fod cynnydd wrth wireddu'r Strategaeth Atal Twyll, Llwgwrwobrwyo a Llygredd 2022-2025 wedi bod yn araf.
49. Er hynny, yn ystod y flwyddyn dynodwyd aelod o'r Tîm Archwilio Mewnol a Rheoli Risg i fod yn gyfrifol am:
 - Gydlynu'r data y mae'n rhaid i'r Cyngor ei ddarparu i'r Fenter Twyll Genedlaethol ar gyfer yr ymarfer paru data a gynhelir bob dwy flynedd.
 - Ymchwilio i achosion risg uchel a ganfyddir yn ystod ymarfer paru data'r Fenter Twyll Genedlaethol.
 - Rhannu rhybuddion gan y Rhwydwaith Atal Twyll Cenedlaethol gyda'r swyddogion perthnasol.
 - Mynychu Gweithgor Atal Twyll Partneriaeth Archwilio Gogledd a Chanolbarth Cymru.
50. Yn ystod 2022-23, treuliodd y Tîm Archwilio Mewnol 28 diwrnod (4%) ar weithgareddau atal twyll, gan gynnwys 8 diwrnod o waith ar gyfer y Fenter Twyll Genedlaethol ac 20 diwrnod ar waith atal twyll

rhagweithiol, delio gydag ymholiadau twyll cyffredinol a chynnal ymchwiliadau. Roedd y tîm wedi treulio mwy na 28 diwrnod ar weithgareddau atal twyll erbyn diwedd chwarter 2 yn 2023-24 yn sgil ymchwilio i dwyll mewnol.

Gweithredu

51. Mae'r egwyddor olaf yn argymhell bod sefydliadau yn rhoi polisiau a gweithdrefnau ar waith i gefnogi'r strategaeth atal twyll a llygredd ac i gymryd camau i atal, canfod ac ymchwilio i dwyll.
52. Mae'n sefydlu y bydd y gallu i weithredu'n ddibynnol ar faint a natur sefydliad a maint ei gapasiti atal twyll. Fodd bynnag, beth bynnag yw maint gweithgareddau sefydliad, mae angen i'r sefydliad gymryd camau priodol ac adrodd ar y camau hynny i'w gorff llywodraethu.
53. Y ffordd orau o ymladd twyll yw drwy ei atal rhag digwydd yn y lle cyntaf. Gellir cyflawni hyn drwy rannu gwybodaeth a chodi ymwybyddiaeth. Yn ystod 2022-23:
 - Cynhaliodd banc y Cyngor, Nat West, seminar genedlaethol ar Daclo Twyll gyda'n Gilydd – Y Prif Fygythiadau i Awdurdodau Lleol.
 - Rhannodd y tîm Archwilio Mewnol rybuddion gan y Rhwydwaith Atal Twyll Cenedlaethol gydag adrannau perthnasol yn gyson trwy'r flwyddyn (gweler [Atodiad 2](#)).

Achosion o geisio twyllo'r Cyngor yn ystod 2022-23

54. Ym mis Gorffennaf 2022, cysylltodd aelod o'r cyhoedd â'r Cyngor i gwestiynu taliadau a oedd yn cael eu gwneud i'r Cyngor o gyfrif aelod o'r teulu a oedd wedi marw. Er nad oedd yn ymddangos fod twyll yn cael ei gyflawni yn erbyn y Cyngor, gofynnwyd i'r tîm Archwilio Mewnol ymchwilio i'r mater er mwyn cynorthwyo perthynas yr ymadawedig gyda'u hymholiadau.
55. Datgelodd yr ymchwiliad fod y taliadau'n rhai dilys a bod y person ymadawedig yn llwyr ymwybodol ohonynt. Nid oedd modd rhannu manylion am y taliadau gyda pherthynas y person ymadawedig oherwydd deddfwriaeth Diogelu Data. Fe wnaethom gysylltu â Heddlu Gogledd Cymru i ofyn am gyngor ynghylch y camau nesaf y gallai perthynas yr ymadawedig eu cymryd, a throsglwyddwyd y wybodaeth iddynt.
56. Ym mis Chwefror 2023, cawsom ein hysbysu gan y Gwasanaeth Priffyrdd, Gwastraff ac Eiddo fod cerdyn tanwydd wedi cael ei ddwyn a'i ddefnyddio'n anghyfreithlon. Digwyddodd hynny ar ôl i un o gerbydau fflyd y Cyngor fod mewn damwain ym mis Hydref 2022, ond dim ond yn ddiweddar yr oedd y gwasanaeth wedi darganfod fod y cerdyn wedi cael ei ddwyn.
57. Daeth yr ymchwiliad cychwynnol i'r casgliad y byddai cynnal ymchwiliad yn annhebygol o arwain at ganlyniad llwyddiannus, oherwydd bod cymaint o amser wedi mynd heibio ers i'r cerdyn fynd ar goll a gallai'r lladrad fod wedi digwydd mewn nifer o wahanol leoedd.
58. Yn lle cynnal ymchwiliad, cynhaliwyd archwiliad mewnol ym mis Ebrill 2023 i ddarparu sicrwydd fod gan y Cyngor drefniadau effeithiol ar waith i reoli ei gardiau tanwydd, amddiffyn rhag y risg o dwyll a lladrad a sicrhau gwerth am arian.
59. Daeth ein hadolygiad i'r casgliad fod y Cyngor yn rheoli ei gardiau tanwydd yn effeithiol ond, er hynny, roedd rhai cyfleoedd yn bodoli i gryfhau mesurau rheoli a gwella prosesau a chytunwyd ar gynllun rheoli gyda'r rheolwyr, gan godi chwe mater iddynt eu hystyried. Rydym yn parhau i fonitro'r camau sy'n cael eu cymryd i fynd i'r afael â'r materion hyn.

Tudalen 83

Casgliad

60. Mae rhyw lefel o dwyll yn debygol yn y sector cyhoeddus, hyd yn oed yn ystod cyfnodau arferol, ond roedd 2022-23 yn parhau i fod yn flwyddyn o heriau heb eu tebyg. O wybod bod holl elfennau'r triongl twyll delfrydol sy'n caniatáu i dwyll ffynnu (cymhelliant, cyfle a rhesymoli) wedi cynyddu, rhagwelir y bydd twyll yn parhau i fod yn fygythiad ariannol sylweddol i gynghorau, ac nad oes arwydd ei fod yn arafu.
61. Nid yw'r Cyngor yn ddiogel rhag achosion o ddwyn yn y gweithle, sy'n gallu digwydd ar bob lefel ac am flynyddoedd heb gael ei ganfod. Oni bai bod mesurau amddiffyn cywir ar waith gennym, ni fydd gan y Cyngor fawr o siawns o adennill arian neu nwyddau sy'n cael eu dwyn a gallai wynebu costau eraill, megis dirwyon gan reoleiddwyr.
62. Mae rheoli'r risg o dwyll a llygredd yn rhan hanfodol o unrhyw gyngor modern, effeithiol sy'n mynd ati i reoli ei adnoddau'n effeithiol er mwyn sicrhau gwerth am arian. Gall y Cyngor leihau'r risg o ladrata gan weithwyr trwy roi rheolaethau cadarn ar waith ar gyfer gwneud taliadau, cynnal archwiliadau rheolaidd a sefydlu diwylliant gwaith cadarnhaol.
63. Mae'r gwaith o gyflawni'r Strategaeth Twyll, Llwgrwobrwyo a Llygredd 2022-2025 yn mynd rhagddo'n dda. Bydd parhau i gyflawni'r Cynllun Gweithredu'n sicrhau fod y Cyngor yn ymladd twyll yn llwyddiannus. Un o'r camau allweddol nesaf fydd datblygu asesiad o'r risg o dwyll ar gyfer y Cyngor cyfan a fydd yn helpu i wella gallu'r Cyngor i nodi achosion posib o dwyll, yn ogystal ag unrhyw wendidau yn ei drefniadau atal twyll neu feysydd lle mae mwy o risg o dwyll. Bydd hyn yn caniatáu i'r Cyngor dargedau ei adnoddau prin yn well a'i weithgareddau'n briodol, yn enwedig os neu bryd y bydd risgiau newydd yn gysylltiedig â thwyll yn dod i'r amlwg.
64. Yn olaf, mae ymddygiadau a gweithredoedd unigolion yn hanfodol bwysig wrth daclo'r risg o dwyll. Mae'n rhaid i bob un ohonom, yn staff ac aelodau fel ei gilydd, fynd ati i greu diwylliant sy'n elyniaethus i'r risg o dwyll a llygredd a sefydlu llinell glir rhwng yr hyn sy'n ymddygiad derbyniol ac annerbyniol o fewn y Cyngor.

Atodiad 1 – Cyflawni'r Cynllun Gweithredu Atal Twyll, Llwgwobrwyo a Llygredd

Mater / Risg	Gweithred	Gan Bwy	Erbyn Pryd	Statws Presennol
Mae risg 'bygythiad mewnol' wedi cynyddu dros hanner ers 2021	Byddwn yn cynnal adolygiad archwiliad mewnol o'r trefniadau ar gyfer datgan gwrthdaro buddiannau posib yn ysgol 2022-23.	Archwilio Mewnol	Mawrth 2023	Mae'r gwaith ar y gweill. Paratowyd a rhannwyd adroddiad gyda'r Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151 a'r Pennaeth Proffesiwn (AD) a Thrawsnewid Corfforaethol er mwyn derbyn eu sylwadau.
Mae Grantiau Cyfleusterau i'r Anabl wedi cael eu nodi fel un o'r prif risgiau o dwyll mewn llywodraeth leol gan yr FFCL	Byddwn yn cynnal adolygiad archwilio mewnol o'r trefniadau ar gyfer rheoli'r risgiau o dwyll yn gysylltiedig â Grantiau Cyfleusterau i'r Anabl yn ystod 2023-24.	Archwilio Mewnol	Mawrth 2024	Mae gwaith maes yn mynd rhagddo. Cyflwynir adroddiad i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ym mis Chwefror 2024.
Twyll tenantiaeth yw'r twyll sy'n tyfu gyflymaf yn y DU	Er bod y Pennaeth Gwasanaethau Tai yn nodi fod y risg o dwyll tenantiaeth yn isel ar Ynys Môn yn gyffredinol, byddwn yn gweithio gyda'r Fenter Twyll Genedlaethol i nodi: achosion lle mae'n ymddangos fod unigolyn yn byw mewn dau wahanol gyfeiriad, sy'n awgrymu efallai bod tenantiaid yn gosod eu heiddo i rywun arall neu'n dal mwy nag un denantiaeth achosion lle nad yw'r cyngor wedi cael eu hysbysu am farwolaeth tenant gan olygu nad ydynt wedi cael eu tynnu oddi ar y denantiaeth achosion lle mae'n ymddangos fod unigolyn wedi cofrestru ar y rhestr aros gan ddefnyddio cyfeiriad gwahanol i'r un a gofnodir ar y	Pennaeth Archwilio a Risg ar y cyd â'r Rheolwr Gwasanaeth Tai Cymunedol, Gwasanaethau Tai	Mawrth 2023	Cwblhawyd. Mae data a barwyd gan y Fenter Twyll Cenedlaethol wedi cael ei drosglwyddo i'r Gwasanaeth Tai a'i ymchwilio. Gweler yr Adroddiad ar Ganlyniadau'r Fenter Twyll Genedlaethol 2022-23. Cwblhawyd Archwiliad Mewnol ar Reoli'r Risg o Dwyll Tenantiaeth hefyd ym mis Medi 2023 a ddaeth i'r casgliad fod gan y Gwasanaethau Tai drefniadau priodol ar waith i reoli'r risg o dwyll tenantiaeth, a bod rheolaethau sylfaenol ar waith i atal a lliniaru'r risg o dwyll wedi'u cynnwys ym mholisiau a chontractau'r gwasanaeth. Serch hynny, roedd lle i wella rhai gwendidau cymedrol o ran llywodraethiant a rheolaethau mewnol, a chodwyd pum mater gennym i'r rheolwyr eu hystyried.

Mater / Risg	Gweithred	Gan Bwy	Erbyn Pryd	Statws Presennol
	system rhenti tai, gan awgrymu nad ydynt wedi hysbysu'r cyngor am newid yn eu hamgylchiadau, neu eu bod wedi darparu gwybodaeth ffug.			Bydd Rheolwr Gwasanaeth Tai Cymunedol y Gwasanaethau Tai yn parhau i ddarparu cymorth i ymgymryd ag opsiynau i gynnal Archwiliad Tenantiaeth.
Gostyngiad person sengl y dreth gyngor yw'r ail faes twyll sy'n tyfu gyflymaf yn y DU	Byddwn yn parhau i weithio gyda'r Rheolwr Gwasanaeth Refeniw a Budd-daliadau i gefnogi adolygiadau rheolaidd o ostyngiadau i bobl sengl. Byddwn hefyd yn trosglwyddo canlyniadau'r data a barwyd mewn perthynas â chynllun gostyngiadau'r dreth gyngor ar gyfer pobl sengl a'r gofrestr etholiadol fel rhan o ymarfer paru data'r Fenter Twyll Genedlaethol ar gyfer 2022-23.	Y Pennaeth Archwilio a Risg ar y cyd â'r Rheolwr Gwasanaeth Refeniw a Budd-daliadau	Ar waith Mawrth 2023	Mae gwaith yn mynd rhagddo. Trosglwyddwyd y data a barwyd i'r Gwasanaeth Refeniw a Budd-daliadau. Er hynny, oherwydd blaenoriaethau eraill, nid yw'r gwasanaeth wedi ymchwilio i'r data a barwyd. Gweler yr Adroddiad ar Ganlyniadau'r Fenter Twyll Genedlaethol 2022-23.
Amcangyfrifir bod consesiynau parcio i'r anabl (Cynllun Bathodynau Glas) yn gyfrifol am 17% o'r holl achosion o dwyll yn y sector cyhoeddus	Byddwn yn gweithio gyda Cyswllt Môn i gryfhau ein gweithgareddau atal twyll yn y maes hwn. Byddwn hefyd yn trosglwyddo canlyniadau data a barwyd ar gyfer consesiynau parcio i'r anabl a phobl a fu farw o ymarfer paru data Menter Twyll Genedlaethol 2022-23.	Pennaeth Archwilio a Risg ar y cyd â Rheolwr Profiad Cwsmeriaid Cyswllt Môn, Trawsnewid Corfforaethol	Ar waith Mawrth 2023	Cwblhawyd. Gweithio gyda Cyswllt Môn i sicrhau fod prosesau rheoli mewnol yn cael eu cryfhau i sicrhau fod gweinyddwyr 'Bathodynau Glas' yn gallu mynd ati i groesgyfeirio manylion deiliaid bathodynau gyda chofnodion marwolaeth, gan sicrhau fod bathodynau'n cael eu canslo'n brydlon. Cwblhawyd. Gweler yr Adroddiad ar Ganlyniadau'r Fenter Twyll Genedlaethol 2022-23.
Caffael oedd un o'r meysydd lle'r oedd y canfyddiad o dwyll ar ei uchaf yn 2019-20	Byddwn yn gweithio gyda'r Rheolwr Caffael i roi'r cynllun gweithredu ar waith yn dilyn yr adolygiad archwilio mewnol o 'Reoli'r Risg o Dwyll a Llygredd ym maes Caffael' a gynhaliwyd ym mis Awst 2022.	Pennaeth Archwilio a Risg ar y cyd â'r Rheolwr Caffael	Mawrth 2023	Mae gwaith yn mynd rhagddo. Nid yw pedwar o'r chwe 'Mater/Risg' yn y Cynllun Gweithredu wedi cael eu cwblhau. 1. Roedd oedi wrth adolygu'r Strategaeth a'r Polisi Caffael oherwydd deddfwriaeth newydd

Mater / Risg	Gweithred	Gan Bwy	Erbyn Pryd	Statws Presennol
				2. Mae rhaglen o hyfforddiant ar gyfer swyddogion sydd yn ymwneud â chaffael wedi'i drefnu ar gyfer Rhagfyr 2023. 3. Ni sefydlwyd y Gweithgor Atal Twyll eto. 4. Mae system ar gyfer adrodd, yn gyfrinachol, am dwyll posib neu wirioneddol yn cael ei datblygu gyda Thîm y We a bydd yn gweithio drwy'r system Rheoli Cysylltiadau Cwsmer (CRM). Bwriedir rhoi'r system ar waith ym mis Ionawr 2024.
Mae prosesau prynu i dalu yn agored i dwyll oherwydd bod niferoedd y taliadau sy'n cael eu prosesu yn uchel, maent yn cynnwys cyflenwyr amrywiol, mae heriau staffio'n bodoli ac maent yn cynnwys trafodion gwerth uchel	Byddwn yn parhau i weithio gyda'r Tîm Credydwy'r i nodi ac atal gwallau a thwyll, gan gynnwys trwy ddadansoddi data (monitro parhaus) a chyhoeddi rhybuddion gan y Rhwydwaith Atal Twyll Cenedlaethol (NAFN) a rhybuddion twyll eraill.	Pennaeth Archwilio a Risg ar y cyd â Rheolwr y Tîm Cyflogau a Thaliadau	Ar waith	Mae gwaith yn mynd rhagddo. Mae gwaith monitro parhaus wedi digwydd a nodwyd 14 o daliadau dyblyg posib, gwerth cyfanswm o £53k ym mis Ebrill 2023, fel rhan o waith archwilio dilynol yn y maes hwn. Rydym wedi trosglwyddo'r wybodaeth i'r tîm Credydwy'r ac maent yn mynd ati i'w hymchwilio ac adennill unrhyw ordaliadau. Mae ymarfer y Fenter Twyll Genedlaethol ar gyfer 2022/23 wedi amlygu 8 o daliadau dyblyg posib eraill, gwerth cyfanswm o £13k. Mae rhagor o wybodaeth wedi'i gynnwys fel rhan o'n hadroddiad ar Ganlyniadau ymarfer y Fenter Twyll Genedlaethol. Rhybuddion a gyhoeddwyd gan y Fenter Atal Twyll Genedlaethol - gweler Atodiad 2.
Bod â threfniadau cadarn a chefnogaeth y pwyllgor gwaith i sicrhau fod mesurau	Bydd rhoi fframwaith atal twyll corfforaethol ar waith, sy'n darparu ystod lawn o elfennau lefel uchel, yn cyfrannu tuag at sicrhau fod gan y Cyngor strategaeth atal	Pennaeth Archwilio a Risg	Rhagfyr 2023	Mae gwaith yn mynd rhagddo: Bydd y gwaith o ddiweddarau polisïau wedi'i gwblhau erbyn diwedd 2023/24.

Mater / Risg	Gweithred	Gan Bwy	Erbyn Pryd	Statws Presennol
atal twyll, llwgrwobrwyo a llygredd yn cael eu gwreiddio ym mhob rhan o'r sefydliad.	twyll effeithiol. Mae gan y Cyngor fframwaith cadarn o weithdrefnau a pholisïau, a gyda'i gilydd maent yn gweithredu fel rhwystr effeithiol yn erbyn gweithgareddau twyllodrus ac yn darparu ffordd o adrodd am dwyll a llygredd, neu eu canfod. Felly, byddwn yn cynnal: • rhaglen gynhwysfawr i ddiweddarau polisiau • gweithgareddau i godi ymwybyddiaeth am atal twyll • pecyn e-ddysgu			• Mae rhaglen o hyfforddiant yn cael ei darparu dros gyfnod o wythnos ym mis Rhagfyr 2023 • Mae pecyn e-ddysgu'n cael ei ddatblygu gyda'r Tîm AD - Dysgu a Datblygu
Nodi, asesu a deall y risgiau o dwyll yw conglfaen trefniadau atal twyll effeithiol	Ar y cyd â gwasanaethau, byddwn yn datblygu tair ffrwd waith allweddol fydd yn: • ceisio nodi'r risgiau twyll ar draws y Cyngor • asesu gweithgareddau rheoli twyll a'u heffeithiolrwydd, a • dyrannu digon o adnoddau i ymchwilio a chanfod twyll pan roddir gwybod am hynny Bydd gweithgor atal twyll yn cael ei ddatblygu i helpu i nodi'r risg o dwyll ar draws y Cyngor. Byddwn yn gweithio gyda'r grŵp i ddatblygu asesiad o'r risg o dwyll i nodi twyll posib y gallai gwasanaethau fod yn agored iddo. Bydd yr asesiad yn amcangyfrif effaith bosib unrhyw dwyll a pha mor debyg ydyw o ddigwydd. Bydd canlyniadau'r asesiadau'n caniatáu'r Cyngor i gael gwell dealltwriaeth o beth yw'r bygythiadau o dwyll y mae'n eu	Pennaeth Archwilio a Risg	Rhagfyr 2023	Mae sefydlu Gweithgor Atal Twyll yn allweddol i'r weithred hon. Cyflwynir cynnig i'r Tîm Arweinyddiaeth yn gynnar yn 2024 i ofyn am eu cefnogaeth i sefydlu'r grŵp hwn.

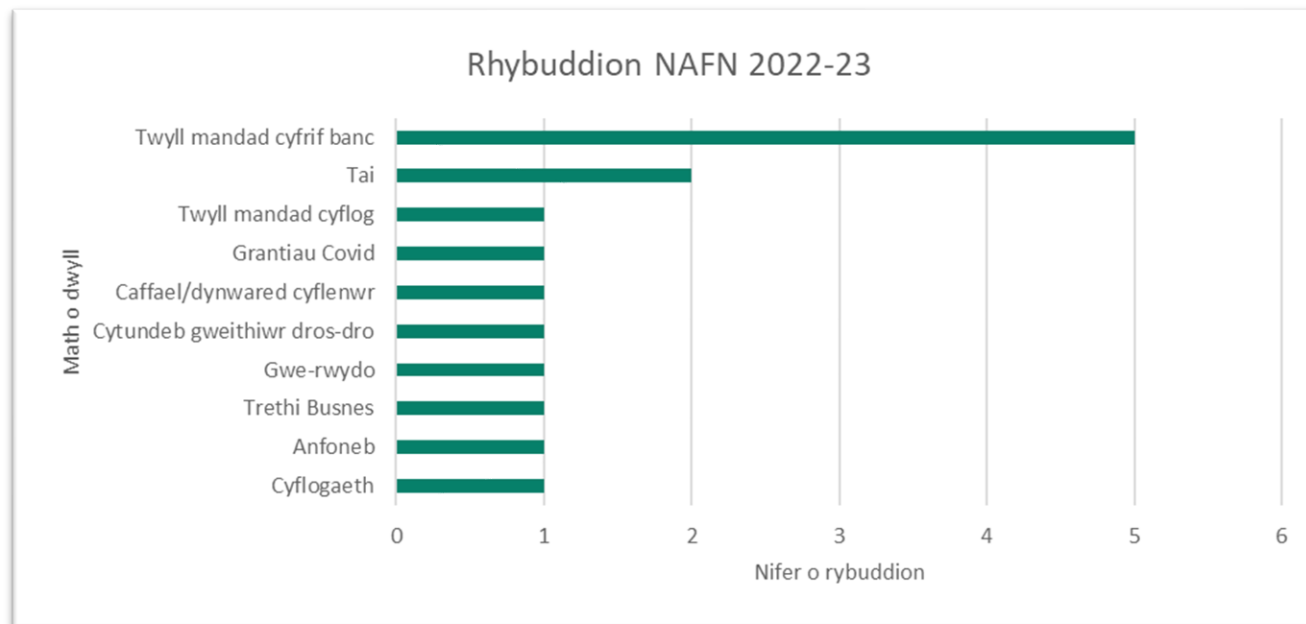
Mater / Risg	Gweithred	Gan Bwy	Erbyn Pryd	Statws Presennol
	hwynebu. Bydd yr asesiadau'n cael eu defnyddio hefyd fel adnodd i gynorthwyo i ganolbwyntio adnoddau ar y risgiau twyll mwyaf perthnasol.			
Yn aml, atgyfeiriadau ymatebol yw prif ffynhonnell gwaith y Tîm Archwilio Mewnol.	Yn aml mae atgyfeiriadau'n cael eu cynhyrchu gan fod y cyhoedd neu weithwyr yn effro a dyna sy'n caniatáu i'r mater gael ei ganfod. Byddwn yn edrych ar ddarparu adnodd adrodd am dwyll ar gyfer staff a'r cyhoedd er mwyn iddynt adrodd am bryderon.	Pennaeth Archwilio a Risg ar y cyd â'r Rheolwr Tîm TG	Mehefin 2023	Mae gwaith yn mynd rhagddo. Mae Tîm y We wedi bod yn canolbwyntio ar waith ar y system Rheoli Cysylltiadau Cwsmer ac felly cafwyd oedi gyda'r gwaith hwn. Mae'r system yn cael ei datblygu ar hyn o bryd a ragwelir y bydd yn cael ei chyflwyno ym mis Ionawr 2024.
Gwneud y defnydd gorau o wybodaeth a thechnolegau trwy gymryd rhan yn y Fenter Twyll Genedlaethol	Byddwn yn cymryd rhan yn yr ymarferion a gynhelir yn flynyddol a bob dwy flynedd gan y Fenter Twyll Genedlaethol, sy'n defnyddio data a ddarperir gan tua 1,200 o sefydliadau sy'n cymryd rhan o'r sector cyhoeddus a phreifat, er mwyn atal a chanfod twyll. Mae'r Fenter Twyll Cenedlaethol ynparu data electronig mewn a rhwng gyrff sector cyhoeddus a phreifat ac mae'r gyrff hyn yn cynnwys awdurdodau heddlu, byrddau prawf lleol, awdurdodau tân ac achub, yn ogystal â chynghorau lleol a nifer o gyrff sector cyhoeddus. Mae ymarfer paru data'r Fenter Twyll Genedlaethol yn chwarae rhan bwysig wrth amddiffyn y pwrs cyhoeddus rhag y risg o dwyll.	Pennaeth Archwilio a Risg ar y cyd â gwasanaethau	Ar waith	Ar waith. Gweler yr Adroddiad ar Ganlyniadau'r Fenter Twyll Genedlaethol 2022-23.
Hyrwyddo diwylliant atal twyll	Byddwn yn hyrwyddo diwylliant atal twyll ar draws y Cyngor trwy roi cyhoeddusrwydd ar y cyfryngau cymdeithasol i effaith twyll ar y Cyngor a'r gymuned	Pennaeth Archwilio a Risg ar y cyd â'r Tîm Cyfathrebu Corfforaethol	Ar waith	Nid yw'r gwaith wedi cychwyn eto

Mater / Risg	Gweithred	Gan Bwy	Erbyn Pryd	Statws Presennol
Codi Ymwybyddiaeth	Y ffordd orau o atal twyll yw trwy rannu gwybodaeth a chodi ymwybyddiaeth. Ar y cyd â'r Tîm Hyfforddi a Datblygu byddwn felly'n cynnal digwyddiadau rheolaidd i godi ymwybyddiaeth o dwyll, gan gynnwys cyhoeddi cylchlythyron, cynnal sesiynau hyfforddi a sesiynau briffio.	Pennaeth Archwilio a Risg ar y cyd â'r Rheolwr Hyfforddi a Datblygu	Ar waith	Bydd digwyddiadau hyfforddi'n cael eu cynnal dros gyfnod o wythnos ym mis Rhagfyr 2023.
Adrodd am Dwyll	Mae angen rhoi gwybod i Archwilio Mewnol am bob digwyddiad sy'n gysylltiedig â thwyll. Byddwn yn cyflwyno canlyniadau ymchwiliadau a gwersi i'w dysgu i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio a'r Tîm Arweinyddiaeth.	Pennaeth Archwilio a Risg ar y cyd â gwasanaethau	Ar waith	Mae gwaith yn mynd rhagddo. Mae'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio'n derbyn gwybodaeth trwy'r Adroddiad Atal Twyll, Llwgrwobrwyo a Llygredd Blynnyddol a'r Diweddariadau Archwilio Mewnol sy'n cael eu cyflwyno i bob cyfarfod o'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio.
Cydweithio, dysgu gwersi a chau'r bwlch	Byddwn yn parhau i gydweithio ar draws rhanbarth gogledd Cymru i yrru gwelliannau mewn gweithgarwch atal twyll, gan gynnwys mynd i'r afael â 15 argymhelliad yr Archwilydd Cyffredinol yn ei adroddiad ym mis Gorffennaf 2020. Byddwn hefyd yn parhau i weithio tu hwnt i ffiniau cenedlaethol er mwyn cydweithio gydag Is-Grŵp Atal Twyll Prif Swyddogion Archwilio'r Gogledd Orllewin, er mwyn dysgu gwersi, rhannu arfer dda a chau'r bwlch.	Pennaeth Archwilio a Risg	Ar waith	Mae gwaith yn mynd rhagddo. Mae Grŵp Atal Twyll Prif Swyddogion Archwilio wedi cwblhau'r gwaith o ddatblygu templed i fynd i'r afael â 15 argymhelliad yr Archwilydd Cyffredinol. Bydd y Grŵp yn parhau i gyfarfod i rannu gwybodaeth, rhannu hyfforddiant a thrafod risgiau sy'n dod i'r amlwg.
Amddiffyn y Cyngor a'i Breswylwyr	Er mwyn sicrhau fod ein strategaeth atal twyll yn alinio â chyfrifoldebau diogelu'r Cyngor i warchod yr unigolion mwyaf bregus yn ein cymunedau, byddwn yn gweithio'n agos gyda thimau gofal i ddatblygu dulliau ar y cyd i nodi'r arfer orau ar gyfer atal twyll ym maes gofal cymdeithasol.	Pennaeth Archwilio a Risg ar y cyd â'r Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol	Ar waith	Nid yw'r gwaith wedi cychwyn eto.

Atodiad 2 – Rhybuddion y Rhwydwaith Atal Twyll Cenedlaethol (NAFN)

Mae NAFN yn sefydliad sector cyhoeddus sy'n darparu gwasanaeth data a gwybodaeth ac ar hyn o bryd mae'n cael ei gynnal gan Gyngor Bwrdeistref Fetropolitan Tameside. Sefydlwyd NAFN yn 1997 gan grŵp o awdurdodau lleol craidd ar draws Cymru a Lloegr er mwyn cydweithio i gyfnewid gwybodaeth er mwyn mynd i'r afael â thwyll ar hyd a lled y wlad. Ar hyn o bryd mae bron i 90% o awdurdodau lleol yn aelodau, ynghyd ag awdurdodau cyhoeddus cysylltiedig, yn cynnwys darparwyr tai cymdeithasol.

Mae NAFN yn darparu pob math o wasanaethau data a gwybodaeth ac fe'i hystyrir yn ganolfan rhagoriaeth ar gyfer data a gwybodaeth sector cyhoeddus. Ynghyd â'n cydweithwyr yn yr adran safonau masnach, rydym yn defnyddio NAFN at bob math o ddibenion. Yn benodol, rydym yn defnyddio gwasanaeth NAFN i rybuddio cydweithwyr ynglŷn ag achosion o dwyll ar draws y sector yng Nghymru a Lloegr. Mae'r rhybuddion hyn wedi bod yn allweddol o ran cynyddu ymwybyddiaeth swyddogion, yn benodol y Tîm Taliadau, ynglŷn ag achosion o dwyll yn y sector. Mae'r graff isod yn dangos amrywiaeth a chwmpas y rhybuddion a dderbyniwyd ac a ddsbarthwyd ledled y Cyngor:

CYNGOR SIR YNYS MÔN			
Adroddiad ar gyfer:	Y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio		
Dyddiad:	7 Rhagfyr 2023		
Pwnc:	Adroddiad ar Ddeilliannau Menter Twyll Genedlaethol 2022-23		
Pennaeth Gwasanaeth:	Marc Jones Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151 MarcJones@ynysmon.llyw.cymru		
Awdur yr Adroddiad:	<table border="0"> <tr> <td>Marion Pryor Pennaeth Archwilio a Risg MarionPryor@ynysmon.llyw.cymru</td> <td>Andrew Lewis Uwch Archwilydd AndrewLewis@ynysmon.llyw.cymru</td> </tr> </table>	Marion Pryor Pennaeth Archwilio a Risg MarionPryor@ynysmon.llyw.cymru	Andrew Lewis Uwch Archwilydd AndrewLewis@ynysmon.llyw.cymru
Marion Pryor Pennaeth Archwilio a Risg MarionPryor@ynysmon.llyw.cymru	Andrew Lewis Uwch Archwilydd AndrewLewis@ynysmon.llyw.cymru		
Natur a Rheswm dros Adrodd: Mae'r adroddiad hwn yn darparu gwybodaeth i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ynglŷn â deilliannau cyfredol y Cyngor mewn perthynas ag ymarfer Menter Twyll Genedlaethol 2022-23.			

1. CYFLWYNIAD

- 1.1 Mae'r adroddiad hwn yn darparu gwybodaeth i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ynglŷn â'r gwaith sy'n cael ei gwblhau ar hyn o bryd mewn perthynas ac ymarfer Menter Twyll Genedlaethol 2022/23.
- 1.2 Mae'r Fenter Twyll Genedlaethol yn ymarfer paru data ledled y DU sy'n helpu i ganfod ac atal twyll. Fe'i cynhelir yng Nghymru gan yr Archwilydd Cyffredinol o dan ei bwerau paru data statudol, a nodir yn Rhan 3A o Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004.
- 1.3 Yng Nghynllun Gweithredu Atal Twyll, Llwgwrwobrwyo a Llygredd y Cyngor 2022-2025 mae gwneud y defnydd gorau o wybodaeth a thechnoleg drwy gymryd rhan yn y Fenter Twyll Genedlaethol wedi'i nodi fel cam gweithredu i leihau'r risg o dwyll, llwgwrwobrwyo a llygredd o fewn ac yn erbyn y Cyngor.

2. ARGYMHELLIAD

- 2.1 Bod y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn derbyn bod cynnwys yr adroddiad yn darparu sicrwydd bod y Cyngor yn mynd ati'n weithredol i fanteisio ar gyfleoedd drwy'r Fenter Twyll Genedlaethol i ddefnyddio dadansoddeg data i wella'i drefniadau atal a chanfod twyll.

Adroddiad ar Ddeilliannau Menter Twyll Genedlaethol 2022/23 Rhagfyr 2023

Marion Pryor BA MA CMIIA CPFA ACFS

Andrew Lewis BA (Anrh) IRRV (Dip) ACFTech

Tabl Cynnwys

Rhagarweiniad _____	1
Trosolwg o'r Broses _____	2
Deilliannau Blaenorol yr NFI _____	2
Adroddiadau Paru a Ddarparwyd _____	3
Y Gyflogres yn erbyn Credydwy'r _____	3
Caffael: Y Gyflogres yn erbyn data Tŷ'r Cwmnïau _____	3
Tenantiaid Tai yn Erbyn Tenantiaid Tai (o fewn a rhwng cyrff) _____	3
Tenantiaid Tai yn erbyn data personau ymadawedig yr Adran Gwaith a Phensiynau _____	3
Tenantiaid Tai yn erbyn Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor _____	3
Y Rhestr Aros Tai yn erbyn Rhestrau Aros Tai (rhwng awdurdodau lleol) _____	4
Deiliaid Bathodyn Glas yn erbyn cofnodion personau ymadawedig yr Adran Gwaith a Phensiynau _____	4
Credydwy'r _____	4
Crynodeb o Arbedion ymarfer NFI 2022/23 _____	5
Gostyngiadau'r Dreth Gyngor a Budd-dal Tai _____	5
Disgownt Person Sengl y Dreth Gyngor yn erbyn y Gofrestr Etholiadol _____	5
Disgownt Person Sengl y Dreth Gyngor (yn neu bron yn 18 oed) _____	5
Disgownt Person Sengl y Dreth Gyngor yn erbyn Setiau Data Eraill _____	6
Rhestr Wirio Hunan Arfarnu _____	6
Casgliadau _____	7
Atodiad 1 – Crynodeb o Ddeilliannau ymarfer NFI 2022/23 _____	8
Atodiad 2 – Rhestr Wirio Hunan Arfarnu'r Fenter Twyll Genedlaethol _____	9

Rhagarweiniad

1. Mae'r Fenter Twyll Genedlaethol (NFI) yn ymarfer paru data a gynhelir gan y Swyddfa'r Cabinet gyda'r nod o atal twyll a gwallau. Mae'n ofynnol i Gyngor Sir Ynys Môn, ynghyd ag awdurdodau lleol a chyrff cyhoeddus eraill, gymryd rhan.
2. Mae Archwilio Cymru yn cydnabod bod llwyddiant yr NFI yn ddibynnol ar ba mor rhagweithiol ac effeithiol ydi'r cyrff sy'n cymryd rhan o ran ymchwilio i'r pariadau data.
3. Fodd bynnag, mae cymryd rhan yn yr NFI yn cynrychioli dim ond un elfen o unrhyw strategaeth gwrth-dwyll; mae diwylliant gwrth-dwyll cadarn a pholisïau a gweithdrefnau gwrth-dwyll effeithiol hefyd yn angenrheidiol.
4. Ym mis Rhagfyr 2022, cyhoeddodd yr NFI adroddiad ar y deilliannau rhwng 5 Ebrill 2020 a 31 Mawrth 2022. Nodwyd bod twyll a gwallau gwerth cyfanswm o £442 miliwn wedi'u cofnodi ledled y DU.
5. O'r swm yma roedd £417 miliwn ar gyfer Lloegr, £14.9 miliwn ar gyfer yr Alban, £6.5 miliwn ar gyfer Cymru a £4.4 miliwn ar gyfer Gogledd Iwerddon. Daw hyn ag arbedion cronus yr NFI i £2.4 biliwn ers ei sefydlu ym 1996.

Trosolwg o'r Broses

6. Cynhelir yr ymarfer NFI pob dwy flynedd ledled y DU. Fe'i cydlynir yng Nghymru gan yr Archwilydd Cyffredinol ac Archwilio Cymru.
 - Mae'r cyfranogwyr yn cyflwyno data i wefan ddiogel yr NFI ar ddiwedd y flwyddyn galendr ddynodedig.
 - Mae'r system NFI yn paru data mewn cyrff cyhoeddus a rhyngddynt i ganfod anghysondebau.
 - Mae anghysondebau posib, a elwir yn 'bariadau', yn cael eu gwneud yn hysbys i gyfranogwyr er mwyn iddynt eu hadolygu, ymchwilio iddynt a chofnodi'r deilliannau. Nid yw'r pariadau data ynddynt eu hunain yn awgrymu twyll neu wallau, ond maent yn canfod achosion y dylid ymchwilio iddynt ymhellach.
 - Adroddir ar ddeilliannau'r NFI gan gyfranogwyr unigol ac yna'n genedlaethol gan yr Archwilydd Cyffredinol ar ôl eu dwyn ynghyd.
7. Fel rhan o ymarfer NFI 2022/23, ym mis Hydref 2022 fe gyflwynodd y Cyngor ddata mewn perthynas â'r meysydd gwasanaeth a ganlyn:
 - Tai – Tenantiaid Presennol a Rhestr Aros
 - Trwyddedau gyrwyr tacsï
 - Data'r gyflogres
 - Hanes taliadau credydwy a data sefydlog credydwy
 - Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor
 - Cofrestr y Dreth Gyngor a'r Gofrestr Etholiadol (cyflwyniad blynyddol)
 - Hefyd, cyflwynodd yr Adran Gwaith a Phensiynau fanylion derbynyddion budd-daliadau a chyflwynodd y Gwasanaeth Digidol y Bathodyn Glas fanylion deiliaid Bathodyn Glas.

Deilliannau Blaenorol yr NFI

8. Daeth adroddiad Archwilydd Cyffredinol Cymru ar ymarfer NFI 2020/21 i'r casgliad a ganlyn:
9. "Er bod y mwyafrif o gyfranogwyr yn y Fenter Twyll Genedlaethol yng Nghymru'n dangos ymrwymiad cryf i atal twyll, fe wnaeth 13 o'r 22 o awdurdodau lleol yng Nghymru adnabod 95% o'r deilliannau o ran twyll a gwallau a gyflawnwyd gan y sector. Mae hyn yn awgrymu bod rhai awdurdodau lleol naill ai wedi methu â chydabod pwysigrwydd yr ymarfer neu eu bod yn amharod i ddyrannu digon o adnoddau atal twyll medrus i ymchwilio i bariadau'r Fenter Twyll Genedlaethol."¹
10. Roedd saith maes i gyfrif am bron i 97% o'r £6.5 miliwn o ddeilliannau ledled Cymru yn ystod ymarfer 2020/21:

Categori	Gwerth y twyll / gwall (£)	Nifer yr achosion
Disgowntiau'r Dreth Gyngor	£2.6 miliwn	1,987
Bathodynau Glas	£1.4 miliwn	2,717
Rhestrau Aros Tai	£0.8 miliwn	237
Budd-dal Tai	£0.6 miliwn	84
Grantiau cymorth busnes COVID-19	£0.6 miliwn	43
Cynllun gostyngiadau'r dreth gyngor	£0.2 miliwn	214
Taliadau credydwy	£0.1 miliwn	9

¹ Y Fenter Twyll Genedlaethol yng Nghymru 2020-21 (archwilio.cymru)

Adroddiadau Paru a Ddarparwyd

11. Rhwng Ionawr a Mawrth 2023 derbyniodd Cyngor Sir Ynys Môn 66 o adroddiadau a oedd yn cynnwys 2,638 o bariadau unigol.
12. Hyd yma, rydym wedi buddsoddi 8 diwrnod gwaith yn darparu data i Swyddfa'r Cabinet, gan ddadansoddi a gwerthuso parïadau a gweithio gyda gwasanaethau i ymchwilio i bariadau a gwella eu prosesau.
13. Hyd yma, rydym wedi dadansoddi a / neu gydlynw'r gwaith o werthuso'r adroddiadau a ganlyn, ac mae eu deilliannau i'w gweld yn [Atodiad 1](#):

Y Gyflogres yn erbyn Credydwy

14. Mae'r parïadau hyn yn canfod achosion lle'r oedd cyflogwr a chredydwr yn gysylltiedig â'r un cyfrif banc neu'r un cyfeiriad er mwyn canfod gweithwyr â buddiant mewn cwmnïau y mae'r Cyngor yn masnachu â hwy.
15. Fe all parïadau awgrymu buddiannau heb eu datgelu ac achosion posib o dwyll caffael neu aelod staff sydd wedi cofrestru credydwr gan ddefnyddio eu manylion banc eu hunain i dderbyn taliadau nad oes ganddynt hawl i'w derbyn.
16. Er bod nifer o bariadau, ni chanfuwyd unrhyw achos o dwyll neu lygredd. Mae'r enghreifftiau fel arfer yn cynnwys benthyciadau ceir gweithwyr neu gontractwr sy'n byw ar yr un aelwyd â'r gweithiwr. Yr hyn sy'n arwyddocaol, fodd bynnag, yw nad oes unrhyw wrthdaro o ran buddiannau gan nad oes gan weithwyr y Cyngor unrhyw ddylanwad dros benderfyniadau caffael.

Caffael: Y Gyflogres yn erbyn data Tŷ'r Cwmnïau

17. Mae data'r Gyflogres yn cael ei gymharu â'r wybodaeth a gedwir gan Dŷ'r Cwmnïau ac yna â data Credydwy y Cyngor i ganfod unrhyw fuddion posib sydd heb eu datgan a all fod wedi rhoi mantais ariannol. Mae'r adroddiadau hyn yn cael eu rhannu rhwng y rhai sy'n amlygu gweithwyr sydd ymddangos fel petaent wedi cofrestru fel cyfarwyddwyr cwmnïau y mae'r Cyngor wedi masnachu â hwy a'r

gweithwyr sydd yn gysylltiedig â chyfeiriad cyfarwyddwr cwmni neu gwmni.

18. Daeth y parïadau hyn o hyd i enghreifftiau lle'r oedd gweithwyr y Cyngor neu aelod o'r un cartref â hwy wedi cofrestru fel cyfarwyddwyr Grwpiau Cymunedol a / neu Gwmnïau Cyfyngedig Cyhoeddus. Fodd bynnag, ni ddaethpwyd o hyd i achosion gwirioneddol / posib o wrthdaro buddiannau gan nad oedd cyswllt rhwng rôl y gweithwyr hyn â'r sefydliad / busnes.

Tenantiaid Tai yn Erbyn Tenantiaid Tai (o fewn a rhwng cyrff)

19. Mae'r adroddiad tenantiaid yn amlygu tenantiaid sy'n ymddangos fel petaent yn byw mewn dau wahanol gyfeiriad gan awgrymu achosion posib o isosod eiddo neu denantiaethau deuol.
20. Gellir priodoli'r parïadau hyn i denantiaethau sy'n gorgyffwrdd, naill ai o ganlyniad i broses drosglwyddo faith wrth symud o un eiddo i'r llall a / neu denantiaid sy'n dianc rhag trais domestig.

Tenantiaid Tai yn erbyn data personau ymadawedig yr Adran Gwaith a Phensiynau

21. Mae'r adroddiad hwn yn amlygu achosion lle mae tenant wedi marw, ond bod yr awdurdod lleol heb gael gwybod am hynny, ac felly nid ydynt wedi dileu'r denantiaeth neu newid eu cofnodion.
22. Mae uwch swyddog tai wedi dadansoddi 36 o bariadau a gellir cadarnhau nad oes unrhyw achos o dwyll. Roedd rhai tenantiaethau wedi aros yn enw'r tenant wrth i hawliadau goroessedd / olyniaeth gael eu cadarnhau. Roedd y gwasanaeth yn cydnabod bod rhywfaint o oedi wedi bod wrth ddatrys rhai achosion.

Tenantiaid Tai yn erbyn Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor

23. Mae'r adroddiad hwn yn amlygu achosion posib o dwyll tenantiaeth a / neu hawliadau anghywir am ostyngiad yn y dreth gyngor, lle mae'n ymddangos fel petai unigolyn yn byw mewn dau gyfeiriad gwahanol.

24. Nid oes unrhyw faterion y mae'n rhaid i'r Cyngor eu datrys mewn perthynas â'r pariadau hyn. Roedd un enghraifft lle'r oedd enw dau denant yn dal i fod yn gysylltiedig â thenantiaeth, yn unol â gofynion y ddeddfwriaeth flaenorol, er bod un ohonynt bellach yn byw mewn cyfeiriad arall. Roedd pariad arall lle'r oedd manylion y denantiaeth yn gywir ond bod angen i awdurdod lleol cyfagos fynd i'r afael â mater yn ymwneud â gostyngiad yn y Dreth Gyngor gan nad yw'r unigolyn yn byw yn eu hardal hwy mwyach.

Y Rhestr Aros Tai yn erbyn Rhestrau Aros Tai (rhwng awdurdodau lleol)

25. Mae'r adroddiad hwn yn nodi achosion lle mae'n ymddangos fel petai unigolyn wedi cofrestru ar restr aros gan ddefnyddio dau gyfeiriad gwahanol, sy'n awgrymu nad ydynt, o bosib, wedi datgelu bod eu hamgylchiadau wedi newid neu eu bod wedi darparu gwybodaeth anwir.
26. Ar ôl dadansoddi tri o'r pariadau hyn, tynnwyd enw un ymgeisydd oddi ar y rhestr gan nad oedd wedi datgelu bod ei amgylchiadau wedi newid. Rydym yn ymchwilio i wyth pariad arall ar hyn o bryd a bydd yr ymgeiswyr yma'n cael eu tynnu oddi ar restr y Cyngor os ydynt wedi dod o hyd i lety arall neu os ydi eu hanghenion tai wedi newid.

Deiliaid Bathodyn Glas yn erbyn cofnodion personau ymadawedig yr Adran Gwaith a Phensiynau

27. Mae unigolion â 'Bathodyn Glas' yn cael eu paru â chofnodion personau ymadawedig i amlygu achosion lle mae deiliad bathodyn wedi marw, ond bod yr awdurdod lleol heb gael gwybod am hynny.
28. Ar ôl trafod gyda'r uwch swyddog sy'n gyfrifol am weinyddu'r cynllun 'Bathodyn Glas', canfuwyd bod y 299 o bariadau yn ystod yr ymarfer NFI o ganlyniad i ddiffyg cyfathrebu rhwng gwasanaethau, h.y., doedd y 'Bathodyn Glas' ddim wedi cael ei gau ar y system gan nad oedd y tîm wedi cael gwybod bod deiliad y bathodyn wedi marw.
29. Ar ôl ymchwilio i'r mater, rydym wedi cael sicrwydd gan reolwyr y bydd y broses rheoli mewnlol yn cael ei chryfhau i wneud yn siŵr bod y rhai sy'n gweinyddu'r cynllun 'Bathodynau Glas' yn gallu

croesgyfeirio manylion deiliad bathodynau yn erbyn y cofnodion personau ymadawedig, er mwyn sicrhau bod bathodynau'n cael eu canslo'n gyflym.

Credydwyr

30. Mae'r pariadau hyn yn amlygu taliadau dyblyg dros £1,000 o ganlyniad i ddulliau rheoli gwael neu weithgareddau twyllodrus gan gyflenwyr a / neu staff.
31. O ganlyniad i'n dadansoddiad NFI, amlygwyd wyth taliad dyblyg i gredydwyr a oedd heb eu nodi eisoes. Fe wnaeth y pariadau NFI amlygu rhagor o daliadau dyblyg, fodd bynnag roedd y rhain eisoes wedi cael eu canfod drwy fesurau rheoli mewnlol / gwaith monitro ac archwilio parhaus, ac felly nid ydynt yn cael eu cydnabod fel deiliant yn gysylltiedig â'r NFI.
32. Mae'r tîm Taliadau wedi'n cynghori eu bod yn y broses o adennill y taliadau dyblyg hyn.

Crynodeb o Arbedion ymarfer NFI 2022/23

33. Mae'r system NFI yn gofyn i ddefnyddwyr gofnodi'r deilliannau ar gyfer eu hymchwiliadau a phennu gwerth ariannol lle bo modd i adlewyrchu unrhyw ordaliad neu arbedion o ganlyniad i'r cywiriad.
34. Fe all hyn fod yn arbediad ariannol gwirioneddol, er enghraifft yn dilyn cyfrifo gordaliadau budd-dal tai, neu arbediad amcangyfrifedig, er enghraifft pan fydd enw rhywun yn cael ei dynnu oddi ar y rhestr aros tai, neu pan fydd 'Bathodyn Glas' yn cael ei ganslo.
35. Mewn perthynas â'r 299 o bariadau yn ymwneud â 'Bathodynnau Glas' a oedd heb eu canslo ac a oedd yn dal i gael eu defnyddio ar ôl i ddeiliad y bathodyn farw, mae'r NFI yn amcangyfrif arbediad sylweddol o £194,350, h.y., mae'r NFI yn amcangyfrif colled o £650 ar gyfer pob 'Bathodyn Glas' sy'n dal i gael ei ddefnyddio ar ôl i ddeiliad y bathodyn farw.
36. Mewn perthynas ag un achos o dwyll / gwall yn ymwneud â'r rhestr aros tai (ymgeisydd heb roi gwybod bod eu hamgylchiadau wedi newid), mae'r NFI yn amcangyfrif arbediad gwerth £4,283 ar gyfer eu tynnu oddi ar y rhestr aros.
37. Mewn perthynas â Chredydwyr (cofnodion dyblyg yn ôl swm a chyfeirnod credydwyr), daethpwyd o hyd i wyth taliad dyblyg gwerth cyfanswm o £13,343.21 drwy waith yr NFI.

Tudalen 97

Gostyngiadau'r Dreth Gyngor a Budd-dal Tai

38. Oherwydd gwrthdaro rhwng gwahanol flaenoriaethau (e.e., gweinyddu'r cynlluniau costau byw) a diffyg adnoddau, nid yw'r Tîm Refeniw wedi cael cyfle i ddadansoddi'r pariadau hyn eto.
39. Po fwyaf fo'r oedi wrth ddadansoddi'r pariadau hyn, po fwyaf fo'r risg o ordaliadau sylweddol o ran Gostyngiadau'r Dreth Gyngor a'r Budd-dal Tai. Fodd bynnag, rydym wedi cael ein cynghori y bydd rhai o'r pariadau'n cael eu gwerthuso.
40. Mae'r Tîm Refeniw hefyd yn derbyn adroddiadau ar wahân, yn flynyddol, mewn perthynas â phariadau yn ymwneud â'r Dreth Gyngor a'r Gofrestr Etholiadol. Mae'r pariadau hyn yn amlygu achosion lle mae trethdalwyr, o bosib, yn derbyn y Disgownt Person Sengl er nad ydynt yn gymwys, naill ai o ganlyniad i dwyll oherwydd eu bod heb ddatgelu bod eu hamgylchiadau wedi newid neu trwy wall.
41. Ar gyfer 2022/23, cafodd yr adroddiadau NFI canlynol ar y Dreth Gyngor eu darparu i'r Cyngor er mwyn iddo gynnal ymchwiliadau pellach:

Disgownt Person Sengl y Dreth Gyngor yn erbyn y Gofrestr Etholiadol

42. Mae'r pariad hwn (1,097 o bariadau) yn amlygu cyfeiriadau lle mae preswlydd yn hawlio disgownt person sengl gan eu bod yn byw ar eu pen eu hun ond bod y gofrestr etholiadol yn awgrymu bod mwy nag un person sy'n 18 oed neu'n hŷn yn byw yn yr eiddo.

Disgownt Person Sengl y Dreth Gyngor (yn neu bron yn 18 oed)

43. Mae'r pariad hwn (116 o bariadau) yn amlygu cyfeiriadau lle mae preswlydd yn hawlio disgownt person sengl y dreth gyngor gan mai hwy yw'r unig berson dros 18 oed yn yr eiddo, ond bod y gofrestr etholiadol yn awgrymu bod rhywun arall yn byw yn yr eiddo sydd yn neu sydd bron yn 18 oed.

Disgownt Person Sengl y Dreth Gyngor yn erbyn Setiau Data Eraill

44. Mae'r pariad hwn (1,052 o bariadau) yn amlygu cyfeiriadau lle mae preswlydd yn hawlio disgownt person sengl y dreth gyngor gan eu bod yn byw ar eu pen eu hun, ond bod gwybodaeth arall gan yr NFI yn awgrymu bod mwy nag un person yn byw yn yr eiddo.
45. Mae'r Tîm Refeniw wrthi'n trafod gyda darparwr allanol sy'n adolygu/dilysu hawliadau Disgownt Person Sengl gan ddefnyddio'r wybodaeth ariannol ddiweddaraf gan y ganolfan gredyd. Maent yn bwriadu cynnal yr ymarfer cyn diwedd 2023/24. O ganlyniad, er mwyn osgoi dyblygu, mae parïadau'r NFI yn annhebygol o gael eu hymchwilio.

Rhestr Wirio Hunan Arfarnu

46. Mae'r Archwilydd Cyffredinol wedi cynhyrchu dwy restr ar gyfer sefydliadau i hunan arfarnu eu rhan yn yr NFI cyn ac yn ystod yr ymarfer.
47. Mae un rhestr wirio ar gyfer swyddogion sy'n rhan o'r gwaith o gynllunio a rheoli'r ymarfer NFI ac mae'r llall i gynorthwyo'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio i adolygu a chwilio am sicrwydd drwy herio pa mor effeithlon oedd rhan y Cyngor yn yr ymarfer NFI ac mae ynghlwm yn [Atodiad 2](#).
48. Mae'r rhestr wirio'n rhoi sicrwydd i'r Pwyllgor bod y Cyngor yn ceisio sicrhau'r effaith fwyaf posibl wrth gymryd rhan yn yr ymarfer NFI.

Casgliadau

49. Rydym yn ddiolchgar i'r gwasanaethau perthnasol am ddadansoddi pariadau'r ymarfer NFI a/neu ymateb i'n hymholiadau. Fodd bynnag, rydym yn ategu argymhelliad Archwilio Cymru y dylai'r rhai sy'n cymryd rhan yn yr ymarfer NFI sicrhau eu bod yn ceisio sicrhau'r buddion mwyaf wrth gymryd rhan ac ystyried a yw'n bosib gweithio'n fwy effeithlon ar y pariadau NFI.
50. Hyd yma, mae Archwilio Mewnol wedi treulio 8 diwrnod yn cymryd rhan yn yr ymarfer, ac mae rhai gwasanaethau, megis Tai, wedi ymrwymo llawer iawn o adnoddau i ddadansoddi'r pariadau. Tra bo'n deilliannau ariannol h.y., y twyll / gordaliadau a /neu wallau a ganfuwyd yn ystod yr ymarfer NFI a'r colledion y bydd yn eu hatal yn y dyfodol yn awgrymu bod yr ymarfer yn cynnig gwerth am arian, mae'n ymddangos bod gwendid yn y fformiwlâu a ddefnyddir gan yr NFI i gyfrifo deilliannau e.e., y ffigwr anhygoel o uchel ar gyfer 'Bathodynau Glas' sy'n dal i gael eu defnyddio a'r incwm y mae'r Cyngor yn ei golli o ganlyniad.
51. Mae'r cyfle i nodi gwendidau mewn mesurau rheoli mewnol a chyfleoedd i drafod ffyrdd o gryfhau prosesau gyda rheolwyr yn un fantais anfesuradwy sydd ddim yn cael ei adlewyrchu yn neilliannau ariannol yr NFI.
52. Wrth symud ymlaen byddwn yn trafod gyda Phenaethiaid Gwasanaeth sut y gallwn gyrraedd y nod o wella'r modd yr ydym yn mynd ati i ddadansoddi ein pariadau er mwyn sicrhau ein bod yn gwneud hynny'n fwy effeithlon ac effeithlon ac er mwyn sicrhau mwy o werth am arian.
53. Fel y trafodwyd yn flaenorol, nid yw'r Gwasanaeth Refeniw a Budd-daliadau wedi dadansoddi eu pariadau ar y Dreth Gyngor gan eu bod yn bwriadu cynnal adolygiad swmp wedi'i reoli o ddisgowntiau ac eithriadau cyn diwedd 2023/24. O ganlyniad, nid yw'r Cyngor wedi llwyddo i sicrhau'r budd mwyaf o'r ymarfer NFI drwy ymchwilio i'r pariadau data mwyaf gwerthfawr².

Tudalen 99

54. Rhaid cydnabod bod y gwallau 'Bathodynau Glas' wedi gwro'r deilliannau ariannol yn sylweddol. Rydym, fodd bynnag, yn disgwyl gweld gostyngiad yn y gwallau 'Bathodynau Glas' yn 2024/25 gan ein bod wedi cryfhau ein mesurau mewnol yn y maes hwn.
55. Byddwn yn parhau i weithio gyda'r Gwasanaeth Refeniw a Budd-daliadau a'r Gwasanaeth Tai mewn perthynas â'r pariadau yn ymwneud â'r Budd-dal Tai, Gostyngiadau'r Dreth Gyngor a Thenantiaid Tai.
56. Wrth edrych ymlaen i 2024/25, mae'r NFI wrthi'n edrych ar opsiynau polisi a fyddai'n galluogi awdurdodau lleol i baru data gofal cymdeithasol oedolion, i helpu i ganfod twyll a gwallau posib o fewn y gwasanaethau gofal cymdeithasol. Roedd yr NFI yn arfer cynnal yr ymarferion paru data hyn ond daeth y gwaith hwn i ben yn 2020 yn sgil newidiadau i'r ddeddfwriaeth iechyd gofal a oedd yn golygu nad oedd modd iddynt barhau i anfon y pariadau data yn ôl i sefydliadau llywodraeth leol.

² Yn ôl Archwilio Cymru, yn y ddogfen Y Fenter Twyll Genedlaethol yng Nghymru 2020-21

Atodiad 1 – Crynodeb o Ddeilliannau ymarfer NFI 2022/23

Tudalen 100

Maes adrodd	Nifer y pariadau	Nifer y pariadau risg uchel yn ôl yr NFI	Nifer y pariadau risg canolig yn ôl yr NFI	Nifer y pariadau a ddadans oddwyd	Twyll / Gwall a gadarnhawyd	Disgwyl am gadarnhad	Deilliannau ariannol yr NFI, h.y. cyfanswm y twyll / gordaliadau a / neu wallau a ganfuwyd yn ystod yr ymarfer ac amcangyfrif o'r colledion a ataliwyd
Bathodynau Glas	394	1	9	323	299	0	£194,350.00
Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor	202	12	133	0	0	202	<i>l'w gadarnhau</i>
Credydwyr	1,646	0	0	1,114 ³	8	0	£13,343.21
Hawlwr Budd-daliadau Tai	23	7	6	1	0	22	<i>l'w gadarnhau</i>
Tenantiaid Tai	137	24	36	46	2	41	<i>l'w gadarnhau</i>
Rhestr Aros Tai	39	27	9	3	1	8	£4,283.00
Cyflogres	195	2	6	113	0	0	£0.00
Caffael	43	0	0	43	0	0	£0.00
Cyfanswm	2,679	73	199	1,643	310	273	£211,976.21

³ gan ddefnyddio dadansoddiadau data

Atodiad 2 – Rhestr Wirio Hunan Arfarnu’r Fenter Twyll Genedlaethol

Rhan A: I’r rhai sy’n gyfrifol am lywodraethu	Gwir/Anwir/Yn rhannol	Sylwadau Rheolwyr	A oes angen gweithredu?	Gan bwy a phryd?
Llywodraethiant, ymrwymiad a chyfathrebu				
1. Rydym yn ymwybodol o’r risgiau twyll sy’n dod i’r amlwg, e.e. o ganlyniad i COVID-19, ac wedi cymryd camau ataliol ac olrheiniol priodol.	Gwir	Perthyn i rwydweithiau a grwpiau proffesiynol ac yn cymryd rhan (Grŵp Atal Twyll Gogledd a Chanolbarth Cymru) Monitro ac ymateb i rybuddion yn ymwneud â thwyll (rybuddion NAFN, rhwydweithiau ehangach, cyfoedion ayb.) Ystyried risgiau twyll sy’n dod i’r amlwg yn y Strategaeth Atal Twyll, Llwgwrwbrwyo a Llygredd sy’n cael ei adolygu’n flynyddol	Datblygu asesiadau Risg Twyll o fewn gwasanaethau	Y Pennaeth Archwilio a Risg / Gweithgor Gwrth-dwyll (yn dilyn ei sefydlu) Erbyn Mawrth 2024
2. Rydym wedi ymrwymo i’r Fenter Twyll Genedlaethol. Mae’r cyngor / bwrdd, y pwyllgor archwilio a’r uwch-reolwyr wedi mynegi eu cefnogaeth i’r ymarfer ac mae hyn wedi ei gyfleu i’r staff perthnasol.	Gwir	Mae cymryd rhan yn yr ymarfer NFI wedi’i nodi yn Strategaeth Atal Twyll, Llwgwrwbrwyo a Llygredd 2022-2025. Cyflwynir adroddiad i’r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar ddeilliannau’r NFI	Na	Amh.

Rhan A: I'r rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu	Gwir/Anwir/Yn rhannol	Sylwadau Rheolwyr	A oes angen gweithredu?	Gan bwy a phryd?
3. Mae'r Fenter Twyll Genedlaethol yn rhan annatod o'n polisiau a'n strategaethau corfforaethol ar gyfer atal a chanfod twyll a gwallau.	Gwir	Fel sydd wedi'i nodi yn ein Strategaeth Atal Twyll, Llwwgrwobrwyo a Llygredd a'r Cynllun Gweithredu, rydym wedi ymrwymo i wneud y defnydd gorau o wybodaeth a thechnoleg i atal twyll a gwallau drwy gymryd rhan yn y Fenter Twyll Genedlaethol.	Na	Amh.
4. Rydym wedi ystyried defnyddio'r gwasanaeth paru data ar adeg ymgeisio a gynigir gan dîm y Fenter Twyll Genedlaethol er mwyn gwella sicrwydd o ran rheolaethau mewnol ac er mwyn gwella ein dull o reoli risgiau.	Gwir	Mae'r Rheolwr Gwasanaeth Refeniw a Budd-daliadau wedi ystyried defnyddio <i>AppCheck</i> , ond, oherwydd problemau capasiti, roedd o'r farn nad oedd digon o adnoddau ar gael i'w roi ar waith ar yr adeg honno.	Bydd y Gweithgor Atal Twyll yn ystyried a ddylid ei ddefnyddio o fewn y Cyngor.	Gweithgor Atal Twyll Erbyn Mawrth 2024
5. Mae cynnydd a chanlyniadau'r Fenter Twyll Genedlaethol yn cael eu hadrodd yn rheolaidd i uwch-reolwyr ac aelodau etholedig/bwrdd (e.e. y pwyllgor archwilio neu rywun sy'n cyfateb i hynny).	Gwir	Mae adroddiadau ar hynt a deilliannau'r NFI yn cael eu cyflwyno i'r uwch reolwyr ac i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio.	Na	Amh.
6. Pan nad ydym wedi cyflwyno data nac wedi defnyddio'r paru a ddychwelwyd inni, e.e. gostyngiad yn y dreth gyngor i berson sengl, rydym yn fodlon bod trefniadau amgen ar waith ar gyfer canfod twyll ac rydym yn gwybod pa mor llwyddiannus ydynt.	Gwir	Mae'r Cyngor yn cymryd rhan mewn ymarfer paru data ar draws pob categori paru data. Fodd bynnag, mae'r Cyngor yn defnyddio cwmni paru data allanol pob hyn a hyn i adolygu Disgowntiau Person Sengl y Dreth Gyngor.	Na	Amh.

Rhan A: I'r rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu	Gwir/Anwir/Yn rhannol	Sylwadau Rheolwyr	A oes angen gweithredu?	Gan bwy a phryd?
8. Rydym yn adolygu sut y cododd achosion o dwyll a gwallau ac yn defnyddio'r wybodaeth hon i wella ein rheolaethau mewnol.	Gwir	Cynhelir ymchwiliad i unrhyw achos o dwyll. Os oedd o ganlyniad i reolaethau gwan, bydd gwaith archwilio mewnol yn cael ei gwblhau i helpu i wella a chryfhau ein rheolaethau atal twyll. Er enghraifft, archwilio Cardiau Tanwydd wedi i un o gardiau tanwydd y Cyngor gael ei ddwyn a'i gamddefnyddio.	Na	Amh.
9. Rydym yn cyhoeddi, fel ataliad, yn fewnol ac yn allanol gyflawniadau ein hymchwilyr twyll (e.e. erlyniadau llwyddiannus).	Gwir	Bydd unrhyw ymchwiliadau twyll llwyddiannus yn cael eu cyhoeddi.	Na	Amh.

This page is intentionally left blank

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
Adroddiad i:	Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio
Dyddiad:	7 Rhagfyr 2023
Pwnc:	Diweddariad Archwilio Mewnol
Pennaeth Gwasanaeth:	Marc Jones Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151 MarcJones@ynysmon.llyw.cymru
Awdur yr Adroddiad:	Marion Pryor Pennaeth Archwilio a Risg MarionPryor@ynysmon.llyw.cymru
Natur a Rheswm dros Adrodd: Mae'r adroddiad hwn yn bodloni gofynion Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011, sy'n amlinellu'r dyletswyddau deddfwriaethol sydd i'w cyflawni gan bwyllgor archwilio'r Cyngor, yn benodol, goruchwylio trefniadau archwilio mewnol yr awdurdod. Mae hefyd yn cyflawni gofynion Datganiad Sefyllfa CIPFA: Pwyllgorau Archwilio mewn Awdurdodau Lleol a'r Heddlu 2022 i ystyried y trefniadau sydd ar waith i sicrhau sicrwydd digonol ar draws ystod lawn o weithrediadau'r corff a'i gydweithrediad ag endidau eraill, yn benodol, mewn perthynas â swyddogaeth archwilio fewnol yr awdurdod i oruchwylio ei annibyniaeth, gwrthrychedd, perfformiad a chydymffurfio â safonau proffesiynol; cefnogi trefniadau effeithiol ar gyfer archwilio mewnol ac i hyrwyddo'r defnydd effeithiol o archwilio mewnol o fewn y fframwaith sicrwydd.	

1. RHAGARWEINIAD

- 1.1. Mae'r adroddiad hwn yn diweddaru'r Pwyllgor ar y sefyllfa fel ag yr oedd hi ar 30 Tachwedd 2023 ynghylch yr archwiliadau a gwblhawyd ers y diweddariad diwethaf ar 13 Medi 2023, llwyth gwaith cyfredol y gwasanaeth archwilio mewnol a'n blaenoriaethau ar gyfer y tymor byr i'r tymor canol.

2. ARGYMHELLIAD

- 2.1. Bod y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn nodi darpariaethau sicrwydd a blaenoriaethau'r Gwasanaeth Archwilio Mewnol wrth symud ymlaen.

Diweddariad Archwilio Mewnol

Rhagfyr 2023

Tudalen 106

Marion Pryor BA MA CMIIA CPFA ACFS

Pennaeth Archwilio a Risg

Cynnwys

Crynodeb o Waith Sicrwydd a Gwblhawyd ers y Diweddariad Diwethaf	1
Gweinyddu Pensiynau Athrawon (Adolygiad Dilyn i Fyny Cyntaf)	2
Gwytnwch Sefydliadol (Risg Strategol YM7)	2
Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol	3
Ymchwiliad - Gordaliad Contract	3
Ymchwiliad - Twyll Mewnol	4
Gwaith ar y Gweill	4
Camau Gweithredu sy'n Weddill	5
Blaenoriaethau	5
Capasiti Presennol	5
Blaenoriaethau Tymor Byr/Canolig	5
Blaenoriaethau Tymor Hwyl	5

Crynodeb o Waith Sicrwydd a Gwblhawyd ers y Diweddariad Diwethaf

- Mae'r adran hon yn darparu trosolwg o adroddiadau archwilio mewnol a gwblhawyd ers y cyfarfod ym mis Medi 2023, yn cynnwys y raddfa sicrwydd gyffredinol a nifer y materion/risgiau a godwyd.
- Rydym wedi cwblhau **pump** darn o waith archwilio sicrwydd mewnol yn ystod y cyfnod, ac maent wedi'u crynhoi isod a cheir trafodaeth fanylach arnynt yn ddiweddarach yn yr adroddiad:

Teitl	Lefel Sicrwydd	Critigol	Sylweddol	Cymedrol
Gweinyddu Pensiynau Athrawon (Adolygiad Dilyn i Fyny Cyntaf)	Rhesymol	0	0	1
Gwytnwch Sefydliadol (Risg Strategol YM7)	Rhesymol	0	1	3
Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol	Rhesymol	0	0	2
Ymchwiliad - Gordaliad Contract	Ddim yn berthnasol	Ddim yn berthnasol	Ddim yn berthnasol	Ddim yn berthnasol
Ymchwiliad - Twyll Mewnol	Ddim yn berthnasol	Ddim yn berthnasol	Ddim yn berthnasol	Ddim yn berthnasol

Gweinyddu Pensiynau Athrawon (Adolygiad Dilyn i Fyny Cyntaf)

Sicrwydd Rhesymol	Materion/Risgiau	
	0	Critigol
	0	Sylweddol
	1	Cymedrol

3. Roedd ein hadolygiad yn ceisio ateb y cwestiwn allweddol a ganlyn:
A yw rheolwyr wedi mynd i'r afael â'r 'Materion/Risgiau' a godwyd yn ein hadroddiad ar Weinyddu Pensiynau Athrawon a gyhoeddwyd ym mis Mehefin 2022, a oedd yn rhoi Sicrwydd Cyfyngedig o ran llywodraethu, rheoli risg a rheolaethau mewnol yn y maes hwn.
4. Mae'r Tîm Cyflogau a Phensiynau wedi gwneud cynnydd da o ran cryfhau trefniadau'r Cyngor ar gyfer gweinyddu'r Cynllun Pensiynau Athrawon ac mae canlyniadau ein hadolygiad yn gadarnhaol.
5. Mae'r Tîm Cyflogau a Phensiynau wedi mynd i'r afael yn llwyddiannus â dau o'r materion/risgiau a nodwyd yn ystod ein hadolygiad gwreiddiol ac mae camau a gymerwyd i leihau tebygolrwydd y risg bellach yn golygu fod un mater/risg wedi cael ei ail-sgorio fel 'mân risg' o ran difrifolwch. Mae hyn yn golygu fod un mater/risg cymedrol yn parhau i fod ar waith. Mae gwaith yn parhau i fynd rhagddo er mwyn cyflwyno adroddiad newydd (MCR), ond mae hyn yn dibynnu ar Bensiynau Athrawon a Zellis yn datrys y problemau presennol.
6. Rydym yn fodlon fod trefniadau i reoli'r risgiau wedi gwella ers i ni gynnal ein hadolygiad gwreiddiol a gallwn godi'r lefel sicrwydd i 'rhesymol'. Byddwn yn parhau i fonitro'r un weithred sy'n weddill, fel rhan o'n system fonitro fewnol, i sicrhau y caiff ei gyflawni'n llwyddiannus a bod y mater/risg cysylltiedig yn derbyn sylw.

Gwytnwch Sefydliadol (Risg Strategol YM7)

Sicrwydd Rhesymol	Materion/Risgiau	
	0	Critigol
	1	Sylweddol
	3	Cymedrol

7. Roedd ein hadolygiad yn ceisio ateb y cwestiwn allweddol a ganlyn:
A oes gan y Cyngor drefniadau digonol ar waith i reoli ac ymateb i newidiadau tu hwnt i'w reolaeth er mwyn sicrhau ei fod yn parhau i gyflawni ei flaenoriaethau a darparu gwasanaethau o ansawdd?
8. Mae gan y Cyngor fframwaith effeithiol i reoli ac ymateb i newidiadau y tu hwnt i'w reolaeth.
9. Mae hyn yn cynnwys cynnal cysylltiadau rhwydweithio effeithiol gyda chysylltiadau allweddol, prosesau monitro perfformiad sydd wedi hen sefydlu a rheolaeth ariannol gadarn. Er gwaethaf hyn, mae'n glir y gallai'r heriau ariannol sylweddol sy'n wynebu'r Cyngor yn y tymor canol, oherwydd yr hinsawdd economaidd bresennol, gael effaith ar ei wytnwch cyffredinol. Mae cyfleoedd hefyd i wella fframwaith parhad busnes cyffredinol y Cyngor.
10. Er ein bod wedi codi pedwar Mater/Risg y mae angen i reolwyr roi sylw iddynt, ac er ein bod wedi nodi rhai newidiadau a fyddai'n gwella'r cofnod ar gyfer y maes hwn yn y gofrestr risgiau corfforaethol, mae canlyniad ein hadolygiad yn gadarnhaol ar y cyfan.
11. Rydym wedi cytuno ar gynllun gweithredu gyda'r rheolwyr ac, o fewn cwmpas ein hadolygiad, gallwn roi sicrwydd **rhesymol** o ran llywodraethiant, rheolaeth a rheoli'r risg hwn.

Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol

Sicrwydd Rhesymol	Materion/Risgiau	
	0	Critigol
	0	Sylweddol
	2	Cymedrol

12. Roedd ein hadolygiad yn ceisio ateb y cwestiwn allweddol a ganlyn:
A oes gan y Cyngor brosesau effeithiol ar waith i sicrhau bod pob gweithiwr cymwys yn cael cynnig cynllun pensiwn, eu cofrestru ar ei gyfer a'u rheoli'n gywir fel rhan o brosesau'r Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol gan sicrhau bod y cyfraniadau cywir yn cael eu didynnu a'u credydu i weinyddwr y cynllun pensiwn?
13. Mae gan y Cyngor fesurau rheoli effeithiol ar waith i sicrhau bod pob gweithiwr cymwys yn cael cynnig cynllun pensiwn, eu cofrestru ar ei gyfer a'u rheoli'n gywir fel rhan o brosesau'r Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol gan sicrhau bod y cyfraniadau cywir yn cael eu didynnu a'u credydu i weinyddwr y cynllun pensiwn.
14. Amlygwyd dau faes i'w gwella gennym, a fyddai'n cryfhau'r trefniadau presennol, sef cysoni'r data sy'n cael ei anfon at weinyddwr y cynllun pensiwn yn gyson a chwblhau gwiriadau ychwanegol ar gyfer gweithwyr newydd.
15. Er ein bod wedi codi dau Fater/Risg sydd angen sylw cymedrol i isel gan reolwyr ar lefel gwasanaeth, roedd canlyniad ein hadolygiad yn gadarnhaol ar y cyfan. Rydym wedi cytuno ar gynllun gweithredu gyda'r rheolwyr ac, felly, o fewn cwrmpas ein hadolygiad, gallwn roi sicrwydd **rhesymol** i lywodraethiant, rheoli risg a rheolaeth yn y maes hwn.

Ymchwiliad - Gordaliad Contract

16. Derbyniodd Archwilio Mewnol gais gan y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151 i gynnal ymchwiliad ar ôl i ordaliad contract gael ei ddarganfod.
17. Rydym wedi cadarnhau bod prosesau gwell bellach wedi'u rhoi ar waith i atal unrhyw fater o'r fath rhag digwydd yn y dyfodol.
18. Er bod ein hymchwiliad wedi dod i ben, ni allwn rannu unrhyw fanylion pellach gan y gallai fod yn niweidiol i les gorau'r Cyngor. Byddwn yn diweddarau'r Pwyllgor cyn gynted ag y gallwn wneud hynny.

Ymchwiliad – Twyll Mewnol

19. Yn unol â'r Polisi ar gyfer Atal Twyll a Llygredd, cyfeiriwyd achos posib o dwyll mewnol at y Pennaeth Archwilio a Risg gan Bennaeth Gwasanaeth. Cynhaliwyd ymchwiliad gan y Pennaeth Archwilio a Risg a chafodd y gweithiwr ei wahardd o'i waith tra'r oedd yr ymchwiliad yn mynd rhagddo.
20. Ar ôl cwblhau'r ymchwiliad, cyflwynodd y Pennaeth Archwilio a Risg adroddiad i'r Prif Weithredwr, a gofynnodd yntau i'r mater gael ei gyfeirio at Heddlu Gogledd Cymru. Cymeradwywyd hyn gan y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro a'r Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151, yn unol â'r Cyfansoddiad.
21. Ar gais Heddlu Gogledd Cymru, gofynnwyd i'r gweithiwr wneud trefniadau i gael ei gyfweld ganddynt.
22. Yn dilyn hyn, penderfynodd y gweithiwr ymddiswyddo a derbyniodd y Cyngor ei ymddiswyddiad.
23. Ar ôl i'r gweithiwr gael ei gyfweld o dan rybuddiad, pan gyfaddefodd i drosedd o dan Adran 2 Deddf Twyll 2006, derbyniodd y cyn weithiwr Rhybuddiad Amodol gan Heddlu Gogledd Cymru.

Gwaith ar y Gweill

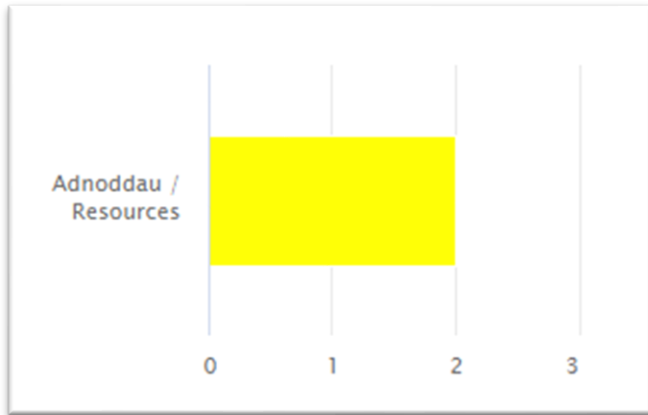
24. Mae'r gwaith canlynol ar y gweill ar hyn o bryd:

Maes	Rheswm am yr Archwiliad	Cam
Datganiadau o Ddiddordeb	Strategaeth Atal Twyll, Llwgrwobrwyo a Llygredd 2022-2025	Gwaith Maes
Y Fenter Twyll Genedlaethol	Strategaeth Atal Twyll, Llwgrwobrwyo a Llygredd 2022-2025	Gwaith Maes
Cyflogres (Prosesau Gweithwyr Newydd)	Strategaeth Archwilio Mewnol 2023-24	Adroddiad Drafft
Diogelu Plant ac Oedolion Bregus (YM10)	Sicwydd yn gysylltiedig â'r Gofrestr Risgiau Strategol	Gwaith Maes
Gweinyddu Grantiau Cyfleusterau ar gyfer yr Anabl	Strategaeth Atal Twyll, Llwgrwobrwyo a Llygredd 2022-2025	Gwaith Maes
Rheoli Debyd Uniongyrchol	Strategaeth Archwilio Mewnol 2023-24	Gwaith Maes
Archwiliad – Cael Gwared ar Wastraff (Gwasanaeth Tai)	Cwyn a dderbyniwyd gan y Cynghorydd Llinos Medi	Gwaith Maes
Prosesau Incwm Economi Ymwelwyr ac Ardaloedd Arfordirol	Cais gan y Prif Weithredwr	Gwaith sefydlu cwmpas

Camau Gweithredu sy'n Weddill

25. Mae gwaith yn mynd rhagddo i gefnogi gwasanaethau i roi sylw i'r holl 'Faterion/Risgiau' a godwyd a rhoi'r holl gamau gweithredu sy'n weddill ar waith.
26. Ar 30 Tachwedd 2023, mae dau mater/risg cymedrol yn hwyr, gyda'r ddau ohonynt yn y Gwasanaeth Adnoddau.

Materion / Risgiau Hwyr fesul Gwasanaeth

Blaenoriaethau

Capasiti Presennol

27. Yn anffodus, er gwaethaf yr ymarfer recriwtio llwyddiannus yn gynharach eleni, mae ein Uwch Archwilydd newydd wedi gadael ac wedi cael swydd newydd yn y gwasanaeth Adnoddau. Mae hyn yn golygu fod dwy swydd wag ar hyn o bryd, ar lefel Uwch Archwilydd, wedi i'r aelod staff ymddiswyddo a chan fod secondiad tymor hir yn parhau.
28. Rydym yn defnyddio arbedion cyllidebol o ganlyniad i'r swyddi gwag i gomisiynu cymorth allanol ychwanegol.

Blaenoriaethau Tymor Byr/Canolig

29. Mae gwaith yn gysylltiedig â'n Strategaeth Archwilio Mewnol Blynyddol ar gyfer 2023-24 a'r Strategaeth Atal Twyll, Llwgwrwbrwyo a Llygredd 2022-2025 yn mynd rhagddo'n dda.
30. Ar hyn o bryd rydym yn gweithio gyda Zurich Risk Engineering UK i gynnal asesiad annibynnol o fframwaith Rheoli Risg y Cyngor, a fydd yn amlygu meysydd o gryfder ac yn argymhell meysydd i'w datblygu ymhellach. Cyflwynir adroddiad i'r Pwyllgor hwn yn y cyfarfod ym mis Chwefror 2024.
31. Rydym hefyd yn gweithio gyda Tîm Hyfforddi a Datblygu'r Cyngor ar hyn o bryd i ddarparu hyfforddiant ymwybyddiaeth atal twyll ar draws y Cyngor, i aelodau a staff, a bydd cyfres o sesiynau hyfforddi'n cael eu darparu dros gyfnod o wythnos ym mis Rhagfyr 2023.

Blaenoriaethau Tymor Hwyr

32. Byddwn yn parhau i weithio gyda chydweithwyr yn y Tîm Perfformiad i wella gwaith mapio sicrwydd ar draws y Cyngor a chyfrannu at ddatblygu'r Grŵp Llywodraethiant ac Adolygu Perfformiad.

This page is intentionally left blank

CYNGOR SIR YNYS MÔN			
Adroddiad i:	Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio		
Dyddiad:	7 Rhagfyr 2023		
Pwnc:	Diweddariad Cofrestr Risg Strategol		
Pennaeth Gwasanaeth	Marc Jones, Pennaeth Swyddogaeth (Adnoddau) / Swyddog Adran 151 MarcJones@ynysmon.llyw.cymru		
Awduron yr Adroddiad:	<table border="0"> <tr> <td>Marion Pryor Pennaeth Archwilio a Risg MarionPryor@ynysmon.llyw.cymru</td> <td>Julie Jones Rheolwr Risg ac Yswiriant JulieJones@ynysmon.llyw.cymru</td> </tr> </table>	Marion Pryor Pennaeth Archwilio a Risg MarionPryor@ynysmon.llyw.cymru	Julie Jones Rheolwr Risg ac Yswiriant JulieJones@ynysmon.llyw.cymru
Marion Pryor Pennaeth Archwilio a Risg MarionPryor@ynysmon.llyw.cymru	Julie Jones Rheolwr Risg ac Yswiriant JulieJones@ynysmon.llyw.cymru		
Natur a Rheswm dros Adrodd: Mae pwyllgorau archwilio'n ffynhonnell bwysig o sicrwydd ynghylch trefniadau sefydliad mewn perthynas â rheoli risg ac mae cylch gorchwyl y Pwyllgor yn galw ar y Pwyllgor i oruchwylio polisi rheoli risg y Cyngor a sut mae'r cael ei roi ar waith yn ymarferol. Mae'r adroddiad hwn yn diweddarau'r Pwyllgor ar newidiadau i'r gofrestr risg strategol ers yr adroddiad iddo gael ei gyflwyno i'r Pwyllgor hwn ddiwethaf yn Chwefror 2023.			

1. RHAGARWEINIAD

- 1.1. Mae'r polisi rholi risg y Cyngor yn nodi bod gan y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio gyfrifoldeb am adolygu priodoldeb y prosesau risg a sicrwydd sydd ar waith.
- 1.2. Mae cylch gorchwyl y Pwyllgor hefyd yn rhoi cyfrifoldebau iddo i geisio sicrwydd ynghylch trefniadau rheoli risg. Yn benodol, mae ganddo gyfrifoldeb i oruchwylio polisi a strategaeth rheoli risg y Cyngor, a'u gweithredu'n ymarferol. Mae'r adroddiad hwn yn diweddarau'r Pwyllgor ar newidiadau i'r gofrestr risg strategol ers yr adroddiad iddo gael ei gyflwyno i'r Pwyllgor hwn ddiwethaf yn Chwefror 2023.

2. ARGYMHELLIAD

- 2.1. Bod y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn ystyried y newid mewn perthynas â rheoli risg yn arbennig y gofrestr risg strategol, ac yn cymryd sicrwydd bod y Tîm Arweinyddiaeth wedi cydnabod ac yn rheoli'r risgiau i gyflawni blaenoriaethau'r Cyngor.

Diweddariad Cofrestr Risg Strategol

Rhagfyr 2023

Marion Pryor BA MA CMIIA CPFA ACFS, Pennaeth Archwilio a Risg

Julie Jones, Rheolwr Risg ac Yswiriant

Cynnwys

Cyflwyniad _____	3
Cofrestr Risg Strategol _____	4
Newid i'r Risgiau Strategol _____	5
Prif Risgiau Strategol _____	7
Atodiad A - Crynodeb o Risgiau (Map Gwres) _____	8
Sgôr Risg Cynhenid _____	8
Sgôr Risg Gweddilliol _____	8
Atodiad B - Matrics Asesu Risg _____	9
Atodiad C - Cofrestr Risg Strategol _____	10

Cyflwyniad

1. Mae polisi rheoli risg y Cyngor yn nodi bod gan y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio cyfrifoldeb am adolygu priodoldeb y prosesau rheoli risg a sicrwydd sydd ar waith.
2. Mae cylch gorchwyl y Pwyllgor hefyd yn rhoi cyfrifoldebau iddo i geisio sicrwydd ynghylch trefniadau rheoli risg. Yn benodol, mae ganddo gyfrifoldeb i oruchwyllo polisi a strategaeth rheoli risg y Cyngor, a'u gweithredu'n ymarferol.
3. Yn Chwefror 2023, cyflwynwyd adroddiad ar y gofrestr risg strategol i'r Pwyllgor hwn ac mae'r adroddiad hwn yn diweddarar'r Pwyllgor ar newidiadau i'r gofrestr risg strategol ers yr adroddiad hwnnw.

Cofrestr Risg Strategol

4. Pwrpas y Gofrestr Risg Strategol yw cofnodi'r risgiau a all effeithio ar allu'r Cyngor i gyflawni Cynllun y Cyngor, gan nodi pa fesurau sydd eisoes mewn lle i reoli'r risgiau hynny a pa weithredoedd eraill sydd ar y gweill i leihau'r posibilrwydd o'r risgiau hynny ddigwydd neu'r effaith maent yn debygol o gael pe baent yn digwydd.
5. Gan fod Cynllun y Cyngor newydd yn ei le, bu'r Tîm Arweinyddiaeth gynnal adolygiad o'r gofrestr risg strategol yn ei chyfanrwydd ym mis Gorffennaf 2023, er mwyn sicrhau bod y gofrestr risg strategol yn rhoi adlewyrchiad cywir o'r risgiau i amcanion strategol y Cyngor.
6. Yn yr un cyfnod, cafodd y sustem sy'n dal y cofrestrau risg (4risk) ei uwchraddio. Ymysg y gwelliannau yw'r gallu i nodi be sy'n debygol o achosi i bob risg ddigwydd â'r effaith pe baent yn digwydd cael eu nodi ar wahân, a meysydd i ddal mwy o fanylder. Mae hefyd newid i'r dull mae'r risgiau yn cael ei sgorio i rifau yn unig, gyda'r risg uchaf bellaf yn 25 yn hytrach na A1.

Mae [Atodiad A](#) yn rhoi crynodeb o'r risgiau strategol (map gwres), sy'n manylu ar nifer y risgiau cynhenid a gweddilliol.

Mae [Atodiad B](#) yn manylu ar y matrices asesu risg sef sail sut mae'r sgorau risg a gynhwysir yn y gofrestr risg yn cael eu penderfynu.

Mae'r gofrestr risg strategol manwl i'w gweld yn [Atodiad C](#).

7. Er hwylustod, disgrifir y termau canlynol fel a ganlyn:
 - **Risg:** effaith ansicrwydd ar amcanion
 - **Rheoli Risg:** gweithgareddau wedi eu cydlyni i roi cyfeiriad i, a rheoli sefydliad o ran risg
 - **Risg Cynhenid:** y sefyllfa waethaf posib lle nad oes rheolaethau effeithiol ar waith neu'r rhai sydd i gyd yn methu
 - **Risg Gweddilliol:** y sefyllfa bresennol
 - **Risg Targed:** y sefyllfa sy'n cael ei ragweld unwaith y bydd yr holl gamau gweithredu a nodwyd wedi'u cwblhau

Newid i'r Risgiau Strategol

8. Ers i'r gofrestr risg strategol gael ei gyflwyno i'r Pwyllgor hwn ddiwethaf, mae diffiniad y risgiau canlynol wedi newid. Mae'r tabl isod yn nodi'r diffiniad gwreiddiol, y diffiniad newydd, a'r rheswm am y newid.

Cyf. Risg	Diffiniad Gwreiddiol	Diffiniad Newydd	Rheswm
YM1	Y risg y byddai gostyngiad gwirioneddol yng nghyllid y Cyngor yn arwain at gwtogi ar wasanaethau statudol, blaenoriaethau ddim yn cael eu cyflawni, a phwysau staffio cynyddol	Y risg y byddai gostyngiad gwirioneddol yng nghyllid y Cyngor yn arwain at gwtogi ar wasanaethau statudol	Cydnabyddiaeth mai effeithiau yw "blaenoriaethau ddim yn cael eu cyflawni, a phwysau staffio cynyddol".
YM5	Y risg bod ysgolion yr Ynys ddim yn addas i gwrdd â heriau addysgol y dyfodol a bod hyn yn effeithio ar safonau	Y risg o fethu gweithredu newidiadau cenedlaethol i'r gyfundrefn addysg a chwrrd â heriau addysgol y dyfodol	Roedd y risg wreiddiol yn awgrymu bod y risg yn cyfeirio at adeiladau ysgol, yn hytrach na'r addysg oedd yn cael ei ddarparu.
YM7	Y risg bod newid sydd tu hwnt i reolaeth y Cyngor yn effeithio ar allu'r Cyngor i ddarparu gwasanaethau effeithiol a fforddiadwy	Y risg bod y Cyngor ddim digon gwydn i allu darparu gwasanaethau yn sgil newidiadau allanol	Gallu'r Cyngor i ymateb i'r ffactorau allanol yw'r risg yn hytrach na'r ffactorau allanol eu hunain.
YM8	Y risg bod y duedd i bobl iau adael tra bod pobl hyn yn symud i'r ynys yn parhau neu'n cyflymu, a bod hynny'n effeithio ar allu'r Cyngor i ddarparu gwasanaethau addas a dwyieithogrwydd cymunedau	Y risg bod newid yn nemograffeg yr Ynys yn effeithio ar allu'r Cyngor i ddarparu gwasanaethau addas a dwyieithogrwydd cymunedau	Cydnabod bod ffactorau eraill yn medru effeithio ar ddemograffeg yr Ynys.
YM13	Y risg na all y Cyngor addasu i fod yn Awdurdod carbon niwtral erbyn 2030	Y risg bod newid hinsawdd yn effeithio ar yr Ynys a bod y Cyngor ddim yn fudiad sero net erbyn 2030	Cydnabod bod effeithiau newid yn yr hinsawdd yn debygol o effeithio ar ddarparu gwasanaethau
YM14	Y risg na fydd asedau ffisegol yr Ynys (e.e. adeiladau, ffyrdd, rhwydwaith TG) yn addas at y diben, nac yn cwrdd ag anghenion trigolion, busnesau ac ymwelwyr	Y risg na fydd asedau ffisegol y Cyngor yn addas nac yn cwrdd ag anghenion trigolion, busnesau, ac ymwelwyr i'r dyfodol	Cydnabod mai'r risg yw'r Cyngor yw asedau'r Cyngor ac nid holl asedau'r Ynys.

9. Yn ogystal bu risg YM4: *Y risg bod ymosodiad seibr yn cael effaith sylweddol ar allu'r Cyngor i ddarparu gwasanaethau rheng flaen a chefnogol ac arwain at ddirwy sylweddol gan y Comisiynydd Gwybodaeth, ei gau a'i gynnwys fel rhan o YM3: Y risg bod methiant TG yn amharu yn sylweddol ar ddarparu gwasanaethau . Mae hyn oherwydd bod ymosodiad seibr yn cael ei ystyried fel un peth a all achosi i TG fethu.*
10. Mae dau risg newydd wedi eu hychwanegu i'r gofrestr risg strategol, sef YM15: *Y risg bod trefniadau cyd-weithio a partneriaethol craidd y Cyngor ddim digon cadarn neu eu bod yn torri lawr, a YM16: Y risg bod diffyg adnoddau i ddiweddarau prosesau busnes yn amharu a'r gallu'r Cyngor i foderneiddio, oherwydd y ffocws amlwg sydd ar gyd-weithio a moderneiddio yng Nghynllun y Cyngor.*
11. O ran lefel y risgiau, dim ond un newid sydd, a hynny i risg YM1: *Y risg y byddai gostyngiad gwirioneddol yng nghyllid y Cyngor yn arwain at gwtogi ar wasanaethau statudol. Oherwydd y sefyllfa economaidd a'r heriau ariannol sydd yn wynebu'r sector gyhoeddus, mae tebygolrwydd y risg wedi cynyddu o "Tebygol" i "Bron yn Sicr" ar lefel cynhenid a gweddilliol.*

Prif Risgiau Strategol

12. Mae'r Tîm Arweinyddiaeth wedi adnabod prif risgiau (coch / tyngedfennol) strategol gweddilliol y Cyngor fel:

- YM1: Y risg y byddai gostyngiad gwirioneddol yng nghyllid y Cyngor yn arwain at gwtogi ar wasanaethau statudol. (20)
- YM2: Y risg bod y Cyngor methu recriwtio, cadw a datblygu staff addas, neu fod y strwythur staffio ddim yn addas. (16)
- YM3: Y risg bod methiant TG yn amharu yn sylweddol ar ddarparu gwasanaethau. (16)
- YM5: Y risg o fethu gweithredu newidiadau cenedlaethol i'r gyfundrefn addysg a chwrrd â heriau addysgol y dyfodol (16)
- YM 9: Y risg bod diffyg tai addas gall trigolion lleol eu fforddio yn eu cymunedau. (20)
- YM11: Y risg bod cynnydd mewn tlodi yn cynyddu'r galw ar wasanaethau'r Cyngor. (20)
- YM14: Y risg na fydd asedau ffisegol y Cyngor yn addas nac yn cwrdd ag anghenion trigolion, busnesau, ac ymwelwyr i'r dyfodol. (16)

Atodiad A – Crynodeb o Risgiau (Map Gwres)

Sgôr Risg Cynhenid

Bron yn Sicr	A			1	5	3
Tebygol	B				3	1
Posib	C					1
Annhebygol	D					
Prin	E					
		5	4	3	2	1
		Dinod	Bychan	Cymedrol	Sylweddol	Trychinebus

Sgôr Risg Gweddilliol

Bron yn Sicr	A				3	
Tebygol	B			3	4	
Posib	C			2	1	
Annhebygol	D				1	
Prin	E					
		5	4	3	2	1
		Dinod	Bychan	Cymedrol	Sylweddol	Trychinebus

Atodiad B – Matrics Asesu Risg

TEBYGOLRWYDD	O fewn y 3 mis nesaf	Bron yn sicr	5					
	O fewn y 12 mis nesaf	Tebygol	4					
	O fewn y 2 flynedd nesaf	Posibl	3					
	O fewn y 5 mlynedd nesaf	Annhebygol	2					
	Ddim o fewn y nesaf 25 mlynedd	Prin	1					
MÂN	CYMEDROL		1	2	3	4	5	
MAWR	CRITIGOL		Ansylweddol	Bychan	Cymedrol	Mawr	Sylweddol	
Amcanion	Mân oedi cyn cyflawni amcanion	Gostyngiad yng nghwmpas neu ansawdd amcan eilaidd	Mae gostyngiad mewn cwmpas neu ansawdd prif amcan neu gyflawniad amcan eilaidd yn cael ei ohirio'n sylweddol	Cyflawni prif amcan yn cael ei ohirio'n sylweddol neu ni ellir bodloni amcan eilaidd	Ni ellir bodloni prif amcan			
Enw da	Pryder y cyhoedd wedi'i gyfyngu i gwynion lleol	Ychydig o sylw negyddol lleol / cyhoeddus yn y cyfryngau	Sylw negyddol sylweddol yn lleol neu ychydig yn negyddol yn rhanbarthol neu genedlaethol yn y cyfryngau	Beirniadaeth ranbarthol neu genedlaethol negyddol ddirifol	Condemniad rhanbarthol a chenedlaethol hir			
Cost ariannol	<£100k	£100k - £500k	£500k - £2m	£2m - £5m	>£5m			
Iechyd a Diogelwch	Damwain fu bron digwydd neu fân anaf ddim angen unrhyw driniaeth feddygol broffesiynol	Mân anaf angen triniaeth feddygol broffesiynol	Anaf dirifol	Anaf sy'n newid bywyd	Marwolaeth			
Diogelu	Dim effaith diogelu	Un achos o ddiffyg cydymffurfio â gweithdrefnau	Parhau i beidio â chydymffurfio â gweithdrefnau	Un achos o ddiogelu	Digwyddiadau diogelu lluosog a chysylltiedig			
Rheoleiddio	Dim effaith rheoleiddio	Digwyddiad adroddadwy i'r rheoleiddiwr, dim angen dilyn i fyny	Adrodd am dorri rheoliadau i reoleiddiwr sy'n gofyn am gamau unioni ar unwaith	Cosb gan reoleiddiwr sy'n arwain at ddirwyon neu ymyrraeth sy'n ei gwneud yn ofynnol i gael prosiect i unioni'r sefyllfa	Cosb gan reoleiddiwr sy'n arwain at ddirwyon sylweddol ac/neu ymyrraeth ar raddfa fawr			
Amgylcheddol	Mân effaith tymor byr	Effaith tymor byr nad oes angen fawr o adnoddau i'w datrys	Effaith tymor byr sy'n gofyn am adnoddau sylweddol i'w datrys	Effaith tymor byr dirifol neu ryw effaith hirdymor	Effaith ddirifol a hirdymor			

EFFAITH

Atodiad C – Cofrestr Risg Strategol

Gwelir atodiad

	Risg	Cynhenid (Effaith x Tebygolrwydd)	Mesurau Rheoli	Gweddilliol (Effaith x Tebygolrwydd)	Gweithredoedd			Targed (Effaith x Tebygolrwydd)
					Gweithred	Perchennog	Erbyn	
YM0001	Risg: Y risg y byddai gostyngiad gwirioneddol yng nghyllid y Cyngor yn arwain at gwtogi ar wasanaethau statudol Achos: Cyfraddau chwyddiant yn codi Setliad gan LIC yn is na chwyddiant Cyflogau yn codi yn uwch na'r disgwyl Costau ynni yn codi yn uwch na'r disgwyl Grantiau yn cael eu torri neu'n dod i ben Incwm yn lleihau Effaith: Blaenoriaethau ddim yn cael eu cyflawni Buddsoddiadau ddim yn cael eu gwneud Pwysau staffio yn cynyddu Gwanhau sefyllfa ariannol y Cyngor Gwasanaethau yn cael eu torri - darpariaeth ac ansawdd Diswyddo staff neu rewi swyddi gwag Methu moderneiddio Perchennog y Risg: Marc Jones	Allweddol (5:5=25)	Balansau o dros 5% o'r gyllideb flynyddol yn cael ei gadw wrth gefn Cydweithio gyda WLGA o ran sicrhau bod rhanddeiliad yn ymwybodol o'r bygythiadau i wasanaethau Fel rhan o gyllideb 2022/23 cafodd cyllideb ddangosol ar gyfer 2023/24 a 2024/25 hefyd eu gosod a bydd hyn yn help o ran cynllunio ymlaen Prosesau i fonitro cyllidebau mewn lle ac yn adnabod yn fuan os oes angen gwneud arbedion neu gynllunio am ostyngiad mewn gwasanaethau MTFP – wedi diweddarau ar gyfer 24/25 a 25/26 ac wedi adrodd i'r Aelodau fel rhan o'r proses gosod cyllideb 23/24.	Allweddol (4:5=20)	Cyfarfod gyda'r holl Aelodau i drafod y sefyllfa ariannol a'r cynigion arbedion Adolygu darpariaeth statudol	Marc Jones Marc Jones	30 Nov 2023 31 Mar 2024	Allweddol (4:4=16)
YM0002	Risg: Y risg bod y Cyngor methu recriwtio, cadw a datblygu staff addas, neu fod y strwythur staffio ddim yn addas Achos: Cyflogau Lleoliad daearyddol Anghenion iaith Swyddi sydd angen sgiliau arbenigol Diddordeb mewn rhai meysydd gwaith yn isel Unigolion yn cyrraedd oed ymddeol neu'n awyddus i ymddeol yn fuan Effaith: Costau ychwanegol. Cwynion. Gwasanaeth ddim yn cael ei ddarparu neu i safon is. Effaith ar flaenoriaethau. Effaith andwyol ar lesiant staff. Mwy o absenoldeb salwch. Diswyddiadau. Pwynt unigol o fethiant. Gweithlu llai effeithlon. Perchennog y Risg: Dylan Williams	Allweddol (4:5=20)	Trefn wedi sefydlu o ran recriwtio sydd yn rhan o fusnes arferol yr uned Adnoddau Dynol. Risgiau staffio cychwynnol Gwasanaethau wedi eu hadnabod Cefnogaeth llesiant ac iechyd meddwl ar gael i'r unigolion hynny sydd angen cefnogaeth Gweithio gyda cholegau / addysg bellach yn lleol i ddatblygu a hybu'r gweithlu Gofal Rhaglenni i ddatblygu rheolwyr ar draws y Cyngor Cynlluniau i ddenu gweithwyr newydd i'r Cyngor e.e. Hyfforddai Proffesiynol Mae dull cyson a rhagweithiol ar lefel gorfforaethol a gwasanaeth i gynllunio'r gweithlu Trefniadau gweithio hyblyg	Allweddol (4:4=16)	Ymestyn gwaith sy'n cael ei wneud gyda cholegau / addysg bellach yn lleol yn y maes Gofal i feysydd eraill	Carys Edwards	31 Aug 2024	

Cyf	Risg	Cynhenid (Effaith x Tebygolrwydd)	Mesurau Rheoli	Gweddillio (Effaith x Tebygolrwydd)	Gweithredoedd			Targed (Effaith x Tebygolrwydd)
					Gweithred	Perchennog	Erbyn	
YM0003	Risg: Y risg bod methiant TG yn amharu yn sylweddol ar ddarparu gwasanaethau Achos: Oed cyfarpar TG Difrod i gyfarpar Rhwydwaith trydanol neu we ddim ar gael Datblygiadau technegol (e.e. uwchraddio sustem) ddim yn gweithio Ymosodiad seibr Diffyg diogeldd TG Defnyddwyr (staff) yn agor e-byst sydd wedi heintio Offer TG y Cyngor yn cael ei ddefnyddio i bwrpas personol Effaith: Cynnydd yn llwyth gwaith staff TG Methu darparu gwasanaethau Swyddogion methu gweithio Gweithwyr methu cael mynediad i ddogfennau / systemau Cwsmeriaid methu cael mynediad i wasanaethau Oedi Costau trwsio ychwanegol Difrod i enw da Data sensitif yn cael ei ddwyn / ddatgelu yn arwain at adrodd i'r Comisiynydd Gwybodaeth Colli mynediad i ddata yn dilyn llygru data gan Ransomware Colled ariannol (yn arbennig os ydym ni'n gorfod talu pridwerth) Cael ein digysylltu o rwydweithiau partneriaid fel PSN, a bydd hynny'n cael effaith ar hel cymhorthdal budd-daliadau Dirwy a all fod yn sylweddol gan y Comisiynydd Gwybodaeth Perchennog y Risg: Dylan Williams	Allweddol (5:5=25)	Cyfes o becynnau meddalwedd a gweithdrefnau i leihau'r risg o ymosodiad seibr yn erbyn y Cyngor Trefniadau mewn lle i ymateb i ddigwyddiad / adroddiad o ddigwyddiad posib Cydweithio, arfer dda a hyfforddiant Technoleg a phensaernïaeth systemau Capasiti ac Arbenigedd Technegol Diwydrwydd dyladwy (due diligence) Cynlluniau parhad busnes a threfniadau argyfwng mewn lle	Allweddol (4:4=16)	Hybu gwasanaethau i symud systemau i'r cwmwl er mwyn cryfhau gwydnwch a dileu'r angen am ail ganolfan ddata	Mathew Henshaw	31 Mar 2024	
					Creu "clusters" ar gwaith cysylltiedig i symud systemau i'w defnyddio	Mathew Henshaw	30 Apr 2024	
					Darparu mecanwaith i sicrhau bod polisiau'n cael eu derbyn yn amserol a bod oblygiadau o beidio eu derbyn	Carys Edwards	31 Mar 2024	
					Gwella diogeldd TG yn yr ysgolion.	Mathew Henshaw	31 Aug 2024	
					Cwblhau symud i InTune	Mathew Henshaw	31 Dec 2023	
					Darparu hyfforddiant sgiliau digidol addas i staff sydd gyda mynediad i systemau digidol y Cyngor, gan gynnwys diogeldd seibr	Hyfforddiant	31 Mar 2024	
					Archebu gwasanaeth i brofi gwe-rwydo (phishing) newydd	Mathew Henshaw	30 Nov 2023	
					Diweddarau'r cynllun adfer TG	Mathew Henshaw	29 Feb 2024	
YM0005	Risg: Y risg o fethu gweithredu newidiadau cenedlaethol i'r gyfundrefn addysg a chwrrd â heriau addysgol y dyfodol Achos: Diffyg capasiti. Heriau cyllidol. Cwricwlwm newydd yn cael ei gyflwyno. Arholiadau newydd i gael eu cyflwyno. Oblygiadau i ddisgyblion ag anghenion ychwanegol yn newid. Oblygiadau newydd o ran yr iaith Gymraeg yn cael eu cyflwyno. Datblygiadau cyson yn digwydd o ran dysgu'n ddigidol. Materion annisgwyl yn codi - e.e. RAAC Staff profiadol yn gadael. Effaith: Anghenion disgyblion ddim yn cael eu cwrrd. Safonau dysgu ddim yn codi. Plant a phobl ifanc ddim yn cyflawni eu potential llawn. Effaith negyddol ar lesiant plant, pobl ifanc a staff. Effaith ar ymddygiad. Effaith ar bresenoldeb. Atebolrwydd am blant bregus. Costau ychwanegol. Difrod i enw da. Perchennog y Risg: Marc Hughes	Allweddol (4:5=20)	Safonau addysgol yn cael eu monitro Bwrdd Ansawdd Safonau mewn lle Sianeli cyfathrebu wedi eu sefydlu. Strategaeth Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Iaith Gymraeg wedi ei fabwysiadu. Mae'r Cyngor yn ymateb i'r fframwaith atebolrwydd(?) Bwrdd Cefnogaeth Aml Asiantaethol Arlywy cefnogaeth i ysgolion	Allweddol (4:4=16)	Adolygu'r rhaglen moderneiddio	Marc Hughes	31 Mar 2024	
					Gwireddu'r Strategaeth Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Iaith Gymraeg	Marc Hughes	31 Mar 2023	

Cyf	Risg	Cynhenid (Effaith x Tebygolrwydd)	Mesurau Rheoli	Gweddillioi (Effaith x Tebygolrwydd)	Gweithredoedd			Targed (Effaith x Tebygolrwydd)
					Gweithred	Perchennog	Erbyn	
YM0007	Risg: Y risg bod y Cyngor ddim digon gwydn i allu darparu gwasanaethau yn sgil newidiadau allanol Achos: Pandemic. Chwyddiant. Brexit. Argyfwng costau byw. Rhyfel. Ffactorau economaidd. Ffactorau gwleidyddol. Tywydd eithafol. Pontydd yn cau. Problemau cadwyn gyflenwi. Argyfwng iechyd anifeiliaid. Argyfwng amgylcheddol. Effaith Costau uwch. Oedi. Mwy o gwynion. Dyletswyddi statudol ddim yn cael eu cyflawni. Dadleoli staff. Dyletswyddi ychwanegol heb sicrwydd o adnoddau ychwanegol. Gwahaniaeth rhwng y galw am a medru darparu gwasanaeth. Perchennog y Risg: Rhys Hughes	Allweddol (4:4=16)	Dilyn cyfarwyddiadau sy'n cael eu gosod i'r sectorau cyhoeddus o ran rheoli cyllidebau Prosesau caffael a monitro contractau mewn lle Cyllidebau yn cael eu gosod a'u rheoli yn dyn er mwyn sicrhau arian wrth gefn i ddelio gydag argyfwng Monitro o'r hyn sy'n digwydd mewn sectorau perthnasol o'r economi (e.e. adeiladu) a threfn o uwch gyfeirio pryderon yn Gweithio gyda LIC a Llywodraeth y DU Cynlluniau parhad busnes a threfniadau argyfwng mewn lle Perfformiad yn cael ei fonitro Strwythurau'r Cyngor yn gweithio'n effeithlon ac yn addasu'n hyblyg mewn argyfwng. Sefyllfa sefydlog yn wleidyddol ac arweinyddiaeth strategol	Sylweddol (3:4=12)	Sicrhau bod trefn i asesu'r risgiau sydd ar y gorwel yn cael ei gynnal yn flynyddol	Julie Jones	31 Dec 2023	Sylweddol (3:4=12)
YM0008	Risg: Y risg bod newid yn nemograffeg yr Ynys yn effeithio ar allu'r Cyngor i ddarparu gwasanaethau addas a dwyieithogrwydd cymunedau Achos: Pobl ifanc yn symud o'r Ynys Pobl hŷn yn symud i'r Ynys Cyfleon gwaith a chyflogau Prisiau ac argaeledd tai Pobl yn symud i'r Ynys oherwydd y ddarpariaeth sydd ar gael Mewnfudo Effaith: Llai o alw am lefydd ysgol Mwy o alw am ofal Effaith ar y nifer sy'n siarad Cymraeg Gweithlu lleol yn lleihau o ran nifer Effaith ar allu'r Cyngor i greu incwm Perchennog y Risg: Dylan Williams	Sylweddol (3:5=15)	Rhaglen Hyfforddai'r Cyngor yn rhoi cyfle i bobl leol ddatblygu sgiliau a chymhwysio mewn meysydd gwaith sy'n hanfodol i ddarparu gwasanaethau'r Cyngor Monitro o ystadegau UC a diweithdra Adnoddau Dynol yn hyrwyddo cyfleon gwaith gyda'r Cyngor o fewn ysgolion, colegau a'r bwrdd iechyd. Gwaith parhaol yn adolygu'r galw am ofal (oedolion) Data lleol o'r cyfrifiad cenedlaethol diwethaf wedi ei ddadansoddi ac yn cael ei ddefnyddio wrth lunio Cynllun y Cyngor a chynlluniau strategol eraill. Strategaeth Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Iaith Gymraeg wedi ei fabwysiadu. Rhaglen waith Datblygu Economaidd yn hyrwyddo'r Ynys a chreu cyfleon gwaith / busnes i bobl ifanc Gwaith ar y cyd gyda mudiadau eraill i geisio datblygu economi Gogledd Cymru	Sylweddol (3:4=12)	Adolygu effaith mae'r premiwm treth Cyngor yn ei gael Ceisio dylanwadu ar yr economi i greu cyfleon gwaith sy'n ddeniadol i bobl ifanc Datblygu sut mae'r Cyngor yn hel a dadansoddi data, a'r defnydd o ddata fel sail i wneud penderfyniadau	Marc Jones Christian Branch Dylan Williams	31 Dec 2023 31 Mar 2027 31 Dec 2024	Sylweddol (3:4=12)

Cyf	Risg	Cynhenid (Effaith x Tebygolrwydd)	Mesurau Rheoli	Gweddilliol (Effaith x Tebygolrwydd)	Gweithredoedd			Targed (Effaith x Tebygolrwydd)
					Gweithred	Perchennog	Erbyn	
YM0009	Risg: Y risg bod diffyg tai addas gall trigolion lleol eu fforddio yn eu cymunedau Achos: Prisiau tai a rhenti Maint y stoc tai Cyflwr y stoc tai Newid ym maint y boblogaeth Pris adeiladu tai Effaith: Pobl yn gadael eu cymunedau ac effaith hynny ar yr economi leol, eu teulu a'r iaith gymraeg Mwy o ail-dai sy'n wag am ganrhan o'r flwyddyn Mwy o alw am dai Cyngor (cymdeithasol) Mwy o digartrefedd Newid yn y demograffeg lleol ac effaith hyn ar alw am wasanaethau cyhoeddus Perchennog y Risg: Marc Jones	Allweddol (4:5=20)	Gwaith parhaol yn adolygu y galw am ofal (oedolion) CSYM a chynghorau eraill wedi rhoi pwysa ar LIC i ymyrryd yn y farchnad dai a LIC wedi ymateb drwy roi pwerau newydd i Gynghorau Arian DHP yn cael ei ddefnyddio i geisio arbed digartrefedd HRA - tai cymdeithasol newydd yn cael ei ddatblygu Mae'r Cyngor a mudiadau tai cymdeithasol eraill yn gweithio gyda adeiladwyr lleol i gynyddu'r stoc dai cymdeithasol. Premiwm ail dai wedi codi i 75% ar gyfer 2023/2024 ac yn creu tua £1.5m o incwm sy'n ariannu prosiectau i helpu trigolion lleol gael tŷ. Premiwm y Dreth Cyngor ar ail dai i geisio lleihau'r nifer o ail-dai	Allweddol (4:5=20)	Cynnal dadansoddiad o'r farchnad dai lleol Cytuno strategaeth o ddefnydd y Cyngor o'r pwerau ychwanegol mae LIC wedi eu cyhoeddi mewn perthynas a'r farchnad dai Paratoi'r Strategaeth Tai ar gyfer 2025 ymlaen. Cwblhau a gweithredu'r Strategaeth Tai Gwireddu bwriad y Pwyllgor Gwaith i gynyddu'r premiwm yn raddol ac i 100% erbyn 2024 a sicrhau bod y rhan helaeth o'r incwm ychwanegol yn cael ei ddefnyddio i gyllido cynlluniau i helpu pobl leol i brynu cartrefi eu hunain ac i hyrwyddo'r economi leol Gweithredu cynlluniau i adeiladu tai fforddiadwy a "shared equity" Adolygu effaith mae'r premiwm treth Cyngor yn ei gael Cyflwyno allbwn y dadansoddiad o'r farchnad dai lleol i LIC er mwyn ceisio dylanwadu ar bolisiau yn ymwneud ag ymyryd yn y farchnad dai / ail-gartrefi	Ned Michael	31 Mar 2024	Allweddol (4:5=20)
YM0010	Risg: Y risg bod gwall diogelu difrifol yn arwain neu'n cyfrannu at niwed difrifol i'r unigolion bregus mae'r Cyngor yn gyfrifol dros Achos: Llwyth gwaith gweithwyr cymdeithasol. Profiad a chymwysterau gweithwyr cymdeithasol. Trefniadau monitro. Trefniadau cyd-weithio rhwng asiantaethau. Profiad a chymhwyster staff ysgolion, ieuencid a blynyddoedd cynnar. Gweithlu ansefydlog Effaith: Unigolion yn dioddef. Marwolaeth unigolyn. Effaith ar iechyd a llesiant staff. Difrod i enw da. Ymddiried yn y Cyngor yn cael ei golli. Achos cyfreithiol ac / neu gais am iawndal. Perchennog y Risg: Fon Roberts	Allweddol (5:4=20)	Fframweithiau Ansawdd Ymarfer yn eu lle sy'n cynnwys rôl y swyddogion Diogelu ac Adolygu Annibynnol Goruchwyliaeth o staff Gweithdrefn i gefnogi staff sydd yn delio gydag unigolion neu sefyllfaoedd heriol / trawmatig Gweithio amlasiantaethol Adrodd rheolaidd i'r Bwrdd Diogelu a Bwrdd Rhanbarthol Cydymffurfio â'r gweithdrefnau cenedlaethol, rhanbarthol a lleol perthnasol Hyfforddi staff Strategaeth Gweithlu mewn lle Adolygiad allanol gan CIW Cynllun Gweithredu mewn lle sydd yn cael ei adolygu yn rheolaidd	Sylweddol (4:2=8)	Sicrhau bod cyllideb ac adnoddau addas yn parhau i gadw'r lefel o wasanaeth a chadw i fyny gyda'r galw cynyddol ar Wasanaethau Cymdeithasol Adolygu darpariaeth statudol	Fon Roberts	29 Feb 2024	Sylweddol (4:2=8)

Cyf	Risg	Cynhenid (Effaith x Tebygolrwydd)	Mesurau Rheoli	Gweddillioi (Effaith x Tebygolrwydd)	Gweithredoedd			Targed (Effaith x Tebygolrwydd)
					Gweithred	Perchennog	Erbyn	
YM0011	Risg: Y risg bod cynnydd mewn tloidi yn cynyddu'r galw ar wasanaethau'r Cyngor Achos: Diweithdra Cyflogau isel Dibyniaeth ar fudd-daliadau Costau byw yn codi Costau tai a rhent yn codi Effaith: Pwysa ar wasanaethau ac ar gyllid (gan gynnwys gallu'r Cyngor i gasglu incwm) Mwy o ddigartrefedd Mwy o blant mewn gofal Mwy yn dioddef problemau iechyd meddwl Dyledion yn codi (unigolion a be sy'n daladwy i'r Cyngor) Mwy o alw am help ariannol Cynnydd yn ymddygiad gwrthgymdeithasol Perchennog y Risg: Fon Roberts	Allweddol (4:5=20)	Monitro ystadegau a'i hadrodd i'r Bwrdd Ataliol Strategol (Grwp llywio) Gweithio gydag asiantaethau eraill i gefnogi unigolion sydd angen cefnogaeth ychwanegol Swyddogion cynhwysiant ariannol y Cyngor a chytundebau lefel gwasanaeth mewn lle gyda CAB a JE O'Toole i gynnig cefnogaeth i unigolion a theuluoedd Rheolwr Prosiect ar gyfer Tloidi wedi benodi ac yn weithredol Bwrdd Ataliol Strategol a Bwrdd Ataliol Gweithredol wedi eu sefydlu er mwyn arwain ar ataliaeth Darparu cinio am ddim i blant ysgol cynradd o Fedi 2022 Trefniadau cymunedol wedi eu sefydlu sy'n creu gwydnwch cymunedol yn hytrach na throi am gymorth gan y Cyngor Rhaglen o waith cymunedol mewn lle i gefnogi unigolion Mae'r Cyngor yn cefnogi ac yn hybu'r Banciau bwyd a Rhewgelloedd Cymunedol sydd wedi ei sefydlu	Allweddol (4:5=20)	Cyflwyno ceisiadau am unrhyw grantiau sy'n cael eu cynnig i gefnogi prosiectau cymunedol (e.e. banciau bwyd)	Alun Roberts	31 Mar 2024	Allweddol (4:4=16)
YM0012	Risg: Y risg bod trefniadau diogelu corfforaethol y Cyngor yn cael eu canfod yn brin o ddisgwyliad a gofynion, ac o ganlyniad yn methu diogelu'r cyhoedd Achos: Diffyg dealltwriaeth o'r gofynion / disgwyliadau. Diffyg adnoddau. Cred bod materion diogelu ddim yn berthnasol yn lleol. Effaith: Niwed i unigolion. Difrod i enw da. Hyder yn y Cyngor yn cael ei golli. Marwolaethau. Perchennog y Risg: Rhys Hughes	Allweddol (4:4=16)	Prosesau, gweithdrefnau a systemau perthnasol ar waith sy'n adlewyrchu deddfwriaeth gyfredol, canllawiau a disgwyliadau statudol ac arfer gorau derbyniol fel bod swyddogion yn glir ynghylch yr hyn y mae'n rhaid ei wneud neu y gellir ei gyflawni o dan amgylchiadau penodol ac yn diffinio terfynau disgrisiwn proffesiynol Trefniadau llywodraethu sy'n darparu arweinyddiaeth, polisiau a gweithdrefnau adrodd ar lefel uwch o fewn y sefydliad Wedi ymrwymo i god Llywodraeth Cymru ar Gyflogaeth Foesegol Mewn Cadwyni Cyflenwi Fframwaith hyfforddi sy'n darparu ar gyfer dull corfforaethol o sicrhau gweithlu sy'n ymwybodol o feysydd allweddol diogelu/ecsbloetio/cam-drin: a thrwy hyfforddiant diogelu ar lefel sy'n gymesur â'u rolau a'u cyfrifoldebau Fframwaith o bolisiau a gweithdrefnau i sicrhau gweithlu sy'n cael ei recriwtio a'i reoli'n llawn cydymffurfio â gofynion statudol - polisi recriwtio a dethol Cyngor Sir Ynys Môn, polisi'r gwasanaeth datgelu a gwahardd a pholisi recriwtio diogelach Cynllun Gweithredu Diogelu Corfforaethol, sy'n canolbwyntio ar weithredu gan yr awdurdod cyfan, a meysydd allweddol lle y dylai'r bwrdd diogelu corfforaethol gadw gorolwg	Cymedrol (3:3=9)	Cyd-lynu'r trefniadau er mwyn sicrhau bod y Cyngor yn gweithredu anghenion Cyfraith Martyn.	Susan Jones	31 Dec 2024	Cymedrol (3:3=9)

Cyf	Risg	Cynhenid (Effaith x Tebygolrwydd)	Mesurau Rheoli	Gweddillio (Effaith x Tebygolrwydd)	Gweithredoedd			Targed (Effaith x Tebygolrwydd)
					Gweithred	Perchennog	Erbyn	
YM0013	Risg: Y risg bod newid hinsawdd yn effeithio ar yr Ynys a bod y Cyngor ddim yn fudiad sero net erbyn 2030 Achos: Tywydd eithafol. Erydiad tir. Diffyg adnoddau - staff a chyllid. Diffyg dealltwriaeth. Cyflenwyr ddim yn datblygu / gweithredu yn ddigon sydyn i alluogi i'r Cyngor allu gweithredu. Effaith: Effaith ar iechyd a lles trigolion lleol. Grantiau a chyllidebau eraill ddim ar gael i'r Cyngor. Costau uwch. Effaith andwyol ar yr amgylchedd. Difrod i enw da. Perchennog y Risg: Rhys Hughes	Allweddol (4:4=16)	Capasiti wedi ei greu i arwain ar newid hinsawdd Cydweithio yn genedlaethol a rhanbarthol er mwyn dysgu gan eraill Canran o fflyd cerbydau'r Cyngor yn geir trydan Gwaith wedi ei wneud ar amryw o adeiladau i'w gwneud yn fwy effeithlon o ran ynni (gan gynnwys paneli solar) Datgan argyfwng newid hinsawdd Cynllun 3 mlynedd Tuag At Sero Net wedi ei gymeradwyo ynghyd a chynllun gweithredu blynyddol. Mae adolygiad iechyd ar gyfer newid hinsawdd wedi ei gynnal Gweithgareddau plannu coed a rheoli cefn gwlad yn parhau drwy wasanaethau perthnasol Adrodd yn flynyddol ar allyriadau carbon i Lywodraeth Cymru Dashfwrdd o ddata allyriadau carbon wedi ei ddatblygu	Sylweddol (4:3=12)	Gweithredu'r Cynllun Newid Hinsawdd Uchafu oedi gyda gwaith gan SPEN	Rhys Williams Rhys Williams	31 Mar 2030 31 Dec 2023	Sylweddol (4:3=12)
YM0014	Risg: Y risg na fydd asedau ffisegol y Cyngor yn addas nac yn cwrdd ag anghenion trigolion, busnesau, ac ymwelwyr i'r dyfodol Achos: Oed yr asedau. Diffyg buddsoddi. Difrod i'r ased - tywydd, bwriadol, damweiniol. Disgwyliadau'r cyhoedd. Arolygon o gyflwr asedau yn adnabod gwendidau. Effaith: Yr angen i fuddsoddi yn cynyddu wrth i asedau ddirywio. Methu darparu gwasanaeth os yw asedau yn anaddas. Mwy o gwynion. Difrod i enw da. Effaith economaidd. Effaith ar drigolion. Angen i'r Cyngor gefnogi unigolion a busnesau. Perchennog y Risg: Rhys Hughes	Allweddol (5:5=25)	Tîm trawsnewid ysgolion mewn lle Gwaith cyfalaf Cynllun cyfalaf Arbenigaeth ym meysydd adeiladau, ffyrdd ac iechyd a diogelwch i flaenoriaethu gwariant Chwilio parhaus am gyfleon i ddenu cyllid grant a gwneud y mwyaf o'r grantiau hynny i wella'n asedau. Strategaeth Moderneiddio Cymunedau Dysgu a Datblygu'r Iaith Gymraeg wedi ei fabwysiadu. Strwythur staffio eiddo wedi ei gryfhau	Allweddol (4:4=16)	Cwblhau estyniad Ysgol Y Graig Paratoi Cynllun Cyfalaf newydd sydd wedi ei alunio i Gynllun y Cyngor 2023-2028 Paratoi a derbyn cymeradwyaeth i'r Cynllun Rheoli Asedau Hybu gwasanaethu i chwilio a ceisio am grantiau cyfalaf allannol i ategu cyllid cyfalaf y Cyngor. Paratoi a derbyn cymeradwyaeth ar gyfer Cynllun Rheoli Asedau Prifffyrdd Rhoi pwysa parhaus a'r mudiadau eraill (e.e. LIC) i gynnal yr asedau maent hwy yn gyfrifol am ond sy'n cael effaith ar y Cyngor a'i drigolion. Ceisio sicrwydd bod anghenion cyfalaf gwasanaethau wedi eu hadnabod yng nghofrestrau risg Darparu hyfforddiant i swyddogion ar sut i ddefnyddio arian grant yn effeithlon. Creu cynllun ymateb i RAAC a'i weithredu Uchafu oedi gyda gwaith gan SPEN	Gareth Thomas Susan Jones Huw Percy Marc Jones Huw Percy Dylan Williams Julie Jones Hyfforddiant Meilir Hughes Rhys Williams	31 Aug 2024 31 Mar 2024 31 Mar 2024 31 Mar 2024 31 Dec 2023 31 Dec 2025 31 Dec 2023 31 Mar 2024 31 Dec 2023 31 Dec 2023	Allweddol (4:4=16)

Cyf	Risg	Cynhenid (Effaith x Tebygolrwydd)	Mesurau Rheoli	Gweddilliol (Effaith x Tebygolrwydd)	Gweithredoedd			Targed (Effaith x Tebygolrwydd)
					Gweithred	Perchennog	Erbyn	
YM0015	Risg: Y risg bod trefniadau cyd-weithio a partneriaethol craidd y Cyngor ddim digon cadarn neu eu bod yn torri lawr Achos: Diffyg cytundebau Cytundebau aneglur Diffyg craffu ar waith y bartneriaeth Agenda a blaenoriaethau gwahanol gan bartneriaid Anghytundeb ar lefelau sydd ei angen a gallu partneriaid i gyllido gwaith y bartneriaeth Gwrthdaro buddiannau Effaith: Gwasnaethau ddim yn cael eu darparu neu'n cael eu lleihau Ansawdd gwasnaethau yn gostwng Atebolrwydd yn syrthio ar y Cyngor Y cyhoedd yn derbyn gwasnaeth llai effeithlon Costau darparu gwanaethau yn codi Adnoddau sydd eu hangen i ddarparu yn ehangu Gwaith yn cael ei ddyblygu (e.e. gan y Cyngor a mudiad arall) Difrod i enw da Perchennog y Risg: Dylan Williams	Allweddol (5:3=15)	Rhwydweithio proffesiynol Gweithio gyda mudiadau eraill ar Ynys Oed Gyfeillgar Rhan o'r Bwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru Gwaith Rhaglen Ynys Ynni Gwaith Ystyriol o Drawma Gwaith Cynllunio Lle Gwaith gyda mudiadau cyhoeddus eraill Cytundeb cydweithredu cychwynnol mewn lle ar gyfer y porthladd rhydd	Cymedrol (3:3=9)	Adolygu trefniadau llywodraethiant partneriaethau craidd	Julie Jones	31 Mar 2025	Cymedrol (3:2=6)
YM0016	Risg: Y risg bod diffyg adnoddau i ddiweddarau prosesau busnes yn amharu a'r gallu'r Cyngor i foderneiddio Achos: Diffyg buddsoddi'n ariannol mewn systemau Gofynion yn newid dros amser Cyfraith / gofynion rheoleiddwyr yn newid Amser ac adnoddau (pobl a chyllid) i newid Agwedd tuag at newid Effaith: Methu cydymffurfiaeth Ffrydiau gwaith llai effeithiol ac effeithlon Data a gwybodaeth ddim ar gael Gofynion y cwsmer ddim yn cael eu bodloni Profiad y cwsmer Difrod i enw da Perchennog y Risg: Dylan Williams	Allweddol (4:5=20)	Templedi a chynnwys cynlluniau parhad busnes wedi eu hadolygu	Sylweddol (3:4=12)	Datblygu sut mae'r Cyngor yn hel a dadansoddi data, a'r defnydd o ddata fel sail i wneud penderfyniadau Sefydlu strategaeth TG corfforaethol Cynnal adolygiad allannol o drefniadau caffael y Cyngor Integreiddio systemau gymaint â phosib	Dylan Williams	31 Dec 2024	Cymedrol (3:3=9)
						Marc Jones	31 Mar 2024	
							31 Mar 2025	

Rhaglen Waith ac Amserlen Archwilio Cymru – Cyngor Sir Ynys Môn

Diweddariad Chwarterol: 30 Medi 2023

Crynodeb Archwilio Blynyddol

Disgrifiad	Amserlen	Statws
Adroddiad yn crynhoi'r gwaith archwilio a gwblhawyd ers y Crynodeb Archwilio Blynyddol diwethaf, a gyhoeddwyd ym mis Mawrth 2022.	Rhagfyr 2023	Adroddiad drafft i'w gyhoeddi ym mis Tachwedd 2023

Gwaith Archwilio Ariannol

Disgrifiad	Cwmpas	Amserlen	Statws
Archwiliad o ddatganiad cyfrifon 2022-23 y Cyngor	I roi barn ar 'gywirdeb a thegwch' y datganiadau ariannol ar gyfer y flwyddyn a ddaeth i ben ar 31 Mawrth 2023.	Rhagfyr 2023	Cafwyd y Datganiad o Gyfrifon ar 30 Mehefin 2023 ac mae'r gwaith archwilio bron â chael ei gwblhau.

Disgrifiad	Cwmpas	Amserlen	Statws
Ardystio ffurflenni grantiau: Cyfraniadau Pensiwn Athrawon ar gyfer blwyddyn ariannol 2022-23	Ardystio nad oes dim wedi dod i'n sylw i ddangos nad yw'r ffurflen: • Heb ei nodi'n deg • Nid yw'n unol â'r telerau ac amodau perthnasol	Dyddiad cau'r Cyngor ar y diwrnod gwaith olaf ym mis Mai 2023. Dyddiad cau ardystio 30 Tachwedd 2023.	Cafwyd y ffurflen ar 31 Awst. Disgwylir i'r archwiliad ddechrau'n fuan.
Ardystio ffurflenni grantiau: Ardrethi Annomestig 2022-23	Ardystio nad oes dim wedi dod i'n sylw i ddangos nad yw'r ffurflen: • Heb ei nodi'n deg • Nid yw'n unol â'r telerau ac amodau perthnasol	Dyddiad cau'r Cyngor 30 Mehefin 2023. Dyddiad cau ardystio 17 Tachwedd 2023.	Cafwyd y ffurflen ar 13 Mehefin 2023. Mae'r gwaith archwilio wedi cychwyn.
Ardystio ffurflenni grantiau: Cymhorthdal Budd-daliadau Tai 2020-21	Ardystio nad oes dim wedi dod i'n sylw i ddangos nad yw'r ffurflen: • Heb ei nodi'n deg • Nid yw'n unol â'r telerau ac amodau perthnasol	Dyddiad cau'r Cyngor 30 Ebrill 2021. Dyddiad cau ardystio 28 Chwefror 2022.	Cafwyd y ffurflen ar 28 Ebrill 2021. Mae'r archwiliad wedi ei gwblhau erbyn hyn.
Ardystio ffurflenni grantiau: Cymhorthdal Budd-daliadau Tai 2021-22	Ardystio nad oes dim wedi dod i'n sylw i ddangos nad yw'r ffurflen: • Heb ei nodi'n deg • Nid yw'n unol â'r telerau ac amodau perthnasol	Dyddiad cau'r Cyngor 30 Ebrill 2022. Dyddiad cau ardystio 31 Ionawr 2023.	Cafwyd y ffurflen ar 29 Ebrill 2022. Mae'r gwaith profi cychwynnol yn ddatblygedig iawn.

Disgrifiad	Cwmpas	Amserlen	Statws
Ardystio ffurflenni grantiau: Cymhorthdal Budd-daliadau Tai 2022-23	Ardystio nad oes dim wedi dod i'n sylw i ddangos nad yw'r ffurflen: • Heb ei nodi'n deg • Nid yw'n unol â'r telerau ac amodau perthnasol	Dyddiad cau 30 Ebrill 2023. Dyddiad cau ardystio 31 Ionawr 2024.	Cafwyd y ffurflen ar 13 Tachwedd. Nid yw'r archwiliad wedi cychwyn.

Gwaith Archwilio Perfformiad

Gwaith Archwilio Perfformiad 2022-23	Cwmpas	Amserlen	Statws
Sicrwydd ac Asesu Risg	Prosiect i nodi lefel y sicrwydd archwilio a/neu le gallai fod angen gwaith archwilio ychwanegol yn y dyfodol mewn cysylltiad â risgiau i'r Cyngor roi trefniadau priodol ar waith i sicrhau gwerth am arian wrth ddefnyddio adnoddau a gweithredu'n unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy. • Sefyllfa ariannol	Monitro'r sefyllfa ariannol yn barhaus	Mynd rhagddo

Gwaith Archwilio Perfformiad 2022-23	Cwmpas	Amserlen	Statws
	• Rheoli'r rhaglen gyfalaf • Defnyddio gwybodaeth am berfformio – gan ganolbwyntio ar adborth a chanlyniadau defnyddwyr gwasanaethau • Gosod amcanion llesiant	Medi – Rhagfyr 2023 Chwefror – Rhagfyr 2023 Chwefror – Rhagfyr 2023	Ni fydd Archwilio Cymru yn gwneud gwaith manwl ym mhob cyngor fel rhan o'n rhaglen waith 2022-23. Rydym wrthi'n archwilio ein hopsiynau ar gyfer gwneud darn o waith manwl ar y pwnc hwn naill ai yn 2023-24 neu yn y blynyddoedd i ddod. Ar y gweill – adroddiad drafft wedi'i rhannu â'r Cyngor. Gwaith maes bron â chael ei gwblhau, adrodd o fis Rhagfyr 2023 ymlaen.

Gwaith Archwilio Perfformiad 2022-23	Cwmpas	Amserlen	Statws
Adolygiad Thematig – Gofal Heb ei Drefnu	Adolygiad traws-sector sy'n canolbwyntio ar lif cleifion yn allan o'r ysbyty. Bydd yr adolygiad hwn yn ystyried sut mae'r Cyngor yn gweithio gyda'i bartneriaid i fynd i'r afael â'r risgiau sy'n gysylltiedig â darparu gofal cymdeithasol i gefnogi rhyddhau cleifion o'r ysbyty, yn ogystal ag atal derbyniadau i'r ysbyty. Bydd y gwaith hefyd yn ystyried pa gamau sy'n cael eu cymryd i ddarparu atebion tymor canolig i dymor hwy.	Awst 2022 – Gorffennaf 2023	Gwaith maes bron â chael ei gwblhau, adrodd o fis Rhagfyr 2023 ymlaen.
Adolygiad thematig – Digidol	Adolygiad o ddull gweithredu strategol cynghorau o ran digidol, ac i ba raddau y datblygwyd hyn yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy; ac y bydd yn helpu sicrhau gwerth am arian wrth ddefnyddio adnoddau cynghorau.	Ionawr – Hydref.	Ar y gweill – adroddiad drafft wedi'i rhannu â'r Cyngor.
Adolygiad o Reoli Datblygu a Gorfodaeth Gynllunio	Bydd yr adolygiad yn ceisio cadarnhau: A oes gan y Cyngor wasanaeth rheoli datblygu a gorfodaeth gynllunio effeithiol a chadarn?	Gorffennaf 2022 – Mehefin 2023	Cyhoeddwyd yr adroddiad terfynol ym mis Gorffennaf 2023.

Gwaith Archwilio Perfformiad 2023-24	Cwmpas	Amserlen	Statws
Sicrwydd ac Asesu Risg	Prosiect i nodi lefel y sicrwydd archwilio a/neu le gallai fod angen gwaith archwilio ychwanegol yn y dyfodol mewn cysylltiad â risgiau i'r Cyngor roi trefniadau priodol ar waith i sicrhau gwerth am arian wrth ddefnyddio adnoddau a gweithredu'n unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy.	Mis Ebrill 2023 i fis Mawrth 2024	Mynd rhagddo
Adolygiad thematig – Cynaliadwyedd Ariannol	Adolygiad o gynaliadwyedd ariannol cyngorau gan gynnwys canolbwyntio ar y gweithredoedd, y cynlluniau a'r trefniadau i bontio bylchau mewn cyllid a mynd i'r afael â phwysau ariannol dros y tymor canolig.	Mawrth – Mehefin 2024	Cwmpasu
Adolygiad thematig – comisiynu a rheoli contractau	Adolygiad sy'n canolbwyntio ar sut mae trefniadau cyngorau ar gyfer comisiynu, a rheoli contractau yn cymhwyso ystyriaethau gwerth am arian a'r egwyddor datblygu cynaliadwy.	Ionawr – Gorffennaf 2024	Cwmpasu
Prosiect lleol – Gwaith dilynol ar SATC 2018	Byddwn yn adolygu ymateb y Cyngor i ganfyddiadau ein hadroddiad ar gyfer 2018.	I'w gadarnhau	Cwmpasu

Astudiaethau cenedlaethol llywodraeth leol wedi'u cynllunio/ar y gweill

Astudiaeth	Cwmpas	Amserlen	Statws	Gwaith maes wedi'i gynllunio yng Nghyngor Sir Ynys Môn
Cynllunio ar gyfer datblygu cynaliadwy – Adfywio tir llwyd	Adolygiad o sut mae awdurdodau lleol yn hyrwyddo a galluogi defnyddio anheddau annomestig gwag a safleoedd tir llwyd yn well.	Hydref 2022 – Medi 2023	Drafftio'r adroddiad – i'w gyhoeddi ym mis Tachwedd/Rhagfyr 2023	Ie – cyfweiliad gyda swyddog enwebedig mewn saith cyngor ac arolwg.
Llywodraethiant awdurdodau diben arbennig – Parciau Cenedlaethol	Adolygu systemau ac effeithiolrwydd llywodraethiant	Tachwedd 2022 – Medi 2023	Drafftio'r adroddiad – i'w gyhoeddi ym mis Tachwedd/Rhagfyr 2023.	Na
Cyd-bwyllgorau Corfforedig	Asesu cynnydd Cyd-bwyllgorau Corfforedig wrth iddynt ddatblygu eu trefniadau i gyflawni eu rhwymedigaethau statudol a nod Llywodraeth Cymru o gryfhau cydweithio rhanbarthol.	Medi 2022 – Awst 2023	Anfonwyd llythyrau unigol at y pedwar Cyd-bwyllgor Corfforedig. Adroddiad cryno cenedlaethol i'w gyhoeddi ym mis Hydref/Tachwedd 2023.	Ie – Fe wnaethom archwilio safbwynt y Cyngor trwy ein cyfarfodydd cyswllt arferol. Roedd y gwaith maes yn cynnwys cyfweiliadau gyda'r prif weithredwr, cyfarwyddwr cyllid a chadeirydd pob un o'r pedwar Cyd-bwyllgor Corfforedig.

Astudiaeth	Cwmpas	Amserlen	Statws	Gwaith maes wedi'i gynllunio yng Nghyngor Sir Ynys Môn
Llywodraethu mewn Awdurdodau Tân ac Achub	Adolygu systemau ac effeithiolrwydd llywodraethiant	Medi 2023 – Mawrth 2024	Rhyddhawyd briff y prosiect	Na
Digartrefedd	Archwilio sut mae gwasanaethau'n gweithio gyda'i gilydd i ddatblygu'r ymateb i ddigartrefedd.	I'w gadarnhau	Cwmpasu	I'w gadarnhau

Estyn

Mae ein harolygwyr cyswllt yn parhau i weithio gyda Thorfaen fel rhan o'n proses ddilynol ar gyfer awdurdod sy'n achosi pryder sylweddol. Cafodd awdurdod lleol Wrecsam ei ddileu o'r categori peri pryder sylweddol yn dilyn ymweliad monitro ym mis Gorffennaf. Gwnaethom arolygu Gwynedd yn yr wythnos yn dechrau 26 Mehefin a Sir Gaerfyrddin yn yr wythnos yn dechrau 10 Gorffennaf. Mae'r ddau adroddiad wedi'u cyhoeddi ar ein gwefan. Byddwn yn arolygu gwasanaeth addysg llywodraeth leol Conwy yn yr wythnos yn dechrau 6 Tachwedd.

Mae gwaith maes a wneir ar draws awdurdodau lleol yn ystod tymor yr hydref yn cynnwys ffocws ar bresenoldeb, gwella ysgolion a gwaith yr awdurdod lleol i liniaru effaith tlodi ar gyrrhaeddiad dysgwyr.

Arolygiaeth Gofal Cymru (AGC)

Gwaith arfaethedig AGC 2023-25	Cwmpas	Amserlen	Statws
Adolygiadau thematig			
Timau Anabledd Dysgu Cymunedol (CLDT)	Gan weithio gydag AGIC, byddwn yn cwblhau sampl bach o arolygiadau CLDT ar y cyd yn 2024. Byddwn yn defnyddio'r dull hwn i werthuso ac ystyried ein dull o arolygu ar y cyd.	2024-25	Cynllunio
Trefniadau Diogelu rhag Colli Rhyddid – 10 mlynedd yn ddiweddarach	Rydym yn gweithio mewn partneriaeth ag AGIC i ystyried ein dull a'n gwaith dilynol ar yr adroddiad: Adolygiad cenedlaethol o ddefnyddio Trefniadau Diogelu wrth Amddifadu o Ryddid (DoLS) yng Nghymru (agic.org.uk) a wnaed yn 2014.	2024-25	Cwmpasu

Gwaith arfaethedig AGC 2023-25	Cwmpas	Amserlen	Statws
Llwybr Strôc Adolygiad cenedlaethol o Gynllunio Gofal ar gyfer plant a phobl ifanc sy'n destun proses cyn-achos yr Amlinelliad Cyfraith Gyhoeddus	Gan weithio ar y cyd ag AGIC, cyhoeddwyd Adolygiad Cenedlaethol o Lif Cleifion: taith drwy'r llwybr strôc (agic.org.uk) yn ddiweddar. Diben yr adolygiad Rhoi proses graffu allanol ar waith, rhoi sicrwydd a hyrwyddo gwelliannau o ran ansawdd arferion mewn cysylltiad â chynllunio gofal ar gyfer plant a phobl ifanc sy'n destun proses cyn-achos yr Amlinelliad Cyfraith Gyhoeddus. I ystyried i ba raddau y mae arferion wedi symud ymlaen ers cyhoeddi 'Adolygiad Cenedlaethol o gynllunio gofal ar gyfer plant a phobl ifanc sy'n destun proses cyn-achos yr amlinelliad cyfraith gyhoeddus' a chyhoeddi adroddiad gweithgor amlinelliad cyfraith gyhoeddus 2021 gan gynnwys canllawiau arferion gorau.	Cwblhawyd Ar y gweill	Wedi'i gyhoeddi Cyhoeddwyd ym mis Tachwedd 2023
Trefniadau Diogelu rhag Colli Rhyddid Adroddiad Monitro Blynyddol ar gyfer lechyd a Gofal Cymdeithasol 2022-23	Cyhoeddwyd adroddiad 2020-21 ar 7 Chwefror 2021 Mae adroddiad 2021-2022 ar y gweill	Wedi'i gyhoeddi I'w gadarnhau	Wedi'i gyhoeddi Yn cael ei baratoi

Gwaith arfaethedig AGC 2023-25	Cwmpas	Amserlen	Statws
Arolygiadau ar y Cyd o Drefniadau Amddiffyn Plant (JICPA)	Byddwn yn cwblhau dau arolygiad aml-asiantaeth arall ar y cyd. Mae'r canfyddiadau yn dilyn Cyngor Sir Ddinbych wedi'u cyhoeddi – Adolygiad ar y Cyd gan Arolygiaethau o Drefniadau Amddiffyn Plant (JICPA): Sir Ddinbych 2023 Arolygiaeth Gofal Cymru Mae'r canfyddiadau yn dilyn Cyngor Bwrdeistref Sirol Pen-y-bont ar Ogwr wedi'u cyhoeddi – Adolygiad ar y Cyd gan Arolygiaethau o Drefniadau Amddiffyn Plant (JICPA): Pen-y-bont ar Ogwr 2023 Arolygiaeth Gofal Cymru Byddwn yn cyhoeddi adroddiad cenedlaethol ddiwedd gwanwyn 2024.	Ebrill 2023 – Ebrill 2024	Cyflawni
Adolygu perfformiad Awdurdodau Lleol	Rydym yn parhau i arolygu Awdurdodau Lleol yn unol â'n Cod Ymarfer wedi'i ddiweddarau ar gyfer ein gweithgarwch arolygu awdurdodau lleol Arolygiaeth Gofal Cymru Sut rydym yn arolygu gwasanaethau awdurdodau lleol a CAFCASS Cymru	Mynd rhagddo	Mynd rhagddo

Adroddiadau cenedlaethol ac allbynnau eraill Archwilio Cymru a gyhoeddwyd ers mis Medi 2022

Teitl yr adroddiad	Dyddiad cyhoeddi a doleri i'r adroddiad
Gweithlu'r GIG – briff ar ddata	Medi 2023
Arallgyfeirio Incwm ar gyfer Awdurdodau Parciau Cenedlaethol yng Nghymru	Medi 2023
Dulliau o sicrhau sero net ledled y DU	Medi 2023
Llamu Ymlaen: Gwersi o'n gwaith ar y gweithlu ac asedau (mewn llywodraeth leol)	Medi 2023
Diweddariad offeryn data Cynaliadwyedd Ariannol Llywodraeth Leol (yn dilyn diweddariad arfaethedig yn hydref 2023)	Medi 2023
Offeryn data cyllido'r GIG – hyd at 31 Mawrth 2023	Medi 2023
Adroddiadau budd y cyhoedd – Cyngor Tref Rhydaman a Chyngor Cymuned Llanferres	Medi 2023
Bwrdd Iechyd Prifysgol Cwm Taf Morgannwg – Gwaith Dilynol ar yr Adolygiad ar y Cyd o Drefniadau Llywodraethu Ansawdd	Awst 2023
'Craciau yn y Sylfeini' – Diogelwch Adeiladau yng Nghymru	Awst 2023
Gwneud y Mwyaf o Arian yr UE – y Rhaglen Cronfeydd Strwythurol a'r Rhaglen Datblygu Gwledig	Mehafin 2023
Cynhwysiant Digidol yng Nghymru (gan gynnwys cwestiynau allweddol i gyrrff cyhoeddus)	Mawrth 2023

Teitl yr adroddiad	Dyddiad cyhoeddi a dolen i'r adroddiad
Gwasanaethau Orthopedig yng Nghymru – Mynd i'r Afael ag Ôl-groniad y Rhestr Aros	Mawrth 2023
Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr – Adolygiad o Effeithiolrwydd y Bwrdd	Chwefror 2023
Pryniant Llywodraeth Cymru o Fferm Gilestone	Ionawr 2023
Gyda'n gilydd fe allwn ni – Cydnerthedd a hunanddibyniaeth cymunedau	Ionawr 2023
Darlun o Reoli Perygl Llifogydd	Rhagfyr 2022
'Cyfle Wedi'i Gollu' – Mentrau Cymdeithasol	Rhagfyr 2022
Offeryn Data ar Dlodi	Tachwedd 2022
'Amser am newid' – Tlodi yng Nghymru	Tachwedd 2022
Dysgu o ymosodiadau seiber	Hydref 2022 (dosbarthwyd yn breifat i gyrrff archwiledig)
Y Fenter Twyll Genedlaethol 2020-21	Hydref 2022
Cymorth COVID-19 i fusnesau yn 2020-21 – Memorandwm ar gyfer y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus a Gweinyddiaeth Gyhoeddus	Hydref 2022
Taliad i Gyn-ysgrifennydd Parhaol Llywodraeth Cymru pan Derfynwyd ei Chyflogaeth	Medi 2022

Teitl yr adroddiad	Dyddiad cyhoeddi a dolen i'r adroddiad
Hwyluso Asesiadau o'r Effaith ar Gydraddoldeb: Mwy nag Ymarfer Blwch Ticio?	Medi 2022
Pennu amcanion llesiant – Llywodraeth Cymru	Medi 2022
Cynllunio a rheoli'r gweithlu gan Lywodraeth Cymru	Medi 2022

Adroddiadau cenedlaethol ac allbynnau eraill Archwilio Cymru (gwaith sy'n mynd rhagddo / wedi'i gynllunio)^{1, 2}

Teitl	Dyddiad cyhoeddi disgwylidig
Trefniadau cyflenwi ar gyfer absenoldeb athrawon: dilyniant (llythyr i'r Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus a Gweinyddiaeth Gyhoeddus)	Hydref 2023
Llywodraethu ansawdd y GIG	Hydref/Rhagfyr 2023
A465 Adran 2 – diweddariad	Tachwedd/Rhagfyr 2023
Gwasanaethau ffoaduriaid o Wcráin	Rhagfyr 2023/Ionawr 2024

¹ Byddwn yn parhau i adolygu ein cynlluniau'n gyson, gan ystyried yr amgylchedd allanol sy'n esblygu, ein blaenoriaethau archwilio, cyd-destun ein hadnoddau ein hunain a gallu cyrff archwiliedig i ymgysylltu â ni. Gallai gwaith dilynol hefyd arwain at allbynnau eraill, yn ogystal â gwaith archwilio lleol eraill lle rydym o'r farn bod rhagoriaeth mewn allbwn cryno cenedlaethol o ryw fath.

² Rydym hefyd wedi cyhoeddi papur ar ein gwefan – [Ein rhaglen waith ar gyfer 2023-2026](#) – sy'n rhoi manylion ychwanegol am ein gwaith cenedlaethol (gan gynnwys adolygiadau thematig lleol). Yn ogystal â'r gwaith newydd y byddwn yn ei wneud yn 2023-24, mae'r papur yn cynnwys manylion am bynciau dangosol i'r gwaith ddechrau yn 2024-24 neu 2025-26.

Teitl	Dyddiad cyhoeddi disgwyliedig
Adolygiad o strategaeth ddigidol llywodraeth leol – crynodeb cenedlaethol	Ionawr 2024
Defnydd llywodraeth leol o wybodaeth am berfformiad, canlyniadau a phersbectif defnyddwyr gwasanaethau – crynodeb cenedlaethol	Tachwedd/Rhagfyr 2022
Tai fforddiadwy	Chwefror/Mawrth 2024
Teithio llesol	Gwanwyn 2024
Gwasanaethau canser	I'w gadarnhau (cwmpasu)
Canolfan Ganser Felindre	I'w gadarnhau (cwmpasu)
Buddsoddi cyfalaf a seilwaith Llywodraeth Cymru	I'w gadarnhau (cwmpasu)
Mynd i'r afael â dirywiad bioamrywiaeth (y sector cyhoeddus cyfan ac yn Cyfoeth Naturiol Cymru)	Gwaith ymchwil a datblygu yn mynd rhagddo o fis Medi i fis Rhagfyr 2023. Casglu data gyda grwpiau cynrychioliadol. Bydd allbynnau yn llywio unrhyw waith archwilio pellach.
Cyllid a goruchwyliaeth addysg bellach ac uwch – Y Comisiwn Addysg Drydyddol ac Ymchwil	I'w gadarnhau (cwmpasu)
Yr uwch wasanaeth cyhoeddus	I'w gadarnhau (cwmpasu ar ddechrau 2024)
Heriau i'r sector diwylliannol	I'w gadarnhau (yn dechrau yn 2023-24)

Teitl	Dyddiad cyhoeddi disgwyliedig
Ailgydbwysio gofal a chymorth	I'w gadarnhau (yn dechrau yn 2023-24)
Mynd i'r afael â rhestrau aros y GIG	I'w gadarnhau (yn dechrau yn 2023-24)
Mynediad i addysg i blant ag Anghenion Dysgu Ychwanegol	I'w gadarnhau (yn dechrau yn 2023-24)
Pwyllgorau Archwilio. 'Sut beth yw da?'. Gwaith ymchwil a datblygu i ddeall y dirwedd pwyllgorau archwilio eang ar draws pob sector yng Nghymru. Allbynnau i gefnogi digwyddiadau Cyfnewid Arferion Da a gwaith archwilio posibl yn y dyfodol.	Gwaith Ymchwil a Datblygu Medi – Rhagfyr 2023 Digwyddiad Arferion Da Gwanwyn 2024

Digwyddiadau ac adnoddau'r Gyfnewidfa Arfer Da

Teitl	Dolen i'r adnodd
O'r Strategaeth i Fodolaeth Sut mae'r digidol yn gwneud gwahaniaeth i fywydau bob dydd Bydd y digwyddiad hwn yn cymryd golwg ymarferol a gonest ar y dirwedd ddigidol yng Nghymru, a bydd yn cynnig syniadau ymarferol ar gyfer sefydliadau cyhoeddus a thrydydd sector a fydd yn eu helpu i gael y gwerth gorau am arian.	27 Medi 2023 09:00 – 13:00 – Gogledd Cymru – I gofrestru ar gyfer Gogledd Cymru 5 Hydref 2023 09:00 – 13:00 – Caerdydd – I gofrestru ar gyfer Caerdydd
Gweithio mewn partneriaeth i wella llesiant Bydd y digwyddiad hwn yn dod â Phartneriaeth Mewnwelediad Gogledd Cymru, y Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus a chymuned C4C at ei gilydd i rannu cynlluniau llesiant ar draws ardal Gogledd Cymru, yn ogystal â rhannu'r gwaith arloesol sydd yn cael ei wneud gan sawl sector ym maes llesiant yn ein cymunedau. Bydd y digwyddiad yn rhoi cyfleoedd i drafod sut y gellir cysylltu'r gwaith hwn gyda'i gilydd i gyflawni newid gwirioneddol.	24 Hydref 2023 09:30 – 16:30 I gofrestru ar gyfer Gogledd Cymru Dyddiad Caerdydd i'w gadarnhau

Teitl	Dolen i'r adnodd
Gonestrwydd yn y sector cyhoeddus 'Caiff ymddiriedaeth ei meithrin a'i chynnal drwy gymhwysedd, dibynadwyedd a gonestrwydd, yn ogystal â meithrin perthnasoedd dilys a chadarn rhwng y sector cyhoeddus a'r cyhoedd y mae'n eu gwasanaethu. Mae hynny'n golygu bod yn rhaid i'r sector cyhoeddus fod yn atebol am reoli a darparu gwasanaethau a chanlyniadau cyhoeddus, am gyfeiriad a rheolaeth y gwaith y mae'n ei wneud, yr adnoddau y mae'n eu rheoli, ac am ei ymddygiad a'i foeseg.' Bydd y digwyddiad hwn yn edrych ar sut y gall gwasanaethau cyhoeddus hyrwyddo diwylliant o uniondeb.	5 Rhagfyr 2023 10:00 – 12:00 Ar-lein I gofrestru
Podlediad: Archwilio Cydnerthedd Cymunedol Yn rhifyn hwn o'r Gyfnewidfa mae ein tîm Llywodraeth Leol yn trafod rhai o'r ffactorau sy'n achosi tlodi yng Nghymru, yn ogystal â'r gwerth a ddarperir gan fentrau cymdeithasol, a phwysigrwydd cadw cyfoeth mewn cymunedau.	I wrando

Blogiau Diweddar Archwilio Cymru

Teitl	Dyddiau cyhoeddi
Diogelwch Adeiladau – A ydym wedi dysgu o Grenfell?	1 Awst 2023
Helpu pobl i helpu eu hunain	15 Chwefror 2023
Storm berffaith – yr argyfwng costau byw a cham-drin domestig	21 Tachwedd 2022
Mae mynd i'r afael â thlodi yn golygu mynd i'r afael â'r data ar dlodi	11 Tachwedd 2022
Costau byw a rhoi'r fidog i gadw	21 Medi 2022
Mae pethau'n poethi i fynd i'r afael â Newid Hinsawdd	18 Awst 2022
Taliadau Uniongyrchol yng Nghymru	15 Mehefin 2022

Teitl	Dyddiau cyhoeddi
<u>Gofal heb ei drefnu yng Nghymru – system dan bwysau cynyddol</u>	21 Ebrill 2022

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
Adroddiad i	Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio
Dyddiad	7 Rhagfyr 2023
Pwnc	Adolygiad o'r Blaenraglen Waith ar gyfer 2023-24 f4
Pennaeth Gwasanaeth	Marc Jones Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151 MarcJones@ynysmon.llyw.cymru
Awdur yr Adroddiad	Marion Pryor Pennaeth Archwilio a Risg MarionPryor@ynysmon.llyw.cymru
Natur a Rheswm dros Adrodd Darparu Blaenraglen Waith ar gyfer 2023-24 i aelodau'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio i'w cynorthwyo i gyflawni Cylch Gorchwyl y Pwyllgor.	

1.0 CYFLWYNIAD

- 1.1 Mae Blaenraglen Waith ynghlwm yn [Atodiad A](#), ynghyd â rhaglen hyfforddiant yn [Atodiad B](#).
- 1.2 Mae'r rhaglen wedi'i datblygu gan ystyried cylch gorchwyl y Pwyllgor a'i gyfrifoldebau o dan Ddeddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021.
- 1.3 Gwnaed gwelliannau i'r dyddiadau y bydd adroddiadau'n cael eu cyflwyno i gyfarfodydd Medi 2023, Rhagfyr 2023, Chwefror 2024 ac Ebrill 2024 i ystyried gwaith y Pwyllgor ar adolygu ei effeithiolrwydd.

2.0 ARGYMHELLIAD

- 2.1 Bod y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio:
 - yn ystyried a yw'r Blaenraglen Waith a gynigir ar gyfer 2023-24 yn bodloni cyfrifoldebau'r Pwyllgor yn unol â'i gylch gorchwyl, a
 - nodi'r newidiadau i'r dyddiadau y bydd adroddiadau'n cael eu cyflwyno.

Atodiad A – Blaenraglen Waith 2023-24

Tudalen 150

Swyddogaeth Graidd	29 Mehefin 2023	27 Gorffennaf 2023	21 Medi 2023	08 Rhagfyr 2023	08 Chwefror 2024	18 Ebrill 2024
Trefniadau Atebolrwydd (3.4.8.3)	Adolygiad o'r Blaen Raglen Waith 2023-24 (3.4.8.3.2) Adroddiad Blynyddol y Cadeirydd 2022-23 (3.4.8.3.1)	Adolygiad o'r Blaen Raglen Waith 2023-24 f2 (3.4.8.3.2)	Adolygiad o'r Blaen Raglen Waith 2023-24 f3 (3.4.8.3.2) Hunan Asesiad y Pwyllgor (3.4.8.3.2)	Adolygiad o'r Blaen Raglen Waith 2023-24 f4 (3.4.8.3.2) Hunan Asesiad y Pwyllgor (3.4.8.3.2)	Adolygiad o'r Blaen Raglen Waith 2023-24 (3.4.8.3.2) Hunan Asesiad y Pwyllgor (3.4.8.3.2) Adolygiad Blynyddol o Gylch Gorchwyl y Pwyllgor (3.4.8.3.2)	Adolygiad o'r Blaen Raglen Waith 2024-25 (3.4.8.3.2)
Llywodraethiant (3.4.8.4)		Datganiad Llywodraethiant Blynyddol Drafft (3.4.8.4.1/2/3)		Cod Llywodraethiant Lleol (3.4.8.4.1/3) Adroddiad Blynyddol y Pwyllgor Craffu Partneriaethau ac Adfywio 2022-23 (3.4.8.4.4) Datganiad Llywodraethiant Blynyddol Terfynol (3.4.8.4.1/2/3)		
Rheoli Trysorlys (3.4.8.5)			Adroddiad Blynyddol 2022-23 (3.4.8.5.1/2/3/4)	Adroddiad Canol Blynyddol (3.4.8.5.3)	Adroddiad Canol Blynyddol (3.4.8.5.3)	

Swyddogaeth Graidd	29 Mehefin 2023	27 Gorffennaf 2023	21 Medi 2023	08 Rhagfyr 2023	08 Chwefror 2024	18 Ebrill 2024
					Strategaeth a Dangosyddion Darbodus 2024-25) (3.4.8.5.3/4)	
Fframwaith Sicrwydd (3.4.8.7)	Adroddiad Yswiriant Blynyddol 2022-23 (3.4.8.7.1/2) Diweddariad Newid Hinsawdd (3.4.8.7.1/2)		Adroddiad Blynyddol Llywodraethiant Gwybodaeth 2022-23 (3.4.8.7.1/2) Adroddiad Blynyddol Diogelwch TGCh 2022-23 (3.4.8.7.1/2) Adroddiad Iechyd a Diogelwch Blynyddol 2022-23 (3.4.8.7.1/2)	Adroddiad Blynyddol Llywodraethiant mewn ysgolion 2022-23 (3.4.8.7.1/2) Adroddiad Blynyddol Llywodraethiant Gwybodaeth 2022-23 (3.4.8.7.1/2) Adroddiad Blynyddol Diogelwch TGCh 2022-23 (3.4.8.7.1/2)	Adroddiad Iechyd a Diogelwch Blynyddol 2022-23 (3.4.8.7.1/2) Adroddiad Blynyddol Llywodraethiant Gwybodaeth 2022-23 (3.4.8.7.1/2) Adroddiad Blynyddol Diogelwch TGCh 2022-23 (3.4.8.7.1/2)	
Rheoli Risg (3.4.8.8)			Diweddariad Cofrestr Risg Strategol (3.4.8.7.1/2) (3.4.8.8.1)	Diweddariad Cofrestr Risg Strategol (3.4.8.7.1/2) (3.4.8.8.1)	Diweddariad Cofrestr Risg Strategol (3.4.8.7.1/2) (3.4.8.8.1) Gwiriad Iechyd Rheoli Risg (Zurich Municipal Risk Engineering) (3.4.8.8.1)	Adolygiad Blynyddol o Fframwaith Rheoli Risg (3.4.8.7.1/2) (3.4.8.8.1) Diweddariad Cofrestr Risg Strategol (3.4.8.7.1/2) (3.4.8.8.1)

Swyddogaeth Graidd	29 Mehefin 2023	27 Gorffennaf 2023	21 Medi 2023	08 Rhagfyr 2023	08 Chwefror 2024	18 Ebrill 2024
Atal Twyll a Llygredd (3.4.8.9)			Adroddiad Blynyddol Atal Twyll, Llwgrwobrwyo a Llygredd 2022-23 (3.4.8.9.4) Adroddiad Pryderon, Cwynion a Chwythu Chwiban Blynyddol 2022-23 (3.4.8.9.1)	Adolygiad Blynyddol o Strategaeth Atal Twyll, Llwgrwobrwyo a Llygredd 2023-26 (3.4.8.9.2/3) Adroddiad Blynyddol Atal Twyll, Llwgrwobrwyo a Llygredd 2022-23 (3.4.8.9.4)	Adolygiad Blynyddol o Strategaeth Atal Twyll, Llwgrwobrwyo a Llygredd 2023-26 (3.4.8.9.2/3)	
Archwilio Mewnol (3.4.8.10)	Adroddiad Blynyddol Archwilio Mewnol 2022-23 (3.4.8.10.6/7/8/9/12/14/15) (3.4.8.6) Asesiad Ansawdd Allanol o Gydfymffurfiaeth gyda Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus (3.4.8.10.1/2/9/12/14)		Adroddiad Diweddarau Archwilio Mewnol (3.4.8.10.10/ 11) (3.4.8.6) Materion/ Risgiau sy'n Weddill (3.4.8.10.11)	Adroddiad Diweddarau Archwilio Mewnol (3.4.8.10.10/ 11) (3.4.8.6) Adolygiad o'r Siartr Archwilio Mewnol (3.4.8.10.3/13)	Adroddiad Diweddarau Archwilio Mewnol (3.4.8.10.10/ 11) (3.4.8.6)	Adroddiad Diweddarau Archwilio Mewnol (3.4.8.10.10 /11) (3.4.8.6) Materion/Risgiau sy'n Weddill (3.4.8.10.11) Strategaeth Archwilio Mewnol Blynyddol 2024-25 (3.4.8.10.1/2/5/6) Adolygiad o'r Siartr Archwilio Mewnol (3.4.8.10.3/13)

Swyddogaeth Graidd	29 Mehefin 2023	27 Gorffennaf 2023	21 Medi 2023	08 Rhagfyr 2023	08 Chwefror 2024	18 Ebrill 2024
Archwilio Allanol (3.4.8.11)	Rhaglen Waith ac Amserlen - Diweddariad Chwarterol (Ch4 2022) (3.4.8.11.3) Cynllun Archwilio Blynyddol Amlinellol 2023 (3.4.8.11.1/3)	Cynllun Archwilio Blynyddol Manwl 2023 (3.4.8.11.1/3)	Adolygiad o Reoli Datblygu a Gorfodaeth Cynllunio Cyflwyno adroddiad cenedlaethol (er gwybodaeth) Cyflwyno adroddiad lleol mewn perthynas â Chyngor Sir Ynys Môn Cyflwyno ymateb y sefydliad (3.4.8.11.3) Rhaglen Waith ac Amserlen - Diweddariad Chwarterol (Ch1 2023) (3.4.8.11.3)	Adroddiad Archwilio Cyfrifon (3.4.8.11.2) (3.4.8.12.3)	Crynodeb Archwilio Blynyddol 2023 (3.4.8.11.3)	
Adrodd Ariannol (3.4.8.12)		Datganiad Cyfrifon Drafft 2022-23 (3.4.8.12.1/2)		Datganiad Cyfrifon Terfynol 2022-23 (3.4.8.12.1/2)		
Rheoleiddwyr ac Archwilwyr Eraill (3.4.8.13)				Adolygiadau Cenedlaethol a'u Hargymhellion Cysylltiedig (3.4.8.13.1)	Adolygiadau Cenedlaethol a'u Hargymhellion Cysylltiedig (3.4.8.13.1)	
Delio â Chwynion (3.4.8.14)			Adroddiad Blynyddol			

Swyddogaeth Graidd	29 Mehefin 2023	27 Gorffennaf 2023	21 Medi 2023	08 Rhagfyr 2023	08 Chwefror 2024	18 Ebrill 2024
			Pryderon, Cwynion a Chwythu Chwiban 2022-23 (3.4.8.14.1/2) Llythyr Blynyddol Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru 2022-23 (3.4.8.14.1/2)			
Adroddiad Hunanasesu (3.4.8.15)	Adolygiad o'r Adroddiad Corfforaethol Hunanasesu Blynyddol Drafft (3.4.8.15.1/2/3)					
Asesiad o berfformiad gan Banel (3.4.8.16) ¹						

¹ O leiaf unwaith yn ystod cylch etholiadol cynhelir asesiad o berfformiad gan banel yn ystod y cyfnod rhwng etholiadau cyffredin ar gyfer cynghorwyr i'r cyngor. Gall y cyngor ddewis comisiynu mwy nag un asesiad gan banel mewn cylch etholiadol, ond nid yw hyn yn ofynnol o dan y ddeddfwriaeth. (Deddf Llywodraeth Leol ac Etholiadau (Cymru) 2021. Rhaid i'r cyngor drefnu bod drafft o'i ymateb i'r asesiad o berfformiad gan banel ar gael i'w bwyllgor llywodraethu ac archwilio, a rhaid i'r pwyllgor hwnnw wedyn adolygu'r ymateb drafft a gall wneud unrhyw argymhellion ynglŷn â newidiadau i'r ymateb i asesiad y panel.

Atodiad B – Rhaglen Hyfforddiant

Hyfforddiant benodol i'r pwyllgor

Maes	Cyfrwng	Darparwr	Dyddiad Darparu / Wedi'i Drefnu	Presenoldeb
Deall Cyfrifon Awdurdodau Lleol ar gyfer Cynghorwyr	Rhithiol	Chartered Institute of Public Finance and Accountancy (CIPFA)	22 Mehefin 2023	Dilwyn Evans Michael Wilson
			24 Awst 2023	Cyng Geraint Bebb
Rheoli Trysorlys	Rhithiol	Richard Bason, Cynghorydd Rheoli'r Trysorlys, Link Group	15 Medi 2023	Dilwyn Evans Michael Wilson Cyng Euryrn Morris Cyng Margaret M. Roberts
Sgiliau Cadeirio Effeithiol	Rhithiol	Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru (CLILC)	11 Hydref 2023	Michael Wilson Cyng Euryrn Morris
			17 Hydref 2023	Dilwyn Evans Sharon Warnes William Parry
Atal Twyll a Llygredd	Wyneb i wyneb	Paul Stratton, 'The Fraud Nerd'	4 Rhagfyr 2023	
Rheoli Risg	Hybrid	I'w Gadarnhau	Gwanwyn 2024	

Tudalen 155

Hyfforddiant gorfodol

Maes	Cyfrwng	Darparwr	Dyddiad Darparu / Wedi'i Drefnu	Wedi ei Gwblhau
Rheoliadau Diogelu Data Cyffredinol (GDPR)	eDdysgu	Mewnol	Ar gael unrhyw bryd	
Seiber Ninjas ar gyfer Cynghorwyr	eDdysgu	Mewnol	Ar gael unrhyw bryd	
Ymwybyddiaeth Sylfaenol o Ddiogelu	eDdysgu	Mewnol	Ar gael unrhyw bryd	
Trais yn Erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol (dewisol ar gyfer aelodau lleyg)	eDdysgu	Mewnol	Ar gael unrhyw bryd	
Atal/Prevent (dewisol ar gyfer aelodau lleyg)	eDdysgu	Mewnol	Ar gael unrhyw bryd	
Caethwasiaeth Fodern (dewisol ar gyfer aelodau lleyg)	eDdysgu	Mewnol	Ar gael unrhyw bryd	

This page is intentionally left blank